

Συμπέρασμα: Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΜΟΥ
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΜΟΥ ΧΙΜΑΡΑ
ΤΩ ΚΑΤΩΙ ΣΕΛΩΝ ΠΛΟΥ

1-9 = ΗΓΕΡΡΑ 1
10-33

Φωτογραφία Ερωτήσεων = Σελίδα
ΦΑΚ 102

Κείμενα

9

ΣΥΝΕΜΤΕΥΞΙΣ

(με φράσεις για παραγωγή
Απόφαση 422)

[θα γέρω κι άλλος]

Κείμενα 10, 11, 12, 13
14, 15, 16, 17, 18

Τ Ρωσ-Δουλοίον

Ναι πνεί την εμπία Κείμενα
Πρόβ το γοο ος παραμαζ
και εμπία ονι ; δανι οί πα.

Στη Ελευθία-Αναμίας
Ναι η γωνι ονι αση
αγίος ην ναίη

(P)

Handwritten notes, possibly a list or table, with some words circled.

SYNOPSIS

The concept of the ... (faint text)

It is a ... (faint text)

Handwritten notes on the left side of the page.

Large handwritten section at the bottom, possibly a conclusion or summary, with some words circled.

2
Europapark: KAPUNTAH -
BILBAO - Panna. Luftwege
MÜNCHEN
HRODO Mitten
HAMBURG

Europapark um
die Region?
Preis?
Angebot?

T3-Tour

WIK
29.7.99

ΛΥΡΙΚΕΣ ΣΤΡΟΦΕΣ

ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΗ

- Συμμετρική ομοιοση
- Προσοδο
- ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΜΕΤΡΟ

Ανταπόδοση για το έργο
Αντιμετάθεση

Η ΑΣΤΡΟ

Διαχρονική ομοιοση
Αντιμετάθεση
~~Καίτηνα~~

ΑΝΙΣΟΝΗ

Αντιμετάθεση
Καίτηνα για το έργο

ΚΑΡΥΟΦΑΚΤΟ

ηράση
Ο Καρυστάκις, ο Δουνατός και οι Νεοσφύλλες
Αντιμετάθεση
Καίτηνα ομοιοση

Ο ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΩΣΤΙΚΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ

Εν ορχήστρῃ ἢ ὁ ἄλλος
το ἑρμηνεύοντι συντάσσεται
το ἴσον κέντρο
Ο "μικροκόσμος"
Η ὀρχήστρα τῆς Ζωῆς
Η Ζωὴ ἔχει ὡς Χρῆμα
Ζῆλον καὶ ἰσχυρίαν
Η ἄρχὴ τῆς Ζωῆς
Ὁλοφύρατος Δουνατός
Τὸ ἴσραὴλ ὡς ἐν ἀρχῇ αὐτῆς Ζωῆς

- ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ Μ.Θ.
- ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΙΒΛΙΑ Μ.Θ.

Κωστας Καρυωτικος
Οι Μεταφορικοι τοι Διορισμοι

- ① Τεταρτοεικη τοι Εργο
Παναη Ανωγει (επιφυλακη)
αυτι τοι μεταφορικοι επιφυλακη
- ② Αιτωλοιο αν 102
- ③ Κεπεινο αν 3 ~~αυτι~~ αν 94
- ④ Ο Καρυωτικος Ο Διορισμο και
Οι Μεταφορικοι αν 97
(Κεπεινο 4)
- ⑤ Επανδρωσι; ανωγει (αν 130)
↑
αυτι Επανδρωσι ανωγει

2

ΜΗΔΕΙΑ

ΤΕΛΕΥΤΗ ΕΡΩ

A-B. ΝΑΥΣ ΕΥΡΥΙΑ

(ΝΑΥΣ ΚΑΙ Η Γ
ΠΡΟΣ ΠΡΟΣΩΠΟ ΑΓΓΕΛΟΥ)

Κεφάλαιο 1

[Το Αφάριστο και Αβύρτος το Έξο-
ντα Νάυα και
Αφάριστο και Αβύρ
και ούτω Αφάριστος]

Olloskissa paverit:
H₂O₂ ja NiSO₄

3

H₂EXTRA

TAVOITTA

- ① a) Erittäin pisin (pöytäkirja)
b) Hieman (pöytäkirja)
- ② pisin
- ③ Keskisä 2
- ④ Keskisä 1

4

ANTIBIOTIK

- ① Transmembran Erythrozyt
Ampicillin
Was ist die Wirkung?
→ METABOLIT
- ② Nitroimidazol
- ③ Keitron 1
- ④ Keitron 2

5

ἐπισημάνει τὴν ἀπονομίαν

6

Ο ΝΟΜΟΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ
ΑΠΟΝΟΜΙΑΣ

Αγαπητοί φίλοι,

Σας ευχαριστώ θερμά για την εκτίμηση και την αγάπη που δείχνετε στο πρόσωπο και στο έργο μου.

Σας ευχαριστώ και σας συγχαίρω ακόμη περισσότερο για την έμπρακτη πίστη σας στην υπόθεση της νεοελληνικής μουσικής και ευρύτερα του νεοελληνικού πολιτισμού.

Μέσα στα πλαίσια της πνευματικής και καλλιτεχνικής ανάπτυξης στην χώρα μας, η Μελοποίηση της Ποίησης ως ένα κομμάτι του μουσικού μας γίνεσθαι αποτελεί μια ξεχωριστή πραγματικότητα με ιδιαίτερο βάρος στην ίδια τη ζωή των ελλήνων.

Η Μελοποίηση της Ποίησης κατ' αρχήν στον χώρο του τραγουδιού είχε σαν αποτέλεσμα να συνενώσει το λαϊκό με το έντεχνο. Αν σκεφτούμε ότι σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες η άρχουσα τάξη έχει διαφυλάξει αποκλειστικά για τον εαυτό της τη λόγια τέχνη, καταλαβαίνουμε τη σημασία αυτής της προσπάθειας. Θα με ρωτήσετε, με ποιο τρόπο το καταφέρνουν αυτό; Φυσικά με την βοήθεια των ίδιων των πνευματικών δημιουργών, οι οποίοι στο ερώτημα "για ποιον δημιουργώ", "ποιος είναι ο συνομιλητής μου", απαντούν: "Μα για κείνους που με πληρώνουν, που με αγοράζουν και που με καταλαβαίνουν". Δηλαδή τους πλούσιους, τους ξεχωριστούς, τους ολίγους και όσους κινούνται γύρω απ' αυτούς... Μ' αυτόν τον τρόπο η λόγια-έντεχνη τέχνη στην Ευρώπη δημιουργήθηκε σε διάλογο μεταξύ των δημιουργών και μιας ελάχιστης κοινωνικής μερίδας που μέσα στο εθνικό σύνολο δεν ξεπερνά το 2%.

Από τον κανόνα αυτόν ξέφυγε η νεοελληνική ποίηση λόγω των συγκεκριμένων ιστορικών συνθηκών. Με γενάρχη έναν οραματιστή, τον Ρήγα Φεραίο, οι μείζονες ποιητές μας από τον Διονύσιο Σολωμό έως τον Γιάννη Ρίτσο εσαν συνομιλητή τους το σύνολο του ελληνικού λαού -ανεξάρτητα αν οι περισσότεροι έλληνες δεν είχαν τη δυνατότητα να τους διαβάσουν. Τους γνώριζαν όμως. Τους αγαπούσαν και τους θαύμαζαν, δεδομένου ότι σε όλες τις κρίσιμες ιστορικές περιόδους κάποιος έλληνας ποιητής βρισκόταν στο πλευρό τους. Παρ' όλα αυτά η νεοελληνική ποίηση παρέμενε σαν ένας κρυφός θησαυρός περιμένοντας την ευκαιρία να αποδοθεί σε όλο της το μεγαλείο και τον πλούτο στα ευρύτερα στρώματα του λαού μας.

Κι αυτή η ευκαιρία δόθηκε με την μελοποίηση του "Επιτάφιου" του Γιάννη Ρίτσου. Γιατί; Γιατί εδώ είχαμε ένα λόγο-έντεχνο ποιητικό έργο που ξαφνικά τυλίγεται με μελωδίες, με όργανα και τραγουδιστές που παραπέμπουν, προκλητικά θα έλεγα, στην τόσο οικεία και προσφιλή τέχνη για τον Λαό, το Λαϊκό Τραγούδι. Η δυσκολία αυτού του εγχειρήματος ήταν το ότι θα έπρεπε να υπάρξει απόλυτη σύζευξη και τέλεια μέθεξη ανάμεσα σ' αυτά τα δύο πνευματικά είδη, ώστε να βγει ένα νέο έργο, ένα νέο είδος. Κι αυτό ήταν το έντεχνο λαϊκό τραγούδι.

Σήμερα εδώ, εντελώς ενδεικτικά σημειώνω τους δικούς μου σταθμούς σ' αυτή την προσπάθεια πέρα από τους παθίγνωστους, νομίζω, κόνκλους τραγουδιών που ακολουθούν το παράδειγμα του "Επιτάφιου". Έργα που ξέφευγαν από το απλό τραγούδι και που είναι Λαϊκά Ορατόρια όπως το "Αξίον Εστί", το "Πνευματικό Εμβατήριο" και το "Canto General". Τραγούδια ποταμός όπως τα "Επιφάνια Αβέρωφ" και η "Κατάσταση Πολιορκίας", συμφωνικές καντάτες όπως το "Κατά Σαδδουκαίων" και το "Requiem", συμφωνίες-ορατόρια όπως οι Συμφωνίες μου Τρίτη, Τέταρτη και Εβδόμη είτε τέλος Λυρικές Τραγωδίες - Οπερες, όπως η "Μήδεια", η "Ηλέκτρα", η "Αντιγόνη" και ο "Κώστας Καρυωτάκης".

- 2 -

Όλα αυτά τα έργα, δηλαδή το σύνολο της προσπάθειάς μου, καθώς τοποθετείται μεταξύ της καθαρά ελληνικής λαϊκής μουσικής και της καθαρά ευρωπαϊκής συμφωνικής μουσικής, δεν έχει χώρο στη χώρα μας για να σταθεί, να στηριχτεί και να ακτινοβολήσει. Με δυο λόγια δεν έχει την αναγκαία υποδομή που διαθέτουν τα υπόλοιπα μουσικά είδη. Το ελληνικό κράτος δαπανά δισεκατομμύρια επί δισεκατομμυρίων κατ' έτος αποκλειστικά για την καθαρά ευρωπαϊκή μουσική και τα εγχώρια προϊόντα της. Από την λαϊκή μας μουσική απομυζά φόρους. Και από την έντεχνη-λαϊκή και γενικότερα την Μελοποίηση της Ποίησης εισπράττει, όταν το χρειαστεί, δόξα και ανταποδίδει με παχειά λόγια και επαίνους.

Αυτή είναι η πραγματική εικόνα των σχέσεών μου με τον Λαό και την Πολιτεία σήμερα ύστερα από 50 και πλέον χρόνια προσφοράς. Και σας ευχαριστώ που μου προσφέρατε την ευκαιρία να την εκθέσω καθαρά, ώστε ο καθένας να αναλάβει στο μέλλον τις ευθύνες του.

Γι' αυτό χαιρετίζω κάθε προσπάθεια από όπου κι αν προέρχεται, όταν βλέπει το πρόβλημα και δηλώνει ότι θα προσπαθήσει να διορθώσει, στα μέτρα των δυνατοτήτων της, τα κακώς κείμενα.

Είναι ευνόητο ότι σ' αυτή την προσπάθειά σας θα με βρείτε στο πλευρό σας με όσες και όποιες δυνάμεις διαθέτω.

Σας ευχαριστώ.

Αθήνα, 1.7.99

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Μίκης Θεοδωράκης έχει δοκιμαστεί με όλα τα είδη μουσικής παραστατικών τεχνών: μουσική και τραγούδια για θεατρικό κείμενο, μουσική για κινηματογράφο, λαϊκές «όπερες» («Τό τραγούδι του νεκρού αδελφού»), έμπορικοποιοικιακό νεοελληνικής ύψης «μюзикаλς» («Όμορφη Πόλη»), μουσική για άρκαίο δράμα, μπαλέτο, όπερα. Είναι ο μόνος Έλληνας συνθέτης, πού, παράλληλα με τις πολλαπλές άλλες κολλυπευτικές και μη ένσασκολήσεις του, δέθηκε με όλους τους τομείς του «σκηνικού κάρου» και σέ όλους έδειξε κάποιες - από σημαντικές έως έκκλητικές - στιγμές «άπογοέωσης».

Όσο κι έν είμαι σκινοθέτης και όπερας, πού συχνά μάλιστα συνεργάζεται με μπαλέτο, κι όσο κι έν έχω παρακολουθήσει παραστάσεις λαϊκότερης μουσικής, αισθάνομαι τόν έαυτό μου όναρμόδιο νά μιλήσει για τά είδη αυτά, γιατί έν είμαι ούτε μουσικολόγος ούτε μουσικός: είμαι άπλώς Ένας σκινοθέτης με μέσες θεωρητικές και κατώτερες πρακτικές μουσικές γνώσεις, αλλά βέβαια Ένας άνθρωπος πού αγαπάει και «αισθάνεται» τή Μουσική, ίσως περισσότερο κι από τό θέατρο. Έτσι ο' αϊτή ή σύντομο προλογικό σημείωμα θά μιλήσω με Ένα ένδεικτικό παράδειγμα για τή μουσική των θεατρικών Έργων κειμερινοθό δραματολογίου και κάπως εκτενέστερο για τή μουσική του στο άρκαίο δράμα, όπου έχω και προσωπικές, πλούσιες έμπειρίες.

Από τίς μουσικές συθέσεις των θεατρικών Έργων κειμερινοθό δραματολογίου θά αναφέρω, για παράδειγμα, τή μουσική του υιό Έργο «Ένος Δημρος» του Brendan Behan, πού ημυσιούστηκε στο «Κυκλικό Θέατρο» σέ σκινοθεσία Λεωνίδα Τριβιτιού και μετάφραση Βασιλι Ράφα, τό 1962. Έδώ ο Θεοδωράκης πέτυχε τό έξής ίδιότυπο: ο' Ένα σύγχρονο Ιρλανδέζικιο Έργο και μιά μοντέρνα, έξοκλη, παράσταση έθεσε νεοελληνικής ύψης μουσική έπέβαλε τό ύψος του. Και όμως δια μόνο έν προβλήθηκε άπτινομία, αλλά αντιθέτως ή μουσική του στάθηκε Ένας άπ' τούς πρωταγωνιστικούς παράγοντες τής έπιτυχίας άκείνης.

Στόν τομέα του άρκαίου δράματος ο Θεοδωράκης εισέβαλε με δύο θρυλικές έπιτυχίες του στήν Έπίδουρα: «Φοίνισσες» του Εύριπίδη, σέ σκινοθεσία Άλέξη Μινωτή (1960) και «Αίος» του Σοφοκλή υέ σκινοθεσία Τάκη Μουζενίδη (1961): και οι δύο παραγωγές του Έθνικου Θεάτρου. Η συναρπαστική θεατρικότητα τής μουσικής του, τό νέο τότε «άκουσμα» υιίν Έπίδουρα, οι έννοηλαγές ρυθμών και μελωδικών γραμμών συνέβαλαν άποφασιστικά στή δημιουργία άκείνων των μεγάλων παραστάσεων.

Στά «Αναγνωρισμένα Έργα» του (Α. Κουτούλα, Ό μουσικός Θεοδωράκης, Άθήνα 1994, σ. 281 κ. έ.) ο Μίκης Θεοδωράκης σημειώνει ένδεκα συνθέσεις του για

άρχαίο δράμα. Από τις ένδεκα οί έξι είναι συνεργασίες μας σέ δικές μου σκηνοθεσίες (μιά στό 'Εθνικό καί πέντε στό 'Αμφι-Θέατρο). 'Η πρώτη συνεργασία μας ήταν στίς «'Ικέτιδες» του Αισχύλου ('Εθνικό, 1977), μιά «έλεγειακή» του σύνθετη μέ πρόσμεξη βυζαντινών καί νεοελληνικών άνομνήσεων, βαθύτατα λυρικής κροίσε. 'Αργότερα έκοιούθησαν τέσσερις αισχυλικές συνεργασίες μας στό 'Αμφι-Θέατρο: «Ευμένιδες» (1986), «Χοηφόροι» (1987), «'Αγαμέμνων» (1988) καί τέλος όλόκληρη ή «'Ορέστεια» (1990). Στήν πεντάχρονη εκείνη συνεργασία μας ό Θεοδωράκης έδειξε ιδιαίτερη εύελιξία: χρησιμοποίησε παλαιότερα μουσικά ιδιώματα έξεληγμένα, άλλά καί νεωτεριστικούς έκφραστικούς τρόπους. Τό δραματικό, τό λυρικό, τό έλεγειακό συσυνένονται σέ μιά σπάνια στιγμή πνευματικής εύφορίας. 'Ιδιαίτερα ή «'Ορέστεια», γιά τίν όποια, μέ έκκριση του συνθέτη, προχωρήσαμε, ό άρχαιολογικός Λουκάς Καρυτινός κι εγώ, σέ συντιμήσεις (δπως καί στό κείμενο του Αισχύλου, γιά νά πετύχουμε μιά τρίωρη κι όχι πεντάωρη παράσταση) άναδείχθηκε άκόμη περισσότερο ό εύθύβολος μουσικός του λόγος. Τελευταία συνεργασία μας ήταν ό αισχυλικός «'Προμηθεύς Δεσμώτης» ('Αμφι-Θέατρο, 1992), όπου καί πάλι προβλήθηκαν οί ίδιες όρετές, άλλά προτάχθηκε τό «όνειρικό» στοιχείο.

Θά ήθελα νά τουίσω τό πόσο ό Μίκης είναι συνεργάσιμος, όταν άνειληφθεϊ όι ό σκηνοθέτης γνωρίζει τί θέλει. Τόσο στίς διμερές του, πού σκηνοθέτιστα («Κώστας Καρυτινός», Ε.Λ.Σ. 1986, «Μήδεια» 'Ηρώδειο 1993, λιμπρέτο μου - όχι σκηνοθεσία - γιά τίν «'Ηλέκτρα» κατά μετάφραση Κ. Χ. Μύμη), όσο καί στίς συνεργασίες μας τής 'Επιδαύρου ήταν συγκινητικά «άναικτός» σιό νά ύπηρετείται επί γραμμή της παράστασης, βεβαίως πάντα μέ τά δική του επιβλητική προσωπικότητα.

ΣΠΥΡΟΣ Α. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

Νοέμβριος 1999

ΠΕΡΙΟΔΟΣ	Α' ΤΟΜΟΣ Τραγωδία	Β' ΤΟΜΟΣ Συμφωνικά - Μετασυμφωνικά Ορατήρια	Γ' ΤΟΜΟΣ Λυρικές Τραγωδίες	Τά σπουδαιότερα Συμφωνικά Έργα
1940-1960 Τρίπολη (1940-43)	Παιδικά Τραγωδία	Κασσιανή Συμφωνία Νο1		
Αθήνα (1943-54)		Πέντε Νούτες Έρωτας και Θάνατος Πάθος Ή Μαργαρίτα		Τό Πανηγύρι της Άση-Γυνιάς (1945-50) Πρώτη Συμφωνία (1948-52) Έλεγχο και Θρήνος (1949-50) Καρναβάλι (1948-50) Πρελούδιο-Πενά-Χορός (1948)
Παρίσι (1954-60)		Ό Κόσμος Quatre Eluard Six Eluard		Πρώτη Σουίτα γιά πιάνο και όρχηστρα (1954) Δεύτερη Σουίτα γιά όρχη- στρα (1955) Τρίτη Σουίτα γιά πιάνο και χορωδία (1956) Ούάιππος Υάριννος. Κοντσέρτο γιά πιάνο (1957) Les Amants de Teruel-ballet (1958) Αντιχρόνη-μπυλέτο (1958) Φούτσασες
Α' 1960-65	Επιτάφιος Αρχιμολαγος Πολιτεία Επιφάνια Αποστάτες Όμηρος Πόλη Ή Νήσος των Άζωρών Σκάρπια Τό τραγούδι του Νταρού Άδελφού Τραγωδία σε κινούμενες τσι- νιές Ένας Όμηρος Ή Γενναιά των Αγγέλων Μαγική Πόλη			Άλις Τρωάδες Αισιολογία

για
mezzo
Soprano

	Μαργαρίτα Βόλη Μιχαήλ Κουδόδης Πολυτίτα Β' Κύκλος Φαραντούρη Άξιον Έστί			
Β' 1965-67	Ή Μπαλάντα τοί (Μακουρά) Χέιους ← ΟΙ ΣΟΥΤΡΟ Ραμπονέση ΕΙΝΕ ΜΕΤΩ ΕΜΕΣ Πρόγραμμα από τη Γερμανία Θαλασσινά φρεγάρα Romanceo Gitano			
Γ' 1967-70	Τραγούδια για το ΠΑΜ Ο Ήλιος και ο Χρόνος Μυθιστόρημα Τά Ασικά Νύχτα Θανάτου Τά Τραγούδια του Αντρέα Αρκαδία I Αρκαδία II Αρκαδία III Αρκαδία IV Τά Τραγούδια του Αγώνα	Έπιφάνια Αβέρωφ Ή αδελφή μας Αθηνά Κατάσταση Πολιορκίας Αρκαδία V Αρκαδία VI Αρκαδία VII Αρκαδία VIII ← 3 // Αρκαδία IX Νέγρικα Τραγούδια Raven		
Δ' 1970-74	Δεκαοκτώ Λιανοτράγουδια της Πικρής Παράσης Μπαλάντες Στην Ανατολή	Canto General		Πεντημετακόσιο Έμβαστήριο -για ούλετ, χαρωδία και όρχηστρα (1970)
Ε' 1974-86	Προδομένος Λαός Τό Μελόνο της Κοκκαριανής Έχθρος Λαός Τραγούδια για τον Άλεκο Παναγιώτης Της Εξέλιξης Τά Ασικά Οκτώβριος 78 Ταξίδι μέσα στη Νύχτα Χαιρετισμοί Τό τραίνο δέν ξεάνησε κατά για Κατερίνη Εκβάτης Ραντίο Τά Πικροσάββατα Ή Συνάντηση Δόνισσος Φιν/Λου	Έχθρος Λαός Χριστόφορος Κολόμβος Καποδιστριας ΟΙ Γενιόταις του Κόσμου Συμφωνία Νο 1 (α ε β ε γ δ ε ζ) Συμφωνία Νο 2 (α ε β ε γ δ ε ζ) Κατά Σαββατοκύριακον Πάθη Αιτωμαγία Νο 1 (α ε β ε γ δ ε ζ) Θεία Λειτουργία Συμφωνία Νο 3 (α ε β ε γ δ ε ζ) Requiem	Κώστας Καρυωτάκης ή Ο Μεταμορφωσις του Διό- νουου (Ωπκρα)	Ραβώδια για Κεθάρ -βασισμένη από Romanceo Gitano (1982-3) Ταξίδια Έκτες

	Οργανισμός Φαίδρα Κώστας Καρουπίδης Σαντοπόρο			
ΣΤ 1986-1996 <i>3 είναι οδικοί;</i>	Τά Πρόσωπα του Ήθους Νύμφη της Πέτρας Ο Ήρως Άνεμος Μήπως ζούμε σ' άλλη χώρα; Μιά θάλασσα γεμάτη μουσική Ή Βασίλισσα στην όδο Μιχόβη Πολιτεία Γ' Άδικο Βουλόκοι Πολιτεία Δ' Λιρωμένα Λιρωμένα Σπρονάτες	Συμφωνία Νο 1 <i>Andante</i> ; Canto Olympico	Μήλινα (όπερα) Ήλέκτρα (όπερα) Αντιγόνη (όπερα)	Είμενοιξες Χοιροφάρμακ Αγαπημένοι Έκθερη Προμηθεύς Ασμύτης Οιδίπους Τύραννος Μασουχάουζεν -για σολίστ και όρχηστρα (1992) Μυθιστόρημα -για σολίστ και όρχηστρα (1992) Κατάσταση Πολιορκίας -για σολίστ και όρχηστρα (1986) Sindoriatta (1996) Adagio (1986) Ραψωδία για Βιολοντσέλλο (1997)

Κρίσιμος 2

"ΗΛΕΚΤΡΑ" Η ΝΕΑ ΟΠΕΡΑ ΤΟΥ ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

Η "ΗΛΕΚΤΡΑ" είναι η τρίτη όπερα του συνθέτη μετά τον "ΚΩΣΤΑ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ" ή "ΟΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ" και την "ΜΗΔΕΙΑ". Μετά την θριαμβευτική επιτυχία του μπαλέτου "ΖΟΡΜΠΑΣ" στην Αρένα της Βερόνας, ο συνθέτης ανακοίνωσε στον τότε διευθυντή Ερνάνι, ότι αποφάσισε να συνθέσει τρεις 1/2 ώρες, εμπνευσμένος από την ελληνική τραγωδία, για να τις αφιερώσει στους κορυφαίους ιταλούς συνθέτες όπερας, τον Βέρντι, τον Πουτσίνι και τον Μπελλίνι.

Ισως ήθελε μ'αυτό να υπογραμμίσει τη μεγάλη αξία που αποδίδει στο παρεξηγημένο από πολλούς μπελκάντο, που ορισμένοι μουσικοί κύκλοι το θεωρούν σα μουσική Β' κατηγορίας.

Εται ύστερα από δύο χρόνια σκληρής εργασίας, παρουσίασε στην όπερα στο Μπιλμπάο την "ΜΗΔΕΙΑ", το Νοέμβριο του 1994. Ένα έργο διάρκειας 5 1/2 ωρών, από το οποίο στην μεν Ισπανία παρουσιάστηκαν περίπου τρεις ώρες, ενώ στο φεστιβάλ Αθηνών, τρία χρόνια αργότερα, τον Ιούλιο του 1993, μια δεύτερη version διόμιση ωρών. Η μεγάλη διάρκεια οφείλεται στο γεγονός, ότι ο Θεοδωράκης δεν θέλησε να παραλείψει ούτε μια φράση του Ευριπίδη.

Τώρα, την ίδια εποχή με την creation της ΗΛΕΚΤΡΑΣ, παρουσιάζεται πάλι η ΜΗΔΕΙΑ στις 5 Μαΐου με γερμανική μετάφραση από την ΟΠΕΡΑ του Μείνιγκεν σε μια τρίτη version με σκηνοθεσία του Ζάχου Τερζάκη, ο οποίος ερμηνεύει (όπως και στις άλλες παραστάσεις) το ρόλο του Ιάσωνα.

Στην περίπτωση της "Ηλέκτρας" απευθύνθηκε σε δύο συνεργάτες του, τον Κώστα Γεωργουσόπουλο, που μετέφρασε το έργο και τον σκηνοθέτη και θεωρητικό του Θεάτρου Σπύρο Ευαγγελάτο (ο οποίος σκηνοθέτησε τη "ΜΗΔΕΙΑ" της Αθήνας), που ανέλαβε το λιμπρέτο...

Η σύνθεση της νέας Λυρικής Τραγωδίας που άρχισε από το 1991, ολοκληρώθηκε στις αρχές του 1994.

Το τεράστιο μουσικό έργο του Θεοδωράκη [70 κύκλοι τραγουδιών με πάνω από 750 τραγούδια, 5 συμφωνίες, περίπου 10 ορατόρια, 29 μουσικές για Θέατρο, 37 μουσικές για Κινηματογράφο, 12 μουσικές για Αρχαίο Δράμα, 28 έργα μουσικής δωματίου] παραμένει ακόμα ουσιαστικά άγνωστο στο ευρύ κοινό της Ευρώπης.

Γιαυτό παρουσιάζοντας την ΗΛΕΚΤΡΑ, μπορούμε να μιλήσουμε πάρα πολύ γενικά.

Θα λέγαμε λοιπόν, ότι τα στοιχεία που κυριαρχούν στο έργο του είναι τα εξής:

α) Η γνώση της ανθρώπινης φωνής, που κυριαρχεί στις συνθέσεις του είτε σαν solo (τραγούδια-άριες κ.λ.π.) είτε σαν χορωδιακά σύνολα (Canto General, Άξιον Εστί, Sadoukeon Passion, 3η, 4η και 7η Συμφωνία).

β) Η γνώση της Χορωδίας

γ) Το ρυθμικό οπλοστάσιο, που στηρίζεται στην πλούσια ρυθμική-χορευτική παράδοση της χώρας του και τέλος

δ) Η συμφωνική δεξιοτεχνία, καρπός μιας σκληρής εργασίας, που είχε σαν αποτέλεσμα την κατάκτηση ενός προσωπικού ύφους πέρα από τα Μελωδικά Ευρύματα και στον τομέα της καθαρά συμφωνικής υποστήριξης, επεξεργασίας και ανάπτυξης.

Αφού εργάστηκε επί μισό περίπου αιώνα πάνω σε όλα αυτά τα είδη, ο προσανατολισμός του προς την όπερα έρχεται στο κορύφωμα της σταδιοδρομίας του σαν ένας ώριμος καρπός. Γιατί η όπερα δεν είναι τίποτε άλλο παρά ο συνδυασμός όλων αυτών των στοιχείων.

Δεν είναι όμως καθαρά μουσικοί οι λόγοι που τον ώθησαν προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι γνωστό πως ο Θεοδωράκης διακήρυσσε παντού και πάντα, ότι πάνω απ'όλα τον ενδιαφέρει ο Λυρισμός. Ίσως αυτό να υπήρξε ο βασικός λόγος που τον οδήγησε στην μελοποίηση ποιητικών κειμένων. Είναι ο πρώτος Έλληνας συνθέτης που κατορθώνει να κάνει λαϊκά τραγούδια αποδεκτά απ'το σύνολο του λαού ποιήματα υψηλής στάθμης βάζοντας τα θεμέλια για τη μεγάλη πολιτιστική επανάσταση της δεκαετίας του '60, που επηρέασε βαθειά την ψυχική και στη συνέχεια ακόμα και την πολιτική εξέλιξη του ελληνικού λαού.

Φτάνοντας στα άκρα της εξερεύνησης της Λυρικής έκφρασης, ιδιαίτερα μετά τις Συμφωνίες-Ορατόρια, διαπιστώνει ότι έχει ανάγκη τώρα από μια νέα διάσταση: τη Δραματική. Κι αυτή δεν μπορεί να του την προσφέρει παρά μόνο το Δραματικό Θέατρο, η Τραγωδία, ο Μύθος, η πλοκή και οι τραγικοί χαρακτήρες.

Νά τί γράφει σχετικά για τη ΜΗΔΕΙΑ:

"... Με τη σύνθεση μουσικής για το αρχαίο δράμα ασχολούμαι από το 1960, τότε που έγραψα τη μουσική για τις "ΦΟΙΝΙΣΣΕΣ" του Ευριπίδη.

Εκτοτε το όνειρό μου ήταν να μελοποιήσω όχι μόνο τα χορικά, όπως συνηθίζεται, αλλά μια ολόκληρη τραγωδία. Κάτι τέτοιο δεν γινόταν μήπως και την αρχαία εποχή; Έπρεπε όμως γι'αυτό το μέγα εγχείρημα να δοκιμάσω πρώτα τα "όπλα" μου...

... Για τον συνθέτη, όπως και για τον συγγραφέα, δεν νομίζω ότι μπορεί να υπάρξει πιο συγκλονιστική "επιχείρηση" από το να παρακολουθήσει τις άπειρες διακυμάνσεις της ανθρώπινης προσωπικότητας, τη στιγμή ακριβώς που ο άνθρωπος βρίσκεται πρόσωπο με πρόσωπο με τη Μοίρα του... Η βάρβαρη, η ξεριζωμένη, η παθιασμένη από τον έρωτα και ντροπισαμένη από τον άντρα της, η μάνα που λατρεύει τα παιδιά της και που δεν δέχεται την ατίμωση της εξορίας, η γυναίκα που οδηγείται στην κορύφωση του πάθους και σκοτώνει τα ίδια της τα σπλάχνα, είναι ίσως κάτι παραπάνω από την τραγωδία ενός προσώπου... Μήπως ο Ευριπίδης ήθελε μ'αυτό να "μαστιγώσει" τους "πολιτισμένους" συμπατριώτες του Αθηναίου, καθώς έμπαιναν στον τελικό κατήφορο της παρακμής;

Σίγουρα δεν μπορεί να υπάρξει πιο συναρπαστική εμπειρία για έναν συνθέτη, καθώς καλείται να αποδώσει μουσικώς -να μεταφέρει στον κόσμο της μουσικής- αυτή την "εποποιία" της ανθρώπινης ψυχής μπροστά στην απόλυτη κρίση.

Η κατάδυση στην ψυχή της Μήδειας μας οδηγεί μέσα σ'ένα αληθινό λαβύρινθο. Καθώς ψάχνεις για "διέξοδο", είσαι υποχρεωμένος να ταυτισθείς με τις δονήσεις, τις αποχρώσεις, τις συνεχείς και απότομες αλλαγές του τραγικού προσώπου που σημάδεψε η ανθρωπινή μοίρα.

Ο άνθρωπος δεν είναι μαριονέτα στα χέρια κάποιας θεότητας που τον χρησιμοποιεί, αλλά γέννημα του εαυτού του. Και ο εαυτός μας είναι οι άλλοι. Επομένως αφού Κόλαση είναι οι άλλοι, είναι και ο ίδιος ο εαυτός μας. Είμαστε μια πληγή επάνω στο δικό μας δέρμα και είναι μάταιο να το αγνοούμε. Είτε από αναισθησία, είτε από φόβο, είτε από πονηριά. Αν δεν ματώσουμε την πληγή μας με τα ίδια μας τα χέρια, η πληγή αυτή θα μας κρύβει για πάντα το απόκρυφο κέντρο του εαυτού μας -τη μοναδική μας αλήθεια- το αληθινό μας πρόσωπο. Κινδυνεύουμε να ζήσουμε άγνωστοι προς τον εαυτό μας.

Φτάνουμε έτσι σ'ένα συμπέρασμα: Η τραγωδία μας οδηγεί στην αυτογνωσία.

Σχετικά με την ΗΛΕΚΤΡΑ σημειώνει:

"... Ως έλληνας συνθέτης νοιώθω, ότι έχω μια ιδιαίτερη σχέση με την τραγωδία, το τραγικό. Και δεν είναι μόνο η αναπόφευκτα στενή σχέση που έχουμε από την εφηβεία μας με τα αρχαία κείμενα. Είναι παράλληλα η συνέχεια του τραγικού πνεύματος, όπως οι νεοέλληνες εξακολουθούν να το βιώνουν, δείχνοντας ότι ως άτομα και ως λαός εμπλέκονται ενεργητικά στη ζωή τους με τη Μοίρα, με τον α ή τον β τρόπο.

....Ο πυρήνας της τραγωδίας έγκειται στο γεγονός ότι όλα τα εμπλεκόμενα πρόσωπα έχουν δίκιο. Επομένως η σύγκρουση γίνεται ανάμεσα σε δύο ισοδίκαια και γι'αυτό ισοδύναμα μέρη, οδηγώντας σε αδιέξοδο, που καλείται συχνά να λύσει ο από μηχανής Θεός.

Αυτή είναι η διαφορά της από το γουέστερν, όπου το δίκιο το έχει πάντα ο σερίφης, δηλαδή το κοινωνικό δίκαιο κι έτσι απ'την αρχή του έργου ξέρουμε ποιός θα τιμηρηθεί και προ παντός χαιρόμαστε εκ των προτέρων γ'αυτό. Έτσι το γουέστερν δεν βάζει σε καμιά δοκιμασία τον θεατή. Δεν του θέτει κανένα δίλημμα ή προβληματισμό. Και το πιο σπουδαίο, τον αφήνει αδιάφορο για τη μοίρα των ηρώων.

Το αντίθετο συμβαίνει με την τραγωδία. Η Ηλέκτρα έχει δίκιο, γιατί η μάνα της σκότωσε τον πατέρα της. Η Κλυταιμνήστρα έχει δίκιο, γιατί ο Αγαμέμνων σκότωσε την Ιφιγένεια, την κόρη της. Ο Ορέστης έχει δίκιο, γιατί πρέπει να εκδικηθεί τη σφαγή του πατέρα του. Όμως και οι Ερινύδες έχουν δίκιο, γιατί τίποτα δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη μητροκτονία.

Στο τέλος η Ηλέκτρα και ο Ορέστης συνειδητοποιούν, ότι έζησαν σαν όργανα της Μοίρας, που αφού τους χρησιμοποίησε όπως εκείνη θελε, τώρα τους εγκαταλείπει άδειους στα χέρια των Ερινύνων...

Ναί, όμως η Ηλέκτρα έζησε μια ζωή αντάξια της ανθρωπίνης φύσης, γιατί έγινε εκλεκτή της Μοίρας, που την υπέβαλε σε μια συνεχή Δοκιμασία. □Ετσι μόνο εξασφαλίζεται η πνευματοποίηση, η θεοποίηση του ανθρώπου. Με τον αδιάκοπο ψυχικό πόνο, με την ακατάπαυστη δίψα να εκπληρώσει ένα ΠΡΕΠΕΙ.

Το "πρέπει", το χρέος, όσο περισσότερο υψηλούς, ηθικούς και εν τέλει "θεϊκούς" στόχους έχει, τόσο περισσότερο ακονίζει την ανθρώπινη ψυχή, της δίνει φως και λάμψη, την πλησιάζει προς το Κέντρο της Παγκόσμιας Αρμονίας, απ□ όπου απορρέουν οι θεμελιώδεις Νόμοι και ανάμεσά τους ο κυριότερος: ο σεβασμός των ορίων που χωρίζουν και ταυτόχρονα συνδέουν τη Ζωή με το Θάνατο. □Όποιος τα αγνοήσει, είναι βλάσφημος και οφείλει να τιμωρηθεί.

Η θεωρία για την ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΑΡΜΟΝΙΑ αναπτύσσεται για πρώτη φορά γραπτώς από τον Θεοδωράκη στα 1943, όταν ζούσε στην Τρίπολη της Αρκαδίας (Πελοπόννησος).

...."Τα πάντα στο παν, έγγραφα, αποτελούν μια τεράστια αποκρυσταλλωμένη Αρμονία, καθώς στροβιλίζονται γύρω από το Ιερό Κέντρο του Κόσμου". Η τελείωση του ανθρώπου αποκτάται με την ταύπισή του μ' αυτό το κέντρο. Όμως, δεν τον εμποδίζει τόσο το σώμα του, όσο, περιέργως, η ψυχή του. Που είναι "ένα Σύμπαν καταστραμμένο". Γιατί "η πνοή της αταξίας, της σύγχυσης και του χάους την έχουν ακινητήσει, την έχουν νεκρώσει". Ετσι η ψυχή "διαγράφει συνεχώς άτακτα σχήματα, καμπύλες και ποτέ ευθείες". Εν τούτοις "το Ιερό Κέντρο μας καλεί. Μας έλκει, σαν τεράστιος μαγνήτης. Εμείς, όταν γνωρίσουμε τον εαυτό μας, αισθανόμαστε αυτήν την ασυγκράτητη έλξη". Παρακάτω υποστηρίζω ότι "η ψυχή έχει σαν κύρια και σωτήρια ιδιότητα την αντανάκλαση. Όταν ένα φαινόμενο δυναμικό, που όμως νά'χει άμεση σχέση με τους νόμους που τη διέπουν, θεθεί ζωντανό μπροστά της, τότε αυτή δεν το καθρεφτίζει μονάχα παθητικά, αλλά το μιμείται δυναμικά, πλαστικά και κινείται σύμφωνα με τη δική του κίνηση". Γι'αυτό το λόγο πρέπει "να βάλουμε απέναντί της έναν άλλο κόσμο Αρμονικό". Ποιός τον πλάθει; "Η Φαντασία με το Νου". Ετσι απέναντι στη μεγάλη, τη συμπαντική αρμονία του "μεγαλόκοσμου" δημιουργείται "ο μικρόκοσμος". Όμως τη στιγμή που πάνε αυτά τα δυο κέντρα να ταυτιστούν, τότε ο Νους, αυτός ο ίδιος που δημιούργησε τον μικρόκοσμο, την εμποδίζει. Γιατί ο Νους συνδέεται με τη Μνήμη και η Μνήμη με τη φθορά... Σε συνέχεια αναλύω, γιατί τόσο η Ηθική όσο και η Επιστήμη μας εγκαταλείπουν μπροστά στην πόρτα της Ταύπισης. Και γιατί ο Χριστιανισμός "σαν θρησκεία, σαν το σύμπλεγμα που σκοπεύει να μας οδηγήσει στην τελείωση, είναι μάταιος, είναι αδύνατος μέσα στη σημερινή υλική διαμόρφωση της κοινωνίας". Όπως επίσης και η διαπίστωση, ότι οι "σημερινοί εθνικοί ήρωες γεννιούνται, ζουν και πεθαίνουν, χωρίς να χαρίσουν στην ψυχή του πλήθους την αρμονική κίνηση, βάζοντας μπροστά του την Αρμονία του δικού τους μικροσύμπαντος, που γεννιέται από το καθρέφτισμα της Παγκόσμιας Αρμονίας". Αφού διαπιστώνω ότι "η Τέχνη σήμερα αναλαβαίνει να διασκεδάζει τον κουρασμένο βιοπαλαιστή, τον κάνει να ξεχνά την αγωνία της δουλειάς. Κι έτσι έμεινε κλεισμένη σ□ένα στενό κύκλο μυστών και λατρών, που κινδυνεύουν τη ζωή τους (...) και που είναι ελάχιστοι και χωμένοι στον εαυτό τους". Ρωτώ: Τί λοιπόν μπορεί να γίνει; Δεν υπάρχει ελπίδα; Ναι, υπάρχει. Κι(αυτή είναι μόνο μία: "Να μπoreύουν τα άτομα να γνωρίσουν την Αρμονία του Παντός". Πώς; Ποιός θα φέρει αυτό το αποτέλεσμα; "Οι Τέχνες όλες μαζί συνενωμένες". Ετσι, με βάση αυτήν την κοσμοθεωρία, γράφω τα δικά μου "Ευαγγέλια", που δεν τα έδειξα φυσικά ποτέ σε κανέναν και μέσα από τις μουσικές αναζητήσεις οδηγούμαι σε διάφορα μεγαλόπνοα έργα -ορατόρια- όπου ο Λόγος διαδραματίζει τον κύριο ρόλο.

.... Ο Παλαμάς πίστευε, ότι ο ρυθμός στην ποίηση -το ρυθμικό περπάτημα- συμβολίζει το ρυθμό που κυβερνά το Σύμπαν. Εγώ, ως μουσικός, θα πρόσθετα και την Αρμονία. Δε θέλει πολλή φιλοσοφία να συμφωνήσει ο ὀπτιοσδήποτε ὕψωσε το βλέμμα του στον έναστρο οὐρανό και εἶδε τη ρυθμική αρμονία που καθορίζει την κίνηση των ἀστρων. Ποιός είναι ὁμως ο Νόμος που τα καθορίζει όλα αυτά; Η Αρχή και το Τέλος, που λένε οι προφῆτες, ο Συμπαντικός Νους; Ο Θεός; Πίστευα τότε, ότι η Τέχνη κυρίως είναι η μόνη δύναμη που μπορεί να δημιουργήσει μέσα μας το μικρόκοσμο, σε πλήρη αντιστοιχία με τον Κόσμο. Να μεταφέρει το Νόμο, που καθορίζει την Αρμονία του Σύμπαντος, μέσα μας. Να μας κάνει τον καθένα μας μικροσκοπικά ηλιακά και γενικά αστρικά συστήματα. Ωστε ο καθένας από μας να "κουρδιστεί" σύμφωνα με το Διάστημα που μας περιβάλλει. Να εναρμονιστεί η εσωτερική μας αρμονία με την Παγκόσμια. Και να γίνουμε έτσι μόρια ζωντανά της μίας και μόνης Αρμονίας. Αυτή η τελείωσή μας αντιστοιχοῦσε, για μένα, με τον υπέρτατο σκοπό της ζωής. Ειδεμή, είμαστε φρόκαλα που κινούνται τήδε κακείσε μέσα στους ανέμους της ζωής, ωστόσο μεταβληθούμε σε σκόνη. Η Τέχνη με τους αρμονικούς νόμους που τη δημιουργούν, μπαίνοντας μπροστά στο νου και στην ψυχή του ανθρώπου, κάνει να κινούνται (νους και ψυχή) κατ'εικόνα και ομοίωσή της. Δηλαδή μεταφέρει το Νόμο που τη δημιουργεί (η Τέχνη) μέσα στον Ανθρώπο. Ὁμως αυτός ο Νόμός δεν είναι ἄλλος ἀπὸ το Νόμο του Σύμπαντος, της Ολικής Δημιουργίας. Ὅποτε ο μνημένος συντατίζεται με την Παγκόσμια Αρμονία. Ζει! (ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ, Αυτοβιογραφία Τόμος Α' σελ. 98, 99, 140, 141).

Μετά από έναν δραματικό περίπλου, που διήρκεσε 50 χρόνια κι αφού επείσθη απολύτως για τις αδιέξοδες λύσεις στις οποίες οδηγούν οι αντιπνευματικές κοινωνικές και πολιτικές ηγεσίες τους λαούς και τους ανθρώπους -αιχμάλωτες ολοένα και πιο πολύ της τεχνολογικής υστερίας- στρέφεται εδώ και μια δεκαετία στην αναζήτηση του κομμένου νήματος απ'τα χρόνια της εφηβείας, εκείνου που τον είχε ενώσει με τους κόσμους της συμπαντικής αρμονίας, που αναδεικνύεται τελικά μπροστά στην τραυματισμένη ευαισθησία του ως η μόνη αλήθεια.

Κείμων 3

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΗΛΕΚΤΡΑ Λυρική Τραγωδία

ΣΚΗΝΟΘΕΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η Ηλέκτρα είναι η Εκλεκτή. Αυτή που έχει επιλέξει ο Νόμος της Παγκόσμιας Αρμονίας, που στην αρχαιότητα της έδιναν ονόματα Θεών. Όπως ο Απόλλων, ο προστάτης του Ορέστη, αυτός που θα τον οδηγήσει ως το τέλος. Άλλο όνομα είναι η Μοίρα.

Επομένως οι Μυκήνες, όπου εξελίσσεται το δράμα, θα πρέπει να έχουν μετουσιωθεί σ'ένα μαγικό υπερκόσμιο τόπο λουσιμένο από το μυστικό φως, που εκπορεύεται μέσα από τα βάθη του Γαλαξία.

Αυτή η ενότητα ανάμεσα στα επίγεια και στα υπερκόσμια θα πρέπει να είναι πάντοτε παρούσα και έντονη.

Το κλειδί της πεμππουσίας της Ηλέκτρας βρίσκεται στα λόγια του Χορού στη Β' Πράξη:

**"Μα προδομένη στο σάλαγο μέσα
η Ηλέκτρα μονάχη
πάντα θρηνεί η δόλια
και δέρνεται
και δε φοβάται το θάνατο
Γενναίο τόσο φύτρωσε ποτέ άλλο βλαστάρι;
Κανένας μεγαλόμυχος, παιδί μου, δε θέλει
να ντροπιάσει τη γενιά του
πεθαίνοντας ανώνυμος
Όπως κι εσύ προτίμησες
να φορτωθείς το θρήνο
και τα κουρέλια ντύθηκες
να φορτωθείς όνομα διπλό
σοφή και φρόνημη με μίας να γίνεις.
Σε θυμήθηκα στη μαύρη σου τη μοίρα
της φύσης τους νόμους να κρατάς
και του Διός με φρόνηση να τιμάς
το σέβας.**

Πίσω απ'αυτές τις λέξεις και φράσεις-κλειδιά κρύβεται επίσης η μυστική πεμππουσία του δράματος.

Και πρώτ'από όλα βλέπουμε, πως η Ηλέκτρα επτελέγη, είναι η εκλεκτή για να κρατά τους Νόμους της Φύσης δηλαδή της Συμπαντικής Αρμονίας. Να τιμά με φρόνηση τον ίδιο το Νόμο, δηλαδή το Δία. Ολ' αυτά συνθέτουν τη "μαύρη της μοίρα".

Η μοναξιά. Ο θρήνος. Η γενναιότητα. Η περιφρόνηση του θανάτου. Η σοφία και η φρονιμάδα. Και η Φιλοδοξία, γιατί η ανωνυμία ντροπιάζει τη γενιά της.

Από και και πέρα, με κέντρο την Ηλέκτρα, όλοι και όλα χρησιμοποιούνται από το Νόμο, για να ωριμάσει και να ολοκληρωθεί ο τραγικός κύκλος, του οποίου η λύση, δηλαδή ο φόνος των δύο φονιάδων, αντί για να κλείσει, οδηγεί σίενα νέο τραγικό κύκλο, υπογραμμίζοντας έτσι, ότι δεν υπάρχει Τέλος και ότι κάθε Τέλος είναι μια νέα Αρχή. Ο Συμπαντικός χρόνος είναι άχρονος. Το ίδιο και ο ανθρώπινος θρήνος, η μοναξιά και η γενναιότητα δεν έχουν τέλος για τον Εκλεκτό, τον Σημαδεμένο, αυτόν που τόλμησε, μπόρεσε και αξιώθηκε να βρει δρόμους επικοινωνίας με τον Συμπαντικό Νόμο της Αρμονίας.

Όργανα είναι και συμπεριφέρονται σαν Όργανα της Μοίρας-Νόμου- Διός- Απόλλωνος ο Ορέστης, η Κλυταιμνήστρα, ο Αίγισθος. Ο Χορός ταυτίζεται με το Νόμο. Είναι η άραση, ο νους, η ψυχή και η φωνή του. Επομένως θα πρέπει από κάθε άποψη να τονιστεί ο υπερφυσικός χαρακτήρας του Χορού.

Ο Συμπαντικός Νόμος είναι άυλος. Απρόσωπος. Εμείς όμως θα πρέπει να προσπαθήσουμε να τον "δούμε"... Πώς; Ίσως με φωσφορίζοντα Μόρια, ακτίνες με υπερκόσμους χρωματισμούς. Επομένως έχουμε να κάνουμε με δύο πρόσωπα, που βρίσκονται σε διαρκή επικοινωνία με το Συμπαντικό Κέντρο: την Ηλέκτρα και το Χορό.

Σκηνοθετικά, σκηνογραφικά και προπαιαντός φωτιστικά θα πρέπει να τονίζεται αυτή η διαφοροποίηση ανάμεσα στους κοινούς θνητούς και τα όργανα της θείας βούλησης. Την Ηλέκτρα και το Χορό απ'τη μια πλευρά κι απ'την άλλη όλους τους άλλους.

Από την άποψη του τοπίου-σκηνοικού, ο Βράχος των Μυκηνών μπορεί να θεωρηθεί ως μετεωρίτης, ως λίθινο διαστημόπλοιο, που άραξε στον Πλανήτη Γη. Είναι "ζωντανό", εναργές, σε διαρκή επικοινωνία με τους μυστικούς Νόμους του Σύμπαντος.

Από την άποψη την ενδυματολογική οι ελληνικές ενδυμασίες της κλασσικής εποχής είναι οπωσδήποτε οι πλέον διαχρονικές, διαστημικές, συμπαντικές και επομένως σύγχρονες.

Ο Συμβολισμός θα πρέπει να είναι εσωτερικός. Στη Σκηνή τα πρόσωπα και ο Χορός έχουν σάρκα και οστά. Είναι άνθρωποι. Υπήρξαν. Εστω και μέσα στο Μύθο. Ο Σοφοκλής τους αντιμετώπισε σαν τραγικά πρόσωπα υπογραμμίζοντας μάλαστα τις ανθρώπινες διαστάσεις τους, τις αδυναμίες, τους φόβους, τους υπολογισμούς, τα πάθη, την αγάπη, τα μίση και την απόγνωσή τους. Όλη η κλίμακα των ανθρώπινων αισθημάτων υπάρχει στο κείμενο.

Η μουσική προσπαθεί να το ακολουθήσει και να το εκφράσει, να το προβάλει με τα δικά της μέσα. Είναι βασικά η μουσική του Αργού, δηλαδή των Ελλήνων. Δηλαδή ελληνικό μέλος, στηριζόμενο στην Αρμονία, της οποίας οι Νόμοι είναι διάχυτοι μέσα στα ελληνικά τοπία. Η Αρμονία, που απορρέει από την ελληνική φύση, αντανακλά τους συμπαντικούς αρμονικούς νόμους.

Η ανώτατη βαθμίδα αυτής της Αρμονίας είναι το Μέλος, δηλαδή το Τραγουδι-ουσία του τραγικού. Δηλαδή της υπέρβασης, που χαρακτηρίζει τις βακχικές γιορτές.

3

Συνοπτικά θα πρέπει να βρεθεί η ισορροπία ανάμεσα στο γήινο και στο θείο. Στον ρεαλισμό και στον συμβολισμό. Στο ανθρώπινο και στο υπεράνθρωπο. Στη Γη και στο Σύμπαν.

Ίσως η **Λυρική Τραγωδία** να μην είναι τίποτε άλλο παρά ένα όνειρο.

Σημασία έχει να μπορέσουμε να οδηγήσουμε τον θεατή-ακροατή στην Εξαρση. Σε κάθε στιγμή το **Μαγικό Στοιχείο** θα πρέπει να είναι παρόν, ώστε να μην κατακυλησούμε σε μια συμβατική μουσική παράσταση. Ας δούμε τη **Λυρική Τραγωδία** σαν ένα θρησκευτικό δράμα, όπου ο Θεός (και οι Θεοί) για πρώτη φορά είναι ορατοί, καθώς ενώνονται τα σύνορα μεταξύ της Γης και του Απείρου.

Αυτό μου δίνει την ιδέα για μια στιγμιαία μεταβολή της Σκηνης -με φωτισμούς κ.λ.π.- σε πλατφόρμα, που ταξιδεύει στο Σύμπαν. Όπως οι εικόνες με τους αστροναύτες, που κολυμπούν ελεύθεροι στο κενό κι από κάτω τους πελώρια η καμπύλη της Γης. Εμείς θα "ταξιδεύουμε" μέσα στην αστρική ουσία, ανάμεσα στους Γαλαξίες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΕΒΑΣΜΑ ΤΗΣ ΛΥΡΙΚΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Εχω ήδη συνθέσει 4 Λυρικές Τραγωδίες (Οπερες):

[Αποίμαξη]

"Μήδεια"
 "Ηλέκτρα"
 "Αντιγόνη"
 "Καρυωτάκης"

και τις έχω αφιερώσει στους

Βέρντι
 Πουτσίνι
 Μπελλίνι και
 Χατζιδάκι.

Θα ήταν ιδανικό να παιζόνταν ως Τετραλογία η μία κατόπιν της άλλης σε ειδικούς χώρους με τη σειρά που προανέφερα.

Το ζητούμενο είναι:

- 1.- Να υπάρξει μια ενιαία σκηνοθετική και εν γένει αντιμετώπιση για το Σύνολο των Τραγωδιών.
- 2.- Ένας νέος ενιαίος τρόπος εκφοράς του Λόγου από τραγουδιστές-χορωδούς.
- 3.- Κινησιολογική αντίληψη.
- 4.- Ντεκόρ - κοστούμια.

Ποιότητα ήχου

Ελάχιστη ηλεκτρική ενίσχυση. Λ.χ.

κατά 10% της ορχήστρας
 20% της χορωδίας
 30% των σολίστ

είτε στο ήμισυ των παραπάνω αριθμών.

Είναι θέμα που θα κριθεί στην εφαρμογή και αφορά και ανοιχτό (περισσότερη ενίσχυση) αλλά και κλειστό (λιγότερη έως ελάχιστη ενίσχυση) χώρο.

Με ενδιαφέρει κυρίως η ποιοτική διαφορά με τον έστω και ελάχιστο ηλεκτρικό ήχο.

Στην Ευρωπαϊκή Σχολή φωνητικής

- 1.- Τα φωνήεντα είναι παρεφθαρμένα - σκοτεινά
- 2.- Τα σύμφωνα είναι ανύπαρκτα
- 3.- Λείπει η ρυθμική - χορευτική αντίληψη. Δηλαδή πίσω από κάθε Μελωδία πρέπει να βλέπουμε τον Χορευτικό ρυθμό σαν κίνηση (έστω εσωτερική) όλου του κορμού.

Το σώμα θα πρέπει να πάλλεται υπό την επίδραση της εκφοράς της μελωδικής γραμμής.

4.- Δεν υπάρχει ενότητα πραγματική ανάμεσα στα νοήματα αφ' ενός και στην εκφορά του λόγου, τον χρωματισμό του, τις εντάσεις του και την κίνηση του σώματος (έστω εσωτερικής σαν ψυχικός παλμός).

[Ένας νέος συνθέτης μου είπε: "Χρησιμοποίησα Αστρες φωνές! Δηλαδή ελληνικές. Σε αντίθεση με τις μουντές-μαβιές-σκοτεινές της Δυτικής Τεχνικής].

Για τον σκοπό αυτό βλέπω σε πρώτο στάδιο την συστηματική διδασκαλία των σολίστ από μικρή ομάδα μημμένων (τραγουδιστές, πιανίστες, μασέστρους, σκηνοθέτες) και εμένα προσωπικά.

Να αρχίσει σαν ένα είδος σεμιναρίου. Λ.χ. διδάσκοντας την "Αντιγόνη" να εφαρμόσουμε στην πράξη τις νέες αντιλήψεις.

Στη συνέχεια μπορεί να γίνουν Σεμινάρια με συμμετοχή των Σολίστ που επιθυμούν να μάθουν τους ρόλους της Τετραλογίας.

Ο ΧΟΡΟΣ

Η αναλογία θα πρέπει να είναι

18 Soprani

14-16 Altī

14-16 Tenori

12-14 Bassi

Συνολικά 52 - 54 Χορωδοί

1.- Φωνητικά

Η ίδια διδασκαλία με κείνη των Σολίστ

2.- Κινησιολογικά

Προσαρμογή στις νέες απαιτήσεις (βλ. πιο κάτω)

Θα είναι ΙΔΑΝΙΚΗ λύση να υπάρξει ο ΙΔΙΟΣ χορός και για τις 4 τραγωδίες. Μόνιμος συνεργάτης για την Φωνητική διδασκαλία ο Αντώνης Κοντογεωργίου. (ευχής έργον αν δεχθεί σαν βοηθό του την Μελίνα Παιονίδου).

Για την κίνηση:

Θα ήθελα κατ' αρχήν τον Massine. Όμως μπορεί να υπάρξει έλληνας Αθηνών...

Κοστούμια

Για τις 3 Αρχαίες Τραγωδίες και τους Αρχαίους του "Καρυωτάκη" αυστηρώς αρχαία ελληνικά κοστούμια σαν απαραίτητη βάση για τον ενδυματολόγο. Εμείς να μελετήσουμε από κάθε πηγή ό,τι υπάρχει.

Ο Χρόνος

Για τις 3 Αρχαίες Τραγωδίες τοποθετείται στην περίοδο που εξελίσσεται.

Για τον "Καρυωτάκη" θα το δούμε.

Πώς βλέπω την "Ηλέκτρα"

Βασικό Σκηνικό η Αργίτικη Φύση: Κυπαρίσια, Ελιές, Θάμνοι, Λόφοι. Είναι μια Τραγωδία που εξελίσσεται ΕΞΩ από το Παλάτι, μέσα στη φύση.

Ο Απόλλων -ένα περίεργο άγαλμα που την ώρα της Προσευχής και των Φόνων θα πρέπει να ακτινοβολεί είτε να φωτίζεται μυστηριακά- θα βρίσκεται κάπου στο κέντρο της Σκηνής. Δεσπόζει.

Δεξιά μόλις φαίνεται η πρόσοψη του Παλατιού. Λίγα σκαλοπάτια που καταλήγουν σε μια βεράντα μπροστά στη μεγάλη Πύλη που ανοίγει μια φορά για να βγει η Κλυταιμνήστρα κι άλλη μια για να μπουν με προφύλαξη ο Ορέστης με τον Πυλάδη (η Ηλέκτρα τους ακολουθεί και βγαίνει αμέσως).

Το δράμα εξελίσσεται μέσα σε 2 μέρες από την Αυγή έως το Σούρουπο. Τα γεγονότα ακολουθούν και συμπίπτουν με την πορεία του Ηλιου (και τα χρώματα που σκορπίζει).

Κοστούμια

Ηλέκτρα: Μαύρο (Μαλλιά κατάμαυρα χυμένα πίσω σαν χαιτή) Δεν είναι πριγκηπικό ούτε λαϊκό.

Κλυταιμνήστρα : Βασίλισσα. Αψογα ντυμένη. Πορφυρό με χρυσά στολίδια.

Ορέστης: Με ποδέρη χιτώνα λευκό.

Πυλάδης: Με ποδέρη χιτώνα μαύρο.

Παιδαγωγός: Με ποδέρη χιτώνα από φτηνό ύφασμα γκριζό.

Χρυσόθεμις: Στα κάτασπρα. Με ξανθούς βοστρύχους.

Χορός

Οι Γυναίκες είναι χωριάτισες με τσεμπερία. Χωριάτικα, πολύχρωμα (όμως μοντά) ρούχα.

Οι Αντρες είναι Αγρότες, Βοσκοί. Μπορεί να εμπνευσθούμε από χθεσινά χωριάτικα κοστούμια. Οι μισοί (βοσκοί) έχουν γκλίτσες που θα αξιοποιηθούν χορογραφικώς.

Συνοδοί της Κλυταιμνήστρας και του Αίγισθου: Ντυμένοι στρατιωτικά με λόγχες.

Λαός: Κομπάρσοι: Ο Αστικός πληθυσμός του Αργούς.

Αχτίδα που έρχεται από το Σύμπαν και φωτίζει στιγμιαία την Ηλέκτρα και τον Ορέστη (θα δούμε πότε).

Σκηνές του Φόνου

Φωτιστικά εφεφε όχι τόσο για να δοθεί ατμόσφαιρα μυστηρίου και φόβου αλλά για να υπογραμμισθεί η συμμετοχή αοράτων εξωγήινων στοιχείων σε στιγμές που ανατρέπεται η τάξη των πραγμάτων.

Οι κραυγές του Χορού με την Είσοδο του Αίγισθου πρέπει φωτιστικά να γίνουν και οπτικά μια τρικυμία. Κάτι σαν οπτικοακουστική θύελλα (σεισμός).

Ενώ τα σώματα του Ορέστη και της Ηλέκτρας μεγενθύνονται - αλλοιώνονται υπερφυσικά.

Εκείνη τη στιγμή πέφτει απάνω τους σαν φωτεινό σπλέτο η υπερκόσμια Αχτίδα για 1-2 δευτερόλεπτα.

Οι γκλίτσες όρθιες σαν ακοντια. Τα χέρια των γυναικών -κάτασπρα- σαν σπαθιά. Ενας φονικός κύκλος που στενεύει επάνω στο υστερνό θύμα, τον Αίγισθο.

Όλα αυτά πέφτουν σχηματίζοντας μια βεντάλια απ' όπου ξεπηδά η υπερφυσική σιλουέτα της "Ηλέκτρας". Η τελική στιγμή.

Αρχή. Σκοτάδι. Ημίφως.

Παιδαγωγός - Ορέστης - Πυλάδης, τρεις σκιές.

Καθώς τραγουδούν, ο ουρανός σιγά-σιγά ροδίζει. Τα πρόσωπα φαίνονται. Στο "Τρίο" αναδύει απ' το σκοτάδι το άγαλμα του Απόλλωνα ανατριχιαστικά.

Οι τρεις τραγουδούν γύρω του ιερατικά -με συμβολικές κινήσεις σχεδόν χορευτικές. Με τη φωνή της "Ηλέκτρας" (κάπου μέσα από τη Φύση) απότομα η Αχτίδα φωτίζει μια στιγμή για πρώτη φορά στο Παλάτι. Οι τρεις γονατίζουν. Όταν βγαίνουν ανεβαίνει λίγο το φως της Χαραυγής. Μια αχτίνα Ηλιου. Η Ηλέκτρα πάνω σε μικρό λόφο στα Αριστερά (απέναντι απ' το Παλάτι) χαιρετά τον Ηλιο. Το φως δυναμώνει. Μέσα από τα δέντρα και τους θάμνους ξεγλιστρούν οι Γυναίκες.

Η Ηλέκτρα έρχεται μπροστά στο κέντρο της Σκηνής.

Με την αρχή του clarino αρχίζουν να μαζεύονται γύρω της. Ο θρήνος αρχίζει.

Σιγά-σιγά μπαίνουν και οι άντρες.

Όλο αυτό το μέρος χρειάζεται χορογραφία.

Εκτός από τους Χορωδούς θα πρέπει να υπάρχουν και αστοί του Αργους. (Οι Χορωδοί είναι αγρότες). "Αρχοντες" τους προσφωνεί η Ηλέκτρα.

ΣΚΗΝΗ 3 ΗΛΕΚΤΡΑ-ΧΟΡΟΣ

Καθώς η Ηλέκτρα θρηνεί μόνη στο μέσον της Σκηνής μαζεύονται σιγά-σιγά γύρω της πρώτα οι γυναίκες και μετά οι άνδρες. Είναι ακόμα χαράματα και πάνε στους αγρούς. Ακούγοντας από μακριά το Μοιρολόι μπαίνουν και οι Αστοί - Αστές του Αργους που θα πάρουν μέρος κινητικά στην επόμενη Σκηνή 4.

Η Ηλέκτρα προσπαθεί να δει τον πατέρα της στον Αδη. Ετσι το επίκεντρο του θρήνου είναι η Γη. (Σεξ) και όλοι "βλέπουν" την Περσεφόνη και τους αδικοσκοτωμένους νεκρούς.

Γίνεται κάποιο ιεροτελεστικό - παγανιστικό - πρωτόγονο με πρώτη Ιέρεια την Ηλέκτρα που παρασύρει στη δίνη της όλους τους άλλους. Ενας κυκλικός χορός όπως των δερβισιδων, όμως με τα μάτια στραμμένα στο χώμα και με τον δείκτη των δακτύλων να δείχνει τα φαντάσματα του Κάτω Κόσμου. Σιγά-σιγά πικνώνουν γύρω τους οι κάτοικοι του Αργους με αρχοντικές χλαμύδες που παρατηρούν με προσοχή τα τεκταινόμενα. Θα 'λεγα με σέβας και κάποιο δέος.

Το βέβαιο είναι ότι συμμερίζονται την θλίψη και τον πόνο της Ηλέκτρας. Τους βαραίνει κι αυτούς το απάισιο έγκλημα και τώρα η αυταρχική εξουσία του σφετεριστή Αίγιθου και της Κλυταιμνήστρας. Όλοι περιμένουν από την Ηλέκτρα το θαύμα, όμως φοβούνται και έχουν πάψει στο βάθος να πιστεύουν καθώς αργά να φανεί ο Ορέστης.

Πάνω στα τελευταία μέτρα από το Μοιρολόι η Ηλέκτρα ξαπλώνει πάνω στο χώμα λες και ξαπλώνει πάνω στον πατέρα της. Θα 'λεγες πως αγκαλιάζει με πάθος και με λύσσα το χώμα.

Ενα ξαφνικό φως. Μια μυστηριώδης ακτίνα πέφτει επάνω της και την κεντρίζει. Η λάμψη τυφλώνει τον Χορό. Οι Χορωδοί βάζουν τα χέρια τους μπροστά στο πρόσωπο να μην τυφλωθούν.

Η Ηλέκτρα πηδά απότομα και στέκεται στα πόδια της με άγρια όψη. Κοιτάζει γύρω της τους αποσβολωμένους πολίτες.

ΣΚΗΝΗ 4

"Γέροντες και γυναίκες...."

Σε κάθε φράση - σε κάθε λέξη έχουμε αντιδράσεις. Στην έκφραση. Στην κίνηση. Ο καθένας ατομικά εισπράττει τα λόγια και αντιδρά με το δικό του τρόπο. Αποτέλεσμα: Ένας συνεχής κυματισμός όχι ομοιογενής αλλά με ατομικές κινήσεις όμως χωρίς μεγάλους βηματισμούς.

Η Ηλέκτρα μετακινείται φράση με φράση, ώστε να έχει την άνεση να τραγουδήσει και να ακουστεί στην αίθουσα.

Απότομα πετάνονται μπροστά ένα βήμα οι άντρες (Χορός και Κομπάρσοι).

"Ν' αναστήσεις απ' τον Αδη"

Ο Λαός δείχνει την αγάπη του:

"Βάστα γερά κόρη μου..."

Όλοι κινούνται προς αυτήν σαν να θέλουν να την χαϊδέψουν.

Η Ηλέκτρα σωριάζεται στα σκαλοπάτια του παλατιού.

"Χωρίς ελπίδα έζησα ως τώρα"

Ξαναθυμούνται την ημέρα του Φόνου. Ανατριχιάζουν.

"Φριχτή του γυρισμού φωνή"

Η Ηλέκτρα ανάμεσά τους συμφωνεί.

"Απ' όλες τις μέρες που φώνα"

Ξαφνικά το Παλάτι ζωντανεύει. Απ' τα παράθυρά του βγαίνουν κόκκινες λάμψεις. Η πόρτα ανοίγει διάπλατα σαν πελώριο στόμα που ξεχύνει λάβα και άνεμο:

" ΟΡΧΗΣΤΡΙΚΟ "

Πρέπει να υπάρχει ένας μεγάλος ανεμιστήρας στο εσωτερικό του Παλατιού που να έχει τη δύναμη να μετακινεί τους ανθρώπους. Το φως προς στιγμήν σκοτεινιάζει. Θέλω να δείξω ότι και η Φύση συμμετέχει στην Τραγωδία. Κάπου ταράχτηκε η ισορροπία της. Παραβιάστηκαν βασικοί Νόμοι. Η Ηλέκτρα εκλεκτή του Συμπαντικού Νόμου της Αρμονίας δεν είναι παρά μια φλεγόμενη συνείδηση που καίγοντας την αδικία θα καεί στο τέλος και η ίδια απ' την ίδια της τη φωτιά.

Ετσι καθώς ο Χορός στροβιλίζεται στον πραγματικό άνεμο που ξερνά η Πύλη του Παλατιού, η Ηλέκτρα όρθια αντιμέτωπη στον άνεμο σαν πλώρα караβιού με το κεφάλι ψηλά δέχεται το μήνυμα, δέχεται να είναι η Ρομφαία της ιερής τάξης των πραγμάτων.

Ετσι μέσα από τα πέπλα της που κυματίζουν αναπηδούν οι φλόγες που θα κάψουν και θα την κάψουν...

Όλα τελειώνουν απότομα σα να μη συνέβη τίποτα.

"Στη γειτονιά των δυνατών..."

ξανάρχεται ο φόβος... Το πλήθος σκύβει ξανά μπροστά στη σκιά της Εξουσίας.

Μα να έρχεται η Χρυσόθεμις.

ΣΚΗΝΗ 5

Ο Χορός διακριτικά παραμερίζει. Υποχωρεί αφήνοντας να δεσπόσουν στο κέντρο της Σκηνής οι δυο αδελφές. Οι παρεμβάσεις τους θα γίνουν από κει που είναι αποτραβηγμένοι (όρθιοι είτε καθιστοί).

Χρυσόθεμις - Ηλέκτρα. Αδελφές. Όμως δυο κόσμοι διαφορετικοί.

Ο ένας γήινος, ρεαλιστικός, λογικός, συμβιβασμένος.

Ο άλλος με θεική οργή, υπερρεαλιστικός, υπερλογικός, ένθεος, ασυμβίβαστος, με μία και μόνο έμμονη ιδέα: την Εκδίκηση.

Στο τέλος η Ηλέκτρα φαίνεται να περιφρονεί την αδελφή της. Έχει την υπεροψία των οραματιστών, αυτών που δεν αμφιβάλλουν για την υπεροχή τους, που την οφείλουν στην απόφασή τους να θυσιαστούν στην Ιδέα.

Ετσι όλα θα πρέπει να τονίζουν αυτή τη διαφορά. Η ένδυση, η έκφραση, η εκφορά του λόγου, η κίνηση.

Οι δυο αδελφές κινούνται συνεχώς γύρω από το άγαλμα του Απόλλωνα. Βασικά η Ηλέκτρα κυνηγά την αδελφή της.

Στην αφήγηση του ονειρού και πάλι η Φύση και η Υπερ φύση συμμετέχουν. Γίνεται σκοτάδι, ώστε να παίξουμε με φωτιστικά εφέ.

Το Παλάτι, το Άγαλμα, τα Δέντρα, το Πλήθος υπογραμμίζουν την βαρύτητα του Ονειρού.

Είναι προφητεία. Κάποιοι έστειλε το φριχτό μήνυμα. Ποιός;

Τώρα γνωρίζουμε ότι δεν είναι μόνο η θέληση της Ηλέκτρας που κινεί τα νήματα. Υπερφυσικές δυνάμεις έχουν αποφασίσει να αποκαταστήσουν την τάξη που κατέστρεψε ο απαίσιος φόνος. Πώς όμως; Με άλλο φόνο; Που σημαίνει ότι ο άνθρωπος είναι τυλιγμένος παγιδευμένος στο κουβάρι της Μοίρας του. Θα πληρώνει ως τον αιώνα τον άπαντα τη δωρεά της Γνώσης.

Ηλέκτρα, σύμβολο αυτοκαταστροφής; Μελέτη αυτογνωσίας;

Είτε υποκόπτουμε και μας επιτρέπεται να ολοκληρώσουμε τον φυτικό μας κύκλο είτε ανπιστεκόμαστε. Γινόμαστε ένθεοι. Γινόμαστε φλόγα που καίει τους κακούς και μαζί τους και μας. Ωστε για να υπηρετήσεις το Νόμο της Αρμονίας δεν υπάρχει άλλος δρόμος; Αυτό μας λέει η Ηλέκτρα.

Στο τέλος του διαλόγου το "πτάθος" της Ηλέκτρας πείθει την αδελφή της

"Ναι, θα το κάνω..."

Προσοχή στην Αρια :

"Καλή μου ό,τι κρατάς στα χέρια σου..."

- 7 -

Αυτός ο επίμονος -ο *ostinato* ρυθμός των 3/4 που είναι σα να κρατάει στα Χέρια της ένα πελώριο τρυπάνι και να το βυθίζει στα σπλάχνα της Γης. Επιδιώκει να φτάσει στα Τάρταρα, στο κέντρο της Γης, στον Αδη, την κατοικία των νεκρών, για να βρει και για να ανασύρει τα Φαντάσματα των Αρχέγονων Μύθων, τα Είδωλα των Φόνων, τα υλικά που έχτισαν την Μοίρα των Ατρείδων. Είναι χορός κυκλικός με επίκεντρο το χώμα -τη Γη- που με τα υλικά της πλάστηκαν οι θνητοί και δεν μπορούν να ξεφύγουν να πάνε στους ουρανούς να ταυτισθούν με το Κέντρο της Συμπαντικής Αρμονίας. Το τμήμα γι' αυτή τη μέγιστη κατάκτηση, τον μοναδικό τρόπο να γίνει ο θνητός αρμονία είναι να αποβάλει τη γήινη φύση του. Είναι ο θάνατος. Αρα ο κυκλικός χορός μπορούμε να πούμε ότι είναι ο χορός του θανάτου. Ίσως γι' αυτό να υπάρξουν αιφνίδιες και στιγμιαίες λάμψεις -μηνύματα από τα βάθη του ουρανού σαν να λένε: "Σωστά κάνεις. Για να αξιωθείς το αγκάλιασμά μας πρώτα θα πρέπει να κατέβεις στα Τάρταρα της γης, στο βυθό της γήινης ουσίας σου και να την καταστρέψεις...".

ΣΚΗΝΗ 6

Η Χρυσόθεμις φεύγει μισοαποφασισμένη-μισοσκεπτική και η Ηλέκτρα αποσύρεται στην άκρη του κεφαλόσκαλου του Παλατιού. Σε λίγο από την πόρτα του θα βγει η Κλυταιμνήστρα.

Χορός: "Αν δεν είμαι μαντεύτρα..."

Μετάσταση: το πλήθος γίνεται Χορός. Άνδρες και γυναίκες ντύνονται ρούχα ιερατικά. Οι άντρες κρατούν μακριά ραβδιά που έχουν στην κορυφή τους ιερά σύμβολα. Είναι δαφνοστεφανωμένοι. Οι γυναίκες φορούν τις μάσκες των Ερινύων γιατί ο Λόγος τους αποκαλύπτει ότι έφτασε επιτέλους η στιγμή της Νέμεσης. Μας υπενθυμίζουν τα γεγονότα.

"Δεν λησμονεί των ελλήνων ο άναξ..."

Ομιλούν γλώσσαν ελληνικήν. Με φωνήεντα φωτεινά - ηλιόλουστα και με σύμφωνα που απηχούν συνηχήσεις χαλκικών από τις ακτές του Αιγαίου όταν το ένα χτυπά το άλλο.

Ο φωτισμός γίνεται διαχρονικός. Ο Χώρος αποσπάται από το συγκεκριμένο σκηνικό και αιωρείται στα αόρατα κύματα του αιωνίου. Ο Ναός της Συμπαντικής Αρμονίας; Με κολώνες Φωτός που στηρίζουν μια στέγη από Γαλαξίες;

Ο έμμενος συγκεκριμένος ρυθμός της μουσικής σαν τί να συμβολίζει; Μια μηχανική αυτοματική κίνηση της μηχανής του χρόνου; Ρυθμικά γρανάζια που κινούν τους θνητούς σαν μαριονέτες; Όπως και να 'χει ο χορός - κίνηση του Χορού θα πρέπει να είναι ιερατικός με δάνεια από Χορούς Μάγων πρωτογόνων. Να εκπέμπει δέος. Να κάνει ορατή την "πολύποδη" Ερινύα. Να ξαναζωντανεύει τους "ματωμένους γάμους". Να πείθει ότι η μετάλλαξη του Λαού-Πλήθους σε Χορό τον μεταθέτει στα άδυτα της θεϊκής βούλησης και τον κάνει φορέα προφητείας.

Ο Χορός γνωρίζει. Αυτός είναι η συλλογική Μνήμη. Αυτός μπορεί να ξεσκίζει τα πέπλα που σκεπάζουν το Μέλλον.

Πόσο όμως ο θνητός μπορεί να αντέξει την αλήθεια; Αυτό το ασήκωτο βάρος πρέπει να το αισθανθούν οι θεατές. Γι' αυτό ο Χορός, υποχρεωμένος να παραβιάσει τα άδεια της Ζωής αποκαλύπτοντας το μέλλον, δεν είναι ευγενικός με τους θεατές. Αντίθετα δυσφορεί γιατί είναι υποχρεωμένος να "γυμνώνεται" μπροστά σε μη μυημένους. Επομένως είναι επιθετικός. Ξαν να τους λέει: "Δεν είστε άξιοι της Αλήθειας. Όμως ακούστε, δείτε και διδαχτείτε..."

Ο Χορός σταματά, ο ρυθμός κουρασμένος παίρνει βαθείς αναπνοές και η Ηλέκτρα κουλουριασμένη, ίδιο στοιχείο, κάθεται στα σκαλιά της Εισόδου.

Αργά, απειλητικά ανοίγει η βαρεία θύρα του Παλατιού. Μέσα σκοτάδι και μέσα απ' το σκοτάδι γλιστρά η σκιά της Κλυταιμνήστρας.

Προσεχτικά βάζει το ένα πόδι μετά από το άλλο θαμπωμένη από το μεσημεριανό φέγγος. Το χέρι της τρέμει και κάθε τόσο ένας σπασμός στον λαιμό πινάζει δεξιά-ζερβά την κεφαλή της.

Πισωγυρίζει καθώς αντικρύζει την Ηλέκτρα. Δεν τραγουδά. Μουγκρίζει και ξαφνικά στριγγλίζει. Κάτω απ' τη φωνή της η Ορχήστρα μόλις μιαν ανάσα πάνω από το μαύρο χώμα, τη μαύρη γη που σκεπάζει το θύμα της, τον πατέρα της Ηλέκτρας. Απολογείται:

Γιατί ο πατέρας σου που όλο τον κλαϊς, ήταν ο μόνος Έλληνας που τόλμησε θυσία να προσφέρει την αδελφή σου..."

Σ' αυτά τα λόγια η Ηλέκτρα πετιέται πάνω, πισωγυρίζει, ψάχνει να βρει θέση κατάλληλη για να χτυπήσει με τα λόγια τη μισητή της μητέρα.

Σε όλο τον διάλογο, μάνα και κόρη, ίδιοι παλαιστές, μετρούν η μια τη δύναμη της άλλης, για να ορμήσει και να την ρίξει στο χώμα.

Ο Χορός καθισμένος έχει τα κεφάλια χαμηλωμένα λες και δεν θέλει ν' ακούει τέτοιες λέξεις. Κρυφακούει. Ωσπου πετιέται πάνω. Υποχωρεί "Βλέπω και βράζει από θυμό..." παίρνοντας φανερά το μέρος της Ηλέκτρας.

Ηλέκτρα: Σ' αφήνω. Εμπρός, θυσίαζε...

Νέα μεταλλαγή με επίκεντρο το άγαλμα του Απόλλωνα. Ολα έχουν εξαφανιστεί. Μόνο η Κλυταιμνήστρα, πάντα κλυδωνιζόμενη, προσπαθεί να πιαστεί απ' την άκρη του βωμού, ώσπου ο Χορός φανερώνεται αργά μέσα από την πάχνη.

Χορός: Η Κλυταιμνήστρα φοβάται...

Ο Ηλιος έχει φτάσει στην κορυφή του στερεώματος. Ο φωτισμός προετοιμάζεται να υποδεχτεί την διήγηση του Παιδαγωγού. Ο χώρος θα γίνει για λίγο Αρένα.

Ο Παιδαγωγός δεν έρχεται μόνος. Είναι μαζί του ο Ορέστης και ο Πυλάδης με μάσκες. Ετσι η παρουσία του Ορέστη στην αφήγηση από τον Παιδαγωγό του ίδιου του του θανάτου, προσδίδει περισσότερο σαρκαστικό τόνο στη Σκηνή.

Φορές-φορές η Κλυταιμνήστρα και η Ηλέκτρα κοιτάζουν προς το μέρος του παραξενεμένες. Κάποιο προαίσθημα; Η φωνή της καρδιάς; Του αίματος; Τότε φωσφορίζοντα εφέ σαν ακτίνες συγκρούονται πάνω στο άγαλμα του Απόλλωνα βγάζοντας σπίθες.

Το κοινό - Χορός θα πλησιάσει αργά και θα κυκλώσει τον Παιδαγωγό μόνο προς το τέλος της αφήγησης, οπότε και παρεμβαίνει.

Ευθύς ως εμφανισθούν στο κέντρο της Σκηνής οι τρεις άντρες, η Κλυταιμνήστρα υποχωρεί με βασιλική χάρη, ανεβαίνει οπισθοχωρώντας τα σκαλιά, ενώ από το Παλάτι βγαίνουν και την περιστοιχίζουν Αυλικοί και Κυρίες της Αυλής.

Χείρνο 7

* **Διεύθυνση Ορχήστρας**

Είναι η πρώτη φορά που θα διευθύνω σε παράσταση λυρικούς τραγουδιστές (εκτός φυσικά από τα συμφωνικά μου έργα, όπως λ.χ. στην ΤΡΙΤΗ και ΕΒΔΟΜΗ Συμφωνία μου). Εννοώ, για να γίνω περισσότερο κατανοητός, τραγουδιστές όπερας. Που ενώ τραγουδούν, ταυτόχρονα ερμηνεύουν κάποιο χαρακτήρα.

Στις πρόβες που κάναμε πρόσφατα στην όπερα της Σόφιας, σχημάτισα την εντύπωση πως σε ορισμένους πρωταγωνιστές υπήρξαν στιγμές απορίας. Γιατί άραγε; Ας το πω από δω. Γιατί δεν θεωρώ πάντοτε την ορχήστρα σαν ένα βοηθητικό στήριγμα του τραγουδιστή. Πολλές φορές -ακόμα και τη λαϊκή, πόσο μάλλον τη συμφωνική- την χειρίζομαι "προκλητικά" -επιθετικά θά λέγατε- επιδιώκοντας να αποσπάσω από τον ερμηνευτή -αν έχει κάποια φυσικά- το μάξιμουμ των εκφραστικών του δυνατοτήτων.

Εκεί που το φαινόμενο αυτό γίνεται περισσότερο εμφανές, είναι στην περίπτωση των ασύμμετρων ρυθμών, που από τη φύση τους εκφράζουν ηχητικές "γωνίες", με άλλα λόγια μια ποδηγητημένη - πιασσευμένη "βαρβαρότητα", που όμως έχει ανυψωθεί σε επίπεδα μιας λόγιας αισθητικής έκφρασης.

Στην περίπτωση αυτή υπάρχει κάτι βαθύτερο. Κάτι πέραν από τη σχέση του 2 με το 3 και του 5 με το 7. Κάτι που δεν διδάσκεται στα δυτικοτραφεί μας ωδεία και που βάζει σε δοκιμασία τους ευρωπαϊούς μουσικούς.

Εδώ η διεύθυνση κυριολεκτικά πρέπει να "μαστιγώνει" ορχήστρα και μονωδούς έξω από κάθε "καθωσπρετισμό", πράγμα που όπως ανέφερα, αφινιδιάζει τον δυτικοθεμεμένο ερμηνευτή μας.

* **Σκηνοθεσία**

Η ΜΗΔΕΙΑ παρουσιάστηκε στην Ελλάδα πριν τρία χρόνια, πάλι στο Ηρώδειο, με σκηνοθεσία Ευαγγελάτου και σκηνικά και κοστούμια του Πάτσα, σε δύο παραστάσεις.

Τώρα δίνεται η ΗΛΕΚΤΡΑ, σε σκηνοθεσία του Νίκου Κούνδουρου και κοστούμια του Μεντζικώφ, με τρεις χορογράφους και διευθυντή της Χωρωδίας ΦΩΝΣ ΜΟΥΖΙΚΑΛΙΣ τον Κωστή Κωνσταντάρα.

Του χρόνου τον Οκτώβριο θα παιχτεί σε παγκόσμια πρεμιέρα η Αντιγόνη, στη Θεσσαλονίκη.

Και για να πάμε στην αρχή των λυρικών - τραγικών μου έργων, ο ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ δόθηκε το 1985, πριν 12 χρόνια, από τη λυρική Σκηνή.

Με τόσο μεγάλα χρονικά διαστήματα είναι δύσκολο αν όχι αδύνατο να δείξεις την εσωτερική ενότητα των έργων, αυτό το καινούργιο που θέλεις να πεις, τον νέο δραματικό ηχητικό κόσμο που θέλεις να δημιουργήσεις. Να κάνεις κατανοητές τις νέες τεχνικές σε επίπεδο σύνθεσης αλλά και ερμηνείας. Μεγάλο ρόλο σε αυτό καλούνται να παίξουν οι βασικοί ερμηνευτές και προπτανός ο σκηνοθέτης.

Η "Ηλέκτρα" δόθηκε και παίζεται ήδη στην Πολωνία και αλλού με Πολωνούς συντελεστές. Ο σκηνοθέτης και ο σκηνογράφος, επηρεασμένοι εμφανώς από τις αντιλήψεις μου για το Συμπαντικό Αρμονικό Κέντρο, "είδαν" τις Μυκήνες σαν έναν αιωρούμενο βράχο στο μέσον του απείρου και την Ηλέκτρα σαν την "εκλεκτή" αυτού του συμπαντικού Νόμου, να στέλνει φωτεινά σήματα σε αναζήτηση του Ορέστη. □ταν ένα πείραμα. Που είτε το δέχεσαι είτε το απορρίπτεις.

Προσωπικά οι δικές μου αναζητήσεις στη σκηνική παρουσίαση αυτών των έργων θα ήθελα να εναρμονισθούν -να ταυτισθούν ει δυνατόν- με τον ηχητικό τους κόσμο που είναι βαθύτατα ελληνικός. Η τραγική μεγαλοπρέπεια των Μύθων και των Ηρώων αποτελεί για μένα την πεμπτούσια της ελληνικής παρέμβασης απέναντι στα μεγάλα "ερωτήματα" - της ελληνικής συνολικής απάντησης που αποτελεί τον ΑΛΛΟΝ ΑΞΟΝΑ σε σχέση με τους υπόλοιπους που πάνω τους στηρίχτηκε έως σήμερα η Ανθρωπότητα: τον Ιουδαϊκό, τον Ινδικό, τον Κινέζικο κ.λ.π. Ειδικά η Ευρώπη και ό,τι αποκαλούμε Δυτικό Κόσμο έχουν "χτιστεί" επάνω στις δύο πρώτες κοσμοθεωρίες και πρακτικές: την Ιουδαϊκή-Μονοθεϊκή-Χριστιανική και την Ελληνική, με το παρακάδι της την Ορθόδοξη Χριστιανική.

Αυτή η Ελληνική εκφράστηκε παντοιοτρόπως. □μως πουθενά δεν είναι τόσο γνήσια και αυθεντική όσο στα έργα των μεγάλων τραγικών.

Έχοντας θητεύσει πάνω από 40 χρόνια ως μουσικός στην παρουσίαση των έργων αυτών στην Επίδαυρο και το Ηρώδειο, είναι φυσικό να έχω εξοικειωθεί μαζί τους, έως ότου κάποτε πίστεψα, ότι είναι δυνατή η μεταφορά των αρχαίων μύθων και ηρώων στο σημερινό ελληνικό παρόν, με πρωταγωνιστή ένα σύγχρονο ελληνικό τρόπο μουσικής έκφρασης.

Η βασική σκηνοθετική αντίληψη του Κούνδουρου για την ΗΛΕΚΤΡΑ μου έδωσε μεγάλη χαρά, γιατί πιστεύω ότι εναρμονίζεται πλήρως με την ανάγκη της αναζήτησης νέων σκηνοθετικών και ερμηνευτικών μορφών που να οδηγούν προς την κατεύθυνση αυτού που χαρακτήρισα πιο πριν σαν ταύτιση με τον ηχητικό κόσμο του έργου, που είναι βαθύτατα ελληνικός.

Η πρωτοτυπία αυτής της νέας σκηνοθετικής αντίληψης έγκειται στο γεγονός ότι υπάρχουν πολλά επάλληλα επίπεδα ερμηνείας.

Έτσι ο Χορός κόβεται στα δύο. Οι μεν Χορωδοί στο βάθος της Σκηνής τραγουδούν με το κείμενο στα χέρια, σαν να συμμετέχουν σε συναυλία, οι δε Χορευτές, χωρισμένοι σε συνοδούς της Ηλέκτρας, της Κλυταιμνήστρας και του Ορέστη, εκφράζουν με ομαδικές κινήσεις την ψυχική κατάσταση και τις συγκρούσεις των Ηρώων.

Οι μονωδοί-σολίστ χωρισμένοι κι αυτοί στα δύο, έχουν την άνεση να απευθύνονται από το προσκήνιο προς το κοινό, όπως γίνεται σε Συναυλία, ενώ παράλληλα διπλασιασμένοι με το χορευτικό ALTER EGO, συμμετέχουν με ελάχιστες κινήσεις στα δρώμενα.

Έχουμε δηλαδή μια τυπική συναυλία κοντσερτάντε, στηριγμένη όπως συνήθως γίνεται στην Ορχήστρα, στη Χορωδία και στους Σολίστ και παράλληλα τη Χορογραφική ερμηνεία του έργου βασισμένη σε γκρουπ χορευτών, κορυφαίους χορευτές, χορευτές σύμβολα και τους Μονωδούς-Σολίστ.

- 3 -

Χαίρομαι δε ιδιαίτερα, γιατί αυτή η σκηνοθετική γραμμή του Κούνδουρου μας απομακρύνει οριστικά από τα δυτικά κυρίως αρχέτυπα, που δικαίως δεσπόζουν στον τομέα της συμφωνικής μουσικής και ιδιαίτερα της Όπερας.

Με την παρούσα εκδοχή της ΗΛΕΚΤΡΑΣ είμαι βέβαιος πως γίνεται ένα αποφασιστικό βήμα προς την παγίωση ενός νέου αισθητικού κόσμου που μας παραπέμπει σωστά στην ιδιαιτερότητα της Ποιητικής Παρουσίας και Εκφρασης.

Θυμάμαι πόσο φιλόδοξο και ουτοπικό φάνηκε κάποτε όταν δήλωσα στον Γιώργο Πηλιχό στα 1961-62 πως φιλοδοξώ, στηριγμένος στους Κύκλους Τραγουδιών που μόλις είχα εγκαينάσει να δημιουργήσω ένα καθαρά Νεοελληνικό Λαϊκό Ορατόριο, που να μην έχει καμιά σχέση με τα Δυτικά πρότυπα. Μιλούσα φυσικά για το ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ, που παρουσιάσα δύο χρόνια μετά, στα 1964. Συμπτωματικά το έργο αυτό δόθηκε πριν λίγες μέρες στο Στάδιο της Αρχαίας Ολυμπίας, παρουσία χιλιάδων θεατών-ακροατών.

Η μυσταγωγική διάθεση με την οποία όλοι αυτοί οι απλοί Έλληνες κατά συντριπτική πλειοψηφία δέχτηκαν (και δέχονται έως τώρα) το έργο αυτό, δείχνει ότι κέρδισα το στοίχημα. Να δημιουργήσω δηλαδή ένα Μετασυμφωνικό, όπως το αποκαλώ έργο, που η όποια στήριξή του σε δυτικές τεχνικές δεν του αφαιρεί τίποτα από την γνησιότητα και την αυθεντικότητα της καταγωγής του. Το "Πνευματικό Εμβαστήριο", η "Κατάσταση Πολιορκίας", τα "Επιφάνια Αβέρωφ" και το "Canto General" λειτουργούν έκτοτε σαν δορυφόροι γύρω από τον ήλιο του "Αξιον Εστί" επιβεβαιώνοντας ότι έχουμε τη δυνατότητα να δημιουργούμε γνήσιο νεοελληνικό έργο που να ανθίσταται στον χρόνο.

Το νέο μου στοίχημα είναι τώρα η τετραλογία των Λυρικών Τραγωδιών, που ελπίζω πως κάποτε θα μπορέσουν να παίζονται συχνότερα και κυρίως όλες μαζί στην ίδια περίοδο, ώστε να γίνει δυνατόν να αναδυθεί συνολικά ο νεοελληνικός τους χαρακτήρας και η ιδιαιτερότητά τους σε κάθε επίπεδο: Μουσικό, ερμηνευτικό, σκηνοθετικό, χορογραφικό, σκηνογραφικό.

Η παρουσία του Ευαγγελάτου χτες, του Νίκου Κούνδουρου σήμερα, του Τερζόπουλου και όποιου άλλου αύριο και μεθαύριο, καθώς και όλων των συντελεστών, μονωδών, χορωδών, μουσικών, χορογράφων, σκηνογράφων, τεχνικών και κυρίως η δημιουργία ενός πρώτου πυρήνα πιστών-μυημένων που διαρκώς μεγαλώνει, μου δίνει την ελπίδα ότι θα κερδίσω στο μέλλον κι αυτό το "στοίχημα".

Αθήνα, 21.VII.96

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Κουνδουρου

[Κείμενο 9]

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΑ (στην Εύη Νίκα-Σαμψών για το Μέγαρο)

1.- Είναι αναμφισβήτητο ιστορικό γεγονός ότι οι αρχαιοελληνικοί μύθοι και η αρχαία ελληνική τραγωδία ενέπνευσαν εξ αρχής τους δημιουργούς όπερας. Η εργογραφία σας αποδεικνύει μια εξ ίσου σημαντική ενασχόληση με την αρχαία ελληνική τραγωδία είτε εν είδει σκηνικής μουσικής ή εν είδει όπερας ή ακόμη και σαν μουσική για τον κινηματογράφο. Πώς συλλαμβάνει τον αρχαιοελληνικό μύθο ένας συθέτης στην εποχή μας από δραματουργική άποψη, δίχως να κινδυνεύει να υιοθετήσει συμβατικές και καθιερωμένες μορφές; Υπάρχει ίσως μια τάση νεοκλασικισμού στην όπερα ή θεωρείτε ότι παρατηρείται μια διαρκής ανανέωση των δραματουργικών προτύπων;

Μ.Θ. Η εξοικείωσή μου με τα αρχαία κείμενα ξεκίνησε από την εφηβική μου ηλικία. Οι συνθήκες της ξένης κατοχής (1940-44) με υποχρέωσαν να αναδιπλωθώ στον εαυτό μου, ψάχνοντας να βρω στέρεες βάσεις, κυρίως πνευματικές, ώστε να ανιπτάξω στο μοντέλο του υποδουλωμένου, που μας ήθελε ο ξένος κατακτητής, το μοντέλο του δυνατού και ελεύθερου και κατ'επέκταση του υπέρτερου και του διαχρονικότερου. Σε τελική ανάλυση του Νικητή.

Αυτή την πολύτιμη, τη μοναδική και ανυπέβλητη δύναμη μου την προσέφεραν κυρίως οι Έλληνες Ποιητές, τόσο οι αρχαίοι όσο και οι σύγχρονοι. Τα γράφω αυτά για να δείξω ότι η ταύπισή μου με την Ποίηση υπήρξε εξ ίσου βιωματική όσο και πνευματική. Εγώ τους μουσικούς αρμονικούς νόμους, πριν τους διδαχθώ στο Ωδείο, τους ανακάλυψα στις αναλογίες των αρχαίων ναών και ειδικά στον Παρθενώνα. Το ίδιο και το μουσικό μου ιδίωμα, πολύ πριν ανακαλύψω τη δυτική μουσική, είχε ήδη διαπλαστεί από την μουσικότητα της ελληνικής ποίησης. Οι ιδεατές μουσικές φόρμες υπήρχαν μέσα μου από την συστηματική μελέτη της Αρχαίας Τραγωδίας και των Αρχαίων Μύθων.

Ηδη, όπως εκτεταμένα αναφέρομαι στους "Δρόμους του Αρχάγγελου", το πρώτο μου μουσικό δοκίμιο που φέρει τον τίτλο "Συμφωνία αρ. 1" και που είχα ξεκινήσει τη σύνθεσή του (ποίηση και μουσική) από τα 1943, ήταν ένα προσχέδιο Τραγωδίας - Όπερας με θέμα την αναζήτηση του Υπέρτατου Οντος, δηλαδή την αγωνία του Ανθρώπου μπροστά στο Αγνωστο της ζωής και του θανάτου.

Πολύ αργότερα, όταν άρχισα να συνεργάζομαι στο ανέβασμα των Αρχαίων Δραμάτων συνθέτοντας σκηνική μουσική, άρχισα να σκέπτομαι σοβαρά την μελοποίηση ολόκληρου του κειμένου και όχι μονάχα των χορικών. Όταν αισθάνθηκα ότι ήμουν ώριμος να προχωρήσω προς αυτή την κατεύθυνση, ξεκίνησα τη σύνθεση της πρώτης μου Λυρικής Τραγωδίας - Όπερας (Μήδεια, 1988).

- Θέλω εδώ να τονίσω την υπεροχή της φιλολογικής, φιλοσοφικής και προπαντός ποιητικής βάσης στην ανάγκη για τη δημιουργία των μουσικών μου έργων μέσα στα οποία η ίδια η μουσική με την μορφή των κανόνων, των τάσεων και των σχολών είχε για μένα πολύ μικρότερη σημασία. Θεωρούσα και θεωρώ πάντοτε ότι ο πυρήνας της μουσικής γένεσης-δημιουργίας είναι η αποκαλυπτική μελωδία, η ικανότητα να γεννάς και όχι να κατασκευάζεις ζωντανά μουσικά μοτίβα και γενικότερα μουσικές "καταστάσεις".

Επομένως, αφού η πρώτη ύλη μου υπήρξε πάντοτε αντανάκλαση του ποιητικού και αρχιτεκτονικού ελληνικού κόσμου, από και και πέρα οι μουσικές τεχνικές είχαν οπωσδήποτε δευτερεύουσα σημασία.

Τα λέω αυτά γιατί μια μέρα θα αποδειχτεί ότι το έργο μου συνολικά - ανεξάρτητα από τις επιδράσεις που δέχτηκε κατά καιρούς- (κυρίως τεχνικού χαρακτήρα) έχει έναν ξεχωριστό σκληρό πυρήνα ακριβώς λόγω της ιδιαίτερης σχέσης που είχα πάντοτε με την Ποιητική και Αρχιτεκτονική Εκφραση, όπως την έζησα μέσα από τα κείμενα και τους "Ναούς στο σχήμα του ουρανού" που τόσο προσπάθησα να ταυτισθώ μαζί τους.

2.- Η σύνθεση του έργου "Κώστας Καρυωτάκης" ή οι "Μεταμορφώσεις του Διονύσου" το 1985 σηματοδοτεί και την είσοδό σας στον χώρο της όπερας. Προηγουμένως, ήδη από το 1960 είχατε ασχοληθεί επανειλημμένα με το είδος της σκηνικής μουσικής που προοριζόταν για παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας ή κωμωδίας. Τι σας ώθησε να ασχοληθείτε με την όπερα και μάλιστα ύστερα από μια μακρόχρονη πορεία στον τομέα της συμφωνικής μουσικής αν περιοριστούμε βέβαια στο ευρύτερο πεδίο της έντεχνης ενόργανης μουσικής και αγνοήσουμε προσωρινά την εξαιρετικά γόνιμη προσφορά σας στο έντεχνο λαϊκό τραγούδι;

Μ.Θ. Η σύνθεση της όπερας "Κώστας Καρυωτάκης" ξεκίνησε σαν ένα παιχνίδι. Στην αρχή ήταν κάτι μεταξύ όπερας "μπούφα" και ελληνικής επιθεώρησης. Ασκούσε δριμύτατη κριτική στην τότε κυβέρνηση και για να τονιστεί ο σαρκαστικός χαρακτήρας της σάτιρας χρησιμοποίησα μίαν ακραία μουσική γλώσσα στα όρια του "μουσικώς γελοίου". Αργότερα σκέφθηκα να εξισορροπήσω το σαρκαστικό με το λυρικό προσθέτοντας τα μελοποιημένα από μένα ποιήματα του ίδιου του Καρυωτάκη. Στη συνέχεια προχώρησα στη συγκρότηση ενός καμβιά-μύθου-σεναρίου με διαχρονικές διαστάσεις. Εξ ου και ο υπότιτλος "Οι Μεταμορφώσεις του Διονύσου".

Η απόφασή μου να προχωρήσω στη σύνθεση των τριών τραγωδιών "Μήδεια", "Ηλέκτρα", "Αντιγόνη" είχε διαφορετικά κίνητρα και στόχους.

Ποτέ έως τότε δεν είχα την ευκαιρία να προχωρήσω σε μίαν ανατομία ψυχής με μουσικά μέσα. Τα τραγούδια ακόμα και τα πλέον δραματικά, διατηρούν κάποια "αντικειμενικότητα". Ο συνθέτης βλέπει απ' έξω τα πρόσωπα και τις καταστάσεις, όπως τις εκθέτουν οι ποιητές στα κείμενά τους. Δεν μπορεί να ταυτιστεί μαζί τους γιατί τότε θα κατέληγε σε δακρύβρεκτες μελοδραματικές καταστάσεις όπως σε πολλά ελαφρά τραγούδια που εμένα προσωπικά με απωθούσαν. Έτσι στα τραγούδια και στα ορατόριά μου δεν επέτρεπα στον εαυτό μου να ξεπεράσει τα αυστηρά όρια του λυρισμού όπως ακριβώς τα περιέγραφε η ευαισθησία του ποιητή.

Έτσι περίμενα με ανυπομονησία την στιγμή που θα αισθανόμουν δυνατό και ικανός να κάνω το αποφασιστικό βήμα προς αυτήν τη μυστηριακή και άγνωστη περιοχή, όπου η μουσική καλείται να ταυτισθεί με Πρόσωπα - Αρχέτυπα των οποίων οι ψυχικές καταστάσεις περιγράφουν τα όρια της αντοχής του ανθρώπου αντίκρου στις δοκιμασίες στις οποίες τον υποβάλλουν οι θεοί δηλαδή κατ' εμέ οι Νόμοι της Συμπαντικής Αρμονίας.

3.- Από τις τέσσερις συνολικά όπερές σας οι τρεις στηρίζονται σε αρχαίες τραγωδίες. Ποιά στοιχείο υπήρξε καθοριστικός πυρήνας ανάπτυξης των έργων αυτών, λαμβάνοντας υπ' όψη και την προγενέστερη πορεία της όπερας κατά το β' ήμισυ του 20ού αιώνα;

Μ.Θ. Εφτασε η ώρα, νομίζω, να ομολογήσω δημόσια ότι οι σχέσεις μου με την όπερα υπήρξαν σχεδόν ανύπαρκτες. Μεγαλωμένος μέσα στο αυστηρό μουσικό περιβάλλον του τότε Ωδείου Αθηνών, έμαθα κι εγώ να υπολογίζω ως πραγματικούς συνθέτες μονάχα τους συμφωνιστές και ειδικώτερα τους προσηλωμένους στις μεγάλες φόρμες: τη Φούγκα και τη Σονάτα. Σε σχέση μ' αυτούς οι συνθέτες της ιταλικής σχολής εθεωρούντο "ελαφροί" και φυσικά και το είδος στο οποίο διέπρεψαν: η ιταλική όπερα. Έτσι μου ήταν αδύνατον να παρακολουθήσω μια παράσταση όπερας έως το τέλος της.

Την ιδιότητά μου ως "μελωδιστή" την ανακάλυψα πολύ αργότερα. Ίσως να ντρεπόμουν και να την ομολογήσω... Δεν ήταν μόνο τα σενάρια και οι διάλογοι που τα θεωρούσα απαράδεκτα έως γελοία. Υπήρχαν και πολλά άλλα που πίστευα ότι επρόδιδαν το ρόλο της ουσιαστικής μουσικής σημασίας που μονάχα η ισότιμη με τους μονωδούς παρουσία της Χορωδίας και της Ορχήστρας θα μπορούσε να προσδώσει. Με άλλα λόγια αισθητικά βρισκόμουν πιο κοντά στο Ορατόριο παρά στην Όπερα, όμως με προεξάρχοντα το ρόλο της Ορχήστρας, που δεν θα έπρεπε να υπολείπεται εκείνης που υπηρετεί συμφωνικούς μουσικούς στοχασμούς και μορφολογικές ενότητες σε συνεχή ροή αλλά και σε διαρκή εσωτερική σύνδεση και επικοινωνία.

Όχι, η προσέγγιση η δική μου στον καινούριο για μένα χώρο που ονομάζεται Όπερα, δεν είχε ως αφετηρία την παράδοση στο είδος αυτό, που για τους λόγους που εξέθεσα, μόνο την τελευταία δεκαετία προσπάθησα να γνωρίσω σοβαρά. Και πρέπει ακόμα να προσθέσω ότι θα προτιμούσα να είχα τον χρόνο και τα μέσα ώστε να παραμείνω πιστός στον ήχο του "Άξιον Εστί", όπου ζυγίζονται ισόρροπα τα συμφωνικά με τα λαϊκά όργανα -οι έντεχνες με τις λαϊκές φωνές. Και είμαι βέβαιος ότι θα πετύχαινα αυτόν τον στόχο αν δεν μεσολαβούσε η Δικτατορία και η προσωπική μου τραγωδία της Μεταπολίτευσης, τότε που διαλύθηκαν οριστικά όλα τα σχέδια και τα όνειρά μου.

Τώρα όμως βιάζομαι. Μένω πιστός στις "άσπρες" φωνές των λαϊκών τραγουδιστών μας με τα φτωχά φωνήεντα και τα αρθρωμένα σύμφωνα. Αλλά πώς να περιορίσω την εκφραστική έκταση και τεχνική των φωνών μέσα στα όρια της μιας περίπου οκτάβας και της όσο γίνεται απλουστευμένης μελωδικής γραμμής του "λαϊκού" τραγουδιστή; Και η ορχήστρα; Αυτό το πολυφωνικό, το τερατώδες, το ατίθασσο, το πότε ομιχλώδες και πότε διάφανο όργανο, ποιός και πώς μπορεί ποτέ να το ανπικαταστήσει;

Στις όπερές μου αν το "πρόσωπο" το εκφράζουν οι μονωδοί, τα έγκατα του "σώματος", τις αρτηρίες, τα νεύρα, τις χημικές ενώσεις και μυστηριακές μεταλλαγές, αυτά που όλα μαζί δημιουργούν το θάμα της ζωής, τα εκφράζουν και τα ανασύρουν στην ακουστική μας επιφάνεια η Ορχήστρα και η Χορωδία.

Γι' αυτό προτιμώ τα έργα μου αυτά να παρουσιάζονται σε μορφή κοντσερτάντε, ώστε να μην χάνεται ακόμα και η παραμικρή ηχητική λεπτομέρεια.

4.- Μελοποιώντας την "Ηλέκτρα" του Σοφοκλή, ποιές ήταν οι βασικές μουσικοδραματικές ιδέες σας σε σχέση με τους κεντρικούς χαρακτήρες;

Μ.Θ. Κατ' αρχήν την είδα σαν ΟΛΟΝ. Ας πούμε, όπως έβλεπα μια ΣΥΜΦΩΝΙΑ. Σ' αυτήν την τελευταία υπήρχε ένας εσωτερικός πνευματικός καμβάς σε μια συνεχή ροή, που επεδίωκε να εκφραστεί με μορφοποιημένα ηχητικά σχήματα. Το περίεργο για μένα είναι ότι έβλεπα την Συμφωνία σαν μια Τραγωδία και τώρα βλέπω την Τραγωδία σαν μια Συμφωνία.

Ετσι δεν είναι η ΗΛΕΚΤΡΑ ή ο ΟΡΕΣΤΗΣ που καθορίζουν το περιεχόμενο και το τελικό αποτέλεσμα αλλά το τελικό αποτέλεσμα και το περιεχόμενο καθορίζουν την εκφραστική συμμετοχή των ηρώων. Δημιουργώ ένα μικρό ηχητικό Σύμπαν μέσα στο οποίο εντάσσω τα πρόσωπά μου. Τελικός σκοπός μου, όπως στην Τραγωδία, είναι να αποκομίσω και να προσφέρω την αίσθηση της απόλυτης ευδαιμονίας και της βαθύτατης χαράς και λύτρωσης, ακριβώς γιατί οι ήρωές μου παρ' ότι παγιδευμένοι, έχουν όμως το χάρισμα δια του Λόγου και του Μέλους να νικούν τα ίδια τα δικά τους πάθη και τελικά να πετούν κυριολεκτικά με τα φτερά της αισθητικής δύναμης πάνω από το φθαρτό, να κοιτούν κατάματα τον ακροατή θεατή και να του λένε "Αξιώθηκα να συνενωθώ με το μυστηριακό κέντρο της Δημιουργίας. Εγίνα φως και χαρά. Ακολουθήσε με".

5.- Η όπερα "Ηλέκτρα" είναι αφιερωμένη στον Τζάκομο Πουτσίνι. Οι αφιερώσεις και οι μουσικές αναφορές εν είδει μοτίβων στους μεγάλους συνθέτες-δραματουργούς της ιταλικής όπερας Βέρντι, Μπελλίνι και Πουτσίνι που απαντούν στις όπερές σας υποδηλώνουν και τον θαυμασμό σας για το έργο τους. Υπήρξαν συγχρόνως και πρότυπά σας κατά τη δημιουργία της "Ηλέκτρας";

Μ.Θ. Η απάντηση νομίζω ότι έχει δοθεί λίγο πιο πριν. Θέλησα εκ των υστέρων να επανορθώσω τον ωδειακό μου δογματισμό και να αποδώσω δικαιοσύνη. Κατά τα άλλα, πλην του μεγάλου μου θαυμασμού γι' αυτούς τους τρεις ιταλούς γίγαντες της μουσικής, δεν υπάρχει καμιά ιδιαίτερη μουσική σχέση. Πλην βεβαίως της ύπαρξης πολλών μελωδιών-τραγουδιών μου κατά τον τρόπο περίπου που και αυτοί χειρίζονταν τις Αριες. Υπάρχει όμως και μια τέταρτη αφιέρωση. Αυτή του "Κώστα Καρυωτάκη" στον Μάνο Χατζιδάκι, ο οποίος τόσο ως συνθέτης όσο και ως άνθρωπος σημάδεψε βαθειά την ευαισθησία μου, κυρίως με την μοναδική και ανυπέβλητη γοητεία που εξέπεμπε.

- 5 -

6.- Μελετώντας την παρτιτούρα της Ηλέκτρας διαπιστώνει κανείς ένα έντονο προσωπικό ιδίωμα που στηρίζεται κυρίως στη ρυθμική-μελωδική διάρθρωση του μελοποιημένου λόγου. Το γνώρισμα αυτό λειτουργήσε ως καθοδηγητική ιδέα στη σύνθεσή σας.

Μ.Θ. Χαίρομαι πολύ για την διαπίστωση... Όπως αναφέρω και πρωτότερα, υπηρετεί κι αυτό την κεντρική μου ιδέα.

7.- Ως προς τη γενική μουσικοδραματική δομή της η "Ηλέκτρα" μπορεί να χαρακτηριστεί "κλασικιστική" όπερα. Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι προτείνετε με το έργο αυτό την επιστροφή σε παραδοσιακές τεχνικές σύνθεσης, ιδίως σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται διεθνώς από μια συγκεχυμένη ποικιλομορφία ύφους και τάσεων ή ακόμη από την πειραματική διάθεση να συνδεθεί η τέχνη της μουσικής με τον κόσμο της τεχνολογίας.

Μ.Θ. Θα δεχόμουν την παρατήρησή σας, αν μου επιτραπεί να αλλάξω τον όρο "κλασικιστική" με το "φυσιολογική". Γιατί πιστεύω ότι από ένα σημείο κι έπειτα -μέσα στον αιώνα μας- υπήρξε άμιλλα για το ποιος θα ασελήσει παρά φύσιν επι της μουσικής. Εχω γράψει ένα αλόκληρο βιβλίο πάνω σ' αυτό, την "Ανατομία της Μουσικής", για να αποδείξω ότι πολλοί επώνυμοι που μας ζάλισαν με τις θεωρίες και τις κοσμικούς χαρακτήρα εκδηλώσεις τους ήσαν απλοί ταχυδακτυλουργοί. Όμως στην περίπτωση μου υπάρχουν και άλλοι λόγοι που με κάνουν να αρνούμαι την οποιαδήποτε βιαστική κατάταξη -επικέτα. Μην ξεχνάτε ότι για 20 και πλέον χρόνια είχα γυρίσει ηθελημένα την πλάτη μου στα σύγχρονα συμφωνικά δρώμενα -στη Δύση!- για λόγους βαθύτατα ιδεολογικούς, αισθητικούς και συναισθηματικούς. Ασχολήθηκα αποκλειστικά με το κύριο έργο μου: τη μελοποίηση της Ποίησης και με στόχο την αποδοχή της, προ παντός από εκείνους που βρίσκονται "εκτός των τειχών", με άλλα λόγια αυτούς που για διάφορους λόγους αγνοούν είτε αρνούνται την "δυτική κουλτούρα".

Έχει μεγάλη σημασία η απάντηση στο ερώτημα "Γιατί γράφω;" "Για ποιόν συνθέτω;". Και η δική μου έμπρακτη απάντηση με τοποθετεί παρασάγγας μακριά από τα ως τώρα τεκταινόμενα στο χώρο της μουσικής σύνθεσης. Φυσικά όταν μείνει κανείς μόνο στην επιφάνεια των ήχων, τείνει να κάνει συγκρίσεις με βάση την ωδειακή μόρφωση και αγωγή του -είτε τον ερασιτεχνικό συγχρωτισμό του με τον κόσμο της συμφωνικής παράδοσης. Το ξέρω. Είναι δύσκολο να είσαι ένας συνθέτης συμφωνιστής στην ακρότατη περιοχή των Βαλκανίων. Και είναι ακόμα πιο δύσκολο να αποδείξεις ότι μπορεί να έχεις κι εσύ βαθύτατες μουσικές ρίζες, αυτόνομες και το πιο σπουδαίο ζωντανές ρίζες που μπορεί να δημιουργούν ζωντανή βλάστηση μέσα σ' ένα διεθνές μουσικό περιβάλλον με πλαστικές κατασκευές. Στο κάτω-κάτω δεν κρύβω την υπερηφάνεια μου γιατί με τη μητρική μου γλώσσα γνώρισα τις λέξεις Μουσική, Αρμονία και Συμφωνία. Κι αυτές τις λέξεις-έννοιες τις είδα να ζουν και να ακτινοβολούν σε όλη μου τη ζωή, καθώς προσπάθησα να ταυτιστώ στις πιο ακραίες στιγμές που πέρασε η χώρα μου για να μπορώ να εκφράσω την ζωντανή τραγωδία του ελληνικού λαού που τον ανέδειξε σε ένα Αρχέτυπο Σύγχρονης Τραγωδίας. Ετσι πιστεύω ότι μονάχα όταν και εφ' όσον τοποθετηθεί το έργο μου μέσα στα σωστά κυρίως νεοελληνικά ιστορικά πλαίσια, τότε και μόνο η κατάταξή του θα είναι ορθή και δίκαιη.

8.- Πέρα από την "κλασικιστική" δομή της "Ηλέκτρας", η σφραγίδα του προσωπικού ιδιώματος που εμπεριέχει συγχρόνως και καθαρά ελληνικά μουσικά ιδιώματα μας παραπέμπει σ' ένα άλλο φαινόμενο της ιστορίας της μουσικής: στις ονομαζόμενες "Εθνικές Σχολές" και στη διάθεση των συνθετών να προβάλλουν τα "εθνικά" ιδιώματα μέσα στα καθιερωμένα μορφολογικά πλαίσια της δυτικής μουσικής. Μπορεί να ενταχθεί η "Ηλέκτρα" σε μια τέτοια κίνηση ή την θεωρείτε περισσότερο επιδίωξη εκσυγχρονισμού ή εξελληνισμού του περιήφημου "μπελκάντο"; (Από συνέντευξη στην Αυγή 25.1.1987).

Μ.Θ. Οχι, γιατί η συμφωνική χρήση του εθνικού μας φολκλόρ ήταν εξ αρχής κάτι που δεν πήγαινε με την ιδιοσυγκρασία μου. Με απωθούσε και με προβλημάτιζε, ανεξάρτητα από την εκτίμηση και τον σεβασμό μου προς αυτούς τους συνθέτες. Των οποίων αναγνωρίζω την μεγάλη συμβολή στον τομέα της εμπέδωσης στη χώρα μας της συμφωνικής μουσικής.

Απ' την άλλη πλευρά το "μπελκάντο" το μεταφράζομαι προκλητικά με στόχο την ξεραίλα των κάθε λογής και εποχής λογιώτατων της προσδιοριζόμενης ως "σοβαρής" μουσικής. Νομίζω ότι εξέθεσα λεπτομερώς πιο πριν τη δική μου άποψη για την Μουσική Τραγωδία - Όπερα, ώστε να μην χρειάζεται να επανέλθω.

9.- Υστερα από τέσσερις αιώνες ανάπτυξης, διαρκούς αναζήτησης, διάθεσης πειραματισμού και εκσυγχρονισμού των μέσων συνθετικής έκφρασης, πιστεύετε ότι η όπερα είναι ακόμη ένα βιώσιμο είδος μουσικής με απήχηση στο ευρύτερο κοινό; Ως συνθέτης όπερας στοχεύετε στο ευρύτερο κοινό ή απευθύνεστε περισσότερο στους "μυημένους" και στους ειδικούς;

Μ.Θ. Μέσα στην εξέλιξη της συμφωνικής μουσικής οι πραγματικές αλλαγές είναι εκείνες που έγιναν στην ουσία - στον πυρήνα της μουσικής έκφρασης. Αυτές που συνέπεσαν με τις γενικότερες κοινωνικές, ιστορικές ανακατατάξεις. Είναι αυτές ακόμα που εκφράζουν την συλλογική μεγαλοφουία ενός συγκεκριμένου έθνους-λαού, την συναισθηματική ιδιαιτερότητά του, τις πολιτιστικές παραδόσεις του και το στάδιο ωρίμανσής του. Τέτοιες ιστορικές ακτινοβολίες είναι κάποτε τόσο δυνατές, ώστε να συνθλίβουν τα τέχνη μέσα στα οποία οι αριστοκράτες είχαν κλείσει τους συνθέτες "τους" και να διαπτοίξουν τους συνθέτες αυτούς με το πύρινο περιεχόμενό τους.

Φυσικά αυτές οι συγκλονιστικές αλλαγές αναγκαστικά προκαλούν και επιφέρουν αλλαγές στο περιβάλλον, δηλαδή στα τεχνικά μέσα, στη μουσική γραμματική.

Όμως από ένα σημείο και πέρα έχουμε την αίσθηση ότι αυτή η πελώρια πηγή από την οποία ποτίζονταν οι ρίζες των μεγάλων δυτικοευρωπαϊκών συνθετών, στέρεψε. Ίσως -όπως γίνεται παντού- ο κύκλος αυτής της εκπληκτικής δημιουργικής εποχής να έκλεισε.

Και τότε συνέβη το αναποδογύρισμα αυτής της φυσιολογικής σχέσης που είδαμε πιο πάνω. Οτι δηλαδή η αλλαγή της ουσίας απαιτεί την αλλαγή των Μέσων. Οπότε άρχισε η ασταμάτητη φιλολογία των πειραματιστών οι οποίοι ήλπιζαν ότι αλλάζοντας τα Μέσα αλλάζεις την Ουσία. Πράγμα φυσικά αδύνατον.

- 7 -

Να γιατί σήμερα όλοι οι φορείς της "δυτικής κουλτούρας" ιδιαίτερα στη μουσική υπερασπίζονται απεγνωσμένα από τη μια τη μεγάλη τους μουσική παράδοση κι από την άλλη τα φαντάσματα όλων αυτών που θεωρούν ότι αποτελούν τους φυσικούς διαδόχους των "δικών τους" συνθετών -αδίκως, φυσικά. Κι όσο το συνειδητοποιούν, τόσο γίνονται πιο κακοί, μονόχρωμοι, εκδικητικοί και φυσικά ακραίως σωβινιστικοί. Σαν τους άγγλους ή γάλλους νοσταλγούς των άλλοτε ποτέ αυτοκρατορικών τους. Και καλά αυτούς, μπορεί κανείς να τους κατανοήσει. Τι να πεις όμως, όταν υπάρχουν αφρικανοί, ινδοί ή ασιάτες άλλοτε υπόδουλοι, που διακατέχονται κι αυτοί από την ίδια νοσταλγία;

Αναφέρομαι στα θέματα αυτά για να πω ότι απο τη στιγμή που αυτές οι αναζητήσεις, τα ρεύματα, οι Σχολές εκφυλίζονται σε όλο και πιο ακραία - τεχνολογικού κυρίως χαρακτήρα επιτεύγματα, θεώρησα τον εαυτό μου έξω απ' όλα αυτά. Δεν με αφορούσαν παρά σε ελάχιστο βαθμό και μάλιστα αποκλειστικά και μόνο όσα είχαν σχέση με τα ηχητικά δεδομένα. Διότι εγνώριζα ότι βρισκόμουν σε μιαν άλλη περιοχή σύνθεσης με τα χαρακτηριστικά στα οποία ήδη αναφέρθηκα, οπότε και τα τεχνικά μέσα που είχα κάθε φορά ανάγκη να χρησιμοποιήσω, δεν βρίσκονταν σε αντιστοιχία με ό,τι συνέβαινε στη Δύση. Νομίζω ότι τα θετικά αποτελέσματα που σημειώθηκαν έως σήμερα σε προηγούμενες προσπάθειες, με κάνουν αισιόδοξο και για τις όπτερες. Που θα ήθελα φυσικά να τις αγκαλιάσουν οι παραδοσιακοί φίλοι της μουσικής μου και όχι μόνον αυτοί.

Αθήνα, 7.X.98

Νοί ησας
ομορφως !

Κείμων το

1.- Κύριε Θεοδωράκη, σας έχουν αποκαλέσει "Ευαγγελιστή της Ρωμιούσνης" και "Ολυμπιονίκη της Μουσικής". Για άλλους είστε ακόμα ο πρωτεργάτης της μελοποιημένης ποίησης. Ασχοληθήκατε επιπλέον για μεγάλο χρονικό διάστημα της ζωής σας με τα κοινά. Πώς συνδυάζονται λοιπόν σε μια προσωπικότητα το πρότυπο που εσαρκώθηκε για πολλές δεκαετίες, εκείνο δηλαδή του καλλιτέχνη, του δημιουργού και του πνευματικού-πολιτικού ανδρός;

Μ.Θ. Είναι μια μεγάλη ιστορία! Και ίσως γι' αυτό ένοιωσα την ανάγκη να την αφηγηθώ μέσα στους "Δρόμους του Αρχάγγελου". Έτσι κι αλλιώς όποιος ενδιαφέρεται να ανακαλύψει τα "κλειδιά" που ανοίγουν τις πόρτες της μουσικής μου, δηλαδή της ζωής μου, θα πρέπει να μπει στον κόπο να τους διαβάσει... Εξ άλλου θα βρει ακόμα πολλές πτυχές της εθνικής μας ζωής που λίγο ως πολύ παραμένουν άγνωστες ιδιαίτερα στις νεώτερες γενιές.

2.- Πώς ανακαλύψατε τη μουσική και ποιά ακούσματα είχατε στα παιδικά σας χρόνια; Σε ποιό βαθμό η Κεφαλλονιά, τα Γιάννενα, η Πάτρα, η Τρίπολη αλλά και τα άλλα μέρη από τα οποία περάσατε, σας επηρέασαν στη μετέπειτα δημιουργική μουσική σας ζωή;

Μ.Θ. Τη μουσική που έγραφα την κουβαλούσα μέσα μου. Τα εξωτερικά ερεθίσματα ήσαν εκείνα που επηρέαζαν κατά καιρούς την μορφή της. Πάντως είναι γεγονός ότι με κεραυνοβόλησε κυριολεκτικά το πρώτο άκουσμα της συμφωνικής μουσικής. Γιατί άραγε; Τώρα εκ των υστέρων, καθώς αναλύω τον εαυτό μου και το έργο μου καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η πρώτη-πρώτη "θέση" μου για την ανάγκη ταύτισης με το ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΣΥΜΠΑΝΤΙΚΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ, που έκτοτε έγινε κανονας ζωής και δημιουργίας, με οδήγησε στο συμπέρασμα πως οι Νόμοι αυτής της Συμπαντικής Αρμονίας διατυπώνονται με τον υψηλότερο ίσως τρόπο μέσα στην Αρχιτεκτονική των Αθηναίων της κλασικής περιόδου (Παρθενώνας) που κατά κάποιον τρόπο είναι η οπτική διατύπωση της ηχητικής αρχιτεκτονικής της συμφωνικής φόρμας (φούγκα-σονάτα κ.λ.π.). Βλέπε σχετική ρήση του Γκαίτε "Ο Παρθενώνας είναι μια παγωμένη μουσική".

Βέβαια το ισχυρότερο μουσικό κύτταρο μέσα μου υπήρξε χωρίς αμφιβολία το Τραγούδι. Εξ ου και ο Μελωδικός Χαρακτήρας που δεσπόζει στο έργο μου.

Με βάση αυτές τις δύο θεμελιώδεις ιδιότητες της μουσικής μου έκφρασης, του Μελωδού - Συμφωνιστή, από και πέρα οι εποχιακές αποκρυσταλλώσεις απαντούν στο ερώτημα: Σε ποιόν απευθύνομαι; Ποιόν αναγνωρίζω σαν τον εξέχοντα συνομιλητή μου;

Η ιδεολογική ένταξη μου στην Αριστερά και ειδικά στις ελληνικές συνθήκες της Εθνικής Αντίστασης και του Εμφυλίου Πολέμου ήταν φυσικό να με οδηγήσει στην εξιδανίκευση του Λαού σε βαθμό που να τον θεωρήσω μέσα στην διαδικασία της δημιουργίας σαν τον εξέχοντα συνομιλητή μου.

- 2 -

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τη μεγάλη στροφή μου προς το τραγούδι βασικά (1960 και πέρα) και προς ό,τι συνεπήγγοτο η θεωρία και η πράξη της Έντεχνης Λαϊκής Μουσικής και της Τέχνης για Μάζες. Πάνω σ'αυτό υπάρχουν πολλά θεωρητικά ντοκουμέντα. Όμως υπάρχουν τα γνωστά έργα: ΚΥΚΛΟΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ - ΛΑΪΚΑ ΟΡΑΤΟΡΙΑ - ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ - ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΠΟΤΑΜΟΣ - ΜΕΤΑΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ κ.λ.π.

Στην συνέχεια η ολική σχεδόν έκλειψη του Λαού σαν κύριο εκφραστή και αποδέκτη πνευματικών αξιών (από το 1980 και μετά) με οδήγησε σε μια νέα αναδίπλωση στον εαυτό μου απ'όπου προέκυψαν τα έργα της περιόδου 1980 έως σήμερα (Συμφωνικά και Κύκλοι Τραγουδιών) με κορύφωση την ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ των Λυρικών Τραγουδιών, ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ, ΜΗΔΕΙΑ, ΗΛΕΚΤΡΑ, ΑΝΤΙΓΟΝΗ, που κατά κάποιο τρόπο επιστεγάζουν την όλη δημιουργική μου προσπάθεια.

3.- Ωδείο Αθηνών και μετά σπουδές με υποτροφία στην πόλη του Παρισιού στα 1954. Την περίοδο εκείνη (1954-1960) ανακαλύπτετε ότι ο πνευματικός άνθρωπος που δένεται με το λαό, με το ιστορικό του περιβάλλον και τα επίκαιρα προβλήματά του δημιουργεί και κυρίως δημιουργεί μεγάλο έργο. Θα θέλατε λοιπόν να μας πείτε ποιά ήταν το μεγάλο ιδανικό της ζωής σας και τί σας ώθησε να γράψετε μουσική που να τη νιώθει και να την αγαπά όλος ο λαός;

Μ.Θ. Το πέρασμά μου από το Παρίσι και εμπειρίες μου από το Λονδίνο ("Αντιγόνη" - Κόβεν Γκάρντεν) με βοήθησαν να δω σωστά τη θέση και το ρόλο της Συμφωνικής Μουσικής στη Δυτική Ευρώπη. Έτσι έφτασα στην πλήρη απομυθοποίηση της λεγόμενης "σύγχρονης μουσικής", γεγονός που μου επέτρεψε να δω με νέο βλέμμα το ρόλο και τη λειτουργικότητα της μουσικής μέσα στη σύγχρονη κοινωνία. Στην Ευρώπη όλοι οι συνθέτες είχαν αποδεχτεί σαν ιδανικό συνομιλητή τους ένα περίεργο κράμα ανθρώπων που σε μένα δεν έλεγε τίποτα. Όχι μόνο γιατί πολιτικά ανήκαν στο απόσταγμα της αντιδραστικότητας αλλά κυρίως γιατί ανθρώπινα, πνευματικά και αισθητικά αντιπροσώπευαν τα έσχατα ναυάγια της πάλας ποτέ μεγαλοαστικής τάξης που στα σαλόνια και τις αίθουσες που διέθετε (όπερες, συναυλιακοί χώροι) μπαϊνόβγαϊναν οι συνθέτες του τέλους του περασμένου και των αρχών του εικοστού αιώνα. Από κει πέρασαν οι Ντεμπυσσύ και οι Στραβίνσκυ έως ότου σφραγιστεί αυτή η ένδοξη εποχή από την καταλυτική μορφή του Σένμπεργκ και της Σχολής του.

Όλα αυτά ήταν μια ξένη υπόθεση που δεν με αφορούσε. Εκτιμούσα κάθε τι θετικό και διαχρονικό. Όμως ιδιοσυγκρασιακά βρισκόμουν στους αντίποδες. Όπως -για άλλους λόγους- και οι λαοί της Ευρώπης που είχαν μεσάνυχτα γύρω από όλα αυτά αλλά και ο ελληνικός λαός του οποίου η αγωγή και η ψυχολογία ήταν φυσικά διαμετρικά αντίθετες.

- 3 -

Ήταν λοιπόν φυσικό η μεγάλη και οριστική στροφή προς την Ελλάδα και τον Ελληνικό Ήχο να συντελεσθεί ακριβώς την εποχή που είχε τη δυνατότητα να επιλέξω (μιας και οι πόρτες για την ενσωμάτωσή μου στη Δυτική Ιντελιγκέντσια ήταν ορθάνοιχτες για μένα) αν θα συνέχιζα στο δρόμο μιας ξένης για μένα παράδοσης και προβληματικής ή αν θα έμπαινα στην περίπτωση για ένα προσωπικό δρόμο που δεν γνώριζα πού οδηγεί, αν οδηγούσε πράγματι πουθενά...

4.- Έχετε γράψει πολλά έργα. Έργα συμφωνικής μουσικής, μουσικής δωματίου, όπερες, μετασυμφωνικά έργα, έντεχνα τραγούδια, κύκλους τραγουδιών, μουσική για θέατρο κ.ά. Χρησιμοποιείτε λαϊκές μελωδίες στη μουσική σας ή δημιουργείτε μόνοι σας τα τραγούδια και γενικά το μελωδικό σας υλικό;

Μ.Θ. Η δημιουργία του πρωτογενούς υλικού αποκλειστικά από μένα νομίζω ότι αποτελεί τη βασική ιδιορρυθμία του έργου μου.

5.- Ολοκληρώνοντας τον κύκλο των ερωτήσεων αυτών θά 'θελα να σας ρωτήσω το εξής: σε ποιά βαθμό πιστεύετε ότι οφείλουμε σήμερα να ανατρέξουμε και να αντλήσουμε από το θησαυροφυλάκιο της συλλογικής μνήμης και μουσικής παράδοσης "θύμησης και ψήγματα" άλλων καιρών σε μια εποχή που διακρίνεται για την εμπορευματοποίηση στο χώρο του ελληνικού τραγουδιού;

Μ.Θ. Υποθέτω πως σε όλες τις εποχές συνυπήρχε κάθε είδος μουσικής έκφρασης. Βεβαίως σήμερα το εμπορευματοποιημένο μουσικό προϊόν έχει ξεπεράσει κάθε όριο. Εν τούτοις κάθε φορά οι άνθρωποι ξεχώριζαν το ζωντανό από το κατασκευασμένο. Το έκλειναν στην καρδιά και στο νου τους, το διαφύλασσαν και το μετέφεραν στις επόμενες γενιές. Το ίδιο ασφαλώς γίνεται και σήμερα. Δεν με εντυπωσιάζουν τα επιφαινόμενα. Είναι δυνατόν ο αφρός των κυμάτων να κρύψει τη θάλασσα; Να είστε βέβαιοι: ό,τι είναι αληθινό, θα μείνει. Το ψεύτικο -κάθε ψεύτικο- κι αυτή τη στιγμή που γράφω αυτές τις γραμμές, πεθαίνει...

6.- Ας έρθουμε όμως τώρα στο χώρο της ελληνικής μουσικής εκπαίδευσης. Πώς κρίνετε τη δημιουργία τμημάτων Μουσικών Σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης στο χώρο του Ελληνικού Πανεπιστημίου;

Μ.Θ. Σαν Αρχή αποτελεί βήμα θετικό. Δεν γνωρίζω δυστυχώς το πλήρες αντικείμενο των σπουδών σας. Βέβαια δεν αμφιβάλλω ότι κατά κάποιο τρόπο ακολουθείται μοιραία η παντοκρατορία της Ευρωπαϊκής κληρονομιάς-μεθοδολογίας-σκέψης-ανάλυσης, όπως γίνεται σε όλα τα ελληνικά Ωδεία και άλλες σχολές μουσικής. Παραδέχομαι φυσικά ότι η

- 4 -

ευρωπαϊκή παιδεία αποτελεί τη βάση της Λόγιας (συμφωνικής) Μουσικής. Εμείς οι Έλληνες προς το παρόν, τί μπορούμε να αντιπαρατάξουμε; Βασικά τα τραγούδια. Τις Μελωδίες και τους Ρυθμούς μας. Και τα λιγοστά ηχοχρώματα.

Το κεφάλαιο "Μελοποιημένη Ποίηση" σας λέει τίποτε; Το μουσικό "Άξιον Εστί" λ.χ. είναι άραγες έργο Λόγιο, άξιο για προσοχή και ανάλυση; Οι τόσοι και τόσοι γνωστοί συνθέτες αποτελούν αντικείμενο σπουδαστικού ενδιαφέροντος; Δεν ξέρω.

Όμως υποθέτω ότι και η μουσική μας παράδοση (Βυζάντιο, Δημοτική Μουσική, Λαϊκό Τραγούδι) δεν έχει γίνει ακόμα αντικείμενα σοβαρής μελέτης ισάξιας με τα Λίντερ των γερμανών, γάλλων και άλλων συνθετών...

7.- Θεωρείτε ότι η μουσική παιδεία στην Ελλάδα παρέχεται σε ικανοποιητικό βαθμό και αν όχι, τί θα πρέπει να αλλάξει;

Μ.Θ. Σε σχέση με κείνο που προσέφερε και προσφέρει στον ελληνικό λαό η Μουσική και ειδικά η Ελληνική, η αντιμετώπισή της από την Πολιτεία σε όλα τα επίπεδα είναι εξευτελιστική -για την Πολιτεία φυσικά. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια τοποθετώ και τη θέση της Μουσικής μέσα στο παιδαγωγικό μας σύστημα. Μόνο ένας εχθρικός εγκέφαλος που φοβάται και μισεί τους Έλληνες θα μεταχειριζόταν μ' αυτόν τον τρόπο το υψηλότερο έως τα τώρα δημιούργημα της συλλογικής μνήμης και προσπάθειας: το ελληνικό τραγούδι. Από φόβο μήπως ψηλώσουν οι Έλληνες...

8.- Ποιά είναι εκείνα τα στοιχεία που κατά τη γνώμη σας δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για να "φυτρώσει, να μεγαλώσει και να ωριμάσει" ώστε να αποδώσει "γλυκόχυμους καρπούς" το "δέντρο" που καλείται μουσική;

Μ.Θ. Δεν μπορούν να περιγραφούν. Ευτυχώς που το μυστήριο της δημιουργίας εξακολουθεί να παραμένει μυστήριο. Κάποτε είπα σε κάποιον συνθέτη "πρωτοποριακής" μουσικής: "Μια μύγα είναι πιο δυνατή από σένα". "Γιατί μια μύγα;", με ρώτησε. "Γιατί μια μύγα γεννά ζωή ενώ εσύ κατασκευάζεις...". Ευτυχώς που η μύγα εξακολουθεί να είναι δυνατότερη από τους ηλεκτρικούς εγκεφάλους που έχουν παραβιάσει τη ζωή μας έως τα έσχατα όρια, δίχως να κατορθώσουν ως τώρα να παραβιάσουν την πόρτα της ίδιας της ζωής όπως το μπορεί ζωντανός οργανισμός και μαζί μ' αυτόν και η δημιουργική σκέψη.

- 5 -

9.- Σε ποιο βαθμό οι μουσικές εμπειρίες, τα ακούσματα και οι ακαδημαϊκές σπουδές διαμορφώνουν τη συνθετική αντίληψη;

Μ.Θ. Σε πολύ μεγάλο βαθμό. Παίζει φυσικά ρόλο και το τί θέλουμε να κάνουμε. Γιατί υπάρχουν συνθέτες που τους αρκεί η σύνθεση ενός τραγουδιού, πράγμα πολύ σπουδαίο. Και άλλοι που έχουν ανάγκη να προσφέρουν στην πρωτογενή έμπνευση νέες πρωτόγνωρες φόρμες, πράγμα επίσης σπουδαίο. Για όλα αυτά, ακόμα και για το καλό τραγούδι, η βαθειά γνώση της Μουσικής και της Επιστήμης της αποτελεί το θεμέλιο. Χωρίς αυτήν είναι δύσκολο να ξεπεραστεί το "ηθογραφικό" επίπεδο που χαρακτηρίζει δυστυχώς τους περισσότερους. Είτε γιατί τους λείπει το ταλέντο είτε γιατί τους λείπει η Παιδεία είτε και τα δυο μαζί, οπότε έχουμε κακοποίηση του μουσικού υλικού.

10.- Τελειώνοντας τη συνέντευξή μας, τί θα συμβούλευε ο Μίκης Θεοδωράκης, ο 70χρονος άνδρας με την πολυετή πείρα ένα νέο μουσικό που κάθεται απέναντί του και επιθυμεί αλλά και ονειρεύεται κάποια μέρα ν' ανέβει ψηλά "κι όλο ψηλότερα προς όλα τα ωραία και τα μεγάλα";

Μ.Θ. Ειλικρίνεια με τον εαυτό του, σεβασμό στην παράδοση, τόλμη στη σκέψη του και απεριόριστη αγάπη και αυτοθυσία για τη δουλειά του.

Αθήνα, 7.ΧΙ.96

Κείμενο 71

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ "ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΤΥΠΙΑ" (Άρης Βασιλείαδης)

1.- Στα παιδικά σας χρόνια εξ αιτίας των συχνών οικογενειακών μετακινήσεων, κάποιες στιγμές νοιώθατε ξένος προς τους συμμαθητές, τους γείτονες και ίσως και την κοινωνία. Το γεγονός αυτό πώς επηρέασε την καλλιτεχνική φυσιογνωμία σας;

Μ.Θ. Υποθέτω ότι τα βιώματα της παιδικής μας ηλικίας καταγράφονται βαθειά μέσα μας και γι' αυτό θεωρούνται σημαντικά, καθώς παίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση του ψυχικού κυρίως κόσμου του κάθε ανθρώπου. Οι τραυματικές εμπειρίες σ' αυτή την ηλικία μπορεί να οδηγήσουν σε ακραίες καταστάσεις. Η ταύτιση της ζωής σου με την Τέχνη αποτελεί κι αυτή μια ακραία περίπτωση ενεργητικής μορφής, από την άποψη ότι επιλέγεις ένα δρόμο δύσβατο, μοναχικό και κυρίως άγνωστο που δεν ξέρεις πού θα σε βγάλει, αν ποτέ σε βγάλει πουθενά. Εγώ αυτή την άσκηση στη μοναξιά υποχρεώθηκα να την αρχίσω άθελά μου πριν καλά-καλά γνωρίσω τον κόσμο. Τελικά μου έκανε καλό. Γιατί πριν γνωρίσω τον κόσμο άρχισα να γνωρίζω τον εαυτό μου.

2.- Υπήρξε κάποια προσωπικότητα που να έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα σας στα παιδικά σας χρόνια;

Μ.Θ. Φυσικά οι γονείς μου.

3.- Στα νεανικά σας χρόνια γράφατε ότι "όλες οι Τέχνες συνενωμένες, μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα να γνωρίσουν την Αρμονία του Παντός". Σήμερα εξακολουθείτε να το υποστηρίζετε;

Μ.Θ. Πρόκειται για μια ουτοπία, δεδομένου ότι είναι σχεδόν αδύνατο να βρεθεί ένα σχετικά σημαντικό σύνολο που θα κατορθώσει να βγει μέσα από τον κύκλο των παραγωγικών σχέσεων, ώστε να διαθέτει τον αναγκαίο ελεύθερο χρόνο για ένα παρόμοιο εγχείρημα. Φυσικά δεν φτάνει μόνο να απαλλαγεί κανείς από τον φόρτο δουλειάς που του επιβάλλουν οι κοινωνικές συνθήκες. Θα πρέπει παράλληλα να έχει καλλιεργήσει στο έπακρον τον πνευματικό και ψυχικό του κόσμο.

Αυτό όμως δεν εμποδίζει τον οραματιστή δημιουργό να απευθύνεται μέσα από την σκέψη και την αισθητική του πράξη σε ένα ιδεατό σύνολο ή ακόμα και σε ιδεατά άτομα. Το κέρδος απ' αυτή τη σχέση θα είναι το έργο. Πάντως είναι βέβαιο ότι για να υπάρξει πλήρης απογειώση με στόχο την ταύτιση με το Συμπαντικό Κέντρο της Αρμονίας, μας χρειάζεται περισσότερο από μια Τέχνη. Κάτι γνωρίζαν γι' αυτό οι Αθηναίοι, όταν με την Τραγωδία δεν έκαναν τίποτε άλλο από το να ενώνουν περισσότερες Τέχνες όπως Λόγο και Όρχηση, Μουσική και Χορό.

4.- Οι φυλακές και οι εξορίες σίγουρα σας επηρέασαν ως μουσικό. Μπορούμε να πούμε ότι έπαιξαν σημαντικό ρόλο;

Μ.Θ. Σημαντικότατο.

5.- Έχετε πει ότι η μητέρα σας σας έδωσε την καλλιτεχνική έφεση και ο πατέρας σας την πατριωτική, την αγωνιστική και την πολιτική. Αλήθεια, έχετε καταφέρει να εναρμονίσετε μέσα σας την Τέχνη και την Πολιτική; Σε ποιο σημείο πιστεύετε ότι τέμνονται αυτά τα δύο ρεύματα και πώς αυτό μπορεί να αποβεί θετικό για την κοινωνία;

Μ.Θ. Κι αυτό το πρόβλημα το είχαν λύσει οι αρχαίοι Αθηναίοι. Στη νεότερη ιστορία της Αντίστασης κατά του Φασισμού επίσης υπήρξαν απαντήσεις στην πράξη. Δεδομένου ότι η Πολιτική τότε ήταν το διαβατήριο του καθενός για να περάσει στο χώρο της αξιοπρέπειας και του χρέους απέναντι στη συνείδησή του. Εάν ο οποιοσδήποτε πολίτης δεν κάνει πολιτική, μεταβάλλεται σε ανδράποδο. Ένα νόυμερο μέσα σε ένα άβουλο κοπάδι.

Ο Αισχύλος παράγγειλε να γράψουν στον τάφο του μόνο την ιδιότητα του στρατιώτη που γνώρισαν οι Πέρσες στον Μαραθώνα. Δηλαδή του Πολίτη. Γιατί θεωρούσε προφανώς ότι η δυνατότητά του να εκφράζεται καλλιτεχνικά οφειλόταν στο γεγονός ότι τόσο αυτός όσο και οι συμπολίτες του ασκούσαν ενεργό πολιτική. Και ο Σοφοκλής υπήρξε στρατηγός. Ο δε Γιάννης Ρίτσος κατά τη διάρκεια της χούντας δεν κάθησε στο σπίτι του. Έκανε πολιτική. Σ' ένα ξερονήσι δεσμώντης. Για να είμαστε σήμερα εμείς ελεύθεροι.

Όμως για να επιστρέψω στην Τέχνη, ποιά είναι η πιο ουσιάδης ιδιότητά της; Η απελευθερωτική της φόρτιση. Τέχνη σημαίνει ελευθερία. Και γι' αυτό απευθύνεται σε ελεύθερους. Ο καλλιτέχνης που έχει συνείδηση της φύσης του έργου του, αν θέλει το έργο αυτό να έχει σωστούς και ολοκληρωμένους αποδέκτες, θα πρέπει να συμβάλει στο να γίνουν ελεύθεροι, να είναι ελεύθεροι, γιατί μόνο έτσι ολοκληρώνεται η προσπάθειά του.

Αυτή η στάση λέγεται Πολιτική και είναι η μόνη πραγματική πολιτική. Γιατί δεν θεωρεί τον εαυτό της ως αυτοσκοπό -όπως γίνεται συνήθως- αλλά ως ένα μέσον για να οδηγηθεί ο Πολίτης μέσω της ελευθερίας σε πλήρη ψυχική, πνευματική και ηθική άνθιση.

6.- Ηγνηθήκατε μιας σημαντικής "μορφωτικής επανάστασης". Ποιοί είναι οι καρποί αυτής της προσπάθειας;

Μ.Θ. Είτε χάθηκαν είτε δεν είναι ορατοί δια γυμνού οφθαλμού.

7.- Παρατηρούμε στη μουσική σας πορεία μια προσπάθεια να γεφυρωθεί η Ελληνική μουσική δημιουργία με την αντίστοιχη Δυτική. Με ποιο τρόπο πιστεύετε πως θα ευοδωθεί η προσπάθεια αυτή;

Μ.Θ. Η Τέχνη είναι ενιαία με κοινή αφετηρία για τους λαούς της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, την Ελληνική. Όλοι οι κανόνες της Φιλοσοφίας, της Τέχνης, της Αισθητικής, καθώς και όλες οι μορφές Τέχνης ξεκινούν απ' την αρχαία Ελλάδα. Ακόμα και η συμφωνική μουσική σύμφωνα με τις περιγραφές που έχουμε για τα Ίσθμια.

Θα προσέθετα εδώ σχετικά με τη συμφωνική μουσική ότι ο Παρθενώνας -καθώς και οι άλλοι ναοί- αποτελεί την πρώτη αποτύπωση σε μάρμαρο των μετέπειτα ηχητικών νών των μεγάλων συμφωνικών έργων. Ο ίδιος ο Γκαίτε τον είχε αποκαλέσει "παγωμένη μουσική"! Πράγματι, ίσως για πρώτη φορά στην ιστορία του ανθρώπου αποτυπώθηκαν με τόση τελειότητα οι κανόνες της συμπαντικής αρμονίας. Μετά την αρχιτεκτονική των ελλήνων οι συμφωνιστές πλησιάζουν περισσότερο προς αυτό το ιδεώδες. Δηλαδή αποτυπώνουν πληρέστερα από κάθε άλλη τέχνη το Αρμονικό ιδεώδες.

Αν υποθεθεί ότι η αρχαία ελληνική τέχνη υπήρξε μια κολοσσιαία δεξαμενή πνεύματος, μετά την εισβολή των ρωμαίων και ως τις μέρες μας, η ροή αυτού του αποθέματος προς το μέλλον έστω και μέσα από λεπτές φλέβες, μέσα από αόρατα τριχίδια υπήρξε κατ' αρχήν ο ανωστός της ελληνικής γλώσσας, στη δε μουσική οι αρχαίοι ελληνικοί μουσικοί τρόποι πέρασαν στις κλιμακες της βυζαντινής και της δημοτικής μουσικής.

Στον τομέα της Μουσικής οι κεντροευρωπαίοι προχώρησαν προς την εναρμόνιση και την πολυφωνία, που είναι άλλωστε το μοναδικό αισθητικό τους επίτευγμα, δεδομένου ότι όπως είπαμε, όλες τις άλλες μορφές τέχνης τις πήραν από τους Έλληνες.

Ήδη στο χώρο του τραγουδιού η σχολή Τσιτσάνη προχώρησε προς την εναρμόνιση. Τι ήταν αυτό; Δυτικό; Ελληνικό; Ήταν κατά την άποψή μου μια αναγκαστική πορεία μέσα στον κόσμο της Μουσικής που σε μας είχε ανακοπεί λόγω των ιστορικών συγκυριών. Χωρίς την τουρκοκρατία η εναρμόνιση και η πολυφωνία θα είχαν βρει τη θέση τους στην ελληνική μουσική της εποχής. Όπως σας είπα ήδη, ακόμα και η συμφωνική μουσική -αυτό το μέγα επίτευγμα των κεντροευρωπαϊκών- προϋπήρχε μέσα στις αρμονικές σχέσεις των αρχαίων ελληνικών νών. Πράγματι οποιοσδήποτε έχει ασκήσει τον πνευματικό του κόσμο και κυρίως αυτός που αισθάνεται και σκέπτεται με αρμονικούς ήχους, ευθύς ως βρεθεί μπροστά σε ένα αρχαίο ναό και προπαντός στον Παρθενώνα, η ηχητική του σκέψη δεν μπορεί να γίνει τίποτε άλλο παρά συμφωνική. Που σημαίνει ότι η αρχιτεκτονική των ήχων μας οδηγεί στο "χτίσιμο" ηχητικών νών με τέλειες αναλογίες που αντανακλούν τον συμπαντικό νόμο της Αρμονίας.

8.- Αν υποθέσουμε ότι "τραγωδία είναι η υπέρβαση του ανθρώπου ως τα ακραία όρια της φύσης του", τότε η "λυρική τραγωδία" τί αντιπροσωπεύει;

Μ.Θ. Η Λυρική Τραγωδία είναι απλά κι αυτή Τραγωδία. Με τη διαφορά ότι ο λόγος εκφέρεται ως Μέλος και οι συναισθηματικές και όχι μόνο φορτίσεις του κειμένου σχολιάζονται και προβάλλονται με τον συμφωνικό ήχο. Με άλλα λόγια ο Λυρισμός προσθέτει στην Τραγωδία ένα νέο επίπεδο, μια νέα διάσταση, που απευθύνεται κυρίως στο Υπερλογικό, ενώ το κείμενο, ο Λόγος κυρίως στο νοηματικό, το Λογικό. Θεωρητικά η Λυρική Τραγωδία θα πρέπει να είναι η πιο ολοκληρωμένη μορφή συνεργασίας των Τεχνών.

9.- Πώς μια αρχαία ελληνική τραγωδία μεταμορφώνεται σε σύγχρονο λυρικό δράμα;

Μ.Θ. Κατ'αρχήν με την ταύτιση μας με τα σύμβολα και τους ήρωες. Αυτό θα μας βοηθήσει να βρούμε τις δικές μας απαντήσεις στα προσωπικά μας άγχη και αδιέξοδα. Από αδύναμα φρόκαλα εκτεθειμένα στους ανέμους των συρμών μπορεί να συνενωθούμε πάνω στο μαγνήτη της προαιώνιας Σοφίας και της Συνολικής Ευαισθησίας των Μύθων απ'όπου αν είμαστε γόνιμοι μπορεί να μπολιαστούμε την Μεγάλη Ημερία των Μυστικών Νοημάτων που θα μας οδηγήσουν σε προοδευτική ταύτιση με τους συμπαντικούς αρμονικούς νόμους. Θα γίνουμε Όντα που γεύονται με όλες τους τις ίνες τη συγκλονιστική Ουσία της Ζωής. Διαφορετικά θα ζήσουμε και θα πεθάνουμε περνώντας πάλι στη δωρεά της ζωής σαν μυρμηγκία που προχωρούν σκυφτά το ένα πίσω απ'το άλλο.

10.- Μέσα στο πλαίσιο της αναβάθμισης της Τέχνης έχετε εκφράσει την επιθυμία για παρακολούθηση της παράστασης όχι από απλούς θεατές-χειροκροτητές αλλά από -αν είναι εφικτό- μύστες. Ποιά είναι ακριβώς το όραμά σας για την Τέχνη;

Μ.Θ. Για κάθε σύνθετο στοχαστικό-λυρικό έργο απαιτείται πνευματική άσκηση. Έτσι ο γνήσιος εραστής της Τέχνης οφείλει κατ'αρχήν να είναι ένας αθλητής του πνεύματος. Από κει και πέρα για να γίνει Μύστης θα πρέπει να εντάξει την κατάκτηση της πνευματικής δημιουργίας μέσα σ'ένα ευρύτερο και βαθύτερο σχέδιο ολοκλήρωσης της προσωπικότητάς του. Μέσα σε μια θρησκεία, θα έλεγα, όπου θεός είναι ο πυρήνας της Αρμονίας. Πρακτικά, για να συλλάβεις όλα τα μυστικά νοήματα ενός αξιόλογου πνευματικού έργου, δεν αρκεί να παρακολουθείς μια παράσταση ή μια συναυλία σαν πελάτης που αγόρασε μια θέση. Είναι βέβαιο, ότι δεν θα γνωρίσεις παρά μόνο τις εξωτερικές-εντυπωσιακές πλευρές του.

Στην περίπτωση μας -εννοώ τους νεοέλληνες- πιστεύω ότι έχουμε όλη τη φόρτιση της εθνικής μας παράδοσης για να γίνουμε "μύστες", φτάνει να μας προσφερθεί το πνευματικό και αισθητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα ανακαλύψουμε τη νέα θρησκεία με τα σύμβολα και τους κώδικες που θα παραπέμπουν από άλλους δρόμους στον ίδιο στόχο: στη συμπαντική Αρμονία.

Παραδέχομαι πάντως ότι σήμερα η προοπτική προς αυτή την κατεύθυνση έχει γίνει περισσότερο δύσκολη, γιατί διαπιστώνω κι εγώ με δέος ότι έχει προσβληθεί επικίνδυνα το κύτταρο της εθνικής μνήμης και συλλογικής μας ευαισθησίας. Οι Έλληνες -με την ποιοτική διάσταση της λέξης- μειώνονται επικινδύνως, όπως μειώνονται και οι άνθρωποι (επίσης με την ποιοτική έννοια) γενικώς. Καθώς το Σύστημα αδειάζει συστηματικά τον "έσω κόσμο" υποκαθιστώντας τον με "προϊόντα". Με δυό λόγια οι Νόμοι της Αγοράς μπορεί να καταστούν μοιραίοι για το μέλλον του Ανθρώπου και του Έλληνα ως κληρονόμου και φορέα Αξιών. Φυσικά θα γεννηθούν και θα κυριαρχήσουν νέες "αξίες" που όμως πιθανώς δεν θα έχουν καμμία σχέση με αυτό που θεωρούσαμε έως τώρα ανθρώπινο πολιτισμό.

11.- Σε ποιούς μουσικούς τομείς θεωρείτε ότι έχετε πρωτοπορήσει;

Μ.Θ. Μόνο όσοι γεννούν, όσοι δημιουργούν από το Τίποτα Πνευματική Ζωή, πρωτοπορούν. Ακόμα και ένα απλό όμως ζωντανό τραγούδι αποτελεί πρωτοπορεία σε σχέση με διακηρύξεις προθέσεων που μπορεί για μια στιγμή να θαμπώνουν, όμως είναι καταδικασμένες να γίνουν σκόνη γιατί είναι θνητές.

Όσο με αφορά προσωπικά, μονάχα ο χρόνος θα δείξει κατά πόσο υπήρξα πρωτοπόρος, δηλαδή κατά πόσο μπόρεσα να γεννήσω πνευματική ζωή ανεξάρτητα αν η ευρηματική της ήταν ένα τραγούδι, ένα συμφωνικό έργο, ένα λαϊκό ορατόριο ή μια Λυρική Τραγωδία.

12.- Πώς οι "νόμοι της Παγκόσμιας Αρμονίας" μπορούν να μεταδοθούν μέσα από ένα μουσικό έργο;

Μ.Θ. Για τη Φύση είναι απλό γιατί οι αρμονικοί νόμοι περνούν μέσα σε όλες τις βαθμίδες του φυτικού και ζωικού βασιλείου. Τη δυσαρμονία τη δημιουργεί ο άνθρωπος γιατί είναι δέσμιος της ανασφάλειας που τον διακατέχει απ'τη μια πλευρά και της καταστροφικής δύναμης με την οποία τον έχει προικίσει η φύση απ'την άλλη. Έτσι μονάχα με την πνευματική δημιουργία μπορεί να εναρμονιστεί με τους διάχυτους φυσικούς νόμους που τον περιβάλλουν και να γίνει άξιος της δωρεάς της ζωής. Κάθε είδος πνευματικής δημιουργίας, που είναι προϊόν γένεσης και στοχασμού, εμπεριέχει το σπέρμα των Νόμων της Παγκόσμιας Αρμονίας.

13.- Είστε κυρίαρχος των ήχων ή εξαρτιέστε απ'αυτούς;

Μ.Θ. Το ένα συμπληρώνει το άλλο. Ο δημιουργός, σαν τον καπετάνιο, δέχεται την καταιγίδα και στη συνέχεια προσπαθεί να την αποταμιεύσει στα πανιά του πλοίου για να την μεταβάλει σε ενέργεια. Αυτός ο κανόνας ισχύει και στην Τέχνη. Διότι δεν αρκεί να είσαι ο εκλεκτός των ανέμων της δημιουργίας. Θα πρέπει να έχεις την ψυχική καλλιέργεια και τη στοχαστική ενέργεια για να τους δώσεις αισθητική ζωή και

μορφή. Οι μεγάλοι δημιουργοί είναι αυτοί που εξισορρόπησαν βαυμαστά αυτά τα δύο στοιχεία. Όσοι είναι ζωντανοί προσπαθούν και όπως είπα μονάχα ο χρόνος θα αποφανθεί -αν καταδεχτεί μάλιστα να το κάνει- για το αποτέλεσμα.

14.- Ένας μεγάλος καλλιτέχνης αφιερώνοντας τη ζωή του στην Τέχνη συχνά καταλήγει να φθείρει τον εαυτό του, να αναλώνεται από την υπερπροσπάθεια, να θυσιάζεται. Μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι η αρετή ωθεί ως ένα βαθμό, προς την αυτοκαταστροφή;

Μ.Θ. Ποτέ! Ό,τι ωραιότερο μπορεί να χαρακτηρίσει τους ανθρώπους - με τα ισχύοντα ακόμα μέτρα και σταθμά- είναι αυτή η ανάλωση. Το κερδί που λιώνει, πολλαπλασιάζει τη φθαρτή του ύπαρξη μέσα στην άφθαρτη φλόγα. Το φως που εκπέμπει όχι μόνο το δικαιώνει αλλά και το θωρακίζει απ' τη φθορά.

15.- Ο ταλαντούχος καλλιτέχνης τελικά είναι ένας "εισβολέας" ή ένας φορέας κοινωνικής ισορροπίας;

Μ.Θ. Η Τέχνη για να επιτελέσει την εξισορροπιστική της αποστολή, δεν πρέπει να έρχεται απ' έξω -σαν ένας ξένος εισβολέας- αλλά να αναβλύζει μέσα από τη συλλογική ευαισθησία και μνήμη μιας δοσμένης κοινωνίας. Πιστεύω ότι σήμερα αντιπαλεύουν ακριβώς αυτές οι δύο αντιλήψεις. Η Τέχνη εισβολέας και η Τέχνη εκ βαθέων. Εγώ υπηρέτησα και υπηρετώ τη δεύτερη κι αυτό με φέρνει σε αντίθεση με τους παράγοντες και τους μηχανισμούς της πρώτης. Αυτή είναι η αντίθεση. Αυτό είναι το πρόβλημα. Που στις μέρες μας το κάνει ιδιαίτερα δύσκολο για μας η επικράτηση της ηλεκτρονικής τεχνολογίας με την ιδιαίτερη σχέση της με τη μουσική. Αυτός κι αν είναι Εισβολέας με το Ε κεφαλαίο. Και τί έγινε; Ποτέ άλλοτε η ελληνική κοινωνία δεν υπήρξε τόσο ανισορροπη όσο στις μέρες μας. Η εκ βαθέων Τέχνη λειτουργεί άλλωστε και σαν ρίζα. Τί κάνουν λοιπόν τα κομένα δέντρα τα εκτεθειμένα στον άνεμο του Εισβολέα; Χορεύουν, έως ότου σωριαστούν και καταντήσουν καυσόξυλα...

16.- Ο θάνατος για σας είναι τμήμα της πυραμίδας της αλήθειας ή το περίγραμμα της ζωής;

Μ.Θ. Ο φυσικός θάνατος σημαίνει την επιστροφή στην αρχική μας κατάσταση, στο τίποτα, απ' όπου ξεκινήσαμε για να διανύσουμε τη δική μας ο καθένας καμπύλη. Για τον Αιώνιο Φυσικό Κόσμο αυτό δεν σημαίνει τίποτε, αφού εκατομμύρια άστρα γεννιούνται και σβήνουν κάθε στιγμή. Ένα αέναο παιχνίδι πνοής και φθοράς, ζωής και θανάτου μέσα στο Άπειρο με τα εκατομμύρια Γαλαξίες που την έκτασή του, την Αρχή του και τους Νόμους του δεν θα συλλάβουμε ποτέ. Όμως γιατί μονοπωλούμε οι άνθρωποι τη χαρά της ζωής σε βαθμό που να θέλουμε να την προεκτείνουμε και μετά θάνατον; Δεν θα πρέπει τάχα να έχει με

τα δικά του μέτρα την ίδια αίσθηση και κάθε τι που κινείται, που αναπνέει, που αναπτύσσεται, που ζει, από τους Ήλιους ως τις παπαρούνες; Και όμως όλα υποτάσσονται στο Νόμο της Αρχής και του Τέλους. Για μας μένει η ανθρώπινη κοινωνία, ο ανθρώπινος πολιτισμός. Ίως θά 'λεγα η ανθρώπινη ματαιοδοξία. Είμαστε πιο τυχεροί από όλα τα άλλα δημιουργήματα που γεννιούνται και πεθαίνουν, γιατί εξακολουθούμε να υπάρχουμε μετά το τέλος μέσω όλων αυτών που αφήνουμε πίσω μας. Τις πράξεις και τα έργα μας.

17.- Σε μια πρόσφατη συνέντευξή σας, αναφερόμενος στην Ηλέκτρα, είπατε ότι έλκεστε από το Απόλυτο. Ποιά είναι τα στοιχεία αυτής της έλξης και πού σας έχει οδηγήσει αυτή η πορεία;

Μ.Θ. Μπορώ πια να βλέπω χωρίς να με βλέπουν.

18.- Ποιός είναι ο σοβαρότερος κίνδυνος για τον Άνθρωπο στον σύγχρονο πολιτισμό;

Μ.Θ. Η αδιαφορία.

Στον ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ 23.7.95

Ανοιξι μεχρι

- 2 -

Κείληνο 72

Σ'αυτή την καμπή της ζωής μου ήρθε η υπέρβαση. Αυτό που λέμε όραμα.. Μέσα στα σκοτάδια που μας τύλιγαν, υπήρχε ανάγκη το όραμα αυτό να είναι φωτεινό και πολύχρωμο... Ετσι σιγά-σιγά έγινε τόσο δυνατό, τόσο παρόν, που χωρίς να το ομολογούμε, δεν μας ενδιέφερε πια στο βάθος αν θα μπορούσε ποτέ να γίνει πραγματικότητα... Για μας -από μια εποχή και πέρα- είχε γίνει ήδη πραγματικότητα. Μέσα μας. Μεταξύ μας. Δηλαδή όχι με λόγια αλλά μόνο ανταλλάσσοντας βλέμματα και χαμόγελα... Αυθόρμητα και σχεδόν φυσιολογικά η μουσική μου και η περηφάνεια μου προσαρμόστηκαν στη νέα πραγματικότητα, που στην ουσία ήταν ουτοπία και μεις το γνωρίζαμε. Όμως δεν το ομολογούσαμε. Αντίθετα όσο περισσότερο βαβαιωνόμαστε πως η Ανοιξη είναι μέσα μας, πως η Αναγέννηση είμαστε εμείς και τίποτα-ποτέ δεν πρόκειται να αλλάξει στους ανθρώπους, τόσο πεισμώναμε...Γινόμαστε ακραίοι, φανατικοί, σταλινικοί, υπερόπτες.

Ετσι άνοιξαν τότε οι δίαυλοι προς τον θάνατο και τη Μουσική.

3.- Από τους "Λιποτάκτες" στην "Ηλέκτρα", από τον "Επιτάφιο" στην "Βεατρίκη". Η διαδρομή μεγάλη, οι συναντήσεις σας με το ελληνικό και διεθνές κοινό αμέτρητες. Μέσα σ'αυτή τη δίνη της δημιουργίας, ποιός πιστεύετε ότι είναι ο κυρίαρχος άνεμος, που διαπνέει το έργο σας;

Μ.Θ. Και στις τρεις μεγάλες περιόδους της ζωής μου, στην εποχή της Μοναξιάς, την εποχή της Ουτοπίας και τώρα την καινούρια εποχή της Μοναξιάς, η πνευματική δημιουργία υπήρξε πηγή ψυχικής ευδαιμονίας και λόγος ύπαρξης. Όλα τα υπόλοιπα τα απέρριψα, επειδή τα θεωρούσα κατώτερα από την πρόκληση της ζωής. Γιατί η ζωή είναι δωρεά. Είναι όμως προπαντός πρόκληση... Πόσο μπορείς και πώς μπορείς να την αντέξεις... Γιατί το βάρος της είναι ασήκωτο... Εμείς το κάναμε ασήκωτο με τους Μύθους, τις φαντασιώσεις και τα όνειρα, που αν και καλά κρυμμένα μέσα μας, εν τούτοις μας οδηγούν. Να ζήσεις σαν φυτό, να ζήσεις σαν δίποδο που τρώει, κοιμάται και αναπαράγεται, είναι η φυσιολογική πορεία είτε στον ανόργανο κόσμο είτε στον οργανικό, όταν δεν έχεις Εγκέφαλο. Μνήμη. Οπτασίες... Όταν όμως το DNA σου είναι εκ γενετής φορτωμένο με όλα αυτά και πολλά άλλα, τότε είσαι καταδικασμένος να επιλέξεις, αν το μπορείς, τη δική σου απάντηση στην πρόκληση της ζωής.

- 3 -

Η δική μου απάντηση υπήρξε βασικά η δημιουργία μέσα απ'το χάος (που ένοιωσα μέσα μου όταν για πρώτη φορά μπόρεσα να σκύψω και να δω την ψυχή μου, τον εαυτό μου μέσα στον κόσμο) ενός μικρού "σύμπαντος" με αστέρια, αστερισμούς και Γαλαξίες, ενός δικού μου κόσμου, που ξεκίνησε με λέξεις και ήχους, για να πλουτίσει αργότερα με κείνα που είπα πιο πριν, τα πολύχρωμα οράματα της ουτοπίας που ζήσαμε.

Όμως η βασική μου ύλη υπήρξε ο Ηχος, η Μελωδία, η Μουσική... Δεν μ'άρεσε ποτέ να δημιουργώ έναν μικρό πλανήτη και μετά να τον εγκαταλείπω στη μοναξιά του διαστήματος. Γνώριζα, ότι κι αν ακόμα οι άνθρωποι τον αγαπήσουν και τον κρατήσουν για ένα διάστημα μέσα τους, η μοίρα του εν τούτοις είναι να ταξιδέψει μια μέρα ολομόναχος στη μοναξιά του χρόνου. Έτσι απ'την αρχή αποφάσισα τα έργα μου να ανήκουν σ'ένα ευρύτερο σχέδιο, να είναι μέρη ενός μεγάλου ενιαίου ηχητικού πίνακα, τόσο μεγάλου όσο η διάρκεια της ζωής μου...

Ευτύχησα να γνωρίσω εν ζωή τη μέθη της μέθεξης ανάμεσα στο έργο μου και τους άλλους. Είδα τα έργα μου να ριζώνουν σε ξένες ψυχές, ν'απλώνουν κλαδιά και να ανθίζουν... Τί άλλο, αλήθεια, είναι μια πλατεία, ένα στάδιο, ένας δρόμος γεμάτος ανθρώπους, που ομαδικά τραγουδούν ένα τραγούδι σου, παρά ένας ολάνθιστος κάμπος; Αυτό το πέτυχα, το έζησα κι ακόμα και τώρα εξακολουθώ να το ζω και να το θεωρώ σαν τη μέγιστη ευλογία των ουρανών... Όμως αυτοί οι ίδιοι οι ουρανοί διψούν ως φαίνεται και οι ίδιοι για το πνευματικό φως που εκπέμπουν μικροί και μεγάλοι πνευματικοί ήλιοι... Έργα πνευματικής δημιουργίας, που όσο τελειότερη είναι η κατασκευή τους, τόσο μεγαλύτερη και διαρκέστερη είναι η λάμψη τους. Διεισδύουμε έτσι στον κόσμο της έλλογης παρέμβασης, που τη ζωική πρώτη ύλη θα την αναμοχλεύσει, θα την αναλύσει εις τα εξ'ων συνετέθη και με τα στοιχεία της θα επιχειρήσει να δημιουργήσει τέλειες μορφές πνευματικής ζωής, πνευματικούς κόσμους που μέσα τους βρίσκονται συμπιεσμένα το ένα πλάϊ στο άλλο τα θεμέλια πάθη του αρχέγονου, που είναι η ψυχή του ανθρώπου.

Αυτή η πλευρά μου -του "έντεχνου" πνευματικού εργατή- παραμένει εν πολλοίς άγνωστη, πρώτα και κύρια γιατί η λάμψη της περιόδου των τραγουδιών υπήρξε εκτυφλωτική και όλα τα άλλα γύρω μου τα βύθισε σε προσωρινό σκοτάδι. Όμως δεν παύει να είναι η πιο σημαντική... Και η πιο ενδιαφέρουσα, μιας και ηθελημένα καταργώ τα σύνορα ανάμεσα στο λαϊκό και το έντεχνο.

- 4 -

Το έντεχνο-λαϊκό του τραγουδιού μου γίνεται η βάση για να περάσω στο συμφωνικό, όπως το λέμε, στη μουσική τραγωδία, στη λυρική ολοκλήρωση. Για μένα όλες οι τεχνικές είναι νόμιμες, χρήσιμες, ωφέλιμες, όταν υπηρετούν τον βασικό μου στόχο. Όλες οι μορφές των ήχων, οι πηγές τους, οι συνδυασμοί τους, ανατολικοί, δυτικοί, έντεχνοι, λαϊκοί, είναι καλοδεχούμενοι στο εργαστήρι που έχει σα σκοπό να ντύσει ηχητικά ένα ζωντανό σώμα, με καρδιά, νου, φλέβες και σάρκες πνευματικές και όχι ένα ρομπότ με υλικά που όσο κι αν ξαφνιάζουν για μια στιγμή, ηλεκτρόδια είναι στο βάθος και λαμαρίνες, που κάποτε θα σκουριάσουν, έως ότου γίνουν σκόνη.

Ωστε η πρόκληση της ζωής είναι να απαντάς κάνοντας ζωή; Φυσικά... Κι απ'όλα τα είδη ζωής, ποιο είναι αυτό που αντέχει περισσότερο στο χρόνο; Η πνευματική... Το πνευματικό δημιουργήμα. Αυτό αντέχει... Και η αντοχή του και η διάρκειά του δεν είναι παρά μια μορφή αθανασίας. Μια νίκη στο θάνατο, τον τελικό μας νικητή... Εκτός κι αν με το πνευματικό έργο υψωθούμε εκεί που δεν μπορεί να μας φτάσει το αρπακτικό του χέρι. Ετσι είναι, θά 'λεγα, συλλογική και όχι αποκλειστικά προσωπική η νίκη πάνω στο θάνατο, όταν η κοινωνία μιας εποχής μπορεί να εκφραστεί και να αναγνωριστεί μέσα στην πνευματική δημιουργία...

Η περίοδος που ξεκίνησε στα 1985 με τη σύνθεση του "ΚΩΣΤΑ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ", είναι σίγουρα για μένα η πιο σημαντική και η πιο συναρπαστική. Στο διάστημα που προηγήθηκε (1980-85) ολοκλήρωσα το CANTO GENERAL προσθέτοντας άλλα έξι στα πρώτα 7 μέρη. Συνέθεσα την ΤΡΙΤΗ και ΕΒΔΟΜΗ Συμφωνία μου. Τη ΝΕΚΡΩΣΙΜΗ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ (Requiem). Προετοιμάζοντας τις συνθέσεις του ΚΑΤΑ ΣΑΔΔΟΥΚΑΙΩΝ, του μπαλλέτου ΖΟΡΜΠΑΣ και της ΤΕΤΑΡΤΗΣ Συμφωνίας (1987). Ενώ παράλληλα στον τομέα του τραγουδιού πραγματοποιούσα μια διπλή στροφή: η μια προς την κατεύθυνση της "Ανατολής" (ΔΙΟΝΥΣΟΣ-ΠΙΚΡΟΣΑΒΒΑΤΑ-ΑΣΙΚΙΚΑ) και η άλλη προς την κατάκτηση ενός ολοένα και περισσότερο γενικευμένου και ολοκληρωμένου Λυρισμού (ΦΑΙΔΡΑ - ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ - ΩΣ ΑΡΧΑΙΟΣ ΑΝΕΜΟΣ - ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ - Η ΒΕΑΤΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΜΗΔΕΝ - ΜΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ ΓΕΜΑΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ κ.λ.π.).

- 5 -

Οδηγημένος έτσι σε ακραίες προσωπικές κατακτήσεις τόσο στο Συμφωνικό όσο και στο Μελωδικό-τραγουδιστικό τομέα, αισθάνθηκα τελικά ώριμος για να περάσω σ' αυτό που απ' την πρώτη στιγμή έθεσα σα στόχο ως συνθέτης και πνευματικός δημιουργός: τη Λυρική Τραγωδία. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ, ΜΗΔΕΙΑ, ΗΛΕΚΤΡΑ και τώρα ΑΝΤΙΓΟΝΗ, μου επέτρεψαν επί τέλους να μεταβάλω αυτή τη Μοναξιά, για την οποία σας μίλησα στην αρχή, σ' έναν αληθινό ήλιο, που με το φως και τη θερμότητα του προσέφερε ένα νόημα στη ζωή μου. Πιστεύω το αληθινό και το τελικό.

Ακόμα, σε όλα αυτά τα τελευταία δέκα χρόνια, υψώθηκα και ωρίμασα μέσα μου τόσο ώστε να γίνω απόλυτος κυρίαρχος του δημιουργικού μου έργου σε όλη του τη διάρκεια, δηλαδή εδώ και μισό αιώνα. Μπορώ έτσι να γυρίσω στην α μελωδία της β εποχής και να τη σμίξω με την γ μουσική ανάπτυξη της δ περιόδου. Δημιουργώ έτσι στη Μοναξιά μου, επί τέλους, το ενιαίο Μουσικό Σύμπαν, για το οποίο πιστεύω ότι γεννήθηκα και έζησα. Ζω συντροφιά όχι μόνο με το Λόγο αλλά και με τις "φοβερές" σκιές του Ευριπίδη και του Σοφοκλή. Με τον Αισχύλο δονήθηκα την εποχή της ΟΡΕΣΤΕΙΑΣ (ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ-ΧΟΗΦΟΡΟΙ-ΕΥΜΕΝΙΔΕΣ), που τη θεατρική μουσική συνέθεσα στην ίδια τελευταία δεκαετία.

Αλλά και άλλοι αρχαίοι θεοί και ημίθεοι, καθώς και νεότερες ιερές σκιές Ποιητών και Ηρώων με συντροφεύουν, καθώς ρίχνω φωτεινές ακτίνες για να ενώσω τους μοναχικούς πλανήτες, τον ένα με τον άλλο, να στείρω την ουσία του ενός πάνω στην επιφάνεια του άλλου, να τους τακτοποιώ σε ηλιακά συστήματα και ηχητικούς Γαλαξίες. Έτσι ώστε σήμερα να μπορώ να δω το έργο μου σαν μια ενότητα να ταξιδεύει στο χρόνο αδιαφορώντας στο βάθος για τη σχέση του με τους άλλους, μιας και ο λόγος ύπαρξής τους εκπληρώθηκε ουσιαστικά... Όπως είπα, εν γνώσει μας αντικαταστήσαμε την πραγματικότητα με την ουτοπία. Με το ιδεώδες όπως το βιώναμε μέσα μας, ανεξάρτητα και ενάντια προς την αμετάκλητα παντοδύναμη ελαφρότητα του κοινωνικού γίνεσθαι.

Υπάρχει, το καταλαβαίνω, μια έντονα πεισιμιστική διάθεση στην περιγραφή που κάνω σχετικά με μένα, τη δημιουργία μου και τους άλλους. Για μένα αντίθετα αυτός ο φαινομενικά πεισιμισμός αποτελεί την άμυνα και συγχρόνως την ενεργητική απάντηση-επίθεση σε μια κατεστημένη τάξη πραγμάτων, που δεν είναι ακόμα ορατή απ' τους πολλούς.

ΣΤΥΛ - ΠΕΙΡΑΪΪΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ?

13.- Μίμης Ανδρουλάκης;

Μ.Θ. Αν έλεγε φανερά έστω και το 1/3 από κείνα που δηλώνει κατ'ιδίαν, είτε θα τον είχαν γδάρει είτε θα τους είχε απαλλάξει κι απ'το τελευταίο κουρέλι, που σκεπάζει τη γύμνια τους. Τώρα καλεί τις μεγάλες Σκιές σε βοήθεια. Καλές είναι, αλλά ξένες... Δεν ξέρει μήπως, ότι το χρώμα που πατάμε, κατοικείται από άφθαρτους Νεκρούς, που και όνειρο και σοφία και φωνή έχουν; Και τί φταίνει αυτοί, αν οι σημερινοί έλληνες είναι κουφοί; Τότε ας τους αναστήσουμε να τους δουν ακέραιους, όμορφους, ενδεδυμένους με το έκλαμπρον ένδυμα της Αλήθειας. Τώρα πια, μόνο οι Νεκροί μπορεί να σώσουν τη χώρα μας. Δεν το γνωρίζει;

14.- Η Μουσική είναι μαγεία;

Μ.Θ. Μόνο αυτή μπορεί να μας βοηθήσει να ανακαλύψουμε τον πυρήνα της ζωικής μας ουσίας. Να μας οδηγήσει έτσι στο Νόμο της Αντικειμενικής Αλήθειας, που διέπει την πορεία μας μέσα στον Αχρονο Χρόνο. Να μας ενώσει με το Νόμο της Συμπαντικής Αρμονίας, για να συντονιστούμε έστω και για μια στιγμή σ'αυτή τη μοναδική πραγματικότητα, που είναι η Συμφωνία του Κόσμου, τιμώντας έστω και για λίγα δευτερόλεπτα τη δωρεά της ζωής που μας έγινε.

Βραχάτι, 2.1.95

Μίκης Θεοδωράκης

Κείνος 13

Τέλειο 14

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΣΤΗΝ "ΑΥΓΗ"
(ΠΟΛΥ ΚΡΗΜΝΙΩΤΗ)

1.- 70 χρόνια Μίκης. 70 χρόνια μοναξιά της κορυφής. Τί αποτελεί το αντίβαρο σ'αυτή τη μοναξιά, πώς βιώνεται;

Μ.Θ. Όσο πίσω κι αν κοιτάξω τη ζωή μου, θα βρω πρόσωπα, χαμόγελα, χειρονομίες, χρώματα, συγκινήσεις να με συντροφεύουν. Ξαν τα αποδημητικά πουλιά ήξερα πού θα βρω κάθε φορά το καταφύγιό μου. Έτσι δεν με τρόμαζαν οι ωκεανοί και οι παγωμένες πεδιάδες, που έβλεπα από κάτω μου. Η ερημιά -"η ερημιά του πλήθους"- για να γίνω σαφέστερος. Το πιο σημαντικό ήταν για μένα το "πλαίσιο", ο "μικρόκοσμος", που θα με κρύψει απ'τους άλλους, που θα με προστατέψει και θα μου χαρίσει την απαραίτητη γαλήνη, ώστε μόνος εγώ και ο εαυτός μου να συνεχίσουμε ανενόχλητοι το ασταμάτητο παιχνίδι μας: τη συλλογή νέων και νέων και νέων "ήχων". Έζησα "ηχητικά" τη ζωή μου, χωρίς να μ'αγγίζουν οι θόρυβοι. Κι αυτό γιατί -όπως είπα- μου δόθηκε το χάρισμα να κερδίζω τη μοναξιά μου με τη βοήθεια της αγάπης προσώπων, συγγενών και φίλων, που σχημάτιζαν ζωντανό φράγμα γύρω μου κι εγώ πανευτυχής στο μέσον, συντροφιά με τη Μουσική -τον Παρθενώνα των Ήχων.

Έτσι είμαι γαλήνιος, γιατί τελικά δεν με άγγιζαν οι τρικυμίες και οι θύελλες. Ίσως μόνο ηχητικά! Και κυρίως γιατί είχα σε κάθε περίπτωση τη δωρεά της αγάπης, της δικής μου και των άλλων.

2.- Και ο μικρόκοσμος του Μίκη Θεοδωράκη (γονείς, οικογένεια, φίλοι), τί ρόλο παίζει;

Μ.Θ. Ο "μικρόκοσμος" είναι ό,τι ομορφότερο μας προσφέρει η ζωή. Έξω απ'αυτόν αρχίζει η ζούγκλα της τροπικής μας κοινωνίας με τους ένστολους κροκόδειλους και τους δηλητηριώδεις όφεις Ανωνύμων Εταιριών και Κρατικών παραγόντων. Και μην εμπιστευθείς, προς Θεού, τους χαζοχαρούμενους καταναλωτικούς πιθήκους: είναι ύπουλοι και σαρκοβόροι. Από τη Ζούγκλα μ'αρέσει το πικνό της φύλλωμα και οι μυστηριώδεις ήχοι -φτάνει να το βλέπω από ψηλά και να τους ακούω από μακριά.

Έχω γράψει για όλα αυτά στους "ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ", όπως κάποιος που επαληθεύει αριθμητική πράξη, για να σιγουρευτεί. Σιγουρεύτηκα κι έτσι μπορώ να πω, ότι η ζωή μου υπήρξε το άθροισμα των "μικρόκοσμων", που με κράτησαν ψηλά, λες και καθόμουν σε φανταστική αιώρα, πάνω απ'τη Ζούγκλα και κάτω απ'τον έναστρο ουρανό, με τα ποτάμια των άστρων που ξεκινούν και καταλήγουν στο Νόμο της Παγκόσμιας Αρμονίας, τη Μόνη Αλήθεια.

Μ.Θ. Η μουσική που χτυπά το δέρμα και τις στιγμιαίες αισθήσεις, δεν είναι μουσική αλλά ήχοι. Συνήθως μας εξαγριώνει. Στα τελευταία δε χρόνια, εξαθλιώνει.

Η Μουσική, η μόνη και αληθινή είναι αυτή που βρίσκεται μέσα μας. Στον κάθε άνθρωπο. Μόνο που κοιμάται... Κι αυτή που έρχεται απ' έξω, έχει την ιδιότητα να την ξυπνά... Εάν και όταν έλθει, εάν και όταν ξυπνήσει η Μουσική που είναι μέσα μας, τότε γινόμαστε ένα με την Συμπαντική Αρμονία. Ανεβαίνουμε δηλαδή στο ανώτατο σκαλί της ανθρώπινης ευτυχίας. Της γαλήνης. Της τελείωσης.

7.- Άραγε ποιό τραγούδι θα ψιθυρίζατε σ' ένα παιδί απ' τη Βοσνία;

Μ.Θ. Ένα μυριόφωνο τραγούδι. Μια ιαχή. Μια κραυγή βγαλμένη μέσα από μυριάδες στήθη, που θα ανηφορίζουν τη Σταδίου και θα κατηφορίζουν την Πανεπιστημίου με κατάρες για τους "δολοφόνους των λαών..." . Τί κρίμα, αυτός ο πονηρός ετεροχρονισμός, που παγίδεψε, ξεγέλασε και τελικά κούρασε και απογοήτευσε την αλλοτινή αντίθεση νεότητάς μας: "ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο Συνδικάτο..." . Και τώρα που πέταξαν τη μάσκα και που βομβαρδίζουν, ερημώνουν, καίουν, σκοτώνουν ανενόχλητοι στη γειτονιά μας, οι έλληνες και η ελληνική νεολαία περί άλλα τυρβάζουν... Απίστευτο, αλήθεια, μου φαίνεται!... Τόσο πονηροί και τετραπέρατοι οι μιν. Τόσο αφελείς και εύπιστοι οι άλλοι.

Κάπως έτσι συνέβη και στα 1967, ως φαίνεται, για να γράψω μέσα στο κελλί μου, στη Μπουμπουλίνας:

*Όταν πλάγισα στην αμμουδιά
οι λουόμενοι πέσαν στη θάλασσα
όταν μπήκα στη θάλασσα
οι λουόμενοι βγήκαν στην αμμουδιά
όταν πνίγηκα
οι λουόμενοι πήγαν στα σπίτια τους*

ΣΤΥΧ ΕΣΥΓΓΡΑΦΙΔΑ "ΠΑΤΡΙΔΑ"

Τέτρω 15

15.- Χαρακτηρίστηκα αιρετικός, άλλοτε αναρχικός. Πάντα βέβαια μπροστάρης. Είστε μια σύνθετη προσωπικότητα, ένας άνθρωπος που αναγνώρια έμαχνε το δικό του δρόμο;

Μ.Θ. Πιστεύω ότι από πολύ νωρίς ανακάλυψα τις αξίες που θα έπρεπε να υπηρετήσω και τον δρόμο που θα έπρεπε να ακολουθήσω. Το πρόβλημά μου υπήρξαν πάντοτε οι "άλλοι".

16.- Πόσο βαρύ είναι για σας το όνομα Μίκης Θεοδωράκης;

Μ.Θ. Το όνομα σηματοδοτεί μια συγκεκριμένη προσφορά. Λέει στους άλλους: "Αυτός υπήρξα, αυτά έπραξα, αυτά μπόρεσα να κάνω για να σου τα προσφέρω...". Η στάση των άλλων -η αναγνώριση ή μη- καθορίζει τα βάρη και τις απολαύσεις.

17.- χετε σκεφτεί ποτέ πώς γίνεται και γράφετε ένα μουσικό έργο στο σπίτι σας στην Αθήνα κι αυτό έπειτα από λίγο ευφραίνει την ψυχή τόσων ανθρώπων ανά τον κόσμο;

Μ.Θ. Αυτή είναι η δύναμη της δημιουργίας που ειδικά με το τραγούδι μπορεί να αγγίζει τα όρια της απόλυτης πληρότητας και ευτυχίας. Δεν νομίζω ότι μπορεί να υπάρξει τίποτα συναρπαστικότερο για έναν κοινό θνητό.

18.- Ακούγοντας τη μουσική σας διακρίνετε τον εαυτό σας μέσα σ'αυτή;

Μ.Θ. Τι άλλο;

19.- Η σύνθεση είναι ένα είδος τροφής της ψυχής; Και τί άλλο ακόμη;

Μ.Θ. Η μουσική σύνθεση συνδυάζει την ψυχική με την πνευματική άσκηση. Αποτελεί ένα ολοκληρωμένο στα όρια της τελειότητας επίτευγμα του ανθρώπινου πνεύματος.

20.- Μετά από τόσες επιτυχίες; Τι είναι πιστεύετε αυτό που κάνει ένα μουσικό κομμάτι επιτυχία; Τι είναι τελικά επιτυχία;

Μ.Θ. Επιτυχία -από τη σκοπιά του δημιουργού- είναι κυρίως η κατάκτηση μιας ακόμα κορυφής στο δρόμο της ανάβασης προς την τελειότητα. λα ποικίλλουν φυσικά ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει καθένας στον εαυτό του.

21.- Το ταλέντο σας κινδύνευσε ποτέ από τις αδυναμίες σας;

Μ.Θ. Δεν σκέφθηκα ποτέ να φερθώ κατώτερος απέναντι στη μεγάλη δωρεά της δημιουργίας. Το ρίσκο που ηθελημένα πήρα εν πλήρει συνειδησίη γνώριζα ότι εφ'όσον θα ζούσα, το ταλέντο θα έβγαине δυνατώτερο μιας και τρέφεται με ψυχικούς σεισμούς...

Σημείωση

22.- Πάνω στο νησί της μουσικής κατοικεί ο Θεός;

Μ.Θ. Η Μουσική είναι διάχυτη όπως το φως. Αποτελεί την ηχητική έκφραση της Συμπαντικής Αρμονίας, έτσι όπως αυτή αποκαλύφθηκε στον άνθρωπο.

23.- Τι είναι ο θεός για σας;

Μ.Θ. Θεός είναι το ιδεατό κέντρο της Συμπαντικής Αρμονίας, απόπου εκπορεύονται οι Φυσικοί Νόμοι και η Μουσική.

24.- Νοιώθετε ότι ένας καλλιτέχνης τόσο σημαντικός όσο εσείς, έχει στα χέρια του μια εξουσία που πρέπει να την ασκήσει, θέλει δε θέλει;

Μ.Θ. Η Εξουσία του Δημιουργού οφείλει να εξαντλείται στα υλικά που έχει να διαθέσει. Προς τα έξω, προς τους Ανθρώπους και την Κοινωνία, η αποστολή του έγκειται στην έμπρακτη καταγγελία και κατάλυση, αν είναι δυνατόν, κάθε φθαρτής Εξουσίας, διότι αποτελεί τον Αντίπαδο του ωραίου, δηλαδή της Τέχνης.

25.- Ποιά είναι η πιο γοητευτική στιγμή στην ενασχόληση ενός μουσικού με τη μουσική γλώσσα;

Μ.Θ. Το "χτίσιμο" του κατακτημένου πρωτογενούς υλικού.

26.- Φαντάζεστε το δωμάτιο που κατοικεί η μουσική;

Μ.Θ. Είναι ο ουράνιος θόλος, όσο και η ψυχή του μημένου.

27.- χει ήχο η σιωπή;

Μ.Θ. Μόνο για όσους έχουν κατακτήσει την ψυχική γαλήνη.

28.- Υπάρχει ένας συνθέτης που σας μάγεψε με τις σιωπές του;

Μ.Θ. χι συνθέτης αλλά μελλοθάνατος στο ίδιο κελί στα 1948.

29.- Θα μπορούσατε να πάψετε από εδώ και στο εξής να ασχολείστε με τη μουσική. Τι άλλο θα μπορούσατε να κάνετε;

Μ.Θ. Μετά τη Μουσική, το Τίποτα.

30.- Υπάρχουν ήχοι και μουσικές που σας πάνε πίσω στα παιδικά σας χρόνια;

Μ.Θ. Κάθε σημαντικός αρμός στη μουσική μου, έχει ρίζες στην παιδική και προεφηβική μου ηλικία.

Χείρας 16

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΣΤΗ "ΘΕΣΣΑΛΙΑ" (Νίκος Τσακνής)

1.- Για να έχει ζωντάνια μια συνέντευξη μαζί σας -για να τη θεωρείτε δηλαδή πρωταρχικά εσείς ενδιαφέρουσα- θα πρέπει ο συνομιλητής σας να είναι σε θέση να υποβάλει ερωτήσεις...με νότες ! Προσωπικά δεν είμαι σε θέση... Θέλω να πω, μ'άλλα λόγια: σκέφτεστε μουσικά κύριε Θεοδωράκη;

Μ.Θ. Βεβαίως "σκέπτομαι" μουσικά. Αυτό δεν σημαίνει πως δεν σκέπτομαι "κοινωνικά"- "εθνικά", που στην απλή ελληνική σημαίνει: το ίδιο όπως όλοι οι άλλοι...

2.- Αναδύονται από μέσα σας "ερωτήματα", που δεν έχουν την ανάγκη των λέξεων για να διατυπωθούν, αλλά της μουσικής;

Μ.Θ. Βεβαίως... Αυτή είναι η...μοίρα μου.

3.- Μπορούμε να πούμε ότι στοχάζεστε μουσικά, ότι γράφετε μουσική για λόγους κοινωνικούς και ότι ενεργοποιείτε πολιτικά με οδηγό την τέχνη σας;

Μ.Θ. Η Μουσική -στην ιδανική έκφραση της Αρμονίας- βρίσκεται πολύ πιο ψηλά από την καθημερινότητα. Ευλογημένη η καθημερινότητα αν τύχει ποτέ να υψωθεί στους κόσμους της Μουσικής. Η "πολιτική" μου υπήρξε ακριβώς αυτή: η ουτοπία να θέλω η κοινωνία να γίνει κοινωνός της δωρεάς της Τέχνης.

4.- Η μουσική τελικά είναι ένας τρόπος του σκέπτεσθαι;

Μ.Θ. Η Μουσική είναι ασφαλώς ο καλλίτερος τρόπος για να τιμήσεις τη δωρεά της Ζωής.

5.- Ο τελευταίος θόρυβος γύρω από τον πολιτικό διοικητή του Αγίου Όρους, θεωρείτε ότι μπαίνει στην ουσία του ζητήματος; Τι σημαίνει Αθωνική Πολιτεία; Είναι θέμα πολιτιστικής διαχείρισης το όλο ζήτημα; Ποιά είναι η γνώμη σας σχετικά;

Μ.Θ. Δεν θα υπεισέλθω στην ουσία της υποθέσεως όχι γιατί φοβάμαι να πω την άποψή μου αλλά γιατί δεν θέλω να γίνω κι εγώ συνένοχος σ'ένα χορό υποκρισίας. Πάνε δυο και πλέον χρόνια όπου κατήγγειλα ότι γλιστράμε προς την κατεύθυνση της αλλοιώσεως του πολιτεύματός μας. Σε παραβίαση του Συντάγματος... Με την αποψίλωση της Ευθύνης από τα θεσμικά όργανα τα εκλεγόμενα από τον Λαό. Τότε η φωνή μου παρέμεινε φωνή βωώντος εν τη ερήμω. Έμεινα απολύτως μόνος. Και έτσι εστράφηκα ολοκληρωτικά και τελεσίδικα στο χώρο της Τέχνης όπου δεν υπάρχει υποκρισία, δεν υπάρχει προδοσία, δεν υπάρχει

Οκτώβριος '96

Κείμενο 17

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

1.- Ποιά χρόνια της ζωής σας έχουν επηρεάσει περισσότερο το έργο σας;

Μ.Θ. Κάθε δεκαετία στη ζωή μας σφραγίζει την ανάπτυξη και την πορεία μας και ιδιαίτερα οι τρεις πρώτες. Τα παιδικά χρόνια, η εφηβεία, η εποχή της ωριμότητας... Έχει σημασία, νομίζω, ότι πρώτα φορτίζεται και διαμορφώνεται το υποσυνείδητό μας και μετά η έλλογη πλευρά μας. Αυτό σημαίνει ότι οι παραστάσεις, οι εμπειρίες, οι χαρές και τα τραύματα της πρώτης δεκαετίας μας σφραγίζουν για πάντα. Προσωπικά αναγνωρίζω ότι η καλλιτεχνική μου φύση υπήρξε το δημιουργήμα αυτής της περιόδου, μαζί φυσικά με όσα κουβαλούσα μέσα μου. Παράλληλα τα εξωτερικά γεγονότα συμβάλλουν σε ίση μοίρα στη διαμόρφωση του χαρακτήρα, της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς.

Η δική μου εφηβεία συνέπεσε με κοσμοϊστορικά γεγονότα που μας συγκλόνισαν: Παγκόσμιος πόλεμος. Κατοχή. Αντίσταση. Εμφύλιος. Όταν λοιπόν φυσικό τα χρόνια εκείνα να με σφραγίσουν ανεξίτηλα.

2.- Ποιές είναι οι βασικές αρχές σας για τον άνθρωπο, τη ζωή και την τέχνη;

Μ.Θ. Η Ζωή αποτελεί αυτή καθ'εαυτή θεϊκή Δωρεά. Επομένως οφείλουμε να την εκτιμήσουμε σωστά και να την ζήσουμε με όλους τους πόρους της ύπαρξής μας. Η Ζωή αποτελεί μέρος της Συμπαντικής Αρμονίας που όπως γνωρίζουμε έρχεται από το Πουθενά και πηγαίνει στο Πουθενά. Εκείνο όμως που έχει σημασία είναι ότι επιβάλλει παντού το Νόμο της, που είναι ο Νόμος της Συμπαντικής Αρμονίας. Αυτό σημαίνει για τον άνθρωπο-άτομο και το άτομο-καιωνικό μόριο, πως τότε μόνο μπορεί να γίνει αντάξιος της θεϊκής Δωρεάς, που είναι όπως είπαμε η Ζωή, εάν επιβάλει στον εαυτό του και στις σχέσεις του με τους άλλους αυτόν το Νόμο της Συμπαντικής Αρμονίας.

Η Τέχνη και ιδιαίτερα η Μουσική αντανακλούν πιστά αυτόν το Νόμο, προσπαθούν να τον αναπαράγουν μέσα από πνευματικά έργα που στην ουσία αποτελούν μακρινές αντανάκλασεις του αστρικού και του φυσικού κόσμου συμβάλλοντας στην αρμονική εξέλιξη του ανθρώπου, ώστε να γίνει άξιος της Δωρεάς.

Συν/6 674 7 ΟΔΟ ΑΡΚΑΔΙΑΣ
 Ερωση?

Κείμενο 18
 30.12.97

Μ.Θ. Οποιαδήποτε και να είναι όμως απ' αυτό η Χωρωδιακή Κίνηση είχε σαν φυσικό επίκεντρο την Εκκλησιαστική Μουσική. Από και έως τον Χριστιανισμό δεν υπήρχε παρά ένα βήμα. Νομίζω ότι απ' αυτόν πήρα το μήνυμα των Αγάπης, που ήρθε γρήγορα να το αναστατώσει η γνωριμία μου με τον Μαρξισμό, που απαιτούσε αγώνες με κίνητρο το ταξικό μίσος. ταν πράγματι τίποτα η πάλη μέσα μου ανάμεσα σ' αυτές τις δύο θεωρίες που μας διεκδικούσαν εκείνη την εποχή.

Ευτυχώς για μένα υπήρξε τότε η αποκάλυψη μέσα μου ενός τρίτου δρόμου ή μάλλον πρώτου δρόμου, εντελώς δικού μου, του δρόμου της Συμπαντικής Αρμονίας. Ο Νόμος της Συμπαντικής Αρμονίας ήταν πάνω από την Αγάπη και το Μίσος, γιατί λειτουργούσε σαν μια Αναγκαιότητα, εάν φυσικά θέλαμε να γίνουμε αντάξιοι της Δωρεάς της Ζωής.

Ετσι για μένα από τότε ο κόσμος του Χριστιανισμού λειτουργούσε αποκλειστικά γύρω από το μήνυμα της Αγάπης ενώ ο κόσμος του Μαρξισμού αποκρυσταλλώθηκε επίσης αποκλειστικά στην ιδέα της κοινωνικής δικαιοσύνης. μως την απόλυτη Ελευθερία, σαν βίωμα, στόχο και διαδικασία δεν μου την προσέφερε παρά η πίστη μου στο Νόμο της Συμπαντικής Αρμονίας, που για να γίνει κανείς αντάξιος του και να πάρει επαφή μαζί του όφειλε να χτίζει τον εαυτό του κατ' εικόνα και ομοίωσή του. Τα στοιχεία της Αγάπης και της Δικαιοσύνης αποτελούν εξ' άλλου βασικές ουσίες της Συμπαντικής Αρμονίας. Αυτής που είναι γύρω μας, από τα δέντρα έως τα άστρα και που οφείλουμε να οικοδομήσουμε και εντός μας για να μπορέσουμε κάποτε να εγκαταλείψουμε τη θνητή ζωή μας πλήρεις και ευτυχείς, αντάξιοι της δωρεάς της ζωής.

Τα γράφω αυτά για να καταλήξω στο ότι ο δρόμος της Μουσικής που τότε επέλεξα, με οδήγησε σε προνομιακή θέση ως προς τους άλλους, από την άποψη ότι βρισκόμουν πιο κοντά στο κέντρο της Αρμονίας που τόσο επιθυμούσα να κατακτήσω ολοκληρωτικά, βιωματικά και όχι μόνο ατομικά αλλά και συλλογικά. Εξ ου και η ένταξή μου στους Αγώνες...

Από τότε θρησκευτικό συναίσθημα για μένα σήμαινε και σημαίνει: αυτό που με βοηθά στην εσωτερική μου ολοκλήρωση με στόχο πάντοτε την ταύτισή μου με την τέλεια, την Συμπαντική Αρμονία.

17.- Εάν δεν είχες περάσει από την Τρίπολη, μουσικά θα ήσουν αυτός που είσαι σήμερα;

Μ.Θ. Ανέφερα τις επιρροές και τα βιώματα. Πιθανώς αν ζούσα αλλού, το ξεκίνημα να ήταν διαφορετικό, όμως η κεντρική κοίτη που μέσα της διοχετεύτηκε η ζωή μου, θα ήταν η ίδια. Το πιο πιθανό.

18.- Ποιά έργα έγραψες στην Τρίπολη και στη Ζάτουνα, ποιά για την Τρίπολη και την Αρκαδία και ποιών στιχουργών χρησιμοποίησες στίχους που να έχουν σχέση με την Τρίπολη και την Αρκαδία;

Μ.Θ. Στην Τρίπολη των μαθητικών μου χρόνων έγραφα πρώτα απ' όλα το Τροπάριο της Κασσιανής, που αναφέραμε και πιο πριν, Χερουβικά, καθώς και Χωρωδιακά τραγούδια. Και στη Ζάτουνα δέκα κύκλους που ονόμασα "Αρκαδίες". Μέσα στους κύκλους αυτούς υπάρχει το τραγούδι "Ω βουβά

Κεφάλαιο 77

Αεροδρόμιο FRANKFURT

20 Απριλίου 1995, Μεγάλη Πέμπτη,

Από την ΜΗΔΕΙΑ στην ΗΛΕΚΤΡΑ. Μακρύ οδοιπορικό. Δύο μέρες στο Meiningen με Ζάχο και Στέφανο. Χτες η μεγάλη έκπληξη, η αμερικανίδα Laurie Gibson. Ίδανική ΜΗΔΕΙΑ! Σήμερα εκκίνηση στις 8 π.μ. οδικώς. Στις 13.00 □ Dusseldorf, 17.00 □ στο POZNAN. Από κει κατ'ευθείαν στην □περα: ΗΛΕΚΤΡΑ, πρώτη μου επαφή.

Κατά τη διαδρομή έκανα ορισμένες σκέψεις: Πώς θα πρέπει να χαρακτηριστεί η προσπάθειά μου; Μουσική χωρίς σύνορα; Ο όρος που βοήθα είναι ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΑΣΜΟΣ. Αυτή η ιδέα μου γεννήθηκε μετά την ολοκλήρωση 2 Λυρικών Τραγουδιών (Οππες). Διόνυσος είναι η ΩΔΗ που εμπνέει. ΩΔΗ στον ΤΡΑΓΟ (Διόνυσο), ΤΡΑΓΩΔΙΑ. Απ'αυτόν τον πυρήνα γεννήθηκε ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της ανθρώπινης σκέψης και φαντασίας. Επάνω στον ίδιο πυρήνα στηρίχτηκε και η δική μου προσπάθεια. Ασυνηθита έως το 1960. Συνηθита από κει και πέρα. Ο πυρήνας Τραγουδι (Τραγωδία)-Διόνυσος δίνει τη γέννηση σε λυρικά και στοχαστικά μουσικά έργα. Η εμμονή για τη σμίξη Μέλους και Ποίησης θωρακίζει το πρώτο και το καθιστά ικανό να αναλάβει διαχρονικές προσπάθειες.

Ετσι Μέλος - Τραγουδι - Κύκλοι Τραγουδιών - Λαϊκά Ορατόρια - Μετασυμφωνικά έργα - Συμφωνικά - Ορατόρια - Λυρική τραγωδία = □να ενιαίο ηχητικό Μουσικό Λυρικό Στοχαστικό Σύμπαν - ο Ολοκληρωμένος Διονυσιασμός, έτοιμος να συνθλίψει το κέλυφος μέσα στο οποίο έχουν τυλιχτεί τη Μουσική σήμερα για να την ξαναδώσει σε όλους τους ευαίσθητους ανθρώπους.

Για να πετύχει το στόχο του απαιτείται συγκεντρωτική παρουσίαση έργων και αναλυτική διαφωτιστική προσπάθεια. Ειδικά όσοι ασχολούνται με τη μουσική μου (Μαέστροι-Σκηνοθέτες-Μουσικοί-Τραγουδιστές κ.λ.π.) θα πρέπει να βοηθηθούν, ώστε να κατανοήσουν σωστά την ουσία της προσπάθειάς μου.

Για το περιοδικό της AIR GREECE

Κεϊφόρο 2ο

17.- Έχετε βρει ποτέ καιρό να κάνετε μια "αποτίμηση" του έργου σας; Εσωτερική, στην ψυχή σας, εννοώ.

Μ.Θ. Αυτό το κάνω από την πρώτη στιγμή της καλλιτεχνικής μου δημιουργίας. Αν δεν λες μέσα σου: Τι έκανα έως τώρα; Πού βρίσκομαι; Τι πρέπει να κάνω; τότε μένεις στάσιμος.

Δεν ξέρω αν αυτό είναι καλό ή κακό, όμως ποτέ δεν με εγκατέλειψε η αμφιβολία, η αγωνία, το άγχος... Ίσως γιατί έβαλα στη ζωή μου υπερβολικά φιλόδοξους στόχους γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι δεν αρκεί μονάχα μια ανθρώπινη ζωή για να τους φτάσεις.

18.- Προσπαθώντας να ανακαλύψω τα κίνητρα του "πάθους" σας στη μουσική, καταλήγω -αυθαίρετα ίσως- σε ένα: Στη γέφυρα της μελωδίας των Ευρωπαϊκών με τους Ελληνικούς ήχους. Αυτή η μουσική ζεύξη μπορεί να έχει πολιτιστική, κοινωνική και εν τέλει πολιτική εφαρμογή;

Μ.Θ. Πολύ σωστά επισημάνατε έναν από τους κύριους σκοπούς της προσπάθειάς μου. Για μένα η Ευρωπαϊκή μουσική αποτελεί μια τεράστια δεξαμενή, από την οποία η εποχή μας οφείλει να αντλεί όχι μόνο αισθητική απόλαυση αλλά και "υλικά" που εμπλουτίζουν κάθε σύγχρονη μουσική παραγωγή. Από έφηβος "είδα" μέσα στις μεγάλες συμφωνικές φόρμες τους αρμονικούς νόμους της αρχιτεκτονικής του Παρθενώνα, καθώς και την πεμπτούσια του τραγικού λόγου, των αρχαίων.

Δεν μπορώ να εξηγήσω αλλιώς το πώς έγινα συμφωνιστής στα 18 μου χρόνια ζώντας στο κοινωνικό περιβάλλον της τότε ελληνικής επαρχίας, όπου με κανένα τρόπο δεν έφτανε ο συμφωνικός ήχος.

Μετά ανακάλυψα τη σύγχρονη λαϊκή μας μουσική. Με το "Άξιον Εστί" επιχειρώ το πρώτο πάντρεμα αυτών των δύο κόσμων.

Είμαι βέβαιος, ότι αν με άφηναν τα γεγονότα και οι άνθρωποι να επικοινωνώ καθημερινά με το Λαό μας -όπως έγινε σε μια μικρή χρονική περίοδο στη δεκαετία του '60- είμαι βέβαιος ότι οι Μουσικές Τραγωδίες, όπως είναι η "Μήδεια", η "Ηλέκτρα", η "Αντιγόνη", θα γινόταν ευθύς αμέσως κτήματα του φωτισμένου κοινού της χώρας μας.

19.- Αν ακολουθήσουμε τη ρήση "αν δεν υπήρχε Θεός, θα χρειαζόταν να εφεύρουμε έναν", πώς χαρακτηρίζετε σήμερα την παντοδυναμία των Μ.Μ.Ε. ;

Μ.Θ. Θλιβερή και βλαβερή.

20.- Δύο συνθησιμένες ταμπέλες που χαρακτηρίζουν σήμερα τον ελληνικό δρόμο του τραγουδιού: "Έντεχνο" και "λαϊκό" άσμα. Τομείς στους οποίους διακριθήκατε και τους οποίους τιμήσατε. Θα ήθελα έναν σχολιασμό της πορείας τους από τον μεσοπόλεμο ως σήμερα.

Μ.Θ. Μου ζητάτε να "γράψω" την ιστορία του ελληνικού τραγουδιού. Φυσικό, αφού δεν υπάρχει. Αν είμαστε στη Γερμανία λ.χ. θα είχαν γραφτεί τόμοι και τόμοι γύρω από το "έντεχνο λαϊκό" τραγούδι. Φέτος στη Μόσχα κάποιος καθηγητής ελληνιστής μου είπε ότι πιστεύει ότι η μελοποίηση της ποίησης μέσα στο σύγχρονο ελληνικό τραγούδι αποτελεί ένα από τα υψηλότερα καλλιτεχνικά επιτεύγματα του αιώνα μας.

Δυστυχώς στη χώρα μας επικρατούν οι γιάπηδες, που επιδιώκουν το εύκολο χρήμα με λιγότερο κόπο. Όσοι και όποιοι σχολιάζουν επαγγελματικά το ελληνικό τραγούδι, στην πλειοψηφία τους: πρώτον είναι αμόρφωτοι, δεύτερον υποχωρούν εύκολα στα φιλοδωρήματα Εταιριών και ενδιαφερομένων και τρίτον είναι κομπλεξικοί απέναντι στο ποιοτικό (διάβαζε έντεχνο λαϊκό) ελληνικό τραγούδι, γιατί δεν μπορούν με τίποτα να το φτάσουν. Είναι νάνοι.

21.- Παράλληλα έχετε ντύσει πολλές τραγωδίες μουσικά σε παραστάσεις των νεότερων χρόνων. Πόσο νομίζετε ότι εκφράσθηκε μέσα στα 70 χρόνια της αναβίωσης του αρχαίου δράματος το όραμα του Αγγελου Σικελιανού;

Μ.Θ. Ο Αγγελος Σικελιανός, όμως προ παντός η πρώτη του γυναίκα η Εύα, διατύπωσαν εκπληκτικές ιδέες για μια δημιουργική αναβίωση της αρχαίας τραγωδίας μέσω της σύγχρονης ελληνικής πολιτιστικής παράδοσης. Πώς όμως να την εφαρμόσουν, καθώς ήταν περιτοισιχισμένοι από τους σνομπ και τους ελληνοφάγους;

Παραμονή Χριστουγέννων είδαμε σε δίωρη εκπομπή της ET 1 τα φαντάσματα εκείνης της εποχής με σάρκα και οστά να μας λένε ότι αυτά που σφράγισαν τον ελληνικό πολιτισμό ήταν ο ... Ωνάσης και η γοβίτσα της Σοφίας Λόρεν... Με τόσους λοιπόν ελληνοφάγους να κυριαρχούν σε προβολή, πώς θέλετε να υλοποιηθούν τέτοιας σημασίας για το λαό μας οράματα...

22.- Είναι γνωστή η αγάπη σας, όχι μόνο για την νεοελληνική ποιητική φόρμα αλλά και για την μεγάλη ποίηση της αρχαιότητας. Δύο όπερες, η "Μήδεια και η "Ηλέκτρα", έχουν δει το φως της σκηνής και έχουν τύχει ευρείας αποδοχής από κοινό και κριτικούς. Ποιον καινούριο αέρα στη μελοποίηση της τραγωδίας θα φέρει η "Αντιγόνη" και ο "Οιδίποδας";

Μ.Θ. Η "Αντιγόνη" στα "σκληρά" της μέρη είναι σκληρότερη και στα "λυρικά" της λυρικότερη από τις δύο προηγούμενες. Ο Οιδίπους "ανοίγει" την Όπερα (Σκηνή Πρώτη). Είναι η στιγμή που βγαίνει από την Πύλη των Θηβών και κάνει τα πρώτα του βήματα προς την εξορία. Εδώ κατά 80% το κείμενο είναι δικό μου. Όσοι έχουν χορτάσει την αδικία και την αχαριστία έχουν νομίζω το δικαίωμα να ταυτίζονται με τον Οιδίποδα.

Η Δεύτερη Σκηνή διαδραματίζεται επάνω στα τείχη, την ώρα που η πόλη περικυκλώνεται από τον στρατό των Αργείων. Αργότερα ο Ετεοκλής και ο Πολυαίκης θα αλληλοσφαγούν μπροστά στη μάνα τους που θα αυτοκτονήσει. Εδώ είναι η "σκληρότερη" μουσική. Η λυρικώτερη βρίσκεται στην Πέμπτη και τελευταία Σκηνή, όπου θέλησα βασιζόμενος σχεδόν αποκλειστικά στον στίχο "Ερωτς ανίκατε μάχαν - έρωτς ανίκατε στη μάχη" να συνθέσω ένα ποίημα του πιο μεγάλου, του πιο ακραίου Ερωτς, αυτού που μπορεί να νικά ακόμα και τον θάνατο.

23.- Τελευταία η μουσική σας πρόταση περιλαμβάνει μια προσπάθεια να αναγνωρισθεί από το κοινό της Ελλάδας, γιατί στο εξωτερικό έχει γίνει ήδη, το συμφωνικό σας έργο. Ποιους τρόπους θα χρησιμοποιήσετε και πώς σκοπεύετε να κινηθείτε στο μέλλον στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας;

Μ.Θ. Με όσα μέσα και ευκαιρίες μου προσφέρονται. Σ' αυτόν μου τον στόχο θα πρέπει να πω ότι ο τύπος και γενικότερα τα ΜΜΕ δεν με βοηθούν. Οι ειδικευμένοι συνεργάτες τους, όσοι υπάρχουν ούτε καν με χτυπούν: με αγνοούν. Αυτό όμως σημαίνει ότι επιμηκύνεται ο χρόνος γνωριμίας του έργου μου με το Λαό μας. Κι εγώ βιάζομαι. Καταλαβαίνετε, νομίζω, γιατί...

24.- Το ενδιαφέρον του νεαρότατου Μίκη Θεοδωράκη της εποχής του σχολείου για την μελοποίηση της ποίησης, όπως έγινε γνωστό με την εργασία σας στο αναγνωστικό του δημοτικού ("40 τραγούδια για παιδάκια και παιδιά") κατά κάποιο τρόπο εκφράζει την αναγκαιότητα της εποχής του να στηριχθεί σε ιδεολογίες και καλλιτεχνικές θέσεις μεγάλων πνευματικών μονάδων της νεότερης ιστορίας. Ποιες αντιστοιχίες βρίσκετε στο σήμερα;

Μ.Θ. Σχεδόν καμμία. Είπα και άλλοτε ότι δεν δημιούργησα Σχολή, ότι δεν έχω "μαθητές". Θα έλεγα μάλιστα ότι για τους νέους τραγουδοποιούς το έργο μου είναι παράδειγμα προς αποφυγήν και όχι προς μίμηση. Πολλοί μάλιστα φτάνουν στα άκρα, ώστε ο εξοστρακισμός μου -αυτή τη φορά από το συνάφι μου- να γίνεται ακραίος. Μου δίνουν την εντύπωση, ότι κάποιοι συσκέπτονται οργανωμένα, προκειμένου να σχεδιάσουν τον πλήρη αφανισμό μου.

Σ' αυτή τη θλιβερή πραγματικότητα αντέδρασε η κόρη μου Μαργαρίτα, ιδρύοντας με πιστούς μουσικούς την Λαϊκή Ορχήστρα "Μίκης Θεοδωράκης". Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να γίνει μια άλλη σφυγμομέτρηση για τη δύναμη της μουσικής μου μέσα στο Λαό. Που δείχνει ότι η επιρροή της σημερινής κλίμακας που νομίζει ότι κατευθύνει τα μουσικά μας πράγματα είναι πολύ μικρή προκειμένου να πνίξει το έργο μου. Αλλωστε αυτό δεν το κατόρθωσαν ως τώρα άλλοι περισσότερο δυνατοί με κορυφαία τη χούντα που με απαγόρευσε με ειδικό Στρατιωτικό Νόμο.

Κ. ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΩΤΤΗ

Κείφαρο 21

1.- Ποιά ήταν η πρώτη επαφή του Μίκη Θεοδωράκη με την αρχαία τραγωδία και τί θυμάται από την επαφή αυτή στα εφηβικά του χρόνια;

Μ.Θ. Η πρώτη επαφή μου με την ουσιαστική Τέχνη έγινε (ελλείπει άλλων) με την σύγχρονη ποίηση (Διονύσιος Σολωμός-Κωστής Παλαμάς) και με την Αρχαία Τραγωδία -βασικά σε μεταφράσεις Γρυπάρη.

Με την καλπάζουσα εφηβική μου φαντασία είχα ταυτιστεί με τους τόπους (Θήβα, Αργος, Κόρινθος), με τα γεγονότα και φυσικά με τους ήρωες των τραγωδιών. Ήταν ίσως η πλέον γόνιμη φυγή από την πραγματικότητα της ξένης στρατιωτικής κατοχής και όσων θλιβερών συνέβαιναν γύρω μου.

Όταν άρχισα να γράφω ποίηση και να συνθέτω -πέρα από τα απλά τραγούδια- το πρώτο μου έργο για Χορωδία-Ορχήστρα Εγχόρδων-σολίστ και ηθοποιούς, αυτό ήταν εν σπέρματι τραγωδία (Συμφωνία αρ. 1, 1943-45).

2.- Λέγεται πως οι Αθηναίοι αιχμάλωτοι στη Σικελία τραγουδούσαν χορικά του Ευριπίδη, για να παρηγορηθούν για την αιχμαλωσία τους. Μπορεί να είναι παρηγορητική σήμερα η "Ηλέκτρα";

Μ.Θ. Αν κρίνουμε από τα πλήθη που παρακολουθούσαν τότε τις τραγωδίες (βλέπε αρχαία θέατρα με τις χιλιάδες θέσεις) το είδος αυτό αντιπροσώπευε για τους Αθηναίους και άλλους Έλληνες ό,τι αντιπροσωπεύουν σήμερα οι πλέον πλατειές τέχνες, όπως λ.χ. το γνήσιο τραγούδι. Το έχω άλλωστε επισημάνει πολλές φορές. Τραγούδι - Τραγωδία. Οι Ωδές για τον Τράγο-Διόνυσο. Οι Ωδές, τα Ασματα, τα Τραγούδια, σήμερα, για ό,τι απέμεινε μέσα μας από τον θεό της θείας Μέθης.

3.- Σε όλες τις τραγωδίες, είπατε, ο άνθρωπος φτάνει στα όριά του. Ποιά είναι τα όρια της Ηλέκτρας αλλά και της Κλυταιμνήστρας και ποιά του Ορέστη;

Μ.Θ. Υπάρχει για κάθε εποχή, κοινωνία, άνθρωπο μια θεία Τάξη που εκφράζεται με ηθικούς κανόνες για να συγκρατεί τη συνοχή της Πολιτείας -πέραν από τους κάθε φορά ανθρώπινους Νόμους. Το σέβας στους θεούς και στους γονείς υπήρξε κατά καιρούς ο υπέρτατος Νόμος. Φυσικά λίγοι είναι αυτοί που θα θυσιάσουν τη ζωή τους από σεβασμό σ' αυτές τις Μεγάλες Αρχές και τους Ιερούς Νόμους. Ένας απ' αυτούς είναι και η Ηλέκτρα. Τιμωρός των φονιάδων του πατέρα της. Αυτών που προσέβαλαν την ιερή τάξη των πραγμάτων και γι' αυτό θα πρέπει να τιμωρηθούν. Όμως το τίμημα είναι πολύ υψηλό. Γιατί η Μητροκτονία είναι εξ ίσου μια βάρβαρη προσβολή σ' αυτή την ίδια τάξη των

- 2 -

πραγμάτων. Έτσι η Ηλέκτρα θα παραμείνει όπως πριν, όπως σε όλη της τη ζωή, μόνη...

4.- Ο άνθρωπος που θυσιάζεται, ενώ ξέρει ότι αν ενδώσει θα σωθεί, είναι ένθεος. Είναι μια δική σας φράση. Ποιοί θυσιάζονται στη δική σας "Ηλέκτρα" και πώς ο καθένας;

Μ.Θ. Όλοι. Και οι θύτες και τα θύματα, φυσικά. Και αυτό είναι το Αρχέτυπο. Μια ένδοξη οικογένεια που όμως απ' την αρχή της διέπραττε το ένα έγκλημα μετά το άλλο. Που πήγαινε ενάντια στους θεούς Νόμους της Συμπαντικής Αρμονίας, της μόνης που εξασφαλίζει την ομαλή και επομένως την ευτυχή εξέλιξη του φαινομένου της ζωής, σαν αντανάκλαση των μεγαλοπρεπών αλλά ακατανόητων για τον ανθρώπινο νου φαινομένων της αστρικής δημιουργίας και εξέλιξης.

5.- Κάτι τόσο δαιδαλώδες όπως το αρχαίο δράμα, πώς μπορεί να περιγραφεί μέσα από Μουσική; Πώς φτάσατε στην όπερα ως μορφή, για να μιλήσετε για τις τρεις τραγικές ηρωίδες, δεδομένου ότι η παιδεία σας, όπως λέτε, ήταν μάλλον εναντίον της Οπερας;

Μ.Θ. Ισα-ίσα... Μονάχα η Μουσική έχει τη δύναμη να εκφράζει ψυχικές καταστάσεις, συναισθήματα και ιδέες που αδυνατεί να διατυπώσει ο Λόγος. Του οποίου τα όρια ταυτίζονται με τα όρια του επιστητού. Της Λογικής. Ας σκεφτούμε μόνο ότι ο Άνθρωπος είναι μόνο ένα 30-40% "Λογικός", ενώ κατά το υπόλοιπο είναι "Υπερλογικός". Είναι ένστικτο και φαντάσματα φτιαγμένα από τις χιλιάδες ερεθίσματα-πληγές που δέχτηκε στην ψυχή του από τότε που ήταν ακόμα έμβρυο... και που ζουν αυτοτελώς μέσα του χωρίς να το ξέρει και που όμως έχουν κι αυτά ανάγκη από τη δική τους τροφή. Να λοιπόν πώς γεννιούνται οι Μύθοι και τα Τραγούδια...

Με ρωτάτε πώς έφτασα να μιλήσω για τις τρεις τραγικές ηρωίδες, δεδομένου ότι η παιδεία μου ήταν μάλλον εναντίον της Οπερας... Πιθανώς να έφτασα να το κάνω, ακριβώς γιατί δεν με επηρέασε η τυπική δυτική όπερα. Της οποίας η θεματολογία περιορίζεται σε κοινωνικά δράματα, σε ηρωίδες μελό κι όταν δανείζεται μύθους ελληνικούς δεν εμβαθύνει, αλλά παίρνει μόνο την επιφάνειά τους.

Αφήστε που πολλές φορές βάζει τους μυθικούς ήρωες να κόβουν βόλτες στα σαλόνια της ευρωπαϊκής αριστοκρατίας.

Θεωρώ τον εαυτό μου έλληνα ως προς την παιδεία κι αυτό πιστεύω ότι με έφερε πολύ κοντά στην ουσία Μύθων και Προσώπων που εξακολουθούν να λειτουργούν μέσα μου ως Αρχέτυπα δηλαδή Φάροι έμπνευσης και Ζωής.

13.11.98

Office / Microsoft

Office / Office

Κεϊτένο 22

κ. ΓΙΑΝΝΗ ΑΛΕΞΙΟΥ (ΒΡΑΔΥΝΗ)

1.- Η προετοιμασία σας για την παρουσίαση των έργων σας "Ηλέκτρα", "Μήδεια" και "Αντιγόνη" μου γεννά το ερώτημα πώς αντιλαμβάνεστε την σχέση της συμφωνικής μουσικής με την Αρχαία Ελλάδα.

Μ.Θ. Μπορώ να πω ότι έγινα συνθέτης μελοποιώντας ^{σύγχρονος} ~~συγχρόνως~~ και αρχαίους Έλληνες ποιητές. Η μελέτη και αργότερα η μουσική αντιμετώπιση της κλασικής Τραγωδίας γέννησε μέσα μου την ανάγκη να αναζητηθούν καινούρια μέσα μουσικής έκφρασης και κυρίως νέες μουσικές φόρμες. Επομένως η σχέση μου με τους αθηναίους ποιητές υπήρξε μακρά. Δεν τους είδα ποτέ μουσειακά αλλά σαν ένα ζωντανό κομμάτι της σύγχρονης σκέψης και αισθητικής έκφρασης. Όταν αποφάσισα να προχωρήσω στη σύνθεση της "Μήδειας"- "Ηλέκτρας"- "Αντιγόνης", το έκανα με την αίσθηση ότι έχω να κάνω με τρία αρχέτυπα του ανθρώπινου είναι/και της συμπεριφοράς του μπροστά στην υπέρτατη δοκιμασία. Από μια άποψη η διαδικασία αυτή εκφράζει το δικό μου "θρησκευτικό" συναίσθημα, δηλαδή τη στάση μου μπροστά στο προαιώνιο πρόβλημα της Ζωής.

2.- Ποιά έργα σας είναι επηρεασμένα από την Αρχαιότητα και πόση απήχηση είχε στον κόσμο αυτή η μουσική σας γέφυρα με τις ρίζες του πολιτισμού μας;

Μ.Θ. Νομίζω ότι συνειδητά είναι η πρώτη φορά που προτείνω στο ελληνικό κοινό ένα σύνθετο έργο εμπνευσμένο από την Αρχαιότητα σε τόση έκταση και ένταση. Λέω "συνειδητά", γιατί πιστεύω ότι ακόμα και στο τελευταίο μου τραγούδι υπάρχει εν σπέρματι η ιστορική συνέχεια κυρίως μέσω των μουσικών τρόπων του Βυζάντιου που δεν ήταν κι αυτό παρά ένας σταθμός προς τις αρχέγονες ρίζες της ελληνικής μουσικής. Η επαφή και η ζύμωση του ελληνικού κοινού με τα έργα αυτά είναι βέβαιο ότι θα δημιουργήσει ένα γενικότερο ενδιαφέρον, όπως έγινε πριν τρεις δεκαετίες για την νεοελληνική ποίηση. Ελπίζω οι νεότερες γενιές να ευαισθητοποιηθούν προς μια αισθητική-ιστορική κατεύθυνση που θα τους βοηθήσει να λύσουν πολλά προβλήματα, κυρίως αυτά που έχουν σχέση με τον σύγχρονο κόσμο, την ηγεμονική καταπίεση της τεχνολογίας με το αντίστοιχο έλλειμμα πνευματικής ουσίας στη ζωή τους.

3.- Οι κεντροευρωπαίοι συνθέτες πιστεύετε ότι έχουν καταφέρει να αγγίξουν τον μέσο ακροατή και αν ναι, πού έγκειται η επιτυχία τους;

Μ.Θ. Δεν νομίζω ότι ένας κεντροευρωπαίος μπορεί να έχει την ίδια σχέση με κείνη του πεφωτισμένου Έλληνα. Αλλωστε μέσα στα έργα τους φαίνεται καθαρά η μετάθεση των μύθων και των ηρώων στα πλαίσια των δικών τους κόσμων.

- 2 -

4.- Ποιός από τους κλασσικούς είναι πιο κοντά στον ψυχισμό σας;

Μ.Θ. Ο Σοφοκλής.

5.- Υπάρχει κάποιος θεωρητικά μεγάλος δημιουργός που δεν σας άγγιξε;

Μ.Θ. Ασφαλώς. Δεν είναι δυνατόν να ταυτίζεσαι με τους πάντες.

6.- Πόσο επαναστατικός υπήρξατε στη συμφωνική σας πλευρά;

Μ.Θ. Η σχέση μου με τη συμφωνική μουσική είναι πολυσήμαντη και πολύπλοκη. Γιατί είχα να αντιμετωπίσω την δεδομένη άρνηση του μεγάλου ελληνικού κοινού σ' αυτήν την κατ' εξοχήν τέχνη των κεντροευρωπαϊκών. Των Φράγκων! Οφείλα να συμφιλιώσω τους συμπατριώτες μου μέσω των έργων μου με ηχητικές καταστάσεις που κατά τη γνώμη μου βοηθούν στην ανάδειξη της ουσίας του έργου. Βλέπε λ.χ. το "Άξιον Εστί", όπου πλάι στα λαϊκά όργανα τοποθετώ τους συμφωνικούς ήχους. Γι' αυτό πιστεύω ότι για να κριθεί σωστά η συμφωνική μου πλευρά θα πρέπει να αποκολληθεί από τα δυτικά τεκταινόμενα και να αναλυθεί μονάχα σε σχέση με την προσωπική μου προσπάθεια να δημιουργήσω ένα μουσικό σύμπαν στη χώρα μου, που να απηχεί τις πολιτισμικές μας καταβολές και ανάγκες και που να απευθύνεται στους νεοέλληνες -βασικά.

7.- Πόσο δύσκολο είναι να καταξιωθείτε στη συνείδηση του απαιτητικού κοινού της κλασσικής μουσικής και πώς θα επιδιώξετε να το καταφέρετε, μιας και αυτό αποτελεί το όνειρό σας, όπως είπατε πρόσφατα με αφορμή τη συνεργασία σας με την "Εναρμόνια";

Μ.Θ. Δεν συμφωνώ μαζί σας... Τί θα πει "απαιτητικό κοινό"; Είπα και πίο πριν ότι ο νεοέλληνας έχει ψυχικά και πνευματικά κατάλοιπα που τον εμποδίζουν να δεχτεί ορισμένες κατ' εξοχήν εκφάνσεις της δυτικής κουλτούρας και ανάμεσά τους πρώτη τη συμφωνική μουσική. Δεν είναι θέμα καθυστέρησης αλλά επιλογής. Παράλληλα ο νεοέλληνας έχει μια πλούσια γηγενή και ζωντανή μουσική παράδοση, που ικανοποιεί τις ψυχικές του ανάγκες. Αν ορισμένοι στράφηκαν προς τη δυτική κουλτούρα, χαλάλι τους. Δεν σημαίνει όμως αυτό ότι αποτελούν κάτι το ξεχωριστό. Το να μιλάς τρεις γλώσσες σου δίνει ένα επαγγελματικό πλεονέκτημα. Αν μάλιστα δεν γνωρίζεις καλά την ελληνική, τότε είσαι υποδεέστερος και του τελευταίου χωριάτη, που γνωρίζει και χρησιμοποιεί σωστά τη μητρική του γλώσσα.

8.- Από πού αντλείτε τον ρομαντισμό της συμφωνικής σας πλευράς;

Μ.Θ. Ο όρος "ρομαντισμός" παραπέμπει σε δυτικά πρότυπα. Προτιμώ τον Λυρισμό που είναι διάχυτος στην ελληνική φύση, στη ελληνική παράδοση και που με πλημμυρίζει κάθε στιγμή. Ακόμα και συμφωνική...

9.- Γιατί το κράτος δεν έχει αγκαλιάσει την πλευρά σας αυτή και δεν τύχασε ως τώρα της υποστήριξης που αξίζατε και της υποστήριξης που θα θέλατε;

Μ.Θ. Το κράτος πρέπει να είναι κραταιό για να κατακρατεί, να καταφοβίζει και να "καναλιζάρει" τους υπηκόους του εκεί που αυτό θέλει. Γιατί έχει τη δική του λογική που υπηρετεί τα δικά του συμφέροντα. Δηλαδή την ^{των} ολίγων δυνατών που αντιμετωπίζουν τους Λαούς σαν κοπάδι.

Δοξάζω τη θεά Αθηνά που με διαφύλαξε έως τώρα από αμαρτωλούς εναγκαλισμούς με αδίστακτους εξουσιαστές.

Πάντοτε -ανέκαθεν- ένοιωσα και πίστεψα σαν ανπεξουσιαστής. Λυπάμαι γιατί δεν έπεισα τους συμπατριώτες μου, που προτίμησαν τη σιγουριά της αγέλης. Δικό τους πρόβλημα. Όμως όπως βλέπετε, επέζησα και το έργο μου βγαίνει κάθε φορά καθαρότερο και νεότερο μέσα από τις λάσπες με τις οποίες η εξουσία και τα όργανά της το λούζουν κατά περιόδους. Στην περίπτωση μου εφαρμόζεται κατά γράμμα ότι μου αρκεί η αγάπη του Λαού.

10.- Κάποιες φορές υπάρχει ένα γεγονός στη ζωή μας που είναι ικανό να μας αλλάξει ολόκληρη τη ζωή. Σε σας υπάρχει κάτι που θα ήταν ικανό να αλλάξει την καλλιτεχνική σας πορεία αν συνέβαινε;

Μ.Θ. Οχι! Ποτέ!

11.- Υπάρχουν άνθρωποι που τους θαυμάζετε γιατί δεν φοβήθηκαν τη ζωή, όπως εσείς;

Μ.Θ. Πάρα πολλοί. Κυρίως ανώνυμοι. Σύντροφοι στους δύσκολους καιρούς που ξεχάστηκαν...

κ. ΚΑΤΙΑ ΑΡΦΑΡΑ (ΤΟ ΒΗΜΑ - 3.11.98)

1 Κείμενο 23

1.- Τί σημαίνει να γραφεί όπερα πάνω σε αρχαία τραγωδία;

Μ.Θ. Αποφάσισα να προχωρήσω στην ολοκληρωμένη μουσική σύνθεση με βάση την Αρχαία Τραγωδία μονάχα όταν θεώρησα ότι είμαι ώριμος να το πράξω. Εως τότε δεν είχα αντιμετωπίσει το πρόβλημα της μουσικής έκφρασης του προσώπου. Και κατ' επέκταση περισσότερων προσώπων-χαρακτήρων (όπως αυτά που συναντάμε στις τραγωδίες) βγαλμένων μέσα από τους μύθους και συνεπώς υπερυψωμένων στο βήθρο του Αρχέτυπου. Αυτό σημαίνει ότι ακολουθώντας τις δαιδαλικές εξελίξεις του εσωτερικού κόσμου της Μήδειας ή της Ηλέκτρας αγγίζεις τον πυρήνα του ανθρωπίνου χαρακτήρα, εκεί, στην μυστηριακή περιοχή, όπου κρύβεται το μυστικό της δημιουργίας.

Είναι ο άνθρωπος γεννημένος κατ' εικόνα και ομοίωση του Νόμου της Συμπαντικής Αρμονίας; Και με ποιά τμήμα μπορεί να συνενωθεί με το Κέντρο αυτής της Αρμονίας για να γίνει ουσιαστικά Φως; Νομίζω ότι στα τελευταία δευτερόλεπτα της Ηλέκτρας η ηρωίδα γίνεται πράγματι Φως. Δηλαδή κερδίζει την ολοκλήρωσή της πληρώνοντας το αβάσταχτο τμήμα της συμμετοχής της στη ητροκτονία.

2.- Ποιά είναι η σχέση σας, ως συνθέτη, με το τραγικό και την τραγωδία;

Μ.Θ. Είμαι νεοέλληνας, άρα έχω κι εγώ καταβάλει το ^{//}αβάσταχτο τμήμα // μαζί με όσους συμμετείχαν εθελοντικά στη δίνη των δραματικών γεγονότων, για να κερδίσω την δωρεά της βιωμένης τραγωδίας.

3.- Με ποιά τρόπο η "Ηλέκτρα" μπορεί να λειτουργήσει σήμερα σαν φορέας "θρησκευτικής ιεροτελεστίας", όπως χαρακτηριστικά αναφέρετε στο πρόγραμμα;

Μ.Θ. Με την προϋπόθεση ότι η "Ηλέκτρα" (καθώς και οι υπόλοιπες δύο τραγωδίες, η "Μήδεια" και η "Αντιγόνη") είναι έργα ζωντανά και στέρεα για να αντιμετωπίσουν τη διαδικασία του Χρόνου και της αποδοχής από τόν παραλήπτη λαό - η διαδικασία ουσιαστικής επιρροής πιστεύω ότι θα είναι μακρά.

Χρειάζονται δημόσιες εκτελέσεις, ηχογραφήσεις, αναλύσεις, συζητήσεις. Παράλληλα είναι απαραίτητο να πνευματοποιηθεί η εθνική μας ζωή που δυστυχώς εδώ και 2-3 δεκαετίες έχει "κάτσει" επάνω σε ένα αφυδατωμένο ξηρό έδαφος, θάλεγα σε μια πνευματική Σαχάρα, οπότε είναι αστέιο να μιλάμε για "θρησκευτικές ιεροτελεστίες" που αν μη τι άλλο προϋποθέτουν εσωτερική ενάργεια, πνευματική και ψυχική ανάγκη για πετάγματα επάνω από την καθημερινή ρουτίνα μιας ζωής μίζερης χωρίς ιδανικά και ομορφιά.

4.- Υπηρετεί η όπερα “Ηλέκτρα” τον μύθο;

5.- Ποιά είναι η νέα διάσταση που προσδίδετε στον μύθο;

Μ.Θ. Όπως ήδη είπα, έχουμε να κάνουμε με αρχέτυπα. Αρχέτυπα χαρακτήρων, συναισθημάτων και καταστάσεων. Δοκιμάζονται τα όρια της ανθρώπινης υπόστασης. Οι διαδρομές που θα πρέπει να ακολουθήσει ο συνθέτης σχολιάζοντας μουσικά την εξέλιξη του μύθου τον υποβάλλουν σε μια υπέρτατη πνευματική δοκιμασία. Το εγχείρημα είναι συναρπαστικό για τον δημιουργό. Μακάρι ένα τμήμα απ’ αυτή την πνευματική έξαρση να φτάσει και στον ακροατή...

6.- Είναι η όπερα ένας τρόπος μη συμβατικού ανεβάσματος της αρχαίας τραγωδίας;

Μ.Θ. Η Όπερα έχει πάνω-κάτω τέσσερις αιώνες ύπαρξης. Βέβαια υπάρχουν πολλά είδη όπερας, πολλές Σχολές, πολλοί συνθέτες που διαφέρουν ριζικά μεταξύ τους. Εγώ ονομάζω τα έργα μου Λυρικές Τραγωδίες... Όμως η ύπαρξη των κοινών γνωστών μέσων όπως λ.χ. των Μονωδών, των Χορωδών και κυρίως της συμφωνικής ορχήστρας παραπέμπουν θέλουμε δε θέλουμε τα έργα αυτά στην κοινώς νοούμενη όπερα.

Θα πρέπει στο μέλλον να υπάρξει μια εντελώς πρωτότυπη σκηνική και σκηνοθετική αντιμετώπιση, ώστε οι Λυρικές Τραγωδίες να αρχίζουν να διαφοροποιούνται από την δυτική παράδοση της όπερας.

Ακόμα προσβλέπω σε κάποια “ελληνοποίηση” του τρόπου με τον οποίο θα τραγουδούν οι λαμπροί μονωδοί, ώστε να πλησιάσουν κατά το δυνατόν, τον τρόπο εκφοράς των φωνηέντων κυρίως, αλλά και των συμφώνων, των κλασικών, λαϊκών και δημοτικών μας τραγουδιών, για να ερμηνεύσουν όσο γίνεται πιστότερα τα κείμενα.

Τέλος η πρωταγωνιστική θέση της Χορωδίας που εκπροσωπεί τον Αρχαίο Χορό -μοναδική σε σχέση με την παράδοση της όπερας- θέτει στον σκηνοθέτη εντελώς καινούρια προβλήματα, κυρίως κίνησης και ισότιμης προς τους μονωδούς συμμετοχής. Θα χρειαστεί ίσως καιρός έως ότου καταλήξουμε σε μια παράσταση που να έχει εντελώς δικά της -άγνωστα έως τώρα- χαρακτηριστικά.

Οι δικές μου φιλοδοξίες φτάνουν έως και την δημιουργία ενός νέου χώρου -κατά το πρότυπο των αρχαίων θεάτρων- που όμως να λαμβάνει υπ’ όψη του τις ιδιαίτερες μουσικοχηητικές απαιτήσεις αυτών των έργων.

7.- Πιστεύετε ότι σήμερα έχουμε οδηγηθεί σε αδιέξοδο όσον αφορά την σκηνική αναβίωση του αρχαίου δράματος; Τί εννοείτε όταν σημειώνετε πως “τα έργα ρουτίνας δεν μπορούν να εκπληρώσουν τον προορισμό τους”;

8.- Γιατί η “Ηλέκτρα” ανεβαίνει στο Μέγαρο Μουσικής σε μορφή συναυλίας;

Μ.Θ. Το Μέγαρο, όπως είναι γνωστό, έχει προγραμματίσει για τον Οκτώβριο του 1999 το σκηνικό ανέβασμα της νέας μου όπερας, της “Αντιγόνης”. Η “Ηλέκτρα” ανεβαίνει με την ευκαιρία της ηχογράφησης που έκανα τον περασμένο Απρίλιο στην Αγία Πετρούπολη. Έτσι η Συμφωνική Ορχήστρα, η Χορωδία και οι Μονωδοί της State Academic Capella του St. Petersburg θα έρθουν να εκτελέσουν ένα έργο που ήδη γνωρίζουν καλά.

Η παρουσίασή του σε μορφή κοντσερτάντε (συναυλιακή) έχει το πλεονέκτημα ότι η ακρόαση της μουσικής κυριαρχεί 100% επί του ακροατή. Ενώ στην περίπτωση της σκηνικής παρουσίας ο ακροατής-θεατής αποσπάται κατά ένα μεγάλο μέρος από το καθαρά μουσικό άκουσμα.

Στην προσεχή παρουσίαση της “Ηλέκτρας” στο Μέγαρο θα υπάρχει φωτεινός πίνακας πάνω από την Ορχήστρα, ώστε να προβάλλεται ανάγλυφος ο λόγος όπως τον μετέφρασε ο Κ. Μύρης και τον μετέτρεψε σε λιμπρέτο ο Σπύρος Ευαγγελάτος. Με λίγη φαντασία, νομίζω, ότι ο ακροατής μπορεί να παρακολουθεί την τραγική πλοκή που ασφαλώς του είναι οικεία.

9.- 10.- Υπάρχουν διαφορές -και ποιές είναι αυτές- από το πρώτο ανέβασμα της “Ηλέκτρας” στο Λουξεμβούργο;

Τρία χρόνια από την παγκόσμια πρεμιέρα της “Ηλέκτρας”. Γιατί καθυστερήσατε τόσο πολύ την ελληνική πρεμιέρα;

Μ.Θ. Η “Ηλέκτρα” ανέβηκε για πρώτη φορά στα 1995 στο Λουξεμβούργο από την Όπερα του Ροζναπ. Δύο χρόνια αργότερα παρουσιάστηκε στο Ηρώδειο σε σκηνοθεσία του Νίκου Κούνδουρου. Οι δύο σκηνοθεσίες διέφεραν ριζικά μεταξύ τους. Κι αυτό για μένα υπήρξε πολύ καλό.

Γνωρίζω ότι στην περιοχή της συμφωνικής μουσικής δεν έχω πολλούς φίλους στην Ελλάδα. Για τον λόγο αυτό κατανοώ τις αντιστάσεις, τα εμπόδια και τις δυσκολίες. Θεωρώ ότι ήδη αυτό που έγινε έως τώρα είναι αρκετά σημαντικό, δεδομένου ότι έργα όπως η “Ηλέκτρα” και η “Μήδεια” (που ανέβηκε κι αυτή στο Ηρώδειο) είναι πολυδάπανα. Βέβαια είναι μεγάλη χαρά για τον δημιουργό να βλέπει το έργο του να παίζεται. Όμως όταν πήρα την απόφαση στα 1988 να συνθέσω τρεις όπερες, βυθίστηκα κυριολεκτικά στη σύνθεσή τους -για περίπου 7 συνεχή έτη- μόνο και μόνο για την ευτυχία της δημιουργίας, χωρίς να προγραμματίζω, χωρίς να ελπίζω, χωρίς στο βάθος ακόμα-κόμα και να επιδιώκω τίποτε. Έτσι, ό,τι γίνεται, γίνεται θα έλεγα εκ περισσού... Γί' αυτό στο βάθος δεν είμαι απλώς ευχαριστημένος. Είμαι ευγνώμων, γιατί μπορώ να βλέπω να παίρνουν σάρκα και οστά (ηχητικά βεβαίως) τα πιο μυστικά, απόκρυφα και ακριβά καλλιτεχνικά μου όνειρα.

ΝΕΑ Νοεμβρίου '98

- 2 -

Κρίση 24

3.- Λέτε ότι η όπερα είναι ένα συνεχές τραγούδι. Το τραγούδι της Ηλέκτρας όμως απευθύνεται σ' ένα εξοικειωμένο με την κλασσική μουσική κοινό. Το δικό σας "ζητούμενο" ή η δική σας επιθυμία, ποια είναι;

Μ.Θ. Ενας σπουδαίος ξένος μάεστρος διαβάζοντας και ακούγοντας την "Ηλέκτρα" μου είπε: "Κακώς την ονομάζεις όπερα. Εγώ θα την αποκαλούσα "Συμφωνία της Ηλέκτρας" και θα την έπαιζα στις συναυλίες ολόκληρη σαν συμφωνικό έργο. Κι αυτό θα κάνω". Τί σημαίνει αυτό; Για μένα σημαίνει ότι τρεις Λυρικές Τραγωδίες -όπερες- "Μήδεια", "Ηλέκτρα", "Αντιγόνη" κινούνται στο μεταίχμιο μεταξύ της Μελοποιημένης Τραγωδίας, του Ορατόριου, της Συμφωνίας και της Όπερας. Ίσως να είναι όλα αυτά μαζί. Πάντως ένα είναι το γεγονός: ότι θα πρέπει να παρουσιαστούν με όλους τους δυνατούς τρόπους, με σκηνικά ή χωρίς σκηνικά. Να κυκλοφορήσουν σε CD. Δηλαδή να ακουστούν καλά, για να φανεί στο τέλος και να κατανοηθεί η βαθύτερη πρόθεσή μου. Να δημιουργήσω δηλαδή ένα νέο είδος -σα συνέχεια του "Άξιον Εστί", του "Πνευματικού Εμβλητηρίου", της "Κατάστασης Πολιορκίας" και άλλων παρόμοιων, όπου ο Λόγος πρωταγωνιστεί και όπου το Μέλος μαζί με όλα τα υπόλοιπα, εναρμόνιση και ενορχήστρωση, επιδιώκει να αντιμετωπίσει το "χτίσιμο" ενός νεοελληνικού έργου στο μέσον του διεθνούς μουσικού γίνεσθαι.

Όμως με τις τρεις Τραγωδίες θέλω να προσφέρω στο Λαό μας τη δυνατότητα να προσεγγίσει και να κατανοήσει -από ένα διαφορετικό πρίσμα και με τη βοήθεια της Μουσικής- Μύθους, Έργα και Πρόσωπα που παρά την απόσταση του χρόνου παραμένουν Αρχέτυπα.

Είμαι βέβαιος ότι με λίγη υπομονή το κοινό και κυρίως το δικό μου το κοινό θα αισθανθεί και θα βρεθεί κοντά στην "Ηλέκτρα", όπως βρέθηκε στο παρελθόν κοντά σε έργα δύσκολα για την εποχή τους.

Μην ξεχνάτε ότι το άλμα από το "Μάνα μου και Παναγιά" ή τον "Επιτάφιο" έως το "Άξιον Εστί" υπήρξε πολύ πιο μεγάλο απ' ό,τι σήμερα ανάμεσα στο "Canto General" και στην "Ηλέκτρα".

4.- Είναι πολιτική πράξη η σύνδεσή σας με την αρχαία ελληνική τραγωδία;

Μ.Θ. Είναι πολιτική πράξη με την έννοια ότι φιλοδοξώ να ελληνοποιήσω και να προσφέρω στους φίλους της μουσικής μου μουσικές φόρμες θέτοντάς τες στην υπηρεσία του ελληνικού Λόγου και ιδιαίτερα του πρώτιστου, δηλαδή του Τραγικού. Φυσικά με το δοκιμασμένο όπλο του Μέλους, με το οποίο κέρδισα έως τώρα την αγάπη και την εμπιστοσύνη τους.

Συνέντευξη στον Φαίδωνα Χατζηπαντωνίου (Θεσσαλονίκη)

22.6.98

1.- Πότε νοιώθετε την ανάγκη να εκφραστείτε μουσικά με τη σύνθεση ενός συμφωνικού έργου και πότε με τη σύνθεση ενός τραγουδιού ή ενός κύκλου λαϊκών τραγουδιών; Τι είδους ερεθίσματα είναι αυτά που σας κάνουν να επιλέγετε κάθε φορά τον ένα ή τον άλλο δρόμο;

Μ.Θ. Όταν ένας Ποιητής μου εμπιστεύεται ποιήματά του και καθώς τα διαβάζω, ~~Κάποτε~~ νοιώθω την ανάγκη να σημειώσω στα περιθώρια των σελίδων τις μελωδίες που με εμπνέουν. Μετά από λίγο καιρό ξαναγράφω. Μία στις δυο φορές θα γράψω καινούριες μελωδίες, όμως και πάλι θα τις αφήσω, για να τις ξαναγράψω αργότερα και να τις βάλω σε χαρτί μουσικής. Αυτή είναι μία από τις διαδικασίες σύνθεσης με βάση την Ποίηση.

Στη Ζάτουνα, στον Ωρωπό, στη φυλακή, όπου δεν είχα επαφή με ποιητές, αναζητούσα την κοίηση στα βιβλία και στις Ανθολογίες.

Το αν θα γίνει Κύκλος Τραγουδιών ή Ορατόριο εξαρτάται από το περιεχόμενο και τις διαστάσεις κυρίως του έργου.

Όλα αυτά βρίσκονται πάντα -σε όλους τους καιρούς- επάνω στο συνθετικό μου τραπέζι μαζί με άλλες καθαρά μουσικές σημειώσεις. Δεκάδες ντοσιέ γεμάτα με σχέδια ακόμα από την εποχή της δεκαετίας του '50, όταν βρισκόμουν στο Παρίσι. Αυτές οι γλιμάδες νότες είναι ο φυσικός μου περίγυρος που με βοηθά καθημερινά να αναπνέω, να σκέφτομαι και να νοιώθω ότι ζω. Συχνά έχω την αίσθηση πως αυτός ο ιδεατός μουσικός κόσμος με τα σχέδια είναι για μένα αυτοσκοπός. Πράγματι νοιώθω μεγάλη ικανοποίηση βασικά γιατί είναι ένας κόσμος ολότελα δικός μου, που κανείς άλλος δεν έχει τη δυνατότητα να προσεγγίσει. Άλλωστε παρά το γεγονός ότι έχω παρουσιάσει ένα μεγάλο αριθμό έργων, εντούτοις υπάρχει πάντα ένα αδημοσίευτο υλικό που ένα μεγάλο μέρος του -δεν γνωρίζω για ποιο λόγο- το δώρισα κι αυτό στη Μουσική Βιβλιοθήκη "Λύλιαν Βουδούρη". Ίσως γιατί ήθελα να απελευθερωθώ κι από τον ίδιο τον εαυτό μου και τις μουσικές του φαντασιώσεις.

Το αν απ' αυτό το υλικό θα βγει ένας Κύκλος Τραγουδιών, μια Συμφωνία ή ένα Ορατόριο, φυσικά κατά βάση εξαρτάται από την ίδια τη φύση αυτών των μουσικών ιδεών. Όμως στη συνέχεια η υλοποίησή τους εξαρτάται κυρίως από τις συγκεκριμένες δυνατότητες που προσφέρονται για την προβολή τους.

2.- Η έννοια της λαϊκότητας στην καλλιτεχνική έκφραση, όπως την γνωρίσαμε μέσα από το έργο το δικό σας και των άλλων εκπροσώπων της γενιάς σας αλλά και των επιγόνων σας, έχει μεταλλαχθεί σήμερα σε κάτι άλλο: Αναγνωρίζετε σήμερα νέες θετικές εκφράσεις λαϊκότητας με διαφορετικά χαρακτηριστικά από τα δικά σας; Και αν ναι, σε ποια κατηγορία Ελλήνων απευθύνονται;

Μ.Θ. Από τα εφηβικά μου χρόνια υπήρξα "αριστοκρατικός", με την έννοια ότι πίστευα ότι το πνευματικό έργο δεν μπορεί να κατανοηθεί παρά μόνο από τους πνευματικά αρίστους. Άλλωστε αυτό φανερώνουν και οι σφυγμομετρήσεις.

Αυτή η αντίληψη σε βοηθά ώστε να δημιουργείς απεριπίσπαστος, ελεύθερος, εσύ και ο εαυτός σου, με μοναδικό στόχο το αποτέλεσμα της δουλειάς σου να είναι στέρεο τεχνικά και προσαπτός να διανοίγει νέους ορίζοντες στον ιστορικό βηματισμό της τέχνης.

- 2 -

Στην περίπτωση μου το "Λαϊκό" στοιχείο προέκυψε με την θυελλώδη εισβολή στον περιφραγμένο προσωπικό χώρο μου των ιστορικών γεγονότων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφύλιου που ακολούθησε. Όμως ουσιαστικά δεν επηρέασε, δεν άλλαξε τη βασική μου αντίληψη για την λειτουργικότητα της Τέχνης, που παρέμεινε πάντοτε "αριστοκρατική", όπως είπαμε.

Η μεγάλη, η ριζική αλλαγή μέσα μου έγινε στη δεκαετία του '60, όταν με αρχή τον "Επιτάφιο" του Γιάννη Ρίτσου, το ελληνικό κοινό έδειχνε σοβαρά στοιχεία δεκτικότητας σε σχέση με ένα υπό διαμόρφωση είδος λόγιας τέχνης αναμορφωμένης (για πρώτη φορά) με τη βοήθεια λαϊκών καλλιτεχνικών στοιχείων.

Δημιούργησα έτσι ένα συνολικό θεωρητικό πλαίσιο: "Κίνημα Εντεχνής Λαϊκής Μουσικής", "Τέχνη Μαζών" κ.λπ. που όμως έβγαине φυσιολογικά μέσα από την πράξη, δηλαδή τη δημιουργία έργων πάνω σ' αυτές τις προδιαγραφές: "Άξιον Εστί", "Το τραγούδι του νεκρού αδελφού", "Κατάσταση Πολιορκίας", "Επιφάνια Αβέρωφ", "Canto General" κ.λπ.

Όλα αυτά έγιναν κατά τη διάρκεια της συνολικής ανατάσεως της ελληνικής κοινωνίας με έμφαση στους νέους κατά την βραχυβία περίοδο 1960-67.

Μετά όλα έσβησαν ουσιαστικά. Όπως συμβαίνει με τα αστέρια που ενώ σβήνουν, το φως τους εξακολουθεί να ταξιδεύει, έτσι και η προσπάθεια εκείνη -για μια πλήρη ταύτιση του έντεχνου με το λαϊκό- ενώ έχει τελειώσει, το φως της εξακολουθεί να φωτίζει έως τις μέρες μας.

Όμως ενώ ήδη από το 1980 είχα προσγειωθεί, γι' αυτό ξαναγύριζα με μεγαλύτερο πάθος στη συμφωνική μουσική, τα δε τραγούδια μου γίνονταν όλο και περισσότερο έντεχνα, για να καταλήξω στη Λυρική Τραγωδία (όπερα).

Πιστεύω ότι μετά το 1974, για να χτυπήσουν την αδιαμφισβήτητη πολιτική μου επιρροή ιδιαίτερα στο χώρο της ελληνικής νεολαίας, αποφάσισαν -κάποιοι- να κατεδαφίσουν με όλα τα μέσα αυτό που μου έδινε την κύρια προσωπική μου δύναμη: το Τραγούδι μου.

Έτσι κατάφεραν τελικά το λεγόμενο "λαϊκό τραγούδι" να το εξομοιώσουν ξανά με το φτηνό και κάποτε με το χυδαίο.

Έτσι η λαϊκότητα σήμερα δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με κείνη που δημιουργήσαμε κάποτε εμείς, μιας και απευθύνεται σε ό,τι πιο φτηνό και πρωτόγονο μπορεί να κλείνει μια κοινωνία μέσα της.

3.- Υπάρχει σήμερα μια κυρίαρχη ιδεολογία της "κλασικής" μουσικής; Πώς εκδηλώνεται; Με το περιεχόμενο ή με τη μορφή;

Μ.Θ. Δεν βλέπω καμιά "κυρίαρχη ιδεολογία". Αυτό που διαπιστώνω είναι ότι από τη στιγμή που χάρη στους "προοδευτικούς" μας εγκεφάλους ξεχώρισαν ξανά ο χοντρός λαός και η κοινωνική ελίτ -ο πρώτος για τα ελαφρά και η δεύτερη για τα σοβαρά, μπόρεσαν ανενόχλητοι οι πολέμιοι και οι άπιστοι ως προς τη δική μας προσπάθεια να προχωρήσουν προς την επιθετική και ολοκληρωτική προβολή αυτού που αυτοί πιστεύουν σαν σοβαρή μουσική: την Ευρωπαϊκή.

Η δική μου συμφωνική μουσική αποτελεί ξεχωριστή παράμετρο, που για να εκτιμηθεί σωστά, θα πρέπει πρώτα να την γνωρίσουν. Κι αυτό κάνω τώρα.

ΤΕΛΕΙΩΜΕΝΟ 26

Σήμερα όλη η Τουρκία ακούει το νέο μας δίσκο "ΜΑΖΙ". □τσι μόλις μαθεύτηκε ότι αρρώστησα, μου έστειλαν εκατοντάδες μηνύματα. Δήμαρχοι, συνδικαλιστές, καλλιτέχνες -σαν να ήμουν κάποιοι δικός τους.

Νομίζω ότι η εικόνα ενός έλληνα πατριώτη -τόσο ακραιφνούς όσο πιστεύω ότι είμαι- που όμως χωρίς κόμπλεξ -κατωτερότητας ή ανωτερότητας- τείνει το χέρι του ζητώντας μια δίκαιη και τίμια διευθέτηση είναι κάτι που συγκινεί και εμπνέει εμπιστοσύνη στον υπεύθυνο πολίτη -κάθε εθνικότητας- που τον χαρακτηρίζει η σοβαρότητα και η ευθύνη. Αντίθετα με όσους παίζουν παιχνίδια και αρνούνται να δουν την αλήθεια είτε γιατί είναι συμπλεγματικοί είτε γιατί υπηρετούν συνειδητά ύποπτα συμφέροντα.

4.- Όντας εξόριστος, φυλακισμένος και βασανισμένος ποια ήταν η μαγική εκείνη φλόγα που μετουσιωνόταν σε δημιουργία;

Μ.Θ. Του ελεύθερου ανθρώπου. Το στοιχείο της δημιουργικότητας παραμένει το υπέρτατο όπλο για να αποδεικνύεις απέναντι στους όποιους διώκτες σου την έμπρακτη ανωτερότητά σου.

Πλην όμως πρέπει να γνωρίζετε, ότι όσο περισσότερο στρώχνεται ένας δημιουργός προς τη μοναξιά του, προς τα άδυστα του εαυτού του, τόσο περισσότερο αναβλύζει η πηγή της δημιουργίας. Λες και πλάθει γύρω του ένα "κουκούλι" από άυλα πνευματικά δημιουργήματα που προστατεύουν τον καλλιτέχνη "χρυσασλίδα".

5.- Τί είναι αυτό που κάνει τους καλλιτέχνες να κατέχουν μια ξεχωριστή, "μυθική" θέση ανάμεσα σε όλους τους άλλους ανθρώπους;

Μ.Θ. Η δύναμή τους να διατυπώνουν τη συλλογική ανάγκη για έκφραση. □μως όχι μια οποιαδήποτε "έκφραση" αλλά εκείνη που έχει τη σφραγίδα της διάρκειας και της αντοχής στο χρόνο.

6.- Γιατί έχουμε ανάγκη από την Τέχνη;

Μ.Θ. Είναι η τροφή της ψυχής. Είναι η "υγρασία" που προστατεύει τον ευαίσθητο άνθρωπο να μη ξηραθεί και καταντήσει σανός στις αποθήκες των εξουσιαστών. Η επικοινωνία κι ακόμα πιο πολύ η ταύτιση των θνητών με τα πνευματικά επιτεύγματα του καιρού τους τους προσδίδει την διάσταση της αθανασίας, που είναι και το απώτατο αίτημα-προσδοκία για κάθε έμψυχο πλάσμα. Αθάνατοι όπως ο τυχερός θεατής του θεάτρου του Διονύσου στην Αρχαία Αθήνα που μπορούμε να ακούσουμε σήμερα τον χτύπο της καρδιάς του μέσα στους "Πέρσες", στην "Αντιγόνη" ή στη "Μήδεια".

Μπορεί να έχει δε λησίο
ΟΜΙΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΡΕΣΗ
ΣΕ ΕΠΙΤΙΜΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ

Κείμενο 27

71

Για την Εκδήλωση του Πανεπιστημίου Αθηνών 27.5.96

Στα 1943, πριν 53 ολόκληρα χρόνια, έδινα μαζί με άλλους υποψηφίους μέσα σ' αυτή την ίδια αίθουσα εξετάσεις, προκειμένου να εισαχθώ στη Νομική Σχολή.

Αυτή ήταν η επιθυμία του πατέρα μου, για τον οποίο η Τέχνη και ειδικότερα η Μουσική δεν μπορούσαν με κανένα τρόπο να θεωρηθούν φυσιολογικά επαγγέλματα που να εξασφαλίζουν όχι μόνο οικονομικά αλλά ίσως περισσότερο κοινωνικά το μέλλον ενός νέου πολίτη και ανθρώπου.

Έτσι όλο το θέρος του 1943, πριν τις εξετάσεις, αφιερώθηκα σε εντατική μελέτη, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας το είχε αναλάβει η γυμνασιάρχης κυρία Κακριδή, σύζυγος του μεγάλου έλληνα φιλόλογου, ο οποίος τότε και λόγω της περιφημής "δίκης των τόνων" ήταν ένα από τα περισσότερο προβεβλημένα πρόσωπα της αθηναϊκής κοινωνίας.

Όπως καταλαβαίνετε, εκείνο που με τραβούσε σαν μαγνήτης στο σπίτι του Κακριδή δεν ήταν τόσο τα λατινικά και το συντακτικό όσο ο μύθος του έλληνα φιλόλογου-φιλοσόφου, που με τα συγγράμματά του αναστάτωνε τα νερά όχι μόνο της φιλολογικής αλλά και αυτής της ίδιας της εθνικής μας ζωής.

Φαίνεται πράγματι ασύλληπτο, πώς ήταν δυνατόν να θεωρείται ισότιμος με τους σημερινούς τηλεοπτικούς αστέρες ένας σεμνός εργάτης των γραμμάτων, ένας αφοσιωμένος στο πνεύμα, ένας λειτουργός του πολιτισμού.

Και όμως γύρω μας τότε υπήρχε η ξένη κατοχή. Ο πόλεμος εμαίνετο σε όλα τα μέτωπα. Η πείνα μόλις και είχε ξεπεραστεί, αφήνοντας πίσω της δεκάδες χιλιάδες

από ερώ
 θύματα. Και έξω από το Πανεπιστήμιο κυκλοφορούσαν ξένοι στρατιώτες και οχήματα με το σήμα της σβάστικας.

Σ' αυτή την αίθουσα καθηγητές και υποψήφιοι φοιτητές είχαν γίνει φαντάσματα του εαυτού τους από την πείνα. Τα ρούχα τους ήταν φτηνά και η όψη τους χλωμή. Όμως στα μάτια όλων υπήρχε μια φλόγα και στην έκφρασή τους κυριαρχούσε μια ανεξήγητη μέθη. Μια βαθύτατη χαρά για τη ζωή. Όμως προ πάντων ένας απέραντος έρωτας για την ελληνική ιδέα, την ελληνική γλώσσα, τους μύθους και τους στίχους απ' την Αντιγόνη και τον Όμηρο έως τις Σουλιώτισσες και τον Κωστή Παλαμά.

Φυσικά μου ήταν αδύνατο να φανταστώ τότε, πως ύστερα από μισόν αιώνα θα ήμουν το τιμώμενο πρόσωπο μέσα στην ίδια αίθουσα.

Αυτή η ενότητα του χώρου σε συνδυασμό με το απροσμέτρητο χάσμα του χρόνου με υποχρεώνει να θέσω δύο βασικά ερωτήματα:

- Τί σχέση έχω σήμερα με τον δεκαοχτάχρονο υποψήφιο φοιτητή που ήταν καθισμένος άγνωστος μεταξύ αγνώστων σε κάποια γωνιά αυτής της αίθουσας;

- Είμαστε οι ίδιοι σήμερα με τους έλληνες εκείνης της εποχής; Η Ελλάδα είναι η ίδια;

Ειλικρινά δυσκολεύομαι να απαντήσω... Ιδιαίτερα στο δεύτερο ερώτημα. Γιατί στο πρώτο η απάντηση είναι σαφής παρ' ό,τι σύνθετη. Και έχει σχέση με το κατά πόσον μπορεί να είναι κανείς ο ίδιος όταν όλοι και όλα έχουν αλλάξει γύρω του...

Στην πραγματικότητα ζούσα από τότε μέσα στην ερημία του πλήθους. Ίσως γιατί από την εποχή της εφηβείας μου στόχευσα σταθερά σε μια χίμαιρα, που την αγάπησα και της αφοσιώθηκα ψυχή τε και σώματι, αδιαφορώντας τελικά αν θα μπορούσε ποτέ να γίνει πραγματικότητα. Έτσι ζούσα σε μια διαφορετική

πραγματικότητα, που για μένα ήταν και είναι η πραγματικότητα της πραγματικότητας.

Ήταν και είναι ένα όραμα από ιδέες και ήχους. Μια χίμαιρα ελληνική με χιτώνες και ίαμβους, που με βοήθησε να προχωρώ χτίζοντας από δω κι από κει δύο παράλληλους κόσμους με κοινή κοίτη και θεμέλια. Το πολιτικό όραμα και το μουσικό σύμπαν, τα δύο στοιχεία της προσωπικής μου χίμαιρας, είχαν κοινή ρίζα την ανάγκη της έκφρασης μιας κοσμοθεωρίας και μιας στάσης ζωής, που έβγαιναν μέσα από τα έγκατα της ανθρωποκεντρικής και ελληνοκεντρικής μου συνείδησης. Και ίσως αυτή η καθ'όλα ουτοπική μορφή της αντίληψής μου για τη ζωή να ήταν που με οδήγησε σε μια συνεχή και τραυματική σύγκρουση με τις τρέχουσες αντιλήψεις και καταστάσεις.

Ωστόσο το ταξίδι υπήρξε συναρπαστικό. Βγαίνοντας τότε απ'αυτή την αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών, που για τις ανάγκες των διαγωνισμών είχε μετατραπεί σε μια μεγάλη σχολική τάξη και μόλις πάτησα την άσφαλο της οδού Πανεπιστημίου, άρχισα την πορεία μου στη ζωή με σταθερό βηματισμό, που δεν σταμάτησε ποτέ και με τίποτε... Και μόνο να ζεις στο φως της Αθήνας, αποτελεί μεγίστη δωρεά. Γιατί πέρα από τη δωρεά της ζωής έχεις προικιστεί και με τη δωρεά της ουσίας της ζωής, που είναι η ελληνική φύση, η ελληνική γλώσσα, το ελληνικό ήθος, η ελληνική κληρονομιά.

Για μένα τα στοιχεία αυτά υπήρξαν τα μόνα που όχι μόνο συνταιρίαζαν αλλά και ξεπερνούσαν και τα πλέον ακραία οράματα και πνευματικούς ακροβατισμούς μου στον κόσμο των καθαρών ιδεών και των συμπαντικών αρμονικών νόμων. Τί μεγαλύτερη τύχη και βαθύτερη ευτυχία για έναν κοινό θνητό από το να μπορεί να συνταιριάζει τον έσω κόσμο του με τον έξω; Μόνο που και οι δύο δεν ήταν ορατοί, δεν ήταν υπαρκτοί παρά μόνο για

όσους είχαν μάτια για να τους βλέπουν και ευαίσθητες κεραίες για να δέχονται τα μυστικά μηνύματά τους.

Από καιρό σε καιρό μεγαλοπρεπείς ιστορικοί άνεμοι τέντωναν τη χορδή του ελληνικού λαού, σε σημείο να δημιουργούνται αυξανόμενες παλμικές κινήσεις. Κι αυτές με τη σειρά τους κατέληγαν σε ήχους αρμονικούς. Τότε η Ελλάδα μετατρέποταν σε ένα γιγαντιαίο μουσικό αρμόνιο, πάνω στο οποίο ο ερμηνευτής-λαός πατώντας τα πλήκτρα συνέθετε έργα συμπαντικά, αντάξια των προγόνων του και των Νόμων της Παγκόσμιας Αρμονίας.

Όμως ευθύς μετά επήρχετο η κόπωση και η παρακμή, η χαρά των ερπετών και των αρουραίων, ο θρίαμβος των γκάλοπ με τις δημοτικότητες και τις ακροασματικότητες, η ώρα των εμπόρων των σαπισμένων ονείρων.

Σ' αυτές τις δύσκολες ώρες ο εραστής των Ιδεών δεν έχει παρά να υψώσει το βλέμμα του προς τους ιερούς πάλλευκους βράχους, που επιμένουν να στέκονται όρθιοι και ωραίοι στο μέσον των ιστορικών διαδρομών και των ανθρωπίνων δοκιμασιών.

Δεν έχεις τότε παρά να κατηφορίσεις προς τους στύλους του Ολυμπίου Διός και από κει παίρνοντας μια βαθειά αναπνοή να εφορμήσεις προς την Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Δεξιά σου το Θέατρο του Διονύσου. Τί παίζουν σήμερα; Τους Πέρσες του Αισχύλου! Νάτος και ο Ποιητής, συλλογισμένος στέκεται κάτω απ' τη σκιά των κυπαρισσιών, ανήσυχος για την έκβαση της παράστασης. Οι απαιτητικοί αθηναίοι έρχονται με περιέργεια να δουν επί σκηνής τα ίδια -δικά τους- πάθη, όπως τα έζησαν προσφάτως στον Μαραθώνα.

- Καλημέρα, ω Αισχύλε!

- Ποιός είσαι; με ρωτά ενοχλημένος.

- Ευλογημένος να είσαι, του λέω. Βλέπω απ' τον εγκέφαλό σου να αναπηδά μια λάμψη τόσο δυνατή, που είναι ικανή

να μας κάψει για να μας λυτρώσει ύστερα από 2.500 χρόνια... Σε ευγνωμονούμε...

-Ποιός είσαι; με ρωτά ξανά και η φωνή του τώρα ραγίζει...

-Η Φιλοσοφική Σχολή των Αθηνών, -του απαντώ και νοιώθω πως η φωνή μου χάνεται στους αιώνες- σε πλήρη απαρτία, μαζί με μερικούς άλλους εραστές του Ωραίου και του Αληθινού, σκύβει και σου φιλά την άκρη των ποδιών σου...

Απρίλιος 1996

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Στ' ηθικιστά

οικοδόμηλα

Κείνο 29

21

Ένας τέτοιος λαός μόνο μπορεί να
 γίνει θεμέλιο,
 για να χτιστεί ένας καθολικός,
 παλλαϊκός πολιτισμός.
 Ομως μήπως δεν είναι αυτός ο τελικός
 στόχος
 για το ανώτατο στάδιο της ανθρώπινης
 ευδαιμονίας;
 Να γίνει δηλαδή ο ίδιος ο λαός
 συνδημιουργός στην οικοδόμηση ενός
 νέου πολιτισμού;

Αν ποτέ συμβεί κάτι τέτοιο στη
 χώρα μας,
 είμαι βέβαιος ότι θα στηριχτεί σ'
 αυτούς τους δύο ξεχωριστούς κόσμους
 -την Ποίηση και τη Μουσική-
 που όμως καθώς συνενώνονται,
γίνονται ένα μέσα στην Μελοποιημένη
 Ποίηση και στη Λυρική Τραγωδία,
 τις δυο κορυφές του Απόλυτου
 Λυρισμού,
 αυτού του γνήσιου τέκνου της
 Συμπαντικής Αρμονίας.

Τζεϊτάρ 30

Αγαπητή κ. Συμεωνίδου,

μ.γ

Σχετικά με το "Μυθιστόρημα" ο νέος τίτλος έχει πιο πολύ σχέση με την απόπειρα καταγραφής του νεοελληνικού Μύθου, γεγονός που με απασχολούσε ιδιαίτερα εκείνη την εποχή. Ας μην ξεχνάμε ότι επάνω στην κυρίαρχη μορφή του, όπως υπήρξε ο Εμφύλιος Πόλεμος, στήριξα την προσπάθειά μου μιας πρώτης ανίχνευσης για μια σύγχρονη τραγωδία όπως ήταν το "Τραγούδι του νεκρού αδελφού".

Το "Μαουτχάουζεν" αποτελεί κι αυτό μέρος της παγκόσμιας Μυθολογίας των Στρατοπέδων θανάτου, δηλαδή μιας άλλης μορφής σταύρωσης του Ανθρώπου. Όταν συνέθετα το "Μυθιστόρημα" βρισκόμουν πίσω από τα κάγκελα της Φυλακής. Γιατί οι σίχιοι του Σεφέρη προσφέρθηκαν εκείνη την ώρα για να εκφράσουν την αντίθεση ανάμεσα στον ελεύθερο-δεσμώντη και την αποκρουστική τάξη της βίας; Νομίζω ότι η Λυρική τους φόρτιση μας οδηγούσε σε μια από τις ουσιαστικές μορφές νεοελληνικού Μύθου όπως τον αποτύπωσαν οι μεγάλοι νεοέλληνες ποιητές.

ΕΡ25

Τα παραπάνω νομίζω ότι έρχονται σε πλήρη ταύτιση θα έλεγα με τις δικές σας σκέψεις και τη δική σας ανάλυση. Τα δικά σας "ιστορικά πάθη του ελληνισμού" είναι ακριβώς η σύγχρονη νεοελληνική μυθολογία που καλούμεθα να την αποτυπώσουμε, να την εκφράσουμε προχωρώντας στο "σημείο Συνάντησης, Λύσης, Απελευθέρωσης" προς τη Λύτρωση μέσω της Κάθαρσης.

μ.γ

Αν με τον όρο "θρησκευτικό συναίσθημα" εννοούμε το Μέγα Δέος μπροστά στο Μηδέν και το Άπειρο, συμφωνώ ότι η ταύτισή μας με την Σύγχρονη Μυθολογία στο βάθος είναι μια στάση θρησκευτική. Δεδομένου ότι οι σύγχρονοι μυθικοί ήρωες ακολουθούν μια προδιαγεγραμμένη πορεία καθώς κουβαλούν τη Μοίρα του Ανθρώπου. Το χάρισμα της ζωής γι' αυτούς είναι το Πάθος και το κέρδος ο θάνατος. Αυτή είναι πράγματι μια "μελέτη θανάτου", με την έννοια φυσικά της διονυσιακής υπέρβασης που μας οδηγεί στη μέθη της ζωής. Πράγματι θα έλεγα πως ο νεοελληνικός Μύθος βασίζεται στις εξαιρέσεις, που όμως είναι τόσο ισχυρές, ώστε να μας κρατούν όρθιους, να εξασφαλίζουν τη συνέχεια και τη συνοχή μας και να μας φορτίζουν - ακόμα κι αν δεν τον αντιλαμβανόμαστε - με τη λυρική υγρασία που μας σώζει από την καλπάζουσα αποξήρανση εκείνων που δεν ευλογήθηκαν με την Σταύρωση άρα και με την Ανάσταση.

Φιλικώτατα,

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

~~Στ. Μπίτσας~~

Κείλη 31

Εάν δεν υπήρχαν τα αρχαία θέατρα στη χώρα μας, εγώ θα ήμουν άλλος. Εάν εδώ και δέκα χρόνια καταγίνομαι σχεδόν αποκλειστικά με τη ΜΗΔΕΙΑ, την ΗΛΕΚΤΡΑ και την ΑΝΤΙΓΟΝΗ, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι όχι μόνο οι αισθητικές μου αντιλήψεις αλλά και οι φιλοσοφικές μου απόψεις και η πολιτική μου συμπεριφορά διαμορφώθηκαν μέσα στα αρχαία θέατρα. Και πάνω απ'όλα φυσικά της Επιδαύρου και του Ηρωδείου.

Πρωτομπήκα μέσα σ'αυτούς τους ιερούς χώρους ως θεατής-ακροατής και στη συνέχεια ως χορωδός, ως μουσικός ορχηστρας και τέλος ως συνθέτης και ερμηνευτής έργων μου.

Παρ'ότι πέρασαν πάνω από 2.000 χρόνια από τότε που κτίστηκαν, εν τούτοις η παρουσία αυτών που τα έκτισαν και τα ελάμπρυναν, είναι αισθητή. Ίσως γιατί τα έργα που μας άφησαν παραμένουν ζωντανά και επίκαιρα. Για μένα αυτή η παρουσία είναι πολύ περισσότερο από αισθητή: Είναι καταλυτική. Μυθικοί ήρωες και θεοί, αρχαίοι ποιητές και πολίτες έχουν γίνει ένα σώμα με τα μάρμαρα. Αναπνέουν, σκέφτονται, οδηγούν... Τυχεροί όσοι, όπως εγώ, μπορούν να κουβεντιάζουν μαζί τους, αφού είχαν το προνόμιο να ζήσουν μέσα σ'αυτούς τους ιερούς χώρους.

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Τζωρτζο 32

ΜΙΚΡΗ ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Τι γινεται χτες πριν το βιβλίο του Wagner << →

- Με τον Guy Wagner με συνδέει ήδη παλαιά και κραταιά φιλία. Από τα 1973, όταν ακούστηκαν για πρώτη φορά τα 18 ΛΙΑΝΟΤΡΑΓΟΥΔΑ ΤΗΣ ΠΙΚΡΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ του Γιάννη Ρίτσου στο Λουξεμβούργο και μας συνέδεσαν για πάντα, έως σήμερα, τα χρόνια ήταν γόνιμα, αιγιματικά, με μια πρωτοφανή σβελλάδα, που έκανε τους φτωχούς και αδύναμους θνητούς να τρέχουν πίσω τους με κομμένη ανάσα... Έως ότου, στις μέρες μας, ξέφυγαν οριστικά. Χάσαμε τα χρόνια, τις Εποχές, τις Ιδέες, την ομορφιά και την Αλήθεια, χάσαμε την αληθινή Ευτυχία, που έφυγαν μπροστά μας, χάθηκαν στον μέλλοντα Χρόνο και μας άφησαν ορφανούς και γυμνούς στην παγωνιά της "νύχτας" εποχής μας.

Ναυαγοί, περικυκλωμένοι από σκοτεινά αφρίζοντα κύματα, που μας απειλούν ασταμάτητα. Δεν απομένουν παρά αυτές οι απομονωμένες νησίδες και οι προσπάθειες για επικοινωνία όσων ζουν, βλέπουν και ακούν με φωτοβολίδες από παλιά δοκιμασμένα όνειρα, ντυμένα με σκέψεις και ήχους...

Ένα "Σήμα" που διασχίζει το σκοτεινό στερέωμα η "ΗΛΕΚΤΡΑ" σήμερα, κάποια άλλα έργα χτες, ένα "ΣΗΜΑ" το βιβλίο του Wagner -και τα δυο μαζί, νά που σχηματίζουν τη φωτεινή γέφυρα της φιλίας και της επικοινωνίας. Για να την διαβούν όσοι πιστοί... Όσοι θέλουν και όσοι μπορούν, όσοι δεν τους προκαλεί ίλιγγο το σκοτεινό Άπειρο που μας τυλίγει, θα διαβούν τις γέφυρες που στερεώνουν σε πείσμα αυτών των καιρών οι Πιστοί, οι Μυημένοι, οι Εραστές της Συμπαντικής Αρμονίας, που μας καλεί μέσα από τα βάθη του Μέλλοντος, που είναι η ακέραιη καρδιά του Ανθρώπου. Θα διαβούν τις γέφυρες και θα ῥθουν κοντά μας.

Τότε ίσως όλοι μαζί, οι "συνένοχοι", οι επιμένοντες και οι διεκδικούντες το Μέλλον, που εγκατέλειψε τα ζαλισμένα πλήθη, για να προφυλαχτεί και να φανερωθεί ακέριο σε όσους το αξίζουν, να αξιωθούμε να εναρμονίσουμε τον Έσω Κόσμο -τον μικρό τον Μέγα- με τις ασύλληπτες Συγχορδίες του Απείρου, που παραπέμπουν στο Νόμο... Και τότε θα κοιταχτούμε στα μάτια. Και θα γίνουμε Ένα !...

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Paris 26.III.95

Επιλογή 7α για εαυτού ηρώγ

Κείμενο 33

Μ.Χ. Η Λυρική Τραγωδία σας, η ΜΗΔΕΙΑ και η ΗΛΕΚΤΡΑ, ανήκαν κι αυτές στην περιοχή του Μύθου;

Μ.Θ. Του Μύθου, όμως όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις, συνδεδεμένες άμεσα με το σήμερα. Μύθος, δεν σημαίνει, ότι πηγαίνω πίσω, κάνω μουσειακή τέχνη, αναπαλαιώνω, αλλά αντίθετα, πάω μπροστά. Εκφράζω τον σημερινό άνθρωπο, για να τον βοηθήσω μέσα απ' την πληρότητα, που του προσφέρει η αυτογνωσία και η ταύτιση μ' ένα αισθητικό έργο που του ανήκει, να προχωρήσει μπροστά.

Μ.Χ. Προς ποιά κατεύθυνση;

Μ.Θ. Προς την κατανόηση του θεμελιώδους υπαρξιακού προβλήματος, που περνά μέσα απ' την αυτογνωσία.

Μ.Χ. Ο Χάρος είναι στοιχείο του νεοελληνικού Μύθου; Αναφέρεστε συχνά στα έργα σας σ' αυτόν.

3. (ΤΟ ΧΑΡΟ ΤΟΝ ΑΝΤΑΜΩΣΑ - Μπιθικώτσης)

Μ.Θ. Τον καλώ στα περβόλια να χορέψουμε μαζί.

4. (ΣΤΑ ΠΕΡΒΟΛΙΑ - Μπιθικώτσης)

Νά τί λέω για το Χάρο στο "ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ"

* (Απόσπασμα από το βιβλίο)

Μ.Χ. Γι' αυτό και στο ΔΙΟΝΥΣΟ, πριν πάτε να τον συναντήσετε, είστε τόσο γαλήνιος;

5. (ΔΙΟΝΥΣΟΣ - ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΣΙΓΑΡΟ)

Μ.Θ. Όμως και η Ισμήνη, που πρόδωσε τον αγαπήμένο της, τον Παύλο, σε μια στιγμή απελπισίας, τραγουδά περιμένοντας το Χάρο να δώσει την τελική λύση.

6. (ΠΡΟΔΟΜΕΝΗ ΜΟΥ ΑΓΑΠΗ - Βέρα Ζαβιτσιάνου)

Μ.Χ. Κάπου γράφετε, σχετικά με την ΠΡΩΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ, ότι στο μέσον του θριαμβετικού FINALE,

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ: ΜΗΔΕΙΑ

Μετάφραση-προσθήκες
προσαρμογή για όπερα:
Μίκης Θεοδωράκης

Εισαγωγή

(Σκοτάδι. Η τροφός και ο γυναικεῖος χορός παίρνουν θέση μπροστά στο ΕΚΗΝΙΚΟ. Το φως τις φωτίζει απότομα με το τέλος της μουσικής.)

1

ΤΡΟΦΟΣ

Μακάρι η αργώ να μη διαβαίγει τις μαύρες Συμπληγάδες τραβώντας κατά την Κολχίδα. Μακάρι να μην κέφτανε τα πεύκα στις πλαγιές του Πήλκιου, χτυπημένα από το τσεκούρι. Μήτε να βρίσκονταν χέρια να πιάσουν τα κουκιά, για να οδηγήσουν το πλοίο, για χάρη του Πελλά, στην Κολχίδα, με το χρυσόμαλλο το δέρας. Τότε και η κυρά μου η Μήδεια δε θάφτανε στο κάστρο της Ιωλκού, ερωτοχτυπημένη για τον Ιάσονα. Μετά έπεισε τις κόρες του Πελλά να σφάξουν το γονιό τους κι έτσι αναγκάστηκε ναρθεί να κατοικήσει στην Κόρινθο.

Στην αρχή οι ντόπιοι την αγάπησαν. Με τον Ιάσονα ζούσανε αγαπημένα. Τι ευλογία αλήθεια το ταιριαστό ζευγάρι! Μα τώρα οι ντόπιοι τη μισού. Την άφησε μόνη ο Ιάσοντας, μαζί με τα παιδιά της, σε ξένη χώρα. Κι αυτός κοιμάται με τη βασιλοπούλα, του Κρέοντα την κόρη, του βασιλιά τούτης της χώρας.

ΤΡΟΦΟΣ:

Η Μήδεια

Αμοιρη και καταφρονημένη, σκούζοντας, θυμάται τους όρκους του Ιάσονα και μάρτυρες βάζει τους θεούς για την προδοσία που της έλαχε να λάβει. Δεν τρώει, δεν πίνει. Με δάκρυα λιώνει το κορμί της σα σκέφτεται την αδικία. Κυτάζει μόνο τη γη. Διστάζει να σηκώσει το κεφάλι. Δεν ακούει πιά κανέναν, όπως τα βράχια στο γιαλό που μένουν αδιάφορα στο βόγγο των κυμάτων.

Όλα τα πρόσωπα για τον Ιάσονα: Πατέρα, αδερφό, πα-

τρίδα αγαπημένη. Τά πάντα! Κι αυτός τώρα την καταφρονεί.
Τώρα μόνο νιώθει, μα είναι αργά, τί σημαίνει ν'απαρνείσαι πα-
τρίδα και δικούς.

Εφτασε ως να μισεί τα ίδια τα παιδιά της που δε θέλει ούτε
να τα βλέπει. Τί να πώ; Φοβάμαι τη συμφορά. Στο μυα-
λό της κλώθει μεγάλο κακό. Την ξέρω! Δε θα καταπιεί
την αδίκηλα. Είναι φοβερή! Κι αλλοίμονο σ'αυτόν που
θα τα βάλει μαζί της.

(Μπαίνουν ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ και τα δυό αγοράκια
-τα κρατά απ'τα δυό του χέρια- φαίνονται
"πρόσχαρα κι ανέμελα")

Μα νά τα παιδιά της!

Ερχονται πρόσχαρα κι ανέμελα! Έχουν αθάνα ψυχή!
Ανυποφάστα στην τρικυμία που συγκλονίζει την ψυχή
και το νου της μητέρας.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Πιστή δουλεύτρα εσύ της δέσποινας μου, τί κάθεσαι στην
πόλη κι ολομόναχη θρηνηείς;

Τη Μήδεια πώς μπορείς να την αφήνεις μόνη;

ΤΡΟΦΟΣ Γέροντα πιστέ, συνοδέ των παιδιών του Ιάσονα. Συμφορές που
ξεσκίζουν τ'αφεντικά ξεσκίζουν κι εμάς τους πιστούς δούλους.
Κλώθω κόνο στην καρδιά. Κι ήρθα να κλάψω.. Να
πικρατώ τα πάθη της κυράς μου σε ουρανό και γη, να ξαλαφρώσω.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Δεν έπαψε ακόμα η άμοιρη το κλάμα...

ΤΡΟΦΟΣ Καλδτυχος είσαι που δεν ξέρεις.. Τα πάθη της τώρα αρχί-
ζουν.. Πίσω είναι τα μεγάλα..

ΠΑΙΔΑΓ. Τρελλή! Τρελλός είμαι να μιλώ έτσι για την κυρά μου..
Ομως δεν ξέρει ακόμα τις συμφορές που την προσμένουν.

ΤΡΟΦΟΣ Τί ξεστομίζεις γέροντα; Τί λες;

Π. Γ. Τ. Τίποτα! Μετάνιωσα και δε σου λέω.

ΤΡΟΦΟΣ Δούλα κι εγώ όπως κι εσύ. Μυστικά από μένα μην κρατάς.
θάχω το στόμα σφαλιστό.

ΠΑΙΔΑΓ. Στον ιερό ναό της Πειρώνας, εκεί που ^{οί} γέροντες κάθονται
στις σκιές, άκουσα τυχαία να λένε, ότι ο Κρόντας το
πήρε απόφαση να διώξει από την πόλη τη Μήδεια και τα

- παιδιά της. Δε θέλω όμως να το πιστέψω.
- ΤΡΟΦΟΣ Και ο Ιάσοντας; Κι αν δε θέλει τη Μήδεια, όμως θα το δεχτεί για τα παιδιά του;
- ΠΑΙΔΑΓ. Θάβουν τις παλιές συγγένειες, οι καινούριες..
- ΤΡΟΦΟΣ Χαθήκαμε. Νέο κακό πάνω στο άλλο, θα μας τσακίσει.
- ΠΑΙΔΑΓ. Καλά θα κάνεις να το κρύψεις από την κυρά. Δείχνει ήρεμη σα να μην ξέρεις.
- ΤΡΟΦΟΣ Αχ, παιδιά μου εσείς αθάνα, πόσο σκληρά σας φέρνεται ο γονιός σας. Ασχημο τέλος νάχει. Όχι, δεν το λέω γιατί είναι κύρης μου. Απονός. Απονός για το αίμα του..
- ΠΑΙΔΑΓ. Γνωρίζεις άνθρωπο που να μην είναι άπονός; Τώρα το μαθαίνεις πως ο καθένας αγαπά πρώτα τον εαυτό του; Κυτάζει μόνο το συμφέρον; Ο πατέρας μισεί τα παιδιά του για το καινούριο νυφικό κρεβάτι..
- ΤΡΟΦΟΣ Πηγαίνετε παιδιά στο σπίτι.. Κι εσύ γέρο κρύψε τα απ' τη μάνα τους. Στάζει χολή η ψυχή της και είδα το βλέμα της να το καρφώνει πάνω τους με μίσος, λες και βάζει στο νου της, μεγάλο κακό.. Την ξέρω καλά.. Στοιμάζει κεραυνούς. Αν είναι όμως να τους ρίξει, κάλιο να πέσουν πάνω σε εχθρούς.
- ΜΗΔΕΙΑ (Ακρούγεται μέσα απ' το σπίτι) Αχ, εγώ η άμοιρη:
Συφοριασμένη: Αχ, μάτανε τώρα να πεθάνω..
- ΧΟΡΟΣ Ωχού! Αχ Αλλ! Αχ Αλλ παιδιά μου..
- ΤΡΟΦΟΣ Όπως φοβόμουνα παιδάκια μου, ο θυμός πνίγει τη μάνα σας
- ΧΟΡΟΣ Ο θυμός πνίγει τη μάνα σας..
- ΤΡΟΦΟΣ Τρέξτε μέσα, κρυφτείτε
- ΧΟΡΟΣ Κρυφτείτε.. κρυφτείτε..
- ΤΡΟΦΟΣ Μην πάτε κοντά της
- ΧΟΡΟΣ Μην πάτε κοντά της..
- ΤΡΟΦΟΣ Προπαντός μην την κυτάξετε στα μάτια
- ΧΟΡΟΣ Μην την κυτάξετε στα μάτια. Η ψυχή της έχει μανιάσει. Φυλαχτείτε..
- ΤΡΟΦΟΣ Έχει μανιάσει η ψυχή της.. Φυλαχτείτε.. Γρήγα-γρήγορα τρέξτε στο σπίτι. Κρυφτείτε.
- ΧΟΡΟΣ Τρέξτε στο σπίτι..
- ΤΡΟΦΟΣ Σύγνεφα μέσα της ανεβαίνουν βαρειά. Δε θ'αργήσει η καταγίδα
- ΧΟΡΟΣ Σύγνεφα ανεβαίνουν βαρειά.. Δεν θ'αργήσει η καταγίδα..

ΣΗΜΕΙΩΣΗ. Όπου υπάρχει διακεκομμένη υπογράμμιση αυτό σημαίνει ότι κείμενο αυτό είναι προεθική των σπουδών

- ΤΡΟΦΟΣ** Περήφανη ψυχή, σκληρή κι αλύγιστη! Τη δαγκάνει ο πόνος και ξεσπά. Για όλα είναι ικανή!
- ΜΗΔΕΙΑ** (Μέσα απ' το σπίτι) Αχ, εγώ η άμοιρη, έπαθα μαύρες συμφορές. Θρηνώ και δε χορταίνω. Καταραμένα παιδιά δύστηχης μάνας.. Αι να χαθείτε! Μαζί με το γονιό σας.. Συθέμελα το σπίτι να χαθεί!
- ΤΡΟΦΟΣ** Αλλοίμονο μου η βαρειόμοιρη. Αλλοίμονο μου. Τί φταίνει τα παιδιά για του πατέρα τους το κρίμα; Γιατί, πώς τα μισείς; Παιδιά μου αγαπημένα τρέμω μην σας εύρει κακό.. Βασιλιάδες κακοί, συνηθισμένοι σε προσταγές, αν τους εύρει η οργή, τους συνεπαίρνει. Δε δέχονται συμβουλές. Μόνο να δίνουν ξέρουν. Πότε θα μάθει ο άνθρωπος αλήθεια πως όλοι πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα; Να φτάσω θέλω στα γεράματα δίχως μεγαλεία και δίχως συμφορές. Το μέτρο είναι καλό και οφέλιμο για τους ανθρώπους. Η υπερβολή προσβάλλει τους θνητούς. Φέρνει συχνά μεγάλες συμφορές. Θεού κατάρα πλακώνει το σπίτι.
- ΧΟΡΟΣ** Της Μήδειας τις οιμωγές άκουσα κι ήρθα. Ακόμα δε γαλήνεψε. Πονώ για τις συμφορές γιατί το σπίτι αυτό τόχω αγαπήσει.
- ΤΡΟΦΟΣ** Πάει το σπίτι, χάθηκε. Ο Ιάσοντας σε ξένο κρεβάτι τώρα κοιμάται και η κυρά μου λιώνει μοναχή. Κανείς πιά δε μπορεί να της ζεστάνει την καρδιά.
- ΜΗΔΕΙΑ** (Πάντα μέσα απ' το σπίτι, όμως λίγο πιο κοντινά) Αστροπελέκι, κάφε με! Η ζωή μου χάθηκε. Χάρε, γιατί αργείς; Πάρε την πικραμένη τη ζωή μου..
- ΧΟΡΟΣ** Ω Δία και Γη και Φως! Ξεσπάζει το μοιρολόι της άτυχης της νύφης. Αμυαλη είσαι Μήδεια! Πάρτο απόφαση; Σε άλλο κρεβάτι κοιμάται ο Ιάσοντας. Μην καλείς το Χάρο, γιατί γοργά θαρθεί. Δεν το ξέρεις; Όταν ο άντρας σ' άλλο κρεβάτι ξελογιάζεται, μόνο το Δία μπορεί νάχεις βοηθό.. Μη λιώνεις έτσι σε παρακαλώ για έναν άντρα..

ΜΗΔΕΥΣΑ

(Από μέσα) Ω Μέγα Δία! Σεβάσμια θέμιδα!

Μάρτυρες εσεείς στα πάθη που υπομένω από επίλορκο και καταραμένο άντρα. Αυτός κι η νύφη του που μ'αδικούν, στα ερεψία του σπιτιού τους να χαθούνε. Ω πατέρα! Ω πατρίδα! Ω μονάκριβε αδερφέ μου που σ'έσφαξα με τα ίδια μου τα χέρια για την αγάπη του Ιάσονα, άτιμα χέρια.. Και τώρα εξόριστη είμαι μακριά από την πατρίδα..

ΤΡΟΦΟΣ

Κράζει τη θέμιδα! Επικαλείται το Δία! Με ευχές και κατάρες. Σημάδεα σκοτεινά που προμηνούν μεγάλες συμφορές..

ΧΟΡΟΣ

Πρέπει να τη δούμε, να της μιλήσουμε και να την πεύσουμε. Τα λόγια μαλακώνουν την οργή και τον πόνο της ψυχής. Δοιπόν σύρε και φέρτην κοντά μας. Την αγαπούμε! Τρέξε πριν κάνει κακό στα παιδιά της ανεπανόρθωτο. Νιώθω τον πόνο της να γιγαντώνει ασυγκράτητος.

ΤΡΟΦΟΣ

Πάω! Θα προσπαθήσω να την πεύσω. Αν και σωστή λείαινα που μβλις γέννησε άγριο βλέμα γθρω ρίχνει στους σκλάβους που την κυτάζουν.

Σκέφτομαι τώρα πόσα τραγούδια υπάρχουν για να συνοδεύουν τις γιορτές των θνητών. Όμως κανένας δε σκέφτηκε ένα τραγούδι που να γιατρεύει τον αφόρητο πόνο.. Τις πίκρες που φέρνουν συμφορές και δυστυχία στα σπύτια.. Κι όμως τις λύπες έχουν συμφέρον να γιατρεύουν οι θνητοί.

(Πηγαίνει προς το σπίτι, ανοίγει την πόρτα και μπαίνει μέσα)

ΧΟΡΟΣ

θρήνους ακούω και στεναγμούς. Σκούζει και καταριέται τον γαμπρό που αρνήθηκε τους όρκους του. Κράζει τώρα στη θέμιδα που κάθεται πλάι στο Δία, φρουρός των όρκων. Στο κάτω-κάτω, αυτή, η θέμις, την πέρασε μέσ' απ' τα στενά τα Δαρδανέλλια, νύχτα για να την οδηγήσει στο αρμυρό το πέλαγο, το ατέλειωτο

ΜΗΔΕΙΑ (Η μεγάλη πόρτα ανοίγει διπλάτα και φαίνεται η Μήδεια. Στέκεται μια στιγμή και μετά προχωρεί ορμητικά προς τις γυναίκες. Την ακολουθεί η Τροφός διακριτικά.)

Γυναίκες της Κορίνθου! Νάμαι μπροστά σας! Για να μη λέτε λόγο κακό για μένα. Ο περὴφανος φαντάζει στα μάτια του κόσμου ακατάδεχτος όταν στο καβούκι του κλείνεται.. Δίκαιοι δεν είναι οι άνθρωποι, αφού χωρίς να γνωρίζουν την καρδιά του άλλου, τον μισούν, κι ας μην έχουν πάθει απ'αυτόν κανένα κακό.

Γι αυτό ο ξένος πρέπει να συμμορφώνεται στον ξένο τόπο. Όμως ούτε τον ντόπιο παινώ, το αλαζόνα που πικραίνει τους δικούς του.

Ρήμαξε η ψυχή μου στο ανέλπιστο κακό που με βρήκε..

Χαρά δεν έχω για να ζήσω. Μόνο το θάνατο αποζητώ..

Είχα έναν άντρα που ήταν όλα για μένα. Πώς να ζήσω που αποδείχτηκε ο χεί-ριστος των ανθρώπων; Ω δύστυχη γυναίκα που έχεις νου και ψυχή κι όμως ένα τίποτα είσαι. Πληρώνουμε ακριβά για ν'αγοράσουμε τον άντρα και να τον κάνουμε αφέντη του κορμιού μας. Να ποιά είναι η πιό πικρή μας συμφορά. Κι αν βγει άγριος ή ήμερος πώς να το ξέρουμε; Όσο κακός κι αν βγει στο τέλος, δεν είναι έντιμο για τη γυναίκα να τον αφήσει. Μήπως τη δίδαξαν οι δικοί της για τον άντρα που θα πάρει; Πρέπει η δόλια να μαντεύει τις συνήθειες του στο νέο σπίτι γιατί δεν ξέρει αν πήρε άντρα καλόν ή κακό. Κι όταν το μάθει είναι πιό αργά. Δεν είναι σωστό να χωρίζει γυναίκα τον άντρα, αλλά να υποτάσσεται. Κι αν τύχει και βγει καλός, όλα καλά. Ει-δεμή καλλίτερος ο θάνατος.

Ο άντρας, αν τον στεναχωρεί το σπίτι ελεύθερος είναι να βγει έξω με φίλους. Εμάς το μάτι μας πρέπει να πέφτει μοναχά σ'έναν άνθρωπο. Λένε πως εμείς ζούμε σε ασφάλεια ενώ εκείνοι με τα κοντάρια πολεμούν και κινδυνεύουν. Σκέψη κουτή. Κάλιο τρεις φορές να σταθώ

πλάι σε ασπίδα πολεμιστή παρά μια φορά να γεννησω.
(Στρέφεται προς τις γυναίκες) Όμως οι σκέψεις μας
 διαφέρουν. Γιατί εσύ έχεις πατρίδα, σπίτι πατρικό, αγα-
 πημένα πρόσωπα. Ερημη είμαι εγώ, εξόριστη, χωρίς πα-
 τρίδα, με άντρα που με καταφρονεί, ενώ εκείνος μ'άρ-
 παξε από το βάρβαρο τον τόπο μου. Δεν έχω μάνα.
 Δεν έχω αβερφό ούτε συγγενή, δεν έχω λιμάνη ν'αράξω
 να γλυτώσω την καταιφίδα..

Λοιπόν μια χάρη σου ζητώ. Για τούτα τα κακά, φάχνω
 να βρω τρόπο να εκδικηθώ. Να πληρώσει όπως πρέπει ο
 άντρας που με πρόδωσε, η νέα του νύφη κι ο γονιός της.
 Λοιπόν εσύ βλέπε και μη μιλάς:

Μπορεί τα όπλα να φοβάται η γυναίκα κι ανυπεράσπιστη
 μένει. Όμως όταν της πάρουν τον άντρα δεν υπάρχει
 τότε ψυχή πιά αιμοβόρα:

ΚΟΥΡΦΑΙΑ

Θα κάνω ό,τι μου πεις: Το δίκιο είναι μαζί σου:
 Ο άντρας πρέπει να τιμωρηθεί: Και δεν απορώ που θρη-
 νείς τις συμφορές σου..

(Μπαίνει αργά ο ΚΡΕΩΝ με τη συνοδεία του: Χορός Αντρών)

Μα νά: Βλέπω τον Κρέοντα το βασιλιά τούτης της χώρας.
 Έρχεται να σου πει τους νέους ορισμούς του:

(Ο ΚΡΕΩΝ πλησιάζει με δύναμη και θυμό τη ΜΗΔΕΙΑ)

ΚΡΕΩΝ

Κατσούφα: Μουτρωμένη: Θυμωμένη:
 Σε σένα Μήδεια μιλώ: Φύγε αμέσως: Μαζί
 με τα παιδιά σου: Και μην αργοπορείς: Εγώ ο ίδιος θα επιβλέψω:
 Δεν πρόκειται να επιστρέψω στο παλάτι, αν δε σε πετάξω
 έξω από τη χώρα:

ΜΗΔΕΙΑ

Αλλ' μου: Χάνομαι η άμοιρη, χάνομαι: Φυσομανώντας με
 τσακίζουν οι εχθροί. Λιμάνη δεν υπάρχει για μένα να κρυφτώ.
 Κρέοντα, το ξέρεις, μου κάνεις μεγάλο κακό. Εντούτοις εγώ
 ήρεμα σε ρωτώ: Από τον τόπο σου γιατί με διώχνεις;

ΚΡΕΟΝ Σε φοβάμαι! Φοβάμαι μην κάνεις της κόρης μου μεγάλο κακό. Την αλήθεια λέω. Είσαι πονηρή. Στο μυαλό σου πλάθεις το κακό ξετρελαμένη που σου πήραν τον άντρα απ' το κρεβάτι. Αλλωστε εσύ η ίδια δεν φοβερίζεις ανοιχτά πως θα βλάψεις πεθερό, γαμπρό και νύφη; Θέλω λοιπόν να φυλαχτώ πριν να είναι αργά. Κάλιο να με μισήσεις τώρα εσύ παρά να φανώ πονετικός και να βαριαναστενάζω.

ΜΗΔΕΙΑ Αλίμονο μου! Τώρα βλέπω πόσο η ίδια μου η φήμη μ'έχει βλάψει. Γι αυτό ένας μυαλωμένος πρέπει να μαθαίνει τα παιδιά του με μέτρο που να μη ξεπερνά το συνηθισμένο. Οκνηρά θα τα πουν σαν ασχολούνται με θεωρίες κι ο κόσμος θα τα φθονήσει. Αν στον αμόρφωτο πεις νέες σοφίες, τεμπέλη θα σε πει κι όχι σοφό. Κι αν ξεπεράσεις τους σοφούς δε θα σου το συγχωρήσουν οι συμπολίτες σου. Αυτή είναι τώρα και η δική μου τύχη. Για τη σοφία μου με φθονούν. Κι ας μην είναι μεγάλη. Εσύ, Κρέοντα, λες πως με φοβάσαι. Δεν έχω λόγο να κάνω κακό σε βασιλιάδες. Μήπως με αδικήσεις εσύ; Την κόρη σου πάντρες μ' αυτόν που διάλεξες. Τον άντρα μου μισώ εγώ! Εσύ γνωστικά τάκανες όλα. Γιατί να σου φθονά την ευτυχία; Ας γίνουν οι γάμοι! Ευτυχείτε εσείς! Κι εγώ ας μένω εδώ. Κι αν αδικήθηκα, δε θα μιλά, γιατί ανώτεροι μου μ'έχουν νικήσει..

ΚΙ ΘΟΝ Τα λόγια σου είναι μαλακά μα έχω το φόβο πως στην ψυχή σου μέσα πλάθεις κανένα κακό. Πιό εύκολα φυλάγεσαι από οξύθυμο παρά απ' τον πολυμήχανο που μαλακά μιλάει. Φύγε λοιπόν αμέσως! Και λόγια περιτά μη λες. Το πήρα απόφαση! Δεν υπάρχει τρόπος να μένεις εδώ! Είσαι εχθρός μου!

ΜΗΔΕΙΑ (Του αγκαλιάζει τα πόδια) Μη! Στα γόνατα προσέφτω!

ΚΡΕΟΝ Στα πόδια σου ορκίζομαι και στη νιόπαντρή σου κόρη! Τα λόγια σου χάνεις! Αμετάπιστος είμαι!

ΜΗΔΕΙΑ : Στ' αλήθεια θα με διώξεις; Τίς ικεσίες μου θα τις περιφρονήσεις;

- KPEQN Γιατί αγαπώ το σπρίτι μου κάλιο από σένα;
 MHΔEIA Πατρίδα; Ω Πατρίδα; Πόσο σε συλλογίζομαι
 τούτη την ώρα;
- KPEQN Κι εγώ ύστερα απ'τα παιδιά μου, την πατρίδα μου αγαπώ..
 MHΔEIA Απαίσιο κακό για τον θνητό ο έρωτας.
- KPEQN Οχι πάντα.. Κατά τις περιστάσεις..
- MHΔEIA Ω Δία; Τον αίτιο αυτής της συμφοράς μην τον ξεχάσεις.
- KPEQN (Τη σμπρόχνει) Ανόητη γυναίκα; Φύγε; Μη βάζεις
 βάσανα..
- MHΔEIA Τα βάσανα όλα δικά μου είναι και δεν αντέχω άλλα.
- KPEQN (Προς τους συνοδούς του) Πιάστε την και σύρτε την έξω;
- MHΔEIA (Που έχει απομακρυνθεί από τον Κρέοντα) Οχι Κρέοντα;
 Σε ικετεύω; Μην το κάνεις; Είναι κακό;
- KPEQN Μας δυσκολεύεις κυρά μου..
- MHΔEIA Θα φύγω; Δε θέλω πια να μείνω;
- KPEQN Κάντο επιτέλους; Και μην προσπαθείς με το στανίδο να
 μας κάνεις ν'αλλάξουμε γνώμη.
-
- MHΔEIA Σου ζητώ προθεσμία μόνο μια μέρα; Αφού πατέρα δεν
 έχουν εγώ πρέπει να σκεφτώ γεια τα παιδιά μου. Παιδιά
 είναι. Δεν είναι ζώα. Δεν έχουν ανάγκες; Λυπήσου τα;
 Έχεις κι εσύ παιδιά. Δεν τ'αγαπάς; Για μένα δε με νοιά-
 ζει. Για κείνα πονώ και κλαίω που τα βρήκε τέτοια
 συμφορά..
- KPEQN (Μονολογεί) Στα λόγια είμαι τύραννος. Στην πράξη καλός
 και-φιλόanthρωπος. Κι αυτό είναι το ελάττωμα μου και το
 ξέρω. Γιατί έχω πάθει πολλά. Και τώρα το βλέπω πως δεν
 κάνω καλά
- (Προς τη Μήδεια)
 όμως κυρά μου ας γίνει αυ-
 τό που ζητάς. Μόνο ένα σου λέω: Αν αύριο, εσένα και
 τα παιδιά σου σας δει ο ήλιος σ'αυτά τα χρώματα, θα
 πεθάνεις; Μέτρησε μόνο καλά αυτά που σου λέω για-
 τί είναι η γυμνή αλήθεια. Λοιπόν; Μείνε μόνο μια μέρα;

(1) ...
 (2) ...
 (3) ...
 (4) ...
 (5) ...
 (6) ...
 (7) ...
 (8) ...
 (9) ...
 (10) ...
 (11) ...
 (12) ...
 (13) ...
 (14) ...
 (15) ...
 (16) ...
 (17) ...
 (18) ...
 (19) ...
 (20) ...
 (21) ...
 (22) ...
 (23) ...
 (24) ...
 (25) ...
 (26) ...
 (27) ...
 (28) ...
 (29) ...
 (30) ...
 (31) ...
 (32) ...
 (33) ...
 (34) ...
 (35) ...
 (36) ...
 (37) ...
 (38) ...
 (39) ...
 (40) ...
 (41) ...
 (42) ...
 (43) ...
 (44) ...
 (45) ...
 (46) ...
 (47) ...
 (48) ...
 (49) ...
 (50) ...
 (51) ...
 (52) ...
 (53) ...
 (54) ...
 (55) ...
 (56) ...
 (57) ...
 (58) ...
 (59) ...
 (60) ...
 (61) ...
 (62) ...
 (63) ...
 (64) ...
 (65) ...
 (66) ...
 (67) ...
 (68) ...
 (69) ...
 (70) ...
 (71) ...
 (72) ...
 (73) ...
 (74) ...
 (75) ...
 (76) ...
 (77) ...
 (78) ...
 (79) ...
 (80) ...
 (81) ...
 (82) ...
 (83) ...
 (84) ...
 (85) ...
 (86) ...
 (87) ...
 (88) ...
 (89) ...
 (90) ...
 (91) ...
 (92) ...
 (93) ...
 (94) ...
 (95) ...
 (96) ...
 (97) ...
 (98) ...
 (99) ...
 (100) ...

Μια μέρα δεν σου φτάνει, έτσι πιστεύω, για να πράξεις
αυτά που φοβάμαι..

(Προσευχή) Καλώ τους χθόνιους θεούς για να με προστατέψουν.
Φίδια με ζώνουν και θαρρώ το αίμα μου πως πίνουν. Φλόγες
με ζώνουν και θωρώ τις σάρκες μου πως σκίζουν. Έχω φριχτά
μετανώσει που είπα το Ναι στην κακούργα και βάρβαρη
τούπη που ήρθε κι έφερε φόβο και πόνο σε τούτη την πόλη.
Γι αυτό κι εγώ προσεκτικός να είμαι πρέπει..

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Πολύ φοβάμαι κρέοντα τη μαγική τη δύναμη της μάγισσας
της Μήδειας. Φαρμάκι στάζουν τα γλυκά της λόγια.

ΚΡΕΩΝ Ξέρω! Το καλό φέρνει πάντα θρήνους. Φτάνει μόνο να
μην πάθει κακό το παιδί μου που είναι αθώο..

(Ο ΚΡΕΩΝ βγαίνει με τη συνοδεία του)

ΧΟΡΟΣ Γ. Αχ δυστυχημένη εσύ.. Πικραμένη.. Πού θα πάς.. Χωρίς πατριά!
Δίχως σπίτι! Δίχως ζεστή αγκαλιά! Ποιος θα σε δεχτεί;
Ποιος θα σε σώσει απ'τα δεινά που σε δέρνουν; Ποιος θεός
θεός σε μισεί και σε συμπράχνει στην άβυσσο;

ΜΗΔΕΙΑ Οι συμφορές με πολιορκούν! Αυτή είναι η μόνη αλήθεια.

Μα όπως σας είπα, η τάξη των πραγμάτων θα χαλάσει!
Αυτό μόνο εσείς πρέπει να ξέρετε. Θα πάθουν δεινά οι
νιόπαντροι κι ο πεθερός θα στενάξει. Τί νομίζετε; Έτσι
τον καλόπιασα μόνο για το τίποτα; ή για να βγάλω όφελος
για τον σκοπό μου; Τον σιχαίνουμαι! Δε θα του μιλούσα
ούτε και θα τον άγγιζα! Και είδατε πόσο βλάκας είναι!
Αντί να με πετάξει έξω απ'τη χώρα και να μου χαλάσει
τα σχέδια, μου δωσε μια μέρα διορία! Μια μέρ! Μου φτάνει!
Σε μια μέρα μπορώ τρεις εχθρούς να θανατώσω: πατέρα, κόρη
και άπιστο άντρα! Δρόμους θανάτου βλέπω μπροστά μου..

Πέστε ~~μου~~ καλές μου από ποιόν ν'αρχίσω; Τί να πρωτοκάνω;
Στο νυφικό δάμα να βάλω φωτιά; Ή καθώς θάνει πλαγιασμένος
στο νυφικό κρεβάτι να τους μαχαιρώσω; Δύσκολο το βλέπω. Πάς
θα μπω στο παλάτι; Κι αν με πιάσουν τότε θα με θανατώσουν και να

δώσω χαρά στους εχθρούς μου. Καλλίτερα η τέχνη που την ξέρω καλά: θα τους φαρμακώσω. Φαρμάκι. Και τέλος: Ας πούμε πως τόκανα. Μετά τί θα γίνει; Ποιά πόλη θα με δεχτεί; Ποιός ξένος θα μου προσφέρει καταφύγιο για να γλυτώσω; Δεν υπάρχει για μένα τέτοιος ξένος. Σωστό λοιπόν να περιμένω μήπως δω κάποιο φως. Τότε στά ύπουλα τους σκοτώνω. Αν όμως με σφίξει η συμφορά και μου πάρει τα μυαλά, τότε δεν ξέρω τί μπορεί να κάνω. Μπορεί ν' αρπάξω μαχαίρι. Θα τους σφάξω ακόμα κι αν πρόκειται να θανατώσουν κι εμένα. Τέτοια άγρια τόλμη με δέρνει.

Ορκίζομαι στην Εκάτη, που την τιμώ πίοτερο απ' όλους τους θεούς γιατί κατοικεί στα βόθρη του σπιτιού μου, πως όποιος με πίκρανε δεν πρόκειται να μείνει ατιμώρητος. Πίκρα θα δώσω στο συμπεθεριό. Οι πίκρες θ' απαντήσω στο διωγμό μου.

Εμπρός λοιπόν, Μήδεια! Θυμήσου καλά όσα ξέρεις. Σκέψου και σχεδίαζε: Προχώρα σταθερά στο κακό. Έχεις πόλεμο μπροστά σου: Χρειάζεσαι γερή καρδιά! Μην ξεχνάς τις συμφορές σου. Να θυμάσαι πάντα πως είσαι κόρη άξιου πατέρα: Του Ηλίου εγγονή; Ποιός μπορεί να γελάσει μαζί σου; Οι απόγονοι του Σίσυφου; Ή μήπως η καλή του Ιάσωνα; Μήδεια! Μια λέξη μόνο για σένα τώρα υπάρχει: Εκδίκηση! Μην ξεχνάς: γυναίκα είσαι! Και η γυναίκα, αν στα καλά φανεράνεται συχνά αδέξια, στα κακά μάστορας είναι αξεπέραστος..

ΧΟΡΟΣ
6-20 11

Ω Ιερά νερά των ποταμών ανάστροφα τώρα τρέχετε. Και σῦ δικαιοσύνη ανάποδα πηγαίνεις. Κι όλα στον κόσμο πίσω πάνε. Γιατί στους άντρες ο δόλος αρέσει κι ας κλονίζονται η πίστη και οι όρκοι. Είμαι γυναίκα και γι αυτό άδοξη.. Όμως η φήμη δοξασμένη τώρα θα με κάμει. Ω γένος των γυναικών: Τώρα θα σας σκεπάσουν με τιμές και υπόληψη. Φήμη κακή δε θα μας πιάνει πιά. Και οι Μούσες των παλιών τραγουδιστών θα σταματήσουν να φέλνουν των γυναικών την απιστία. Ο θεός των τραγουδιών, ο φόβος, δε χάρισε στο νου μας τη δύναμη να πλάθει

το θεικό τραγούδι. Τότε θα τραγουδούσαμε κι εμείς των αντρών τις αμαρτίες. Μάρτυρας μας ο Χρόνος που γνωρίζει καλά τη μοίρα αντρών και γυναικών.

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Τρελλή από τον Ερωτα, πατρικό σπίτι αφήνεις και με καίκι θιάβηκες ανάμεσα στους βράχους του Πόντου. Δυστυχισμένη τώρα κατοικείς σε ξένο τόπο. Έχασες το ταίρι σου. Ορφανή από άντρα είναι η κλήνη σου. Σε διατάζουν τώρα ν' αφήσεις τούπη τη χώρα, καταφρονεμένη.

ΧΟΡΟΣ-ΚΟΡΥΦΑΙΑ Ω Ελλάδα! Ελλάδα δοξασμένη! Ποιός σήμερα σέβεται όρκους και τιμή; Στους ουρανοούς πέταξε και χάθηκε η ντροπή. Δυστυχισμένη. Δεν υπάρχει λιμάνι για σένα, σπίτι πατρικό να σε σώσει απ'τα δεινά. Μόνο στο σπίτι σου τώρα βασίλισσα άλλη πιδ δυνατή από σε, πήρε το δικό σου το κρεβάτι.

(3)

(Μπαίνει ο ΙΑΞΩΝ με τη συνοδεία του: Χορός Αντρών)

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Μυρίζω θάνατο μες στο παλάτι.. θάνατο:
ΙΑΞΩΝ (Τραγουδά πάνω στο πρωτότυπο:)

Ου νυν κατείδον πρώτον, αλλά πολάκις
τραχέλαν οργήν ως αμήχανον κακόμ.
Σοι γαρ παρόν γην τήνδε και δόμους έχειν
κούφως φερούση κρείσσόνων βουλευματα,
λόγων ματαίων ούνεκ' εκπεσή χθονός.
Καμοί μεν ουδέν πράγμα' μη παύση ποτέ
λέγουσ' Ιάσων ως κάκιστός εστ' ανήρ'
ά δ' ες τυράννουσ εστί σοι λελεγμένα,
παν κέρδος ηγού ζημιουμένη φυγή.
Καγώ μεν αιεί βασιλέων θυμουμένων
οργάς αφήρουν και σ' εβουλόμην μένειν'
συ δ' ουκ ανίεις μωρίας, λέγουσ' αιεί
κακώς τυράννουσ' τοιγάρ εκπεσή χθονός.

(Μετάφραση:)

Δεν είναι η πρώτη φορά που βλέπω
 πόσο ολέθριο κακό είναι η τυφλή οργή.
 Έτσι ενώ θα μπορούσες να μείνεις
 σ' αυτή τη χώρα και σ' αυτό το σπίτι,
 αν έσκυβες μπροστά στους ορισμούς
 των ανωτέρων σου, θα σε διώξουν
 κι ατία θάνατι, τ' ανόητα σου λόγια..
 Για μένα, το ίδιο μου κάνει.. Λέγε όσο
 θέλεις πως είμαι ο χειριστός των ανθρώπων.
 Όμως για όσα είπες ως τώρα για τους
 βασιλιάδες, πρέπει να είσαι ευχαριστη-
 μένη που τιμωρείσαι μόνο με εξορία.
 Κι εγώ πάντοτε προσπαθούσα να κατα-
 παύνω την οργή των βασιλέων, θέλοντας
 να μείνεις εδώ. Εσύ όμως δε σταματούσες
 τις βλακείες σου, βρίζοντας τους βασιλιάδες
 και γι αυτό θα φύγεις από δω.

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Κατείδον πρω... αλλά πολλά..
 αμήχανον κακόν.. εκπεσή
 χθονός.. ποτέ.. ζημιουμένη
 φυγή.. ουκ ανίεις..
 τους τυράννους.. εκπεσείν..
 χθονός εκπεσείν.. ήκω το
 σον.. γύναι, ..ως μη τ' αχρη-
 μών ενδεής του.. ουκ φρονείν ποτέ..

ΜΗΔΕΙΑ Ατιμε άντρα! Ατιμε! Βαρείά βρυσιά βγάζει το στόμα μου για την αισχή διαγωγή σου. Πώς μπορείς να στέκεις μπροστά μου; Όλοι σ'έχουμε μισήσει. Οι θεοί, οι άνθρωποι κι εγώ η δύστυχη.. θαρρείς πως λέγεται θάρρος όταν κυττάς κατάματα αυτούς που τους έχεις βλάψει; Αναίδεια είναι! Και τίποτ'άλλο! Η πιό βαρείά ασθένεια μέσα στην κοινωνία..

Όμως καλά ήρθες. Γιατί θα μπορέσω να σε βρίσω. Να σε κάνω να υποφέρεις. Να ξαλαφρώσω κι εγώ την ψυχή μου.

Θλα θα στα πω απ'την αρχή. Σ'έσωσα. Μάρτυρες μου οι Έλληνες, όσκι μαζί σου μπήκανε στην "Αργώ". Σ'έσωσα τότε που σε στείλανε να σπειρεις το χωράφι του θανάτου, έχοντας ζέψει ταύρους που ξερνάγανε φωτιά. Εγώ σκότωσα το δράκο! που φρουρούσε ακοίμητος το χρυσόμαλο δέρας. Τι ήμουν το φως της ανατολής για σένα. Μετά απαρνήθηκα σπίτι, πατέρα και σ'ακολούθησα στην Ιωλκό ξετρελαμένη, φλογισμένη απ'τον Ερωτα..

ΧΟΡΟΣ

ΑΝ-ΓΥΝ.

Βλέπειν εναντίον ανανδρίαν

Νόσων αυτολήμια

συνεισέβησαν. σκάφος Αργώνων..

ταύρον πεμφθέντα..

Ω Ζευ τί δη! Ω Ζευ τί δη!

(Μετάφραση:)

(Το) να βλέπεις κατάματα άνανδρο είναι..

-Είναι αναίδεια να βλέπεις κατάματα αυτούς που έχεις βλάψει-

Αρρώστεια (είναι) κι όχι θάρρος..

Όσοι -Έλληνες-μαζί σου μπήκανε στην "Αργώ"

Έχοντας ζέψει ταύρο..

Ω Δία γιατί!

ΜΗΔΕΙΑ

...Πείθω τα τέκνα του Πελλά να σκοτώσουν τον πατέρα τους.

Μόνο και μόνο να πάψεις να φοβάσαι εσύ.. Σε ευεργέτησα!

Κι εσύ μ'απαρνήθηκες.. Ατιμε!

- ΧΟΡΟΣ Σκάφος Αργώνων.. Ταύρον πεφθέντα..
- ΑΝ-ΓΥΝ
- ΜΗΔΕΙΑ Κι ενώ ήσουν πια πατέρας, πήρες άλλη γυναίκα
- ΧΟΡΟΣ Σκάφος Αργώνων.. Ταύρον πεφθέντα..
- ΑΝ-ΓΥΝ
- ΜΗΔΕΙΑ Αν δεν είχες παιδιά...
- ΧΟΡΟΣ Ω Ζευ, τλ δη! Ω Ζευ, τλ δη!
- ΑΝ-ΓΥΝ
- ΜΗΔΕΙΑ ..ίσως μπορούσε να συγχωρεθεί ο πόθος γι αυτή τη γυναίκα.. Είσαι επίορκος! Λοιπόν τί σκέφτεσαι;
- ΧΟΡΟΣ Σκάφος Αργώνων.. Ταύρον πεφθέντα..
- ΑΝ-ΓΥΝ
- ΜΗΔΕΙΑ Πιστεύεις πως κάψαν να κυβερνούν οι θεοί;
- ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Σκάφος Αργώνων.. Ταύρον πεφθέντα.. Ω Ζευ, τλ δη! Ω Ζευ, τλ δη!
- ΜΗΔΕΙΑ Κάποτες τους καλούσες.. για μάρτυρες 'Η πώς έγιναν απ'τους θνητούς νέοι νόμοι;
- ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. 'Η πώς έγιναν απ'τους θνητούς νέοι νόμοι
- ΜΗΔΕΙΑ ..που επιτρέπουν να πατάς τον όρκο που έδωσες;
- ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Βλέπεις εναντίον ανανόριαν.. Νόσων ευτολμία.. συνεισέβησαν..
- ΜΗΔΕΙΑ Ω δεξί μου χέρι! που κάποτε τόπαιρνες στα χέρια σου..
- ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Σκάφος Αργώνων.. Ταύρον Πεμφθέντα..
- ΜΗΔΕΙΑ Κι εσείς γόνατα μου! που σας μαγάρισε βρώμικος άντρας..
- ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Ω Ζευ, τλ δη! Ω Ζευ, τλ δη! Μη λησμονείς, Ιάσων.
- ΜΗΔΕΙΑ Και ερέπια σωριάστηκαν τώρα τα όνειρα μου..
θα σε ρωτήσω τώρα σα νάσουν φίλος μου: Τί καλό μπορώ να περιμένω από σένα; Πού λες να πάω;
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Μήδεια! Όλα τελειώνουν..
- ΜΗΔΕΙΑ Στο πατρικό μου σπίτι που τ'αρνήθηκα;
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Όλα τελειώνουν πιά, Μήδεια..
- ΜΗΔΕΙΑ Στην πατρίδα μου που την αρνήθηκα κι αυτήν;
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Μήδεια! Μήδεια! Καλαμιά στο βοριά.
- ΜΗΔΕΙΑ 'Η να πάω στις δύστυχες κόρες του Πελία; Φαντάσου με

πόση χαρά θα με δεχτούν που σκότωσα τον πατέρα τους για σένα.
Αυτή είναι η κατάντια μου..Να κερδίσω το μίσος των εδικών μου.
Κι όλων αυτών που αδίκησα για χάρη σου..Χωρίς νάχω ανάγκη
τους έκανα κακό. Έτσι λοιπόν με πληρώνεις για όσα έχω κάνει
για σένα..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Δίχως φίλους, δίχως σπῆτι, ολομόναχη..

ΜΗΔΕΙΑ Μ'έκανες..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ.. με τα παιδιά σου..

ΜΗΔΕΙΑ ..να με ζηλεύουν οι γυναίκες στην Ελλάδα..Αφού έχω άντρα, τόσο
θαυμάσιο, τόσο πιστό, που με διώχνει απ'αυτόν τον τόπο, να ζήσω
έρμη χωρίς φίλους, ολομόναχη, μόνο με τα παιδιά μου..
Τιμή λοιπόν για σένα, το νιόγαμπρο, να τριγυρνάμε κυνηγημένα
ζώα σε ξένους τόπους, εγώ και τα παιδιά σου..Ω Δία, γιατί να
μπορεί κανείς να δει το ψεύτικο χρυσάφι και να μη βλέπει
τον άνθρωπο τον κακό; Γιατί ξέχασες να του βάλεις σημάδι στο
κορμί του;

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Φοβερή κι αγιάτρευτη πληγή, όταν το μίσος χωρίζει δικούς με
δικούς..

ΙΑΣΩΝ Τρικυμία ξεσηκώνουν τα λόγια σου γι αυτό κι εγώ σαν τον καλό
τιμονιέρη θα ελέγχω τώρα πανιά και τιμόνι για να σου απαντήσω
σωστά. Φουσκώνεις πολύ, Μήδεια, τα καλά που μου έκανες. Εγώ πάντοτε
χάρη χρωστώ για το ταξίδι μου μονάχα στην Κύπρη που με βοήθησε.
Κι όχι άλλος κανείς άνθρωπος ή θεός. Μολόγα το λοιπόν: Ξεφυκη
είσαι: ότι μονάχα ο Ερωτας σ'έκανε να ενδιαφερθείς για το κορμί
μου.

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Ο Ιάσων λῆε την αλήθεια:

Ε Π Ι Δ Ο Κ Ι Μ Α Ζ Ο Υ

ΙΑΣΩΝ Όμως τί σημασία έχει για ποιό λόγο μ'έσωσες; Ναι, με οφέλησες.
Και κοντά σε με οφελήθηκες κι εσύ..

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Ο Ιάσων μιλάει σοφά:

ΙΑΣΩΝ Πολύ περισσότερο και θα στο αποδείξω..

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Πρόσεξε, Μήδεια, τα λόγια του Ιάσωνα.

ΙΑΣΩΝ Πρώτον, κατοικείς στην Ελλάδα κι όχι σε χώρα βάρβαρη.

Ζεις με δικαιοσύνη σύμφωνα με νόμους κι όχι με το νόμο του
ισχυρού.

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Ζεις στην Ελλάδα:

ΙΑΣΩΝ Οι Έλληνες σε δοξάσανε για τη σοφία σου:

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Σε δοξάσαν οι Έλληνες:

ΙΑΣΩΝ Αν ζούσες στα μέρη σου, στην άκρη του κόσμου, ποιός θα μιλούσε για σένα;

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Ποιός θα μιλούσε;

ΙΑΣΩΝ Εγώ τουλάχιστον δεν ανταλάσω τη φήμη ούτε με χρυσάφι ούτε κι αν ακόμα είχα το χάρισμα να τραγουδώ πιό γλυκά κι απ' τον Ορφέα. Αυτά λοιπόν είναι τα καλά που σούκαμα. Εσύ άρχισες τον πόλεμο με το φαρμακερό σου στόμα.

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Εσύ Μήδεια άρχισες τον πόλεμο..

ΙΑΣΩΝ Κι όσο για τις βρισιές σου που παντρεύτηκα τη βασιλοπούλα πρώτ' απ' όλα φέρθηκα γνωστικά, έπειτα με αγνότητα και τέλος ευεργέτησα και σένα και τα παιδιά μου. Ακουσέ με καλά: Ξεχνάς πως ήρθα εδώ εξόριστος από την Ιωλκή; Γεμάτος συμφορές αγιάτρευτες. Λοιπόν ποιά καλλίτερη τύχη μπορούσα να βρω από τον γάμο μου με τη βασιλοπούλα; Μη βασανίζεις το νου σου και μην πικραίνεσαι. Δεν παντρεύομαι άλλη γιατί τάχα μισώ το κρεββάτι σου είτε πως έχω ερωτοχτυπηθεί είτε να κάνω παιδιά. Αυτά που έχω με φτάνουν.

Και σ' ευχαριστώ.. Το πιό πολύ παντρεύτηκα..

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Κούφια λόγια κάνει κακό να τ' ακούς...

A Π Ο Δ Ο Κ Ι Μ Α ΖΟΥ

ΙΑΣΩΝ ..για να μη μας λείπει τίποτα...

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Απ' το φέμα χίλιες φορές..

ΙΑΣΩΝ Μιάς και ο φίλος...

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. ..σιωπή..

ΙΑΣΩΝ ..εγκαταλείπει το φτωχό. Κι ακόμα ν' αναθρέψω τα παιδιά μου όπως τους αξίζει σε σπίτι δικό μου.

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Ιάσωνα, είναι αγιά.. Ολα έχουν σφραγιστέλ..

ΙΑΣΩΝ Κι όταν σπείρω νέα παιδιά να τα σμίξω με τα παλιά..

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. .. με τη μεγάλη σφραγίδα..

ΙΑΣΩΝ Να κάνω μια φαμίλια, να ενώσω τις γενιές..

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. ..θεού μοχθηρού και σκληρού..

ΙΑΣΩΝ ..να ευτυχίσω:

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. ..για σένα και για τα τέχνα σου.. κλάψε Ιάσων:

(Οι Τενόροι βγάζουν τους χιτώνες ή τα όποια κοστούμια φορούν.
Από μέσα είναι ντυμένοι ακριβώς όπως ο Ιάσων. Ίδια ρούχα, σανόβ-
λια, στολίδια, γένια, χτένισμα, βάψιμο κλπ ώστε να φανεί ότι ο Ιάσων
Αρσενικός πολλαπλασιάζεται. Κάνουν τις ίδιες κινήσεις-και φυσικά
τραγουδούν την ίδια μελωδία-έτσι που η Μήδεια νομίζει πως βλέπει
εφιάλτη. Πολλαπλασιασμός του αντρικού φύλου για να κάνει πιο απ-
θητικό τον Ιάσωνα.)

ΙΑΣΩΝ-ΤΕΝΟΡΟΙ: Εσύ δεν έχεις ανάγκη από καινούρια παιδιά!

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Κλάψε Ιάσων.. Κλάψε Ιάσων..

ΙΑΣΩΝ-ΤΕΝΟΡΟΙ: Δεν σου χρειάζονται! Όμως εγώ έχω συμφέρον να
βοηθήσω τα παιδιά μας σμίγοντας τα με τα παιδιά που θα γεννηθούν

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Η κατάρα πέφτει στα παιδιά σου. Αδύνατη (αδύνατος) είμαι να βοηθήσω
όπως θάθελα, τι η καρδιά μου στάζει αίμα και χολή..

(Οι Τενόροι ξαναπαίρνουν την καλιά τους μορφή.)

ΙΑΣΩΝ Ασκημα έκανα; Σε ρωτώ. Είμαι βέβαιος ότι θα συμφωνήσεις μαζί
μου.. Όμως εσείς οι γυναίκες, η σκέψη σας δεν ξεπερνά
το κρεβάτι σας. Αν το χάσετε, τότε το άσπρο το βλέπετε μαύρο.
Οι άνθρωποι έπρεπε νάχουν παιδιά με άλλο τρόπο κι όχι με τις
γυναίκες. Έτσι θάταν ήσυχoi χωρίς συμφορές.

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Καλά τα είπες Ιάσωνα. Όμως δε με πείθεις γιατί άδικα παρά-
τησες τη γυναίκα σου.

ΜΗΔΕΙΑ (Μονολογεί) Είναι αλήθεια ότι δεν συμφωνώ με τους πολλούς.
Πιστεύω πως πρέπει να βασανίζεται ο άδικος που έχει την τέχνη να
λέει ωραία λόγια για να σκεπάσει τις αδικίες του κι έτσι εγκλη-
ματεί. Όμως η σοφία του μεγάλη δεν είναι.

(Προς τον Ιάσωνα) Κι εσύ μη μου κάνεις τον σεμνό και γλυκομίλητο.
Μ'ένα μου λόγο σε ρίχνω χάμου. Αν δεν ήσουν άτιμος, έπρεπε πριν
άνεις αυτόν τον γάμο, πρώτα να με έπειθες πως κάνεις καλά κι όχι
να κρύβεσαι.

ΙΑΣΩΝ Πολύ που θα με βοηθούσες! Αφού και τώρα σε τρπλώνει η οργή.

ΜΗΔΕΙΑ Μη λες φέμματα! Δεν είναι που σ'ένοιαζε η στάση μου,

μα πως με βάρβαρη γυναίκα δεν ήθελες να ζήσεις.

ΙΑΣΩΝ Στο ξαναλέω. Δεν πήρα τη βασιλοπούλα γιατί ήθελα γυναίκα.
Το κάνω μόνο για να σώσω εσένα και τα παιδιά μου.

ΜΗΔΕΙΑ Δεν τη θέλω εγώ την πικρή ευτυχία που μου προσφέρεις και μου
ξεσκίζει την καρδιά.

ΙΑΣΩΝ Στάσου γνωστική; Πάψε να θεωρείς πως τα καλά είναι κακά και η
ευτυχία δυστυχία.

ΜΗΔΕΙΑ Με περιπαίζεις Ιάσωνα γιατί εσύ βολευτήκες στο παλάτι. Εγώ όμως
απροστάτευτη και μόνη πρέπει να φύγω.

ΙΑΣΩΝ Εσύ είσαι υπεύθυνη γι αυτό. Μην τα ρίχνεις σε άλλους.

ΜΗΔΕΙΑ Τί έκανα; Μήπως εγώ παντρεύτηκα Άλλην; Μήπως εγώ σ' εγκατέλειψα;

ΙΑΣΩΝ Ανέρες χατάρες ξεστομίζεις για τους άρχοντες.

ΜΗΔΕΙΑ Για το σπίτι το δικό σου.

ΙΑΣΩΝ Πολλά είπαμε; Είμαι έτοιμος να σου δώσω λεφτά για σένα και
τα παιδιά σου να βολευτείς στην εξορία σου. Ακόμα είμαι πρόθυμος
να σε συστήσω σε φίλους να σε βοηθήσουν. Γυναίκα! Αν δε δεχτείς
την προσφορά μου, ανόητη σε λέω. Όμως αν πνίξεις το θυμό σου,
όφελος θάχεις.

ΜΗΔΕΙΑ Φύλαξε τα λεφτά σου! Δεν τα θέλω! Ούτε τους φίλους σου! Αχρηστα
κι ανώφελα είναι τα δώρα που τα προσφέρει κακός άνθρωπος
σαν κι εσένα.

ΙΑΣΩΝ Μάρτυρες βάζω τους θεούς πως ήρθα να σε βοηθήσω, εσένα και τα
παιδιά. Όμως εσύ περιφρονείς το καλό που σου προσφέρω. Ξεροκέφαλο
περιφρονείς αυτούς που σ' αγαπούν. Γι αυτό ετοιμάσου για νέες
πίκρες.

ΜΗΔΕΙΑ Φύγε! Ο νους σου στην κάμαρα της νεόνυμφης γυρνά. Σε καίει
ο πόθος. Τρέξε στη νύφη! Το λέω κι ας μ' ακούσουν οι θεοί:
θα κάνω το γάμο σου έτσι που γάμο δεν θα τον λες..

(Ο Ιάσων βγαίνει μαζί με την ακολουθία του.)

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Αλλοίμονο στον χτυπημένο απ' τις σάβτες του Ερώτα. Τιμή και
αρετή κόψια λόγια είναι γι αυτόν. Άμποτες κι έρπει η Κύπρη η
γαληνότατη, άλλη θεά γλυκύτερη δεν υπάρχει σαν κι αυτήν.
Όμως κυρά μου και δέσποινα μη μου ρίξεις στην καρδιά σάβτα
στον πόθο βουτηγμένη.

Κάλλιο να μ' αγαπά η φρόνηση, το πιό λαμπρό θεικό δώρο στους θνητούς. Κι η Αφροδίτη η φοβερή ας μη με τρελάνει για ξένον άντρα βάζοντας εντός μου άγριους θυμούς. Κάλλιο είναι να τιμά τ' αγαπημένα τα ζευγάρια.

Πατρία αγαπημένη, σπίτι γλυκό, ας ήτανε να μη βρεθώ σε ξένους τόπους τυλιγμένη στη φτώχεια και τους πικρούς τους θρήνους. Αν χάσω την πατρίδα μου, προτιμώ το Χάρο να με πάρει να γλυτώσω μια τέτοια ζωή. Γιατί απ' όλους τους πόνους ο πιό βαρύς είναι να χάνεις την πατρίδα.

Δεν είναι φήμες. Με τα ίδια μας τα μάτια τα είδαμε, Μήδεια. Εσένα κανείς δε σε συμπόνεσε. Ούτε χώρα ούτε φίλοι ενώ εσύ σφαδάζεις μέσα σε τραγικά παθήματα.

④

(Μπαίνει ο ΑΙΓΕΥΣ και η συνοδεία του)

Για κείνον που καταφρονεί τους δικούς του, κακός χαμός. Τέτοιος άνθρωπος ποτέ δε θάχει τη δική του αγάπη.

ΑΙΓΕΥΣ Χαίρε, Μήδεια! Δέξου αυτή την όμορφη προσφώνηση φίλου.

ΜΗΔΕΙΑ Ω, χαίρε και σε σένα Αιγέα! Γιέ του Πανδύονος του σοφού.

Από ποιόν τόπο μας έρχεσαι;

ΑΙΓΕΥΣ Από το πανάρχαιο του Φοίβου το Μαντείο.

ΜΗΔΕΙΑ Πώς και πήγες στο μαντικό ομφαλό της γης;

ΑΙΓΕΥΣ Πώς ν' αποκτήσω παιδιά. Αυτό ρώτησα.

ΜΗΔΕΙΑ Για το θεό; Δεν έχεις παιδιά; Ακλήρος είσαι;

ΑΙΓΕΥΣ Κάποιος θεός με κατατρέχει.

ΜΗΔΕΙΑ Γυναίκα έχεις; Ή μήπως είσαι άγαμος;

ΑΙΓΕΥΣ Έχω γυναίκα.

ΜΗΔΕΙΑ Κι ο φοίβος τί σου είπε;

ΑΙΓΕΥΣ Χρησμό ανεξήγητο για το ανθρώπινο μυαλό.

ΜΗΔΕΙΑ Μπορώ να μάθω κι εγώ το θεικό χρησμό;

ΑΙΓΕΥΣ Και βέβαια ναι αφού χρειάζεται σοφία.

ΜΗΔΕΙΑ Αφού λοιπόν επιτρέπεται, ας το μάθουμε κι εμείς.

ΑΙΓΕΥΣ "Το πόδι δεν πρέπει ν' ακουμπήσει τον ασκό".

ΜΗΔΕΙΑ Πριν από ποιά πράξη; Και πριν πας σε ποιά χώρα;

ΑΙΓΕΥΣ Πριχού φτιάσω στο πατρικό μου σπίτι.

* ΜΗΔΕΙΑ
ΑΙΓΕΥΣ
ΜΗΔΕΙΑ

Στον μαγικό ορισμό (α) γα)
Για ε' άποχίσιω ήαδία, ήρητι να μεταξερω θείκο χρησμο
είτω πραγματικά σοσοι

ΜΗΔΕΙΑ Και γιατί με το καλκι σου άραξες 'σε τούτη τη χώρα;
ΑΙΓΕΥΣ Υπάρχει μου ελπαι κάποιος ονόματι Πιτθέας.
ΜΗΔΕΙΑ Γιος του Πέλοπα: θεοσεβούμενος;
ΑΙΓΕΥΣ Ε' αυτόν πρέπει να μεταφέρω το θεικό χρησμό.
ΜΗΔΕΙΑ Είναι πραγματικά σοφός. Και ειδικός στις μαντείες.
ΑΙΓΕΥΣ Μα και για μένα αγαπητός σαν αδερφός. *

ΜΗΔΕΙΑ Μακάρι να ευτυχήσεις. Να βρεις αυτό που λαχταράς.
ΑΙΓΕΥΣ Ομως χλωμή σε βλέπω και μαραμένη. Τι έχεις;
ΜΗΔΕΙΑ Αιγέα: Αντρας χειρότερος δεν υπάρχει απ' τον δικό μου.
ΑΙΓΕΥΣ Τι σούκανε; Μίλα καθαρά.
ΜΗΔΕΙΑ Χωρίς να τον έχω βλάψει, κακό μου κάνει..
ΑΙΓΕΥΣ Τι σούκανε; Μίλα πιό καθαρά.
ΜΗΔΕΙΑ Άλλη πήρε γυναίκα..

ΑΙΓΕΥΣ Τόλμησε να κάνει μια τέτοια ατιμία;
ΜΗΔΕΙΑ Ναι. Και μένα που άλλοτε μ' αγαπούσε, τώρα με περιφρονεί.
ΑΙΓΕΥΣ Τον χτύπησε ο Έρωτας; Ή σε βαρέθηκε;
ΜΗΔΕΙΑ Μεγάλος έρωτας: Άρνιέται τους δικούς του.
ΑΙΓΕΥΣ Παράτα τον λοιπόν κι εσύ αφού ανάξιός είναι.)
ΜΗΔΕΙΑ Γαμπρός βασιλικός πάσχισε να γίνει.
ΑΙΓΕΥΣ Ποιανού κόρη παίρνει;
ΜΗΔΕΙΑ Του Κρέοντα. Του βασιλιά της Κορίνθου.
ΑΙΓΕΥΣ Με το δίκιο σου πονάς κυρά μου.
ΜΗΔΕΙΑ Χάθηκα σου λέω. Και τώρα με διώχνουν απ' την πόλη.
ΑΙΓΕΥΣ Και ο Ιάσοντας; Το δέχεται αυτό; Ανάξιος είναι.
ΜΗΔΕΙΑ με τα λόγια όχι. Στην πράξη, ναι **ΝΑΙ!**

(Γονατίζει)

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Μήδεια! Μήδεια! Μήδεια! Μήδεια!

ΜΗΔΕΙΑ Ορκο κάνω στα γένια σου και στα γόνατα σου: Ίκέτισα γίνουμαι..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Βλέπω το χαμό σου και πονώ, Μήδεια...

ΜΗΔΕΙΑ Σπλαχνίσουμε τη βαριόμοιρη..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Ποιά Μοίρα κακιά σε κατατρέχει. Δεν υπάρχει θεός για σένα..

ΜΗΔΕΙΑ Σπλαχνίσου με, μη μ' αφήνεις έρημη στην εξορία μου...

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Κλάψε, Μήδεια.. Ποιά Μοίρα κακιά..

ΜΗΔΕΙΑ Δέξου με στη χώρα σου.. Έτσι, να σου χαρίσουν οι θεοί παιδιά..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Κλάψε Μήδεια..Κλάψε Μήδεια

και ΒΑΣΣΙσε κατατρέχει

ΜΗΔΕΙΑ ..κι ευτυχισμένος κάποτε τα μάτια σου να κλείσεις.
Ανέλπιστο καλό για σένα είναι που με βρήκες. Τα βότανα
μου έχουν δύναμη να χαρίζουν τέκνα σε όσους δεν μπορούν
να τ'αποκτήσουν.

ΑΙΓΕΥΣ (Τη σηκώνει) Δεν σου αρνούμαι αυτή τη χάρη. Πρώτον γιατί
σέβομαι τους θεούς κι ύστερα μου τάξεις παιδιά. Ελα
στον τόπο μου και θα σε προστατέψω. Όμως δε θα σε πάρω εγώ.
Μόνη σου πρέπει να ρθεις και θα βρεις ασφάλεια κοντά μου.
Φύγε μόνη. Γιατί δε θέλω μπλεξίματα.

ΜΗΔΕΙΑ θα κάνω όπως τ'ο λες. Ορκο όμως θέλω από σένα.

ΑΙΓΕΥΣ Γιατί, ο λόγος μου δε σου φτάνει;

ΜΗΔΕΙΑ Μου φτάνει. Όμως με μισεί το σπίτι του Πελλά και ο Κρέοντας.
Αν δεθείς με όρκο, δε θα μ'αφήσεις τότε να με πάρουν. Αν
αρκεστώ μόνο στο λόγο σου αύριο μπορεί να γίνεις φίλος
τους και να με παραδώσεις. Τι εγώ δύναμη δεν έχω ενώ εκείνοι
πλούτη έχουν και παλάτια.

ΑΙΓΕΥΣ Μεγάλη πρόβλεψη δείχνουν τα λόγια σου. Δεν αρνούμαι αν
επιμένεις να ορκιστώ. Είναι και για μένα ασφάλεια γιατί θάχω
να το λέω στους εχθρούς σου. Έτσι κι ασφαλισμένη θα είσαι.
Πες μου, σε ποιούς θεούς θέλεις να ορκιστώ;

ΜΗΔΕΙΑ Στη Γη. Και στον Ήλιο. Πατέρα του πατέρα μου.
Ορκο να κάνεις στους θεούς και στο μεγάλο Δία
στου Αδη τις βαριές σκιές που κατοικούν βαθειά
στη γη, τη Μοίρα μας ορίζουν. Ήλιε, λούσε με στο
Φως.

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ. Λούσε μας στο Φώς. Διόξε τα σκοτάδια. Τυφλός
είναι όποιος πονά.. Ο πόνος κλώθει ανήκουστα δεινά.
Μέγα Δία εσένα καλώ. Μην αφήσεις να δουν τα μάτια μου
φονικό φριχτό.

ΑΙΓΕΥΣ Ορκο θα κάνω στους θεούς και στο μεγάλο Δία.
Στου Αδη τις βαριές σκιές που κατοικούν βαθειά
στη γη, τη Μοίρα μας ορίζουν. Ήλιε, λούσε με στο Φως.

~~(Προς τη Μήδεια) Πως θα κάνω ή δε θα κάνω ποιο πράγμα;~~

- ~~ΜΗΔΕΙΑ Πως δε θα με διώξεις ποτέ απ' τον τόπο σου ούτε θα δεχτείς ποτέ να με παραδώσεις στους εχθρούς μου.~~
- ~~ΑΙΓΕΥΣ Ορκίζομαι στη Γη και στο λαμπρότατο το φώς του Ηλιου! Και σ' όλους τους θεούς πως είμαι βράχος ακλόνητος σε όσα μου ζητάς.~~
- ~~ΜΗΔΕΙΑ Σ' ευχαριστώ. Κι αν παθήσεις τον όρκο σου ποιά κατάρα πρέπει τότε να σε βρει;~~
- ~~ΑΙΓΕΥΣ Να πάθω όσα παθαίνουν όσοι δε φοβούνται τους θεούς!~~
- ~~ΜΗΔΕΙΑ Να πας στο καλό! Μόλις τελειώσω αυτά που πρέπει να πράξω εδώ, να με περιμένεις, Αιγέα, στην πόλη σου.~~

(Οι Ακλόουθοι, οι Αυλικοί και οι Στρατιώτες τραγουδώντας περικυκλώνουν τον Αιγέα που τους οδηγεί προς την Εξοδο)

ΧΟΡΟΣ ΑΝ. Γλυκειά στιγμή του γυρισμού με γεμίζεις με χαρά:
Να φύγω γρήγορα ζητώ, με κνίγει το κακό..
Αιγέα δώσε προσταγή! Στο πλοίο βιάζομαι να
μπω. Μονάχα οι θεοί μπορούν να κνίξουν
τη σφαγή! Εγώ είμαι θνητός.. Σε σπίτι γυρνώ
πατρικό. Θυσία θα κάνω στο βωμό!

(Όλοι έχουν βγει. Στην τελευταία στιγμή πάνω στο ALLO VIVACE ο Αιγέας στέκεται και στρέφεται προς το ΧΟΡΟ Γυναικών που τραγουδά γι αυτόν. Στο τέλος του χορικού ο Αιγέας βγαίνει απ' τη σκηνή) [ΤΕΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ]

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ. Αμποτε ο Ερμής, ο γιός της Μαιας, προστάτη των πεζοπόρων να σε οδηγήσει καλά ως το παλάτι σου κι όσα ζητάς να γίνουν γιατί έχεις μεγάλη καρδιά, ω Αιγέα!

(βγαίνει ο Αιγέας)

25

~~ΜΗΔΕΙΑ Ω Δία! Και συ η Δίκη του Δία! Και συ του Ηλιου το Φως! Και συ οι φίλες μου, έστρεσε η ώρα να νικήσω τους εχθρούς μου! Μπροστά μας ανοίγει ο δρόμος της νίκης. Τώρα θα~~

πληρώσουν οι εχθροί μου. Τη στιγμή που πνιγόμενοι μέσα στα πάθη μου ήρθε αυτός ο άνθρωπος, αληθινό λιμάνι, Σ' αυτό το λιμάνι θα δέσω σαν το πλοίο στον κάβο, όταν με το καλό φθάσω στις Παλλάδας την πόλη και στην Ακρόπολη.

Και τώρα, άκου τα σχέδια μου: θα ζητήσω να δω τον Ιάσωνα. Θα του μιλήσω γλυκά πως συμφωνώ τάχα με τα έργα του "Καλά έκανες το γάμο" θα του πω. "Καλά που με παράτησες. Για το συμφέρον μας το κάνεις. Καλά τα σκέφτηκες". Θα του ζητήσω μετά να μείνουν τα παιδιά μας εδώ να μην τα περιπαίζουν στα ξένα κι έτσι να σκοτώσω με δόλο τη νύφη. Θα δώσω στα παιδιά μου να της πάνε δώρο νυφικό αραχνούφαντο βουτηγμένο σε φαρμάκι που θα δώσει σ' αυτήν και σ' όποιους την αγγίζουν θάνατο φριχτό.

Ως εδώ καλά. Για τα μετά, βασανίζομαι γιατί δεν ξέρω τί πρέπει να πράξω. Θα σφάξω τα παιδιά μου: κανένας δεν θα μπορέσει να τα γλιτώσει απ' τα θανάτερά μου χέρια. Έτσι θα ξεριζώσω το σκίτι του Ιάσωνα. Φριχτότατο έργο θα κάνω με γερή καρδιά. Και μετά θα φύγω μακριά από τούτο τον τόπο όπου θα χύσω το αίμα των παιδιών μου..

ΚΟΡΟΣ ΓΥΝ. Είναι λόγια του θυμού. Είσαι μάνα, δεν μπορεί να πιστεύεις σε όσα λες.

ΜΗΔΕΙΑ. Άλλες μου, δεν το μπορώ να γελούν με τα πάθη μου οι εχθροί μου.

ΚΟΡΟΣ ΓΥΝ. Τα παιδιά σου σε τί φτάνει;

ΜΗΔΕΙΑ. Εμπρός.

ΚΟΡΟΣ ΓΥΝ. Μήδεια!

ΜΗΔΕΙΑ. Κι αν ζήσουν, τί καλό θα ιδούν;

ΚΟΡΟΣ ΓΥΝ. Μόνο το φως τους φτάνει..

ΜΗΔΕΙΑ. Δίχως σκίτι και πατρίδα..

ΚΟΡΟΣ ΓΥΝ. Η μάνα είναι πατρίδα!

ΜΗΔΕΙΑ. Λάθος φριχτό που κίστεφα τον Έλληνα κι άφησα το πατρικό το σκίτι.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Το φταίξιμο δικό σου..

ΜΗΔΕΙΑ Όμως με τη βοήθεια του θεού ο Ιάσων θα πληρώσει
ακληρά..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Δυπήσου τα παιδιά σου!

ΜΗΔΕΙΑ Γιατί ούτε τα παιδιά του πιά θα έχει..
Ούτε θ' αποκτήσει καινούρια από νύφη νεκρή..
Αυτή είναι η Μοίρα κι αυτής της δύστυχης
απ' τα δικά μου τα φαρμάκια φριχτό θάνατο
να βρει..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Κλάψε καρδιά μου κλάψε..Μας ξεχάσαν οι θεοί..
Μέγα κλά σε καλώ! Σε δοξάζω και βογγώ..

ΜΗΔΕΙΑ Κανένας μη με θαρρεί αδύνατη και ήρεμη..

Για τους εχθρούς μου σκληρή είμαι. Γλυκειά για όσους
μ' αγαπούν. Άνθρωποι τέτοιοι ζούνε με τιμή.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Αφού μας εμπιστεύτηκες έκου τί θα σου πούμε
κι εμείς. Από σέβας στους νόμους αλλά και για το
δικό σου καλό τέτοιες πράξεις μην κάνεις.

ΜΗΔΕΙΑ Αλλιώς δε γίνεται! Αν είχες πάθη τα πάθη τα
δικά μου δε θα με συμβούλευες έτσι.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Και πώς θ' αντέξει η καρδιά σου να σφάζεις τα ίδια
τα παιδιά σου;

ΜΗΔΕΙΑ Με φαρμάκι θα γεμίσω έτσι την καρδιά του Ιάσωνα..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Φοβάμαι πως το πάθος της τυφλώνει τη σκέψη της.
Και τη δική σου δυστυχία δεν την λογαριάζεις;

ΜΗΔΕΙΑ Εμπρός! Τα λόγια είναι περιττά!

(Προς την Τροφός:) Πήγαινε λοιπόν να φέρεις τον Ιάσωνα.

Σε σένα εμπιστεύομαι. Κι αν θέλεις το καλό μου,
κι αν είσαι και συ γυναίκα, έχε το στόμα σφαιριστό.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Ω Αθηναίοι! Ερεχθίδαι το παλαιόν Ολβιοι! Παιδιά καλό-
τυχων θεών και της ιερής Γης απάτητης από εχθρούς, πανένδο-
ξη σοφία σας τρέφει. Με βήμα αλαφρό περπατάτε μέσα
σε αιθέριο κλίμα εκεί, που η Αρμονία γέννησε τις Μούσες.
Η Αφροδίτη εκεί δροσίζεται στου Κηφισού τα κρυστάλινα
τα νερά όπου άβρες γλυκόπνοες κάμπους και βουνά

Σόφο 3

2η ΠΡΑΞΗ

δροσίζουν. Στολίζουν τα μαλλιά της με στεφάνι αρωματιστό
ροδοδάφνης καθώς στέλνει τους Ερωτες να καθίσουν στο
πλευρό της Σοφίας και να τη βοηθούν σε κάθε φανέρωμα
της Αρετής.

Αυτή η πόλη πώς θα σε δεχτεί, Μήδεια, σα σκοτώσεις τα
παιδιά σου; Εσένα την ανόσια; Η πόλη με τα ιερά
ποτάμια, χώρα φιλόξενη για τους καλούς. Σκέψου, σκέψου,
σκέψου τα παιδιά σου, πώς θα τους μπήξεις το μαχαίρι;
Το χέρι σου πώς θα τολμήσει τέτοιο φονικό; Προσπέφτομε
στα γόνατα. Σε ικετεύομε. Μη! Μη σκοτώσεις τα παιδιά σου!

Από πού θα πάρεις θάρρος; Πώς θα τολμήσει η ψυχή και το
χέρι σου, τέτοιο κακό να κάνουν στον παιδιών σου την καρδιά;
Πώς θα μπορέσεις να τα δεις νεκρά και σκοτώμένα; Από
σένα τη μάνα τους; Όχι! δε θα το μπορέσεις! Τί θα κάνεις
όταν τα άμοιρα γονατήσουν μπροστά σου; θα μπορέσεις τότε
(Μπαίνει αργά ο ΙΑΣΩΝ συνοδευόμενος απ' την ΤΡΟΦΟ)
να βάψεις τα χέρια σου στο αίμα των παιδιών σου;

6
ΙΑΣΩΝ

Με κάλεσες κι ήρθα. Εγώ δε σ' αποφεύγω κι ας με μισείς.
Πες μου τί άλλο θέλεις από μένα;

ΜΗΔΕΙΑ

Συμπάθησε με σε παρακαλώ, Ιάσωνα, για όσα είπα.
Γλυκειές που ήταν οι κρυφές μας αγάπες. Σ' έκρυβα, Ιάσωνα,
θυμήσου και σου δείχνα το δρόμο να
βγαίνεις πάντα νικητής. Γλυκειές ήταν οι κρυ-
φές μας αγάπες. Γι αυτό αν θυμώνω, εσύ πρέπει να
με συγχωρείς. Αλήθεια να τρελλάθηκα τόσο, που
να μισώ τους γνωστικούς; Να γίνομαι μισητή στο
βασιλιά και στον άντρα μου που για το καλό μου παν-
τρεύεται τη βασιλοπούλα να σπείρει τ' αδέρφια των παιδιών
μου. Λοιπόν ας μη θυμώνω. Αλλιώςτε όλα με τη βοήθεια των
θεών πάνε καλά! Έχω παιδιά κι είμαστε διωγμένοι απ' την
Ιωλκή χωρίς φίλους. Αυτά σκεφτήκα Ιάσωνα κι είπα
μέσα μου: Ανόητη είσαι να θυμώνεις. Έτσι επαινώ τις
πράξεις σου! Πόσο μυαλωμένος αλήθεια στάθηκες να
μας δώσεις αυτή τη συγγένεια! Αμυαλή ήμουνα να μη
σου συμπαρασταθώ απ' την αρχή.

Εγώ τό κρεβάτι σας θα στρώσω. Κι όλο χαρές τη νύφη
θα στολίσω. Γυναίκες όμως είμαστε και δε σου πάει στο
άδικο να μου μοιάσεις. Και στις ανοησίες μου ανοησίες
και συ να πεις. Υποχωρώ γιατί ξέρω πως δε σκεφτόμουν
λογικά. Τώρα σκέφτομαι σωστά:

(Γυρίζει κατά το σπίτι και φωνάζει:) Παιδιά! Παιδιά μου!
Τί κάθεστε μέσα; Βγείτε έξω!

(Τα παιδιά βγαίνουν συνοδευόμενα απ' τον ΠΑΙΔΑΓΩΓΟ)
Φιλήστε τον πατέρα σας. Βγάλτε το μίσος απ' την καρδούλα
σας όπως έκανα κι εγώ. Φιλιωθείτε! Φιλιωθείτε!
Με τα χεράκια σας πάρτε το χέρι του...

(Ενώ τα παιδιά δίνουν τα χέρια στον πατέρα τους η ΜΗΔΕΙΑ
στρέφεται προς το κοινό)

Ωμίενα! Ωμίε! Αλλόλομονο! Σα συλλογίζομαι

το τρομερό κακό που μου καλεί το μυαλό..

Παιδιά μου! Τάχα θα ζήσετε πολύ ν' απλώνετε τα χέρια

σας έτσι.. Ήμιοιρη εγώ τα μάτια μου βουρκώνουνε..

Φόβος κατέχει την ψυχή μου..

(Αγκαλιάζει τα παιδιά της)

Με δάκρυα βρέχω τ' αγαπημένα σας πρόσωπα που
τώρα ξανά με τον πατέρα σας φιλιώνω.

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Δάκρυα και μένα μου πλημμυρίσανε τα μάτια. Αχ, ας
σταματήσει εδώ το κακό.

ΙΑΣΩΝ Αινώ, γύναι, τάδ, ουδ' εκείνα μέμφομαι

Επαινώ τα λόγια σου τα τωρινά έχωνόντας τα παλιά

Βρίσκω πως είναι φυσικός ο θυμός της γυναίκας που την

αφήνει ο άντρας της για κάποιαν άλλη. Όμως εσύ

άλλαξες τώρα γνώμη. Βλέπω πως σκέφτεσαι πιά καλά.

Γυναικός έργα ταύτα σώφρονος.

(Προς τα παιδιά του)

Παιδιά μου! Για σας φροντίζει ο πατέρας σας. Και σωστά
είναι τα έργα του με τη βοήθεια των θεών. Γιατί εσείς
και τ' αδέρφια σας, πρώτοι πολίτες θάσαστε στην Κόρινθο.
Αλλ' αυξάνεσθε. Μεγαλώστε εσείς. Ο πατέρας σας θα

φροντίζει για τα υπόλοιπα, με τη βοήθεια των θεών. Να γίνετε παλληκάρια Ξακουστά. Φόβος και τρόμος για τους εχθρούς μου.

(Προς τη Μήδειά που του έχει γυρίσει την πλάτη και κλαίει)
Μα εσύ γιατί γύρισες το πρόσωπο σου
και με δάκρυα στα μάτια σου ποτίζεις; Γιατί δε χάρεσαι
με όσα λέω;

ΜΗΔΕΙΑ

Δεν είναι τίποτα.. Αυτά τα παιδιά συλλογιέμαι..

ΙΑΣΩΝ

Διώξε το φόβο. Για όλα θα φροντίσω εγώ.

ΜΗΔΕΙΑ

Αυτό θα κάνω. Στα λόγια σου θα στηριχτώ. Όμως η γυναίκα είναι δειλή κι εύκολη στα δάκρυα.

ΙΑΣΩΝ

Τότε γιατί κλας για τα παιδιά μας;

ΜΗΔΕΙΑ

Μάνα τους είμαι. Όταν άκουσα τις ευχές σου, φόβος μ' έπιασε μήπως και δε γίνουν αυτά που σκέφτεσαι.

Σου μίλησα πριν. Τώρα άκου και τα υπόλοιπα:

Αφού ο βασιλιάς της Κορίνθου αποφάσισε να με διώξει τότε άς φύγω μόνη. Ζήτησε απ' τον Κρέοντα να κρατήσει εσύ τα παιδιά στη δική σου προστασία.

ΙΑΣΩΝ

Θα δοκιμάσω να το κάνω. Δεν ξέρω αν θα τον πείσω..

ΜΗΔΕΙΑ

Τότε ζήτησε το απ' τη γυναίκα σου να πείσει τον πατέρα της.

ΙΑΣΩΝ

Είμαι σύμφωνος γι αυτό. Ελπίζω πως θα την πείσω.

ΜΗΔΕΙΑ

(Μιλώντας στον εαυτό της) Αν μοιάζει με τις άλλες γυναίκες..

(Προς τον Ιάσωνα) Θα σε βοηθήσω κι εγώ σ' αυτό. Θα της στείλω με τα παιδιά δώρα ανεκτίμητα: Νυφικό φόρεμα αραχνούφαντο και στεφάνι χρυσό.

(Προς τις υπηρέτριες)

Γρήγορα τρέξτε και φέρτε τα δώρα. Χίλιες φορές ευτυχισμένη θάναί η νύφη αφού θα πλαγιάσει στο πλευρό σου στολισμένη με τα στολίδια που ο Ήλιος ο πατέρα του πατέρα μου τα χάρισε στους απογόνους του.

(Μια σκλάβα φέρνει τα δώρα)

ΜΗΔΕΙΑ

Παιδιά μου, πάρτε τα νυφιάτικα δώρα μου να τα πάτε στην ευτυχισμένη νύφη παντρη βασιλοπούλα.

Ούτοι δώρα μεμπτά δέξεται. Δεν είναι δώρα ευκαταφρόνητα.

ΙΑΣΩΝ

Αμυαλη είσαι Μήδεια να σκορπάς τα πλούτη σου.
Το παλάτι είναι γεμάτο με χρυσάφι και πέπλα. Μην
τα δίνεις. Φύλαξε τα για σένα. Προτιμώ η γυναίκα μου
να τιμήσει με την πράξη της το δικό μου λόγο παρά
τα δώρα σου.

ΜΗΔΕΙΑ

Κάνεις λάθος! Ακόμα και οι θεοί πέθονται με
δώρα. Πιό δυνατό είναι το χρυσάφι για τους θνητούς, παρά
χίλια λόγια. Εκείνη τώρα είναι ευτυχισμένη. Χαρές
και μεγαλεία της χαρίζουν οι θεοί. Είναι κορίτσι!
Είναι βασίλισσα! Για να μην πάνε τα παιδιά μου εξορία
θα της χάριζα την ίδια τη ζωή μου! Οχι μονάχα χρυ-
σάφι. Ελάτε παιδιά μου! (Αγκαλιάζει τα παιδιά της)

Πηγαίνετε στα λαμπερά παλάτια. Ζητεστε να σας λυπηθεί η καιν
η καινούρια νύφη του πατέρα σας και δική μου
κυρά! Παρακαλέστε την να μην σας διώξουν από δω
και δώστε της τα στολίσια (Επίσημα) Είναι
ανάγκη να γίνει αυτό που σας λέω! Να τα πάρει με
τα ίδια της τα χέρια. (Τα σπρώχνει) Τρέξτε γρήγορα.
Κι όταν τελειώσετε, ελάτε ξανά κοντά μου
να μου φέρετε ευχάριστη είδηση για όσα ποθώ να πετύχω.

(Τα παιδιά απομακρύνονται μαζί με τον ΙΑΣΩΝΑ και τον ΠΑΙΔΑΓΩΓΟ)

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ

Πάνε οι ελπίδες μου πιά για των παιδιών της τη ζωή.
Πέρνουν το δρόμο της σφαγής.

Η νύφη, ω άμοιρη, στεφάνια χρυσά
στα χρυσά της τα μαλλιά θα βάλει
θανατερά στολίσια.

Ξεγελασμένη από τη θεική τη λάμψη θα βάλει το πέπλο
και το στεφάνι το χρυσό, νύφη του Χάρου θα γίνει.

Σε τέτοιο θάνατο φριχτό, από τη μοίρα της γραμμένο
η δύστυχη θα πέσει. Δε θα γλιτώσει απ' το χαμό.

Και συ βασιλικέ γαμπρέ, βαρειόμοιρε, σε θάνατο ζυγώνεις

φριχτό δίχως να το βλέπεις. Κλάψε τα παιδιά σου και τη γυναίκα σου. Δόστυχε Ιάσων δεν ξέρεις τί σου γράφει η Μοίρα...

Μα στενάζω και για σένα, άμοιρη, που τα ίδια τα παιδιά σου θα σφάζεις για ένα κρεβάτι νυφικό.

(Μπαίνει ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ με τα ΠΑΙΔΙΑ)

7

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Κυρά μου τα παιδιά σου δε θα πάνε εξορία. Η νύφη χαρούμενη πήρε τα δώρα και σου κάνει τη χάρη:

Όμως εσύ, γιατί δεν χαίρεσαι γι αυτό;

ΜΗΔΕΙΑ

Ωιμένα!

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Τα νέα είναι καλά, γιατί θρηνείς;

ΜΗΔΕΙΑ

Ωιμένα και πάλι ωιμένα!

ΠΑΙΔΑΓΩΓ.

Μήπως άθελα μου σου έφερα κακά νέα; Για καλά τα νόμιζα.

ΜΗΔΕΙΑ

Σ' άκουσα. Δε φταις εσύ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓ.

Μα εσύ κλαίς!

ΜΗΔΕΙΑ

Άκουσε γέρο. Η ανάγκη με κάνει να κλαίω. Εγώ τα σκέφτηκα όλα όσα θα γίνουν με τη βοήθεια των θεών.

ΠΑΙΔΑΓΩΓ.

Υπομονή! Ίσως γίνει και για σένα αυτό που γίνεται για τα παιδιά.

ΜΗΔΕΙΑ

Όμως πριν θα γίνουν πολλά..

ΠΑΙΔΑΓΩΓ.

Δεν είσαι η πρώτη που χάνεις τα παιδιά σου. Θνητή είσαι και πρέπει να υπομένεις.

ΜΗΔΕΙΑ

Αυτό θα κάνω! Πήγαινε να ετοιμάσεις το δείπνο των παιδιών.

(Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ φεύγει. Η ΜΗΔΕΙΑ πλησιάζει αργά προς τα ΠΑΙΔΙΑ της. Τα παίρνει αγκαλιά. Τα χαιδεύει και τα γεμίζει φιλιά.)

Παιδιά μου! Μικρά γλυκά μου παιδιά.. Εσείς τώρα έχετε σπίτι και πόλη. για να ζήσετε μόνα, χωρίς τη δύστυχη τη μάνα σας.

Εγώ διωγμένη πρέπει τώρα να φύγω σε ξένους τόπους εξόριστη

να ζήσω χωρίς να σας χαρώ πριν σας παντρεύω
να στολήσω με άνθη το νυφικό σας κρεβάτι.

Ω: ταλαίπωρη εγώ και πεισματάρια είμαι! Του κάκου σας
μεγάλωσα, του κάκου σας γέννησα με πόνους. Ελπίζα πως
θα σταθείτε στο πλευρό μου στη στερνή μου την ώρα να μου
κλείσετε τα μάτια. Να νεκροστολίσετε... Πάνε πιά αυτές
οι σκέψεις οι γλυκιές, χαθήκανε για μένα.. Δίχως εσάς έρημη
και μόνη, μαύρες μέρες με προσμένουν τώρα..

Τα ματάκια σας παιδιά μου θα πάψουν να βλέπουν τη μάνα σας
αφού κι εσείς θα φύγετε, θ' αλλάξετε ζωή. Γιατί καρδούλες μου
έτσι με γλύκα με κυττάτε; Γιατί στα χείλη σας ανθίζει
αυτό το γέλιο το στερνό;

Ωιμένα! Ωιμέ! Τι να κάνω; Καλές μου το θάρρος μου
φεύγει βλέποντας τα πρόσωπα τους. Αφήνω τις κακές τις σκέψεις!
θα πάρω μαζί μου τα παιδιά! Τάχα είναι ανάγκη
μόνο και μόνο για να πικράνω τον πατέρα τους διπλές και
τρύδιπλες συμφορές να βάλω στην καρδιά μου; Οχι!
Δεν θα το κάνω!

Ομως τί μ' έπιασε ξαφνικά; Ν' αφήσω τους εχθρούς μου α-
τιμώρητους να γελούν με τα δικά μου πάθη; Χρειάζεται τόλμη!
Να σκληρήνω πρέπει την καρδιά μου!

Παιδιά: (Τα σπρώχνει) Μπειτε μέσα! Γρήγορά!

(Τα παιδιά φοβισμένα τρέχουν προς το σπίτι)

Οποιος βρῆσκει πως η θυσία που θα κάνω είναι ανόσια, να
φύγει! Αυτό το χέρι είναι σταθερό! Δε θα δειλιάσει!

Αχ, όχι! Δύστυχη Μήδεια.. Μην προχωρήσεις σε τέτοιες
πράξεις. Λυπήσου τα παιδιά σου..

Σε σας ορκίζομαι τώρα θεοί τιμωροί του κάτω κόσμου!
Σε σένα Πλούτωνα πως δε θ' αφήσω τους εχθρούς μου να
σκοτώσουν με μαρτύρια τα παιδιά μου!

Κάλλιο να τα σκοτώσω εγώ η ίδια που τα γέννησα!
Το τέλος τους είναι γραμμένο: θάνατος! Και δε θα
τον ξεφύγουν!

(Σα να βλέπει δράμα) Και να! Η νύφη τώρα βάζει

το στεφάνι, σφαδάζοντας πεθαίνει μες στα πέπλα..

Ναι! Το ξέρω!

(Ξανασκέφτεται τα παιδιά της. Κυττάζοντας προς το σπίτι.)

Όμως ας χαιρετήσω τα παιδιά μου. Πικρό δρόμο τώρα πρόκειται να πάρω εγώ κι αυτά τα δύσμοιρα ακόμα πιο πικρό..

(Κάνει σήμα για να βγουν. Τα παιδιά έρχονται δισταχτικά κοντά της)
Παιδιά μου! Δώστε μου το δεξί σας χέρι

(Τα σφίγγει στην αγκαλιά της και τα γεμίζει φιλιά)

να το φιλήσει η μάνα σας. Ω, ακριβό μου χέρι. Ακριβό μου στόμα. Κορμιά ευγενικά, πρόσωπα ωραία, ας είστε καλά εκεί που πάτε.. Σ' αυτόν τον κόσμο δεν έχει για σας ευτυχία. Σας την έχει κλέψει ο πατέρας σας.. Ω, αγκάλιασμα γλυκό.. ω, τρυφερά κορμάκια και γλυκειά ανάσα των παιδιών μου.

(Τα σπρώχνει ξανά με βία) Γρήγορα! Πηγαίνετε μέσα!

(Τα προστάζει να μπουν στο σπίτι) Δε βαστώ άλλο να σας βλέπω..

Με γονατίζει η δυστυχία και η συμφορά..

(Τα παιδιά μπαίνουν στο σπίτι.)

Ξέρω καλά το κακό που πρόκειται να κάνω.

Όμως ο θυμός νικά τα λογικά μου.. Έτσι γίνονται πάντα στους ανθρώπους οι μεγάλες συμφορές..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Πολλές φορές μπήκα..

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Πολλές φορές μπήκα σε σκέψεις δύσκολες για γυναίκα..

ΧΟΡΟΣ Δύσκολες και λεπτές..

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Όμως σε μερικές από μας η Μούσα μας συντροφεύει και μας χαρίζει σοφία..

ΧΟΡΟΣ Όμως μερικές από μας η Μούσα..

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Λέω λοιπόν, ευτυχισμένοι είναι όσοι δεν έχουν παιδιά..

ΧΟΡΟΣ Η Μούσα..

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Ο άτεκνος δεν ξέρει αν τα παιδιά γλυκαίνουν ή πικραίνουν τη ζωή.

ΧΟΡΟΣ Η Μούσα μας συντροφεύει..

CGP 5

- ΚΟΡΥΦΑΙΑ Κι αυτοί που έχουν παιδιά τους βασανίζει η έγνοια πώς τα μεγαλώσουν..
- ΧΟΡΟΣ Μας συντροφεύει..
- ΚΟΡΥΦΑΙΑ ..δίσχως να ξέρουν αν μοχθούν για τέκνα καλά ή όχι..
- ΜΗΔΕΙΑ Καλές μου, ώρα πολλή πέρασε κι ακόμα περιμένω να δω τί γίνηκε στο παλάτι. Μα να: Βλέπω ένα δούλο του Ιάσονα άρχεται λαχανιασμένος. Δίγυρα κάποιο κακό έρχεται να μας πει.

8

(Μπαίνει λαχανιασμένος ο ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ)

- ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Μήδεια: Μήδεια: Ξού πούχεις κάνει έργο φριχτό και ανόσιο. Φύγε: Φύγε: Πάρε καράβι ή άμαξα και φύγε γρήγορα:
- ΜΗΔΕΙΑ Πές πρώτα τί μου καταλογίζουν πως έκανα.
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Τα φαρμακερά σου βόθρα σκοτώσαν τη βασιλοπούλα και τον Κρέοντα:
- ΜΗΔΕΙΑ Να ζήσεις: Ωραία τα λες: Με τα όμορφα λόγια σου φίλος μου έγινες:
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Άκουσα τάχα καλά: Τί λες: Τρελλάθηκες φαίνεται ν' ακούς φριχτά γεγονότα και συ να χαίρεσαι. Κι ούτε που φοβάσαι..
- ΜΗΔΕΙΑ Μη βιάζεσαι. Άκουσε πρώτα. Όμως πριν πες πώς έγινε το κακό. Πώς χαθήκαμε: Γιατί αν ο θάνατος τους ήταν μαρτυρικός, διπλή θάναη η χαρά μου.
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Όταν είδαμε τα παιδιά σου να μπαίνουν στο παλάτι με τον πατέρα τους εμείς, οι δούλοι χαρήκαμε γιατί σκεφθήκαμε πως φιλιώσατε με τον Ιάσονα. Γεμίζαμε με φιλιά τα παιδιά σου στα μάγουλα και στα ξανθά μαλλιά τους. Εγώ είχα τόση χαρά που τ' ακολουθήσα στα δάματα των γυναικών. Η βασιλοπούλα σαν είδε τον Ιάσονα γλόκανε η όψη της. Όμως σαν πρόσεξε τα παιδιά γύρισε το κεφάλι με σιχασιά. Τότε ο Ιάσοντας της λέει: "Γιατί μισείς τα παιδιά μου. Άφησε το θυμό και στρίψε το κεφάλι.

Πρέπει και συ ν'αγαπάς αυτό που αγαπώ κι εγώ. Δέξου λοιπόν τα δώρα και για χάρη μου παρακάλεσε το βασιλιά πατέρα σου να μην τα στείλει εξορία"

Μόλις εκείνη βλέπει τα δώρα χάρηκε και λέει στον Ιάσωνα: "θα μιλήσω στον πατέρα μου, έχεις δίκιο". Στη συνέχεια παίρνει τα πέπλα και τα φορεί. Μετά βάζει το χρυσό στεφάνι στα μαλλιά της. Τα συγυρίζει και καμαρώνει την ομορφιά της στον καθρέφτη. Χαρούμενη τρέχει εδώ κι εκεί, σηκώνεται στις άκρες των ποδιών της κι όλο κυττάζει στον καθρέφτη.

Και ξαφνικά όλα αλλάζουν. Το χρώμα του προσώπου αλλάζει, το κορμί της διπλώνεται στα δυό και σωριάζεται στην πολυθρόνα.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Φέμματα. Με γεμίζεις με φέμματα:

SOPRANI Μεγάλη φαντασία έχεις:

ALTI Πάψε ν'ακούσουμε:

ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Μια γριά δούλα που πίστεψε πως το κακό έρχεται απ'τα πάνω άρχισε να σκούζει και να καλεί τους θεούς.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Τέτοιες πράξεις ξέρω πως τις κάνουν μόνο οι θεοί..
Μούρχεται να σκούξω. Φέμματα: Μας γεμίζεις με
φέμματα. Κλείσε, Μήδεια, τ'αυτιά σου.

ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Μα εκείνη τώρα βγάζει αφρούς απ'το στόμα. Τις κόρες των ματιών της στριφογυρίζει.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Φέμματα λες και τέτοιες πράξεις φριχτές ο Δίας είναι
ικανός, δέν υπάρχει τέτοιος θνητός.

ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Κάτασπρη γίνεται λες κι άδειασε όλο της το αίμα.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Να σκούξω μούρχεται.. Δε θέλω ν'ακούσω..

ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Η νύφη ορμά τώρα να βρει το βασιλιά ενώ η δούλα φάχνει τον Ιάσωνα.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Όλα γύρισαν ανάποδα για μένα.

ΑΓΓΕΛΙΟΦ. Το σπύτι βούιζε..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Ηλιε μου, Ηλιε μου, σένα κράζω:

- ΑΓΓΕΛΙΟΦ ..τρέχει η νύφη κι ενώ άφωνη ήταν τώρα σκουίζει
με τα μάτια κλειστά. Διπλό κακό την κυνηγούσε...
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Κάλιο σκοτάδι!
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ ..απ'τη μια το στεφάνι βγάζει φλόγες
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Για να μη βλέπω το αίμα
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ ..απ'την άλλη τα πέπλα της τρώνε τις σάρκες..
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Αχ, πώς σπαράζω. Πονώ.
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ ..σπαράζει.. Προσπαθεί να βγάλει το πύρινο στεφάνι
μα εκείνο έχει κολλήσει. Διπλασιάζει τις φλόγες
που κάνει τώρα τα χρυσά της τα μαλλιά.
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Έργα δαιμονικά..
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ Η όψη της αλλάζει τόσο που μόνο ο πατέρας μπορεί
πιά να τη γνωρίσει.
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ (Προς τη Μήδεια) Πρέπει να πεις έναναι ή ένα όχι.
Μήδεια, πες μας αν εσύ τα έχεις κάνει όλ' αυτά
τα έργα τα φριχτά..
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ Χάθηκαν τα μάτια της, το ωραίο της πρόσωπο γέμισε
φωτιά και αίμα..
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ θολώνει το μυαλό (προς τον Αγγελιοφόρο) Απίστευτα
φριχτά μου φαίνονται τα όσα λες.
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ ..ενώ το φαρμάκι έτρωγε τις σάρκες της βαθειά ως να
φανούν τα κόκαλα..
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Αθών αίμα χύνεται..
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ θάμα φριχτό
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Γιατί θεοί;
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ Αβάσταχτο.
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Όλα τώρα τέλειωσαν. Όλα.
- ΑΓΓΕΛΙΟΦ Τέλος, πέθανε.. Όμως εμείς διστάζαμε να την αγγί-
ξουμε. Τότε ο δόστυχος πατέρας μπαίνει ξαφνικά με
ορμή και πέφτει πάνω στο λείψανο.. Ουρλιάζει
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Βασιλοπούλα..
- ΑΓΓΕΛΙΟΦΟ ..καθώς αγκαλιάζει το άψυχο κορμί..
- ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Βασιλοπούλα..

ΑΓΓΕΛΙΟΦ ..το φιλέει και λέει

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Τα αθά σου μάτια δεν βλέπουν πιά

ΑΓΓΕΛΙΟΦ "Αμοιρο παιδί μου, ποιός θεός σουκανε τέτοιο κακό;
 Ποιός ορφάνεψε τα γηρατειά μου;

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Ω πατέρα έρημε..

ΑΓΓΕΛΙΟΦ Ωιμένα! Ω θάνατε έλα να με πάρεις"

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Μήδεια! Οι θεοί θα σε κάψουν! Όλα τέλειωσαν..

ΑΓΓΕΛΙΟΦ Σαν έπαψε τους θρήνους κάνει να σηκωθεί όμως δεν μπορεί γιατί τα κέπλα έχουν κολλήσει πάνω του και τον κρατούν σαν τον κισό που τυλίγει της δάφνης τα κλαριά. Τραβιέται με δύναμη και τότε οι σάρκες του ξεκολούν και φαίνονται τα κόκαλα του.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Φρίκη! Φρίκη!

ΑΓΓΕΛΙΟΦ Τέλος κουράζεται και πεθαίνει εκεί δα πάνω στο νεκρό της κόρης του το κορμί.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Το φως τ' ουρανού τώρα λιγοστεύει

ΑΓΓΕΛΙΟΦ Συμφορά αμέτρητη που θέλει θρήνους και θρήνους.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Θρηνώ και πονώ βαθείά.

ΑΓΓΕΛΙΟΦ Για σένα, Μήδεια τί να πώ; Ξέρεις εσύ πώς να ξεφύγεις.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Αχ, παιδιά μου έρημα, τέλειωσαν όλα. Όλα μια σκιά.

ΑΓΓΕΛΙΟΦ Μια σκιά ο άνθρωπος είναι, αυτό το ξέρω.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Γιατί οι θεοί μας μισούν;

ΑΓΓΕΛΙΟΦ Κι όσοι περνάνε για σοφοί και αραδιάζουν θεωρείες βλάκες είναι.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ (Προς τη Μήδεια) Δεν μιλάς, Μήδεια!

ΑΓΓΕΛΙΟΦ Δεν υπάρχει ευτυχία για τους θνητούς.

Κι αν κανείς πλουτήσει, τυχερός είναι μα ποτέ ευτυχισμένος.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Μήδεια! Σε φοβάμαι. Αχ, περιμένω ν' ακούσω..

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Δίκιο έχει ο θεός να τιμωρήσει σήμερα τον Ιάσωνα. Όμως εσένα δύστυχη κόρη του Κρέοντα, εσένα κλαίμε. Τώρα χτυπάς την πόρτα του Αδη μόνο και μόνο γιατί άντρα σου πήρες τον Ιάσωνα.

ΜΗΔΕΙΑ

Καλές μου φίλες: Η απόφαση πάρθηκε οριστικά: Αμέσως
τώρα θα σφάξω τα παιδιά μου. Και θα φύγω. Δεν πρέπει να
σφαγούν από χειρότερο χέρι. Βεβήπαντος, πρέπει να πεθάνουν.

Ναι

ΜΗΔΕΙΑ

Ποιεί ναι Αθήνων

Επι θεί τει σιωπῶσα
καρδοί του ἑτοιμαίωσα
Δω σφάξει νει καρδυστῶν
σῶν Μοίρα καί σῶν αἰώνων
πῶς μου γῆτονῶ νει καὶνῶν ἔργων φρίχται

Ποιεί ναι Αθήνων - επι θεί τει σιωπῶσα
καρδοί του ἑτοιμαίωσα -

Δύσυχον χόρῃ του κι' τῶν
πιαστῶν πῶρ τει σπαδῖ
ν' ἀεθῆσιν κακῶν ἑξήσιν ἡμῶν

Ποιεί ναι Αθήνων - επι θεί τει σιωπῶσα
καρδοί του ἑτοιμαίωσα

Μηδία ἔργων αἰώνων
ἔχαστῶν νῦν τει γέννησιν
ἔχαστῶν νῦν τει γαστρίων

ὄσο

Μηδία ἔργων τει χαρῖ σῶν
καί πῶν -

ΜΗΔΕΙΑ

Ἐπιθῆρα τῆσφιν ἡμῶν τῶν
κι' ἄργῶν κῆρῶν -
κῆρῶν - κῆρῶν
Μηδία ἑξήσιν ἡμῶν
νῦν κῆρῶν τει σιωπῶσας ἔργων

σῶν καρδοί σῶν πῶν ἔργων
- ἔργων νῦν πῶν -
Δω ἑσφάξει νῦν σῶν
σῶν ἡμῶν

(Πηγαίνει με αργά βήματα προς το σπίτι. Ανοίγει τη μεγάλη πόρτα και χάνεται.)

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ

Ω, Γη! Και συ του Ηλίου αχτίνα φωτεινή! Καλλίτερα είναι γι αυτήν να χαθεί πριν ν' απλώσει πάνω στα παιδιά της χέρι διψασμένο για αίμα, χέρι έτοιμο να σφάζει την ίδια της τη σάρκα. Ηλια, αυτά τα παιδιά είναι δική σου σπορά, μην επιτρέψεις σε άνθρωπο να ποτίσει τη γη με αίμα θεού! Βμπόδισε την εσύ, φως, γέννημα του Δία! Δία σε σένα υψώνω κραυγή - μην επιτρέψεις ανόσια σφαγή διώξε απ' το σπίτι τη φοβερή ερινύα που δαίμονες της

Γρωδ

συμφοράς την αγριεύουν και την κάνουν να διψάει για αίμα:

Μάταια βασανίστηκες για τα παιδιά σου:

Μάταια τα γέννησες εσύ που πέρασες τις Συμπληγάδες:
Δυστυχισμένη:

Δέρνει η οργή την καρδιά σου και σε σπρώχνει σε άγριο σκοτωμό..

Φόνοι συγγενών μολύνουν τη γη με το αίμα και κατάρα πέφτει στους θνητούς.

Τα σπίτια των φοινιάδων οι θεοί χτυπούν με κεραυνούς ώσπου να πληρωθούν οι φόνοι

(Κραυγές των παιδιών)

Άκου τις φωνές: Άκου τα παιδιά: Σκούζουν:

Ω, δυστυχισμένη εσύ τρισάθλια γυναίκα:

(Κραυγές των παιδιών)

Πρέπει να μπω μέσα: Πρέπει να τα γλιτώσω:

(Κραυγές των παιδιών)

Π Α Υ Σ Η

10

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Πανάθλια γυναίκα: Δεν είσαι άνθρωπος: Σίδερο και πέτρα είσαι: Για να σφάξεις με τα λεία σου τα χέρια τη φύτρα των σπλάχνων σου. Ξέρω μονάχα την Ιώ, από τις καλιές ιστορίες. Μονάχα αυτή σκότωσε τα παιδιά της όταν οι θεοί της πήραν τα λογικά της κι αυτή τρέχει και τρέχει. Και πέφτει στη θάλασσα να πνίξει ανόσια τα τέκνα της. Υπάρχει άλλο πιο φριχτό απ' αυτό;

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Οχι:

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Ω, πικρό κρεβάτι της γυναίκας: Πόσους θρήνους έχεις σκοπίσει στους θνητούς.

(Μπαίνει τρέχοντας ο Ιάσων)

ΙΑΣΩΝ Γυναίκες: Έγκλημα φριχτό η Μήδεια έκανε:

Ξέρετε μήπως πού είναι; Μέσα στο σπίτι ή έφυγε;

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Είναι μέσα: Είναι μέσα: Με τα νεκρά παιδιά της...

ΙΑΣΩΝ Αν θέλει να γλυτώσει την εκδίκηση πρέπει βαθείά στο

χάμα να χωθεί ή με φτερά στα ύψη να πετάξει.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Στο αίμα, αίμα!

ΙΑΣΩΝ Βασιλιάδες κανείς δε σκοτώνει ατιμώρητα!
Μα δεν με νοιάζει για κείνη, όσο για τα παιδιά μου.
Αυτή θα λάβει την τιμωρία που της πρέπει

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Όταν μάθεις, δύστυχε..

ΙΑΣΩΝ Ηρθα να σώσω τα παιδιά μου μήπως και πάνω τους
θελήσουν να πάρουν εκδίκηση οι συγγενείς του βασιλιά
για τα φριχτά εγκλήματα που η μάνα τους έχει κάνει

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ ...δύστυχε, την αλήθεια για τα παιδιά σου, κάλιο να μη
μάθεις ποτέ την αλήθεια.

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Δύστυχε Ιάσωνα, αν ήξερες τί σε περιμένει έτσι δε θα
μίλαγες.

ΙΑΣΩΝ Μήπως η Μήδεια θέλει και μένα να σκοτώσει;

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Νεκρά τα παιδιά σου! Σφαγμένα απ' της μάνας τους
το χέρι..

ΙΑΣΩΝ Τ'είν' αυτά που λες! Με θανατώνεις!

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Φρόντισε τώρα τα παιδιά σου σα να μην υπάρχουν..

ΙΑΣΩΝ Πού τα σκότωσε;

ΚΟΡΥΦΑΙΑ Ανοιξε τις πόρτες να δεις..

(Ο Ιάσων χτυπά με τις γροθιές του τη μεγάλη πόρτα βγάζοντας
άναρθρες κραυγές.)

(Ξαφνικά εμφανίζεται πάνω απ' το σπίτι ένα άρμα που το σέρνουν
δράκοντες με φτερά. Η Μήδεια, στητή, κρατά τα χαλινάρια. Πλάι της
τα σφαγμένα παιδιά.)

ΜΗΔΕΙΑ

Αδίκαιες τις πόρτες χτυπάς! Τους νεκρούς ζητάς ή
εμένα τη φόνισσα; Αν με χρειάζεσαι πες τα με το
στόμα γιατί το χέρι σου δεν μπορεί να μ'αγγίξει!
Γιατί ο ήλιος, ο πατέρας του πατέρα μου, μου πρόσφερε
άμαξα απόρθητη για τους κοινούς θνητούς.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Βλέπω το χέρι του θεού. Βλέπω τα θύματα.

ΙΑΣΩΝ Δεν υπάρχει γυναίκα πιο μισητή σε μένα, μισητή στους ανθρώπους.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Βλέπω τα θύματα. Σφαγμένα παιδιά αθάνα..

ΙΑΣΩΝ Εσύ που άντεξες να μπήξεις μαχαίρι στις σάρκες των

τέκνων που γέννησες

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ θύματα οργής θεικής

ΙΑΣΩΝ Μ'αφάνησες!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Πιό μαύρο κρίμα δεν υπάρχει

ΙΑΣΩΝ Μου πήρες τα παιδιά μου..

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Αχ! δεν αντέχω, νιώθω φλόγες να με ζώνουν

ΙΑΣΩΝ Πώς βλέπεις ακόμα τον Ηλιο και τη Γη; ύστερα από
έργα τόσο φριχτά και ανόσια;

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Βξέπω να τρίζουν οι ρίζες της γης!

ΙΑΣΩΝ Χάσου! Χάσου απ'τη γη!

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Ακούω πέλατα βαρειά.. Είναι το τέλος της ζωής..

ΙΑΣΩΝ Αργησα να δω και να μάθω.

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Το τέλος της γης!

(Μπαίνει διακριτικά ο Αντρικός Χορός-Λαός- και μένει στη σκιά)

ΙΑΣΩΝ Τώρα βλέπω και όχι τότε που σε πήρα απ'το βάρβαρο
σου σπίτι και τη βάρβαρη σου χώρα για να σε φέρω σε
σπίτι ελληνικό

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ (Το κακό, Ιάσων, δεν το παίρνεις πίσω..)

ΙΑΣΩΝ Εσένα που πατέρα και πατρίδα απαρνήθηκες

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Ανοιξε Γη στα σκοτάδια να μπω, Νυχτώνει,
Έδωσε το φως, τρίζουν τα θεμέλια της γης.

ΙΑΣΩΝ Δαίμονας εκδίκησης πήρε τα λογικά σου κι έπεσε
επάνω μου

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Ανοιξε γη στα σκοτάδια να μπω

τρίζουν τα θεμέλια της γης.

ΙΑΣΩΝ Τον αδερφό σου τον σκότωσες.

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Τον αδερφό σου τον σκότωσες.

ΙΑΣΩΝ Και μπήκες στο καράβι με την όμορφη πλώρη, την "Αργώ"

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Δεν οφελούνε τα λόγια. Αργά τα σκέφτηκες.

ΙΑΣΩΝ Μ'εγκλήματα ξεκίνησες και κλάγιασες στο πλευρό μου και
μου γέννησες παιδιά για να τα σφάζεις για ένα κρεβάτι νυφικό

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Τα-τα-τα-τα-Βουνά!

ΙΑΣΩΝ Ποτέ Ελλάδα δεν θα έπραττε έργα τόσο φριχτά!

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Τα-τα-τα-τα-Βουνά πονούν!

ΙΑΕΩΝ

Κι εγώ προτίμησα σένα τη βάρβαρη. Γυναίκα ολέθρια.
 Οχι γυναίκα! Λέαινα! Πιό άγρια κι απ'τη Σκύλα!
 Όμως άδικο σου μιλώ. Άδικο σε βρίζω, ξεδιάντροπη είσαι!
 Παλιογυναίκα! Χάσου όπως είσαι βουτηγμένη μες στο αίμα
 των παιδιών σου. Για μένα τώρα οι θρήνοι. Ατυχος είμαι.
 Δεν έχω νόφη να χαρώ ούτε παιδιά που έσπειρα και ανάστημα..
 Όλοι νεκροί.. ~~Χάθηκα..~~

ΜΗΔΕΙΑ

Απορώ πώς ο Δίας ο πατέρας σου δε φρόντισε να δεις
 όσα καλά σου έχω κάνει και πώς με ξεπλήρωσες εσύ.
 Περιφρόνησες το κρεβάτι μου. Πώς ήθελες λοιπόν χαρούμενα
 να ζήσεις και να περιπατήσεις; Τα ίδια θα πω και για τη
 νόφη σου, τη Βασιλοπούλα.. Κι ο Κρέοντας που δέχτηκε το δού-
 τερο γάμο, τιμωρήθηκε κι αυτός. Λέγε με λέαινα λοιπόν και
 Σκύλα! Όμως εγώ φαρμάκωσα την καρδιά σου όπως πρέπει
 Πόνεσες κι αυτό μου φτάνει...

ΙΑΕΩΝ

Κι εσύ πονάς. Έχεις και συ στον πόνο μερτικό...

ΜΗΔΕΙΑ

Ο δικός σου ο πόνος τον δικό μου τον αλαφρώνει.

ΙΑΕΩΝ

Άμοιρα παιδιά μου, μάνα κακούργα σας έτυχε..

ΜΗΔΕΙΑ

Παιδιά μου, τον πατέρα σας τα πάθη σας έχουν απάνησει.

ΙΑΕΩΝ

Το δικό μου χέρι δεν σκότωσε.

ΜΗΔΕΙΑ

Η ατιμία σου σκότωσε και τα παντρολογήματα σου..

ΙΑΕΩΝ

Τα σκότωσες αλήθεια για ένα κρεβάτι;

ΜΗΔΕΙΑ

Μικρό κακό το νομίζεις αυτό για μια γυναίκα;

ΙΑΕΩΝ

Για τη φρόνιμη γυναίκα, ναι. Όμως κι εσύ όλα μαύρα τάβλεπες.

ΜΗΔΕΙΑ

Κύττα! Κύττα καλά! Νεκρά είναι! Την καρδιά σου ξεσκίζω..

ΙΑΕΩΝ

Δαίμονες εκδίκησης θα γίνουν και θα σε συντρίψουν.

ΜΗΔΕΙΑ

Ξέρουν οι θεοί ποιός πρώτος άρχισε.

ΙΑΕΩΝ

Ναι, Ξέρουν τη βρώμικη ψυχή σου.

ΜΗΔΕΙΑ

Κράτα το μίσος για σένα, συχαίνομαι πιά να σ'ακούω.

ΙΑΕΩΝ

Κι εγώ σεένα.. Μια λύτρωση τώρα σου ζητώ.

ΜΗΔΕΙΑ

Κι εγώ το θέλω. Τί πρέπει να κάνω; Τί θες να κάνω;

ΙΑΕΩΝ

Θέλω να μ'αφήσεις να θλάψω και να θάψω τα νεκρά παιδιά μου.

ΜΗΔΕΙΑ

Οχι! Με το δικό μου χέρι θα τα θάψω στο Ναό
 της Ηρας της Ακραίας! Θα τα πάω, απρόσβλητοι να μείνουν

οι τάφοι απ' τους εχθρούς μου. Και σε
τούτη τη χώρα του Σίσυφου..

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Ναό! Ναό!

ΜΗΔΕΙΑ θα ορίσω πένθιμες γιορτές

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Της Ηρας! Στο Ναό της Ηρας!

ΜΗΔΕΙΑ Και μυστηριακές τελετές για τον ανόσιο το φόνο.

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Στη χώρα του Σίσυφου!

ΜΗΔΕΙΑ Κι εγώ πάω να κατοικήσω στην Αθήνα, στη χώρα του Βρεχθέα!

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Αθήνα!

ΜΗΔΕΙΑ Μαζί με τον Αιγέα, το γιό του Πανδίωνα!

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Στην Αθήνα!
Στο Ναό της Ηρας!

ΜΗΔΕΙΑ Κι εσύ ντυμένος στις πικρές θάχεις τέλος πικρό
καθώς σου πρέπει..

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Οι Βρινύες!

ΙΑΣΩΝ Οι Βρινύες των παιδιών να σε αφανήσουν και η θεά
η Δίκη που τους φόνους τιμωρεί.

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Τους φόνους!

ΜΗΔΕΙΑ Και ποιός θεός ή δαίμονας ακούει κάποιον
που τους όρκους του πατά;

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Οι Βρινύες φοβερές! Φόβος! Φόβος! Φόβος!

ΙΑΣΩΝ Βρώμικη γυναίκα! Φόβισσα των παιδιών μου!

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Φόνισσα, φόβισσα, φόβισσα!

ΜΗΔΕΙΑ Τράβα τώρα στο παλάτι τη γυναίκα σου να θάφεις

ΙΑΣΩΝ Πηγαίνω έχοντας χάσει τα δυό παιδιά μου

ΜΗΔΕΙΑ Δεν είδες άκόμα τέποτα! Περίμενε τα γηρατειά σου
και θα δεις!

ΙΑΣΩΝ Παιδιά μου ακριβά!

ΜΗΔΕΙΑ Για τη μάνα, όχι για σένα!

ΙΑΣΩΝ Ακριβά για σένα που τα σκότωσες!

ΜΗΔΕΙΑ Να σε πονέσω ήθελα!

ΙΑΣΩΝ Ωιμένα! Ωιμέ! Ο δύστυχος θέλω το στόμα των παιδιών μου
να φιλήσω.

ΜΗΔΕΙΑ Τώρα θρηνεύς και φωνάζεις. Τώρα να τα φιλήσεις θέλεις.

Χτες όμως τάδιωχνες..

ΙΑΣΩΝ Στο όνομα των θεών: Άφησε με τα τρυφερά τους τα κορμιά ν'αγγίξω:

ΜΗΔΕΙΑ Βε γίνεται: Φου κήκου απενάστες:
Η Μήδεια φεύγει με το άρμα της)

COKO Άουσε μας εϊσ εως. Διάρθε η ευσταθία. Τυςτοι είναι έρσιος ποιο θ' οσσει κηάηη ανημισια έθνα. *

ΙΑΣΩΝ Ω, Δία: Ω, Δία μ'αχούς;

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Τα πάντα ορίζει ο Δίας απ'τον Ολυμπο

ΙΑΣΩΝ Βλέπεις τί μου κάνει η βδελυρή λέαινα που τα τέκνα της σκότωσε: Τί μου μένει άλλο παρά να θρηνώ τα παιδιά μου;

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Οι θεοί ορίζουν.. Ορίζει ο Δίας..

ΙΑΣΩΝ Να κράξω τους θεούς να γίνουν μάρτυρες που δε μ'άφησε ν'αγγίξω τα νεκρά κορμιά τους..

ΧΟΡΟΣ ΜΙΚ Έτσι τελειώνει κι αυτή η ιστορία..

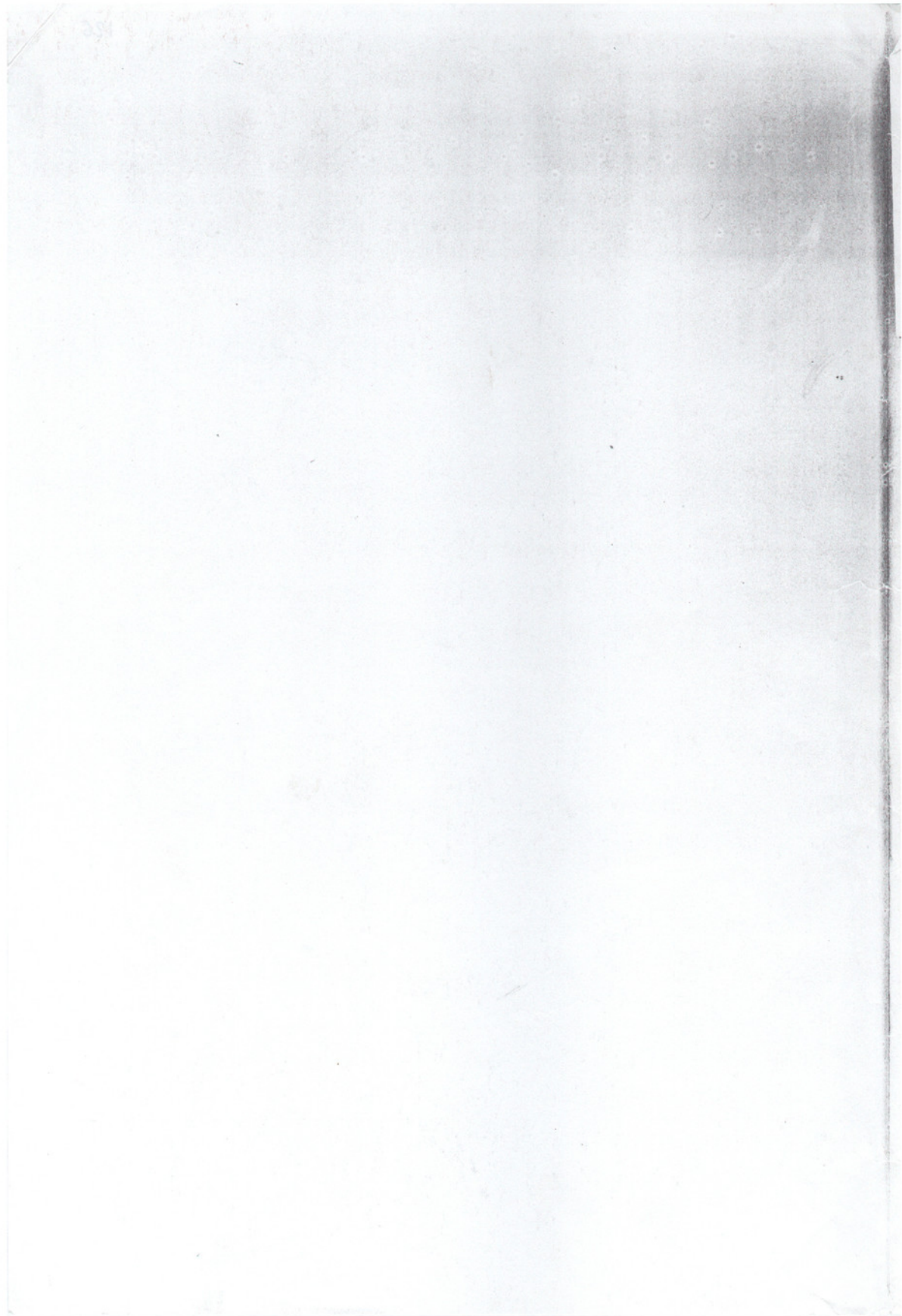
ΙΑΣΩΝ Μακάρι να μην τάσπερνα για να τα δω σφαγμένα από σένα...
(Βγαίνει ο Ιάσων και ο Αντρικός Χορός)

ΧΟΡΟΣ ΓΥΝ Τα πάντα ορίζει ο Δίας απ'τον Ολυμπο: Και πολλά ανέλπιστα φέρνουν οι θεοί. Κι όσα προσμένουμε το ειδή συχνά δε γίνονται. Όμως για τ'αναπάντεχα βρλσκουμε τρόπους οι θεοί να γίνουν. Έτσι τελειώνει κι αυτή η ιστορία.

--

* ΜΗΔΕΙΑ Τώρα εϊω. Άρας το Νασ πηχαινω να το ύπηω
να μη μολυνουη οι εχύροι τους ταςουε των παιδιών μου
Δια λούσε μας εϊσ εως.

ΕΠΗΜΕΙΩΣΗ: Οπου υπάρχει διακεκομμένη υπογράμμιση αυτό σημαίνει ότι το κείμενο είναι προσθήκη του συνθέτη.

3 4

ΛΙΜΠΡΕΤΟ -
ΚΕΙΜΕΝΑ
" Η ΛΕΚΤΡΑΣ "

ΛΙΜΠΡΕΤΟ
και 9 και φωνη

④ ③

ВЕРТРАВА
КЛИМЕНА
- ВИМБЕРГО -

1000 / 1000
1000 / 1000

? Πρωτ. Τη Νο 14/98?

ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΑ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ

Η βάση υπήρξε φιλοσοφική. Ανέκαθεν θεωρούσα την τραγωδία σαν την ανώτατη βαθμίδα κατάκτησης του ανθρωπίνου πνεύματος. Στο μεταξύ από τα 1959-60, αρχής γενομένης με τις "Φοίνισσες", άρχισε η συνεργασία μου, στην αρχή με το Εθνικό Θέατρο, με αντικείμενο τη μουσική επένδυση σε αρχαία θεατρικά έργα. Τις απόψεις μου για το πώς έβλεπα θεωρητικά την εργασία μου αυτή, αποτύπωσα σε δύο κείμενά μου που δημοσιεύθηκαν την εποχή εκείνη στο περιοδικό "Κριτική"

Όπως είναι γνωστό, η συνεισφορά του συνθέτη στις παραστάσεις του αρχαίου δράματος εξαντλείται στην μελοποίηση των χορικών και σε κάποιες παρεμβάσεις υποκρουστικού χαρακτήρα. Αν δεν κάνω λάθος, από τότε, αρχές της δεκαετίας του '60, έθεσα στον εαυτό μου το ερώτημα: "Μήπως θα έπρεπε να προχωρήσουμε και στην μελοποίηση και των υπολοίπων ρόλων της τραγωδίας;"

Είχα μιλήσει γι' αυτό με την Κατίνα Παζινού και τον Αλέξη Μινωτή, οι οποίοι δεν απέκλεισαν μια τέτοια προοπτική. Όμως αμέσως μετά μεσολάβησε η δικτατορία και τα σχέδιά μου αυτά ξεχάστηκαν... Είναι σαφές ότι εάν προβαίναμε πειραματικά στην μελοποίηση έστω και τμήματος από ρόλους της τραγωδίας-κωμωδίας, το μουσικό ιδίωμα που θα επέλεγα, έχοντας υπ' όψη και τις περιορισμένες μουσικές-φωνητικές δυνατότητες των ηθοποιών, θα ήταν εντελώς διαφορετικό από αυτό που χρησιμοποίησα μετέπειτα στις όπερές μου. Και οπωσδήποτε θα πλησίαζε στον χαρακτήρα της μουσικής που επέλεξα για τα "Χορικά".

Αυτά για την προϊστορία.

Η απόφασή μου (1988) να συνθέσω τρεις όπερες με κεντρικό πυρήνα τις τρεις ηρωίδες του αρχαίου δράματος, "Μήδεια", "Ηλέκτρα", "Αντιγόνη", είχε σαν βάση την ανάγκη μου να εκμεταλλευτώ κυρίως τις δραματικές δυνατότητες που θα μου προσέφερε η είσοδος των "προσώπων" και μάλιστα των τραγικών, στο χώρο των μουσικών μου αναζητήσεων.

Η χρήση των άλλων στοιχείων όπως το τραγούδι, η χορωδία και η ορχήστρα είχε αρχίσει να φτάνει στα όριά της. Μου έλειπε η δυνατότητα να ταυτιστώ μουσικώς με την πολυπλοκότητα των συναισθημάτων, των σκέψεων και του πάθους που χαρακτηρίζουν τα πρόσωπα της τραγωδίας και επιπλέον με τις συγκρούσεις τους.

Και στις τρεις όπερες-τραγωδίες το κύριο μέλημά μου υπήρξε η αναγωγή του λόγου σε μέλισμα-μέλος. Κάθε στιγμή βρισκόμουν μπροστά σε ένα πλέγμα από βασικά στοιχεία που προσδιόριζαν το σίγμα του τραγικού προσώπου μέσα στη συγκεκριμένη τραγική στιγμή σαν μέρους -τμήματος μέσα στη γενική ροή. Δηλαδή δεν έβλεπα κάθε φορά τον λόγο απομονωμένο-αποκομμένο αλλά τον τοποθετούσα μέσα σ' ένα γενικό πλαίσιο που επιδρούσε αποφασιστικά στην τελική διαμόρφωση του μελισματος-μέλους. Για να μιλήσω με όρους της δυτικής μουσικής, το δικό μου recitativo δεν είχε τα χαρακτηριστικά ούτε της απλής μουσικής απαγγελίας ούτε της άριας, όπως συμβαίνει στις περισσότερες παραδοσιακές όπερες.

Σε άλλες περιπτώσεις παρατηρούμε ότι ο συνθέτης επιλέγει κατ' αρχάς μια σειρά από συγχορδίες και στη συνέχεια προσαρμόζει τη μουσική απαγγελία επάνω τους χρησιμοποιώντας τις γνωστές τεχνικές με απατζιατούρες και καθυστερήσεις.

Εγώ θέλησα, όπως είπα, να παρακολουθήσω τη ροή του λόγου, όπως θα έκανα αν μου ζητούσαν να υποστηρίξω μουσικώς το ανέβασμα μιας τραγωδίας. Επειδή όμως εδώ δεν είχα ηθοποιούς αλλά τραγουδιστές με υψηλές δυνατότητες μουσικής τεχνικής, ήταν φυσικό να οδηγήσω τη μελωδική μου έμπνευση ελεύθερα στους δρόμους που εκείνη οδηγούσε το λόγο. Φυσικά όταν λέμε Μέλος εννοούμε ταυτόχρονα και τον ρυθμό, στοιχείο πρωταρχικό μέσα στα πλαίσια της τραγωδίας, γιατί χαρακτηρίζει και εκφράζει τον σκληρό πυρήνα του τραγικού πάθους: τον θυμό, την αγωνία, την ψυχική ένταση, τα αδιέξοδα και τις διεξόδους. Αν το Μέλος δίνει τα ύψη, τα βάρη και τα χρώματα στην τραγική ροή, ο Ρυθμός είναι το όχημα που προσδιορίζει τις ταχύτητες, τα εμπρός και τα πίσω, τα απότομα φρεναρίσματα, με άλλα λόγια την ανώμαλη ροή των παθών μέσα από τις συνεχείς συγκρούσεις, τους δισταγμούς και τις αποφασιστικότητες που συχνά προσκρούουν επάνω στα τείχη του μοιραίου και αναπόφευκτου.

Το τρίτο στοιχείο: η αρμονική γλώσσα, που κάθε στιγμή προσδιορίζεται από τα δύο προηγούμενα. Όμως θέλει και πρέπει να προσθέτει κάθε φορά τη δική της συμβολή στην ηχητική δημιουργία των δραματικών καταστάσεων. Την πλήρη αυτοτέλεια και ανεξαρτησία μου στη διαμόρφωση των οριζόντιων μουσικών στοιχείων προσπάθησα να εφαρμόσω και στην επιλογή των κάθετων γραμμών. Για να γίνει κατανοητή η "λογική" του ενός θα πρέπει να κατανοηθεί και η "ουσία" του άλλου.

Ο Χορός κατ' αρχήν αντιμετωπίζεται σαν κυρίαρχο πρόσωπο και δεν νομίζω ότι έχει σχέση με την χρήση της χορωδίας στις παραδοσιακές όπερες. Το ίδιο και η σκηνική του παρουσία. Για το λόγο αυτό σε ένα μεγάλο μέρος είναι μονοφωνικός.

Για την ορχήστρα τί να πω; Φυσικά υποβαστάζει το προηγούμενο ηχητικό οικοδόμημα. Ας πούμε ότι είναι το θεμέλιο. Όμως για μένα ο ρόλος της δεν περιορίζεται εκεί. Όλος αυτός ο απαράμιλλος πλούτος των ηχοχρωμάτων αλλά και οι δυνατότητες των αυτοτελών μουσικών παρεμβάσεων με κάνε να θεωρήσω την ορχήστρα σαν ένα απολύτως ισότιμο στοιχείο πλάι στο Μέλος, τον Ρυθμό και την Εναρμόνιση.

Οι εκφραστικές - τεχνικές και άλλες διαφορές από τη μια όπερα στην άλλη ακολουθούν τη δική μου εξοικείωση και ωρίμανση σ' αυτά το νέο μουσικό σύμπαν που αποφάσισα να βιώσω σε όλη αυτή τη δεκαετία.

Την "Μήδεια" άρχισα να την μεταφράζω στα 1988. Την τελείωσα ύστερα από 2 χρόνια. Δύο χρόνια με απασχόλησε και η σύνθεση της "Ηλέκτρας" (1992-94). Το ίδιο και η "Αντιγόνη" (1995-96), ενάμιση χρόνο περίπου.

Κείμενο 7

ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΑ

Θα προσπαθήσω να εξηγήσω το νόημα της προσπάθειάς μου να γράψω μουσική επάνω σε κείμενα του Ευριπίδη και του Σοφοκλή - τη ΜΗΔΕΙΑ και την ΗΛΕΚΤΡΑ.

Τί σημαίνει να γράφεις σήμερα Όπερα - κι ας την ονομάζω Λυρική Τραγωδία. (Κακά τα ψέμματα, όποιο όνομα κι αν δώσεις κι όσες καλές προθέσεις κι αν έχεις, αυτή η μορφή έχει περάσει στο Λαό σαν Όπερα. Κι ας μην έχουν πολλή σχέση μεταξύ τους οι "Όπερες" του Βέρντι μ'αυτές του Βάγκνερ ή του Ντεμπυσσύ. Κι ας δίνουν οι συνθέτες, όπως λ.χ. ο Πουτσίνι, όπως κι εγώ τον προσδιορισμό "Λυρική Τραγωδία").

Όμως αυτό τί δείχνει; Μας δείχνει, νομίζω, ότι η πιο φυσική μορφή μουσικής είναι το τραγούδι με συνοδεία οργάνων. Είναι μια μελωδία, που όταν τη συνοδεύουν λαϊκά όργανα είτε ένα πιάνο, τότε το είδος το αποκαλούμε τραγούδι είτε Lied -όταν τη συνοδεύει συμφωνική ορχήστρα είτε ορχήστρα και χορωδία, τότε το ονομάζουμε Ορατόριο, Καντάτα ή Όπερα.

Όμως μέσα απ'αυτή την ομοιομορφία υπάρχουν διαφορές, που τις προσδιορίζει η θεματολογία, η φύση της μελωδίας και της αρμονίας, η χρήση των οργάνων και των φωνών.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, ότι η συμφωνική ορχήστρα, καθώς και η "γραμμιακή" της έντεχνης μουσικής (Αρμονία-Αντίστιξη) γεννήθηκαν στην Ευρώπη από τον Μεσαίωνα και πέρα. Έτσι για μας τους συνθέτες της "περιφέρειας" το πρώτο πρόβλημα που τίθεται, είναι να δείξουμε, πως η χρήση των ηχητικών κανόνων και μέσων της Κεντρικής Ευρώπης αποτελεί ένα μέσον -μια καθαρά υλική υποδομή- που τη χρησιμοποιούμε, για να χτίσουμε ένα μουσικό έργο με δική του ψυχή και μορφή. Τήν ψυχή και τη μορφή της δικής μας, όχι μόνο της μουσικής αλλά και πιο γενικά της πνευματικής, καλλιτεχνικής και ιστορικής παράδοσης.

Ός Έλληνας συνθέτης νοιώθω, ότι έχω μια ιδιαίτερη σχέση με την τραγωδία -το τραγικό. Και δεν είναι μόνο η αναπόφευκτα στενή σχέση που έχουμε από την εφηβεία μας με τα αρχαία κείμενα. Είναι παράλληλα η συνέχιση του τραγικού πνεύματος, όπως οι νεοέλληνες εξακολουθούν να το βιώνουν, δείχνοντας ότι ως άτομα και ως λαός εμπλέκονται ενεργητικά με τη Μοίρα στη ζωή τους, με τον α ή τον β τρόπο.

Στην πρόσφατη ιστορία της χώρας μου υπάρχει μια σειρά γεγονότων, που δεν μπορεί να τα εξηγήσει κανείς λογικά. Αυτό σε οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι οι Μεγάλες Σκιές, που κατοικούσαν πάντα στην Ελλάδα, εξακολουθούν να ζουν αλλάζοντας μορφές και ενέργεια και να παρεμβαίνουν οδηγώντας τις εξελίξεις από δρόμους, που μόνο αυτές γνωρίζουν, προκειμένου να μη σταματήσει ποτέ η Δοκιμασία, ώστε η Ψυχή και η Διάνοια να παραμένουν άγρυπνες και όρθιες.

Δεν πρέπει να υπάρξει εφησυχασμός, γιατί αυτό θα σημαίνει το τέλος του Ανθρώπου. Νά γιατί μορφές όπως η Μήδεια και η Ηλέκτρα αποτελούν πρότυπα μέσα σ'αυτή την τραγική κλίμακα αξιών μιας συνεχιζόμενης τραγωδίας, που έχει επιβάλει τον ψυχικό πόνο σαν τη μοναδική διέξοδο προς την κάθαρση κι από κει προς τη Λύτρωση.

Ο πυρήνας της τραγωδίας έγκειται στο γεγονός, ότι όλα τα εμπλεκόμενα πρόσωπα έχουν δίκιο. Επομένως η σύγκρουση γίνεται ανάμεσα σε δύο ισοδίκαια και γι' αυτό ισοδύναμα μέρη, οδηγώντας σε αδιέξοδο, που καλείται συχνά να λύσει ο από μηχανής Θεός. Αυτή είναι η διαφορά της από το γουέστερν, όπου το δίκιο το έχει πάντα ο σερίφης, δηλαδή το κοινωνικό δίκαιο κι έτσι από την αρχή του έργου ξέρουμε, ποιός θα τιμωρηθεί και προ παντός χαίρουμε εκ των προτέρων γι' αυτό. Έτσι το γουέστερν δεν βάζει σε καμιά δοκιμασία τον θεατή. Δεν του θέτει κανένα δίλημμα ή προβληματισμό. Και το πιο σπουδαίο, τον αφήνει αδιάφορο για τη μοίρα των ηρώων.

Το αντίθετο συμβαίνει με την τραγωδία. Η Ηλέκτρα έχει δίκιο, γιατί η μάνα της σκότωσε τον πατέρα της. Η Κλυταιμνήστρα έχει δίκιο, γιατί ο Αγαμέμνων σκότωσε την Ιφιγένεια, την κόρη της. Ο Ορέστης έχει δίκιο, γιατί πρέπει να εκδικηθεί τη σφαγή του πατέρα του. Όμως και οι Ερινύες έχουν δίκιο, γιατί τίποτα δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη μητροκτονία. Στο τέλος η Ηλέκτρα και ο Ορέστης συνειδητοποιούν, ότι έζησαν σαν όργανα της Μοίρας, που αφού τους χρησιμοποίησε όπως εκείνη ήθελε, τώρα τους εγκαταλείπει άδειους στα χέρια των Εριννύων. Ναι, όμως η Ηλέκτρα, έζησε μια ζωή αντάξια της ανθρώπινης φύσης, γιατί έγινε εκλεκτή της Μοίρας, που την υπέβαλε σε μια συνεχή δοκιμασία. Έτσι μόνο εξασφαλίζεται η πνευματοποίηση, η θεοποίηση του ανθρώπου. Με τον αδιάκοπο ψυχικό πόνο, με την ακατάπαυστη δίψα να εκπληρώσει ένα ΠΡΕΠΕΙ. Το "πρέπει", το Χρέος όσο περισσότερο υψηλούς, ηθικούς, και εν τέλει "θεϊκούς" στόχους έχει, τόσο περισσότερο ακονίζει την ανθρώπινη ψυχή, της δίνει φως και λάμψη, την πλησιάζει προς το κέντρο της Παγκόσμιας Αρμονίας, απ' όπου απορρέουν οι θεμελιώδεις Νόμοι και ανάμεσά τους ο κυριώτερος, ο σεβασμός των ορίων, που χωρίζουν και ταυτόχρονα συνδέουν τη Ζωή με το Θάνατο. Όποιος τα αγνοήσει, είναι βλάσφημος και οφείλει να τιμωρηθεί...

Ο Χορός λειτουργεί σαν βασικό Κύτταρο Αρμονίας- κρίκος, που συνδέει τη θεία Αρμονία με την ανθρώπινη Μοίρα, τη Νομοτέλεια της Ζωής και του Θανάτου, του Καλού και του Κακού.

Στο βιβλίο μου "ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ" περιγράφεται το πλαίσιο της Δοκιμασίας, που μας επεφύλαξαν οι θείοι Νόμοι στον τελευταίο μισό αιώνα... Το μόνο στοιχείο που είχε μείνει όρθιο, ήταν ο Χορός. Δηλαδή ο ανώνυμος λαός, φορτισμένος από ηλεκτρικές εκκενώσεις της ιστορίας πολλών μεγαβάτ.

Αυτός ο Λαός-Χορός, του οποίου κι εγώ υπήρξα ένα κύτταρο, είχε ως βασική του εκδόση έκφραση το ΤΡΑΓΟΥΔΙ. Είναι τυχαίο τάχα, ότι μέσα απ' τους αιώνες η λέξη μας έφτασε άφθαρτη; ΤΡΑΓΩΔΙΑ-ΤΡΑΓΟΥΔΙ. Δηλαδή η ΩΔΗ στον ΤΡΑΓΩ. Και τράγος φυσικά είναι μια απ' τις μεταμορφώσεις του Διόνυσου.

Νά γιατί στην πρώτη μου όπερα "ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ" προσέθεσα τον υπότιτλο "Μεταμορφώσεις του Διόνυσου" ανοίγοντας ένα νέο κεφάλαιο στη μουσική μου δημιουργία: το θρησκευτικό. Θρησκευτικό δράμα αποκαλώ τον κύκλο τραγουδιών "ΔΙΟΝΥΣΟΣ", που συνέθεσα παράλληλα με την όπερα.

Με τον προσδιορισμό "θρησκευτικό" εννοώ την προσπάθεια σύνδεσης των θνητών με το Συμπαντικό Κέντρο Αρμονίας και μεταφοράς του Νόμου της Συμπαντικής Αρμονίας στις σχέσεις μεταξύ των θνητών, έτσι που να μεταμορφωθούν σε όργανα της Μοίρας, σε Σύμβολα, που καθώς φορτίζονται

όλο και πιο πολύ από τη θεία βούληση, είναι προορισμένα να εκραγούν, αφού πρώτα περάσουν όλα τα οδυνηρά στάδια της Δοκιμασίας, του αβάσταχτου ψυχικού μαρτυρίου.

Τέτοια πρόσωπα θνητών πλημμύρισαν την πατρίδα μου κατά τη διάρκεια της ξένης κατοχής (1940-44), του εμφυλίου πολέμου (1946-47), της μετεμφυλιακής εποχής (1950-67), που οδήγησε στη Χούντα (1967-74) κι από και στη νέα δοκιμασία της απομυθοποίησης, που σημαίνει απλά διαδικασία απόρριψης του εθνικού χαρακτήρα, χωρίς τον οποίο οι έλληνες οδηγούνται προς το ΤΙΠΟΤΑ.

Η κρίσιμη δεκαετία αυτής της διαδικασίας, δηλαδή της αφελληνοποίησης, υπήρξε η δεκαετία του '80. Εξ ου και η στροφή μου προς το θρησκευτικό δράμα. Δηλαδή την εθνική, θά 'λεγα, θρησκεία, μιας και η θεωρία μου για το Συμπαντικό Κέντρο Αρμονίας συμπίπτει απολύτως με τους Ελληνικούς Μύθους.

Η επίκληση στο ΔΙΟΝΥΣΟ γίνεται σε μια στιγμή, κατά την οποία η Εξουσία θίγει τη ρίζα των ελλήνων, την θείαν Άμπελον, αυτή που μας χάρισε επί χιλιετηρίδες την θείαν Μέθην.

Η πολιτική μου ανάμειξη προς το τέλος αυτής της δεκαετίας μπορεί να εξηγηθεί σαφώς για όποιον έχει διαβάσει το λιμπρέτο του "ΚΩΣΤΑ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ". Εκεί ονοματίζω σαφώς τους Νέους Εξουσιαστές, τους θύτες του Ποιητή, τους παρουσιάζω δε αυτοπροσώπως. Μόνο τυφλοί και κουφοί μπορεί να αγνοούν ένα τέτοιο ξεκάθαρο μήνυμα.

Η αμέσως μετά τον ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ προσφυγή μου στη ΜΗΔΕΙΑ, για να ακολουθήσει η ΗΛΕΚΤΡΑ, έγινε εν γνώσει μου, ότι η ουσία του μηνυμάτος μου αυτού θα παρέμενε άγνωστη στους δοκιμαζόμενους συμπατριώτες μου. Αφού να απ' τις συνέπειες της διαδικασίας του αφελλητισμού είναι να μην κατανοούν πια κάθε τί το ελληνικό με τη διαχρονική έννοια της σύγχρονης παρουσίας και παρεμβολής των Μύθων στη ζωή μας, με πρώτο θύμα το τραγούδι, δηλαδή τον νεοελληνικό "Χορό".

Πράγματι, κάτι πρωτοφανές σε Τραγωδία, ο Χορός μέσα στην τελευταία δεκαετία στη Χώρα μου απεχώρησε, αφήνοντας άδεια την Εθνική Σκηνή. Έτσι οι Πρωταγωνιστές-Εξουσιαστές από μυθικά σύμβολα μεταβάλλονται προοδευτικώς σε κλόουν. Έτσι η Τραγωδία γίνεται καρικατούρα τραγωδίας. Όχι κωμωδία. Θά 'λεγα, μια τραγική φάρσα, της οποίας θύματα είναι όλοι οι νεοέλληνες.

Επομένως από συμπάσχων και συμμετέχων στο κοινό δράμα μεταβάλλομαι σιγά-σιγά σε παρατηρητή. Δε μου απομένει παρά ο εαυτός μου, που όμως για να μην ξηρανθεί μέσα στην τρομακτική μοναξιά, προσφεύγει στις σκιές του παρελθόντος. Έτσι αποφασίζω, σε μια προσπάθεια φυγής προς το μέλλον, να γράψω τα απομνημονεύματά μου, που με οδηγούν στην καρδιά της νεοελληνικής τραγωδίας, συντροφιά με τους νεότερους μυθικούς ήρωες και προ παντός το Χορό-Λαό, σε στιγμές θείας έξαρσης μέσω της Δοκιμασίας. Κι ακόμα παράλληλα να προσφεύγω στον Ευριπίδη και το Σοφοκλή, που με βοηθούν να συναντήσω τα αιώνια σύμβολα αυτής της βιωμένης από τους νεοέλληνες τραγωδίας, τη Μηδεια, τον Ιάσωνα, τον Κρέοντα και το Χορό των γυναικών της Κορίνθου -την Ηλέκτρα, την Κλυταιμνήστρα, τον Ορέστη, τον Αίγισθο, το Χορό των γυναικών και των ανδρών του Άργους.

Κατοικώ σήμερα σ'αυτά τα μέρη. Στην Αθήνα, απέναντι απ'την Ακρόπολη, ίσως στα θεμέλια του σπιτιού μου, να βρίσκονταν άλλοτε οι κατοικίες των αθηναίων τραγικών. Στην Κόρινθο και δυό βήματα απ'το Άργος, δεν νομίζω ότι οι σημερινοί κάτοικοι θα υποψιάζονται καν την παρουσία των Θεών και των Ημιθέων, που εξακολουθούν να κινούν τα νήματα της Μοίρας της Μήδειας και της Ηλέκτρας.

Εγώ όμως τους αισθάνομαι κάθε στιγμή. Ποιός οδήγησε τάχα το μικρό ισοφόρο, με το οποίο κάνω τους θαλάσσιους περιπάτους μου στον Κορινθιακό, πριν δυό χρόνια ακριβώς (1992), όταν συνέθετα την "ΗΛΕΚΤΡΑ" και είχα πρόβλημα με την είσοδο της Κλυταιμνήστρας, ποιός παρέσυρε το ισοφόρο στο βάθος της θάλασσας, ποιός έστειλε συνεχώς αντίθετους ανέμους, που με απομάκρυναν όλο και πιο πολύ απ'την ξηρά, ποιός κρυβόταν πίσω απ'τη Σελήνη, που έπαιζε με τα σύννεφα;

Και όταν ήλθε η Νύχτα και αφού πρώτα μου αποκαλύφθηκε με κάθε λεπτομέρεια η Σκηνή της Κλυταιμνήστρας, τη στιγμή που ερευνητικά έψαχνα να δω το πρόσωπό της πίσω απ'τη Σελήνη, ποιός έστειλε τους δυό ψαράδες, για να με συναντήσουν και να με σώσουν;

Ξεκινώντας απ'την ταυτολογία ΤΡΑΓΩΔΙΑ-ΤΡΑΓΟΥΔΙ, η όπερα δεν μπορεί παρά να είναι ένα συνεχές τραγούδι. Στο παρελθόν έδωσα την ονομασία "Τραγούδι-Ποταμός" σε συνθέσεις στις οποίες η ροή της μελωδίας - κατά το βυζαντινό πρότυπο- έφτανε από είκοσι έως σαράντα συνεχή λεπτά της ώρας.

Όμως η Λυρική Τραγωδία ή Όπερα διαφέρει από τη φόρμα Τραγουδι-Ποταμός κατά το ότι υπηρετεί τον Μύθο, ότι υπάρχει μια νέα διάσταση, η δραματική, που εκφράζεται από την ύπαρξη δύο βασικών στοιχείων, των Ηρώων του Δράματος και του Χορού.

Εάν μεταφέρομε τον πυρήνα του δράματος στην ουσία της δοκιμασίας προβάλλοντας τους Ήρωες προς το διηνεκές, προς το Άπειρο. Αν θεωρήσουμε τον Χορό διαχρονικό, δηλαδή σύγχρονο. Αν με δυό λόγια ταυτιστούμε με τον πόνο και την Δοκιμασία των Ηρώων, ενώ παράλληλα αισθανθούμε, πως είμαστε κι εμείς ένα κύτταρο του Χορού. Τότε υπ' αυτές τις προϋποθέσεις, η ΜΗΔΕΙΑ και η ΗΛΕΚΤΡΑ μπορεί να λειτουργήσουν σήμερα σαν φορείς μιας σύγχρονης θηρησκευτικής ιεροτελεστίας, δηλαδή μιας προσπάθειας, με σύγχρονα εκφραστικά μέσα, να ενωθούμε πνευματικά και ψυχικά με τους ποδοπατημένους απ'το σημερινό κοινωνικό γίγνεσθαι Νόμους της Παγκόσμιας Αρμονίας.

Νά γιατί για όσο διάστημα τα έργα αυτά θα παίζονται συμβατικά και θα αντιμετωπίζονται εξ ίσου συμβατικά απ'το κοινό, σαν οποιαδήποτε έργα ρουτίνας, δεν μπορεί να εκπληρώσουν τον προορισμό τους.

Ένα καθαρά μουσικό-καλλιτεχνικό ενδιαφέρον δεν καλύπτει τον πυρήνα τους, που είναι βασικά θρησκευτικός, με την έννοια που έδιδε στο θείο ο Αισχύλος και ο Σοφοκλής. Μόνο η πλήρης ταύτιση του ακροατή με τους δοκιμαζόμενους ήρωες θα δικαιώνει την προσπάθεια.

Για να γίνει όμως κάτι τέτοιο, πιστεύω, ότι θα περάσουν πολλά χρόνια, έως ότου ωριμάσουν οι νοοτροπίες -αν φυσικά ποτέ ωριμάσουν.

Κορινθία, 18.VI.94

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΗΛΕΚΤΡΑ

Ο Θεοδωράκης αποφάσισε πολύ αργά να μπει στον κόσμο της Λυρικής Τραγωδίας. Από την εποχή που συνέθεσε την πρώτη του μουσική για τις "Φοίνισσες" του Ευριπίδη, που ανέβηκαν στην Επίδαυρο στα 1960, τον προβληματίζει το ύφος της μουσικής που θα ταίριαζε σήμερα στην αρχαία τραγωδία. Μετά τις "Φοίνισσες" συνέθεσε μουσικές για πολλές άλλες τραγωδίες και κωμωδίες -πάντοτε όμως για τις ανάγκες μιας θεατρικής παράστασης.

Στα 1985 αποφασίζει να μπει στο χώρο της Όπερας με τον "Κώστα Καρυωτάκη" ή "Οι Μεταμορφώσεις του Διονύσου" σε λιμπρέτο δικό του. Μετά την επιτυχή παρουσίαση στη Verona του μπαλέτου "Zorba il Greco" στα 1988, υπόσχεται να συνθέσει τρεις όπερες προς τιμήν των Verdi-Puccini και Bellini. Την "Μήδεια", την "Ηλέκτρα" και την "Αντιγόνη". Στην πρώτη δούλεψε ο ίδιος τη μετάφραση και το λιμπρέτο. Στην "Ηλέκτρα" συνεργάστηκε με τους Κώστα Γεωργουσόπουλο (μετάφραση) και Σπύρο Ευαγγελάτο (λιμπρέτο).

Και στις τέσσερις Όπερές του ο Θεοδωράκης στηρίζεται στο ΜΕΛΟΣ. Στην "Ηλέκτρα" η προσπάθειά του να ερμηνεύσει κατ'αρχήν με τη μελωδία όλες τις τραγικές διακυμάνσεις των ηρώων τον οδηγεί σε διαρκείς αναζητήσεις που καταλήγουν στη δημιουργία ενός κατ'αρχήν μελωδικού κόσμου που χωρίς να χάνει τα χαρακτηριστικά των προηγούμενων έργων του, μας οδηγεί εν τούτοις πολύ πιο μακριά: στον χώρο του τραγικού.

Όλος αυτός ο τραγικός μελωδικός κόσμος που απορρέει και εκφράζει πιστά τον τραγικό λόγο και τα δραματικά δρώμενα, δημιουργεί ο ίδιος και στη συνέχεια στηρίζεται επάνω σ'ένα δικό του αρμονικό και ρυθμικό σύμπαν.

Η προσωπικότητα της "Ηλέκτρας" -ηλεκτρισμένη απ'την αρχή ως το τέλος, όπως είναι και το όνομά της- παρασύρει τους πάντες και τα πάντα στην ξέφρενη πορεία της προς το θάνατο και την αυτοκαταστροφή. Οι λυρικές στιγμές κατ'ανάγκη είναι λίγες αλλά σημαντικές, ενώ κυριαρχεί το τραγικό στοιχείο με επίκεντρο τη βία, που οδηγεί σταθερά στην τελική έκρηξη.

Η σύνθεση της "Ηλέκτρας" άρχισε στα 1992 και τελείωσε στα 1994. Η πρώτη εκτέλεση έγινε στο Λουξεμβούργο τον επόμενο χρόνο με τη συμμετοχή της Ορχήστρας και της Χορωδίας της Όπερας του Ροζναρ και με έλληνες, πολωνούς και ρώσους σολίστ.

ANDREAS BRANDES

ΗΛΕΚΤΡΑ

Ο Θεωρητικός αποφοίτος πολεμά να ηγείτο στον κόσμο της Αμερικής Τροχονόμος. Από την εποχή που συνέλαβε την πρώτη του δουλειά για τις "Φοινίκες" του Ευρωπαϊκού που ανέβηκε στην Ευρώπη στα 1962, τον προβλεπόμενα το όνομα της δουλειάς που θα ταίριαζε στην αρχική του εργασία. Μετά τις "Φοινίκες" συνέλαβε δουλειές για πλοίαξ άλλες τροχονόμους και κυμαίνεται -πρώτος όμοιος για τις ανάγκες μιας θεατρικής παράστασης.

Στα 1985 αποφασίζει να ηγείτο της Ομάδας με τον "Κόσμο Καρναβάλι" ή "Οι Μεταμορφώσεις του Διονύσου" σε διάστημα δύο του. Μετά την επιτυχή παρουσίαση στη Βιέννη τον Φεβρουάριο του 1985, υπέσχετο να συνεχίσει τους δρόμους προς την Ευρώπη. Στην πρώτη δουλειά ο τίτλος τη "Μέλινα", την "Ηλέκτρα" και την "Αντιγόνη". Στην πρώτη δουλειά ο τίτλος τη "Μέλινα", την "Ηλέκτρα" και την "Αντιγόνη". Στην "Ηλέκτρα" συνεργάζονται με τους Κόσμο Λεωφορείων (επιχειρήσεις) και Ίκρο Ευαγγελίου (επιχειρήσεις).

Και στις τέσσερις Ομάδες του ο Θεωρητικός επιλέγει στο ΜΕΛΟΣ Στην "Ηλέκτρα" η παρουσία του να επιβεβαιώσει και να μην είναι η δουλειά αλλά η θεατρική διαδικασία των δρόμων τον οδηγεί σε δουλειές αναζητήσεων που καταλήγουν στη δημιουργία ενός καινούριου κλάδου που χωρίζεται να χάνει τα χαρακτηριστικά των προηγούμενων έργων του. Η δουλειά είναι η δουλειά που η δουλειά του είναι η δουλειά του.

Όσοι αυτοί ο τραγικός μεταμορφωτής κλάδος που απορρέει και εκφράζει τον έρωτα και τα δρομολογικά δρώμενα, δημιουργείται ο τίτλος και στο ανέκδοτο επιλέγεται επάνω ο έρωτας του αμύθητου και δουλειά στην δουλειά.

Η παρουσίαση της "Ηλέκτρας" -ηλεκτρονική επιλογή της δουλειάς είναι το όνομα της δουλειάς τους πάντες και τα πάντα στην εξέλιξη τους προς το δέσιμο και την αποκατάσταση. Οι δουλειές επιλέγεται και ανάμεσα στις άλλες δουλειές ενώ επιλέγεται το τραγικό στοιχείο με επιλεγμένη τη δουλειά που οδηγεί στην τελική έκδοση.

Η παρουσία της "Ηλέκτρας" άρχισε στα 1982 και τελειώνει στα 1984. Η πρώτη έκδοση έγινε στο Λονδίνο όπου έγινε η δουλειά της Ομάδας και της Χορωδίας της Ομάδας του Ροζαν και με άλλους παίκτες και δρούσαν ομοίως.

ANDREAS BRANDES

ΛΙΜΠΡΕΤΟ
ΜΕ ΤΑ ΧΟΥΪΤΑΤΑ

ΤΟ ΛΙΜΠΡΕΤΟ
ΘΕΙ ΚΑΙ ΤΕΙ
ΑΓΓΕΛΟΣ
ΧΩΡΙΣ ΤΕΙ ΚΟΨΙΦΑΤΑ

Η Λ Ε Κ Τ Ρ Α

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

↑CD

ΕΚΗΝΗ 1

1

1 ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Ορέστη, αγόρι του Αγαμέμνονος, Ορέστη, αξιόθνης
τώρα να δεις αυτό που πάντα κένταγε την ορέτη
σου. Τώρα αντικρύζεις τη χρυσή Μυκίνα, απ' όπου
τότε που σκοτώναν τον πατέρα από της αδελφής την
αγκαλιά σε πήρα, σε βάσταφα, σε γλίτωσα, σ'
ανάβρενα, Ορέστη, τιμωρό των πατρικών αιμάτων.

5 ΟΡΕΣΤΗΣ Ακριβέ ψυχοπατέρα, σαν έφτασα στο πυθικό
μαντείο, για να μάθω πώς θα εκδικηθώ τους
φονιάδες, ο Φοίβος μίλησε:
"Χωρίς στρατό, Φαρμάτως και μόνος, με δόλο
να πράξεις το δίκαιο φόνο".
Λοιπόν, εσύ να πας στο σπίτι μέσα
μάθε το κάθε τι.

8 ΠΥΛΑΔΗΣ Δε θα σ' αναγνωρίσουν κι ούτε στο νου κακό θα
βάλουν, έτσι που άσπρισες με τον καιρό.
ΟΡΕΣΤΗΣ Μήνυσέ τους πως ο Ορέστης πέθανε από γραφτό
της τύχης, κυλισμένος απ' τ' όρμα στους
πυθικούς αγώνες.

10 ΠΥΛΑΔΗΣ ~~Εμείς τον τάφο του πατέρα θα στολίσουμε, κατά
την τάξη με υφάδια κομμένα μαλλιά και με κοές.
Υστερά θα γυρίσουμε ξανά κρατώντας σταίμα
χάλκινη στα κερία, που θα φέρεις στα θάμνα πως
την κρύψαμε~~

12 ΟΡΕΣΤΗΣ Να φέρουμε με λόγια πλανερά σ' αυτούς γλυκό
μαντάτο, πως το κορμί μου έρεψε, τό φαγε η
φλόγα και κάνεψε στη θράκα. Μόνο
στα λόγια νεκρός, και ζωντανός στα έργα τη
δόξα θα κερδίω. Κι έτσι καυχίμαι ζωντανός
πως θα βγω, σαν άστρο στους εκβρούς να λάμψω.

-15 ΤΡΙΟ [ΟΡ. ΠΥΛ. ΠΑΙΔ.] Του πατέρα μου γη και θεοί του τόπου μου (του)
καλοδεχθείτε με (τον) σ' αυτά τα μονοπάτια, κι
εσύ, παλάτι πατρικό, έρχομαι (έρχεται) να
ξεπλύνω (νεί) τις ντροπές από θεούς σταλμένες.
Με καταφρόνια μή με (τον) διώξετε από δω.
Μα κληρονόμο παλι κι άρχοντα μες στο σπίτι μου
(του).

19 ΗΛΕΚΤΡΑ Αλιμόνο μου η μάσρη!
20 ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Ξαν κάποια ψυχοκόρη ν' άκουσα η' αναστενάξει.
ΟΡΕΣΤΗΣ Λες να 'ναι η Ηλέκτρα η άμοιρη;
ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Όρα για δράση, εγώ στο χρέος κι εσείς
ΤΡΙΟ σπονδές στον τάφο του πατέρα σου να χύσετε
(μου, του, -οουμε)
αυτά θα φέρουν στο σκοπό τη νίκη και το κέρδος.

2

ΕΚΗΝΗ 2

ΗΛΕΚΤΡΑ Καθάριο φως κι αγέρα, της γης αδελφέ,
 πόσες ακούς Βηθώνων κραυγές, πόσες ακούς
 βροντερές χτυπιές στέρνων καταματωμένων, κάθε
 φορά που η ζοφερή νύχτα στερεύει. Και πάντα θα
 βρηνώ για το δυστυχισμένο τον πατέρα μου, που
 σε βάρβαρη γη δεν του χάρισε θάνατο ο Άρης,
 η μάνα μου όμως κι ο εραστής, ο Αίγισθος, με
 φονικό τσεκούρι το κεφάλι του σκίζουν. Κι
 άλλος από μένα κανένας δε σε πόνεσε, πατέρα,
 που τέτοιο φριχτό, πικρό θάνατο βρήκες. Μα ποτέ
 δε θα πάω να βρηνώ, να βογγώ γευρά, όσο θα βλέπω
 των άστρων το φέγγος να τρέμει και όσο της μέρας
 το φως.

Να σκούζω σαν απθόνα που τα παιδιά της έχασε και
 στα πατρικά πεζούλια ο λάλος να ηγαινοφέρνηει
 τον αντίλαλο.

3

ΕΚΗΝΗ 3

34 ΗΛΕΚΤΡΑ Της Περσεφόνης και του Χάρου κατοικιά, του Κάτω
 Κόσμου Ερηιά, Αρά-κατάρα, κόρες βιών, Ερινύες
 σεμνές που βλέπετε τους αδικοκαμένους,
 [αλλά κι όσους τρυπώνουν σε κρεβάτια ξένα, ελάτε
 συντρέχτε, πληρώστε τον δικού μου πατέρα το
 φόνο! Και στείλτε μου τον αδελφό ! γιατί μόνη
 μου πιά δε μπορώ, δε βαστώ το βαρύ τ'
 αντιζύγι της λύπης.] (δίδ)

38 ΧΟΡΟΣ Κόρη, κόρη κακορίζικης μάνας, Ηλέκτρα, πάντα
 σου έτσι σ'αχόρταγο βρηνά θα λιάνεις
 γιατί η μάνα σου παγίδεψε τον Αγαμέμνονα και
 τον έριξε σ' άτιμα χέρια. Να χαθεί όποιος
 τά' προσε, αν ταιριαζει να το γεστομιζώ.
 ΝΑΙ ! ΝΑΙ !

4

ΕΚΗΝΗ 4

44 ΗΛΕΚΤΡΑ Γέροντες και γυναίκες από αρχοντικά γενιά,
 άβητε στα βόσσανά μου συμπαραστάτες
 όμως δε θέλω να πάω να σπαράζω για τον
 άμοιρο τον πατέρα μου. Αφήστε με, σας ικετεύω,
 να παραδέρνω στη μούλια μου.

46 ΧΟΡΟΣ Ν' αναστήσεις απ' τον Άδη δεν μπορείς με φωνές
 και παρακλήσεις. Σ' ανέφελο πόνο βουλιάζεις κι
 απ' τα δεινά σου λύτρωση κυμαιά.

ΗΛΕΚΤΡΑ Αστόχαστος όποιος τους φριχτά ψευγάτους
 γονιούς λησμονεί

ΧΟΡΟΣ Όμως υπάρχει το ευλογημένο παλικάρι, που η γη
 των Μυκηνάϊων η ένδοξη, με τον καιρό θα το
 δεχτεί όταν θα 'ρθει ξανά : ο Ορέστης.

ΗΛΕΚΤΡΑ Αυτός, που ακούραστα προσμένοντας, άτεκνη,
 άμοιρη κι ανύπαντρη πορεύομαι τ' ατέλειωτο της
 άμοιρας βόσσανό μου. Όμως αυτός ενώ ποθεί, δεν
 αξιώθηκε να μου προβάλει.

-3-

- 50 ΧΟΡΟΣ Βάστα γερά, κόρη μου, βάστα γερά. Υπάρχει ο μέγας, ο ουράνιος Ζεὺς που όλα τα βλέπει και τα στερώνει.
- 51 ΗΛΕΚΤΡΑ Χωρίς ελπίδα έζησα ως τώρα τη ζωή. Ψυχή να με συντρέξει φιλική, καμιά, και σα μια τιποτένια ξένη τα πατρικά μου σιγουρίζω τα δωμάτια μ' αυτά τα ρούχα της ντροπής και σ' ορφανά τραπέζια τριγουρίζω.
- ΧΟΡΟΣ Φριχτή του γυρισμού φωνή, φριχτή στα πατρικά κρεβάτια, όταν ο μπρούτζος του μπαλιτά σφηνώθηκε στα στήθια του. Ο δόλος τα σφίσιτο ο έρωτας σκοτώνει, τρόμου γενιά φυτεύοντας με τρόμο, είτε θεός είτε θνητός ήταν ο δράστης.
- 54 ΗΛΕΚΤΡΑ 5 Απ' όλες τις μέρες που φύγαν, εκείνη η πιο μισητή μου! Νύχτα και δείπνα ανείπωτα και φρίκη, σαν ο πατέρας μου δοκίμασε το θάνατο της ντροπής απ' τα δικά τους χέρια, που τη ζωή μου κούρσψαν, με πρόδωσαν, με ρήμαξαν ο μέγας θεός στον Ολυμπο αντιπνοίνα πάθη να πάθουν ασ δώσει.
- ΧΟΡΟΣ Στη γειτονιά των δυνατών, βαγγάδες μην ανάβεις.
- ΗΛΕΚΤΡΑ Αν ο νεκρός μου κόμα κι άλλο τίποτα δεν είναι ο κακορίζκος, κι αν πάλι εκείνοι αίμα για αίμα δεν πληρώσουνε, ντροπή κι ευσέβεια βούλιαξαν στα μάτια των ανθρώπων.
- ΧΟΡΟΣ Μη λες πιά τώρα τίποτα. Στη θύρα βλέπω τη Χρυσόθεμη, την αδελφή σου, κρατάει στα χέρια της κοές που από συνήθειο στους νεκρούς προσφέρουν.

6 ΣΚΗΝΗ 5

- 61 ΧΡΥΣΟΘΗΜ. Αδελφή μου, τί φωνές ηρθεσ πάλι να βάλεις με κούφιο κι ανώφελο πάθος; Αν είχα θάρρος, θα σ' το 'δειχνα τί σκέφτομαι για κείνους. Το δικίο, όπως εσύ το κρίνεις, είναι. Μ' αν βελώ λυότερη να ζω, θα σκοβω πάντα στους αφέντες.
- ΗΛΕΚΤΡΑ Φοβερό, ενώ 'σαι του πατέρα σου παιδί, να το ξεχνάς και τη μάνα σου να γνοιάζεσαι. Όλες οι συμβουλές σου, δικά της δασκαλέματα, ούτε μια λέξη δεν είναι δική σου. Εγώ σκεφτομαι μόνο του πατέρα την εκδίκηση κι ούτε συντρέχεις κι απ' το στόχο μου με βγάζεις. Δε βάζεις πάω στην ασέβεια, δειλία κιόλας; Έν, κι αν μισείς, μισείς με λόγια μόνο, στην πράξη όμως μόνοιάσες με τους φονιάδες. Δε λαχταρώ τις τιμές που σου' κουν τύχει. Και συ δε θα 'πρεπε, αν είχες νου. Ενώ μπορούσαν να σε λεν παιδί του πιο τρανού πατέρα, πάρε της μάνας τ' όνομα, κακή στον κόσμο να φανείς, αφού 'πατέρα πρόδωσες νεκρό και τους δικούς σου.
- ΧΟΡΟΣ Όχι θυμούς, για το θεό! Έχουν τα λόγια κέρδος και των δύο, αν πάρεις τα δικά της δάσκαλο και τούτη τα δικά σου.

ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Συνήθισα τα λόγια της, πολίτες, ούτε θα τα θυμόμουν, αν δεν άκουγα πόσο μεγάλο κακό την καρτερεί, που θα στομώσει τα πολλά τα κλάματά της.
 Όλα θα σου τα πω που ξέρω. Αν τους θρήνους δε σώσεις, εκεί θα σε στείλουν που πιά του ήλιου το φως δε θα δεις, μα ζωντανή σε κωματένια φυλακή κωστή και μακριά, έξω απ' τη χώρα, θα μέλλεις τα δεινά σου.

7

ΗΛΕΚΤΡΑ Τέτοια λοιπόν γυρνάνε στο μυαλό τους ;
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Αυτά θα πάβεις όταν γυρίσει ο Αιγισθος.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Να 'ρθει, αν είν' γι' αυτά και γρήγορα.
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Σαν τι, να καταρίεσαι κακορίζικη;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Να 'ρθει, αν τό 'βαλε στο νου του να το κάνει.
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Πού τρέχει ο νους σου; Σαν τι να πάβεις;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Να φύγω μακριά σας, πολύ μακριά.
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Και τούτη τη ζωή την απαρνιέσαι;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Καμάρωσε ζωή ! Δεν είναι ωραία;
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Μα είναι κακό απ' την αποκοιτιά να σωριαστείς.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Να σωριαστούμε, αν είν' για τον πατέρα μας.
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Όπου με στείλαν τότε, να πηγαίνω.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Για πού κινάς; Για ποιόν τα πρόσφορα;
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Με στέλνει η μάνα στον τάφο του πατέρα για σπονδές.

ΗΛΕΚΤΡΑ Τι λες; Σπονδές στον εκθρό της τον ανήμερο;
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Σ' αυτόν που σκότωσε, τούτο δε θες να πεις;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Φίλος την παρακίνησε; Το κάνει χάρη; Και ποιανού...
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Πάρε τη νύχτα μια τρομάρα, λένε.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Ο πατρικοί θεοί, έστω κι αργά, βοηθάτε.
 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Με την τρομάρα τούτη ξεβαρρεύεις;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Αν μου' λεγες σαν τί είδες, θα μιλούσα.

8

ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Λένε πως το γονιό μας είδε σε όνειρο, όταν εκείνος ντύθηκε το φως και πρόβαλε μπροστά της. Λένε πως δίπλα στη φωτιά επήρε κι έμπηξε το σκήπτρο που κρατούσε, και τώρα τό 'χει ο Αιγισθος, και κείνο φούντωσε και πέταξε ψηλά βλαστόρι που σκέπασε όλη των Μυκηνών τη χώρα, Ισκιος βραχός.

9

86 ΗΛΕΚΤΡΑ Καλή μου, ό,τι κρατάς στα χέρια σου, μην τ' ακουμπάς στον τάφο. Ανόσιο πράμα κι άηρεπο από γυναίκα μισοτή να πας κοές και πρόσφορα στο μνήμα του πατέρα. Σκόρπισε τα στον άνεμο, σκάψε βαθιά, παράκωσέ τα, και στην πλάκα του πατέρα να μη φτάσουνε ποτέ, μα σαν πεβάνει εκείνη, να σώσει να τα παίρεται στον Κάτω Κόσμο. Σκέψου, το βάζει ο νους σου πως θα δεχόταν ο νεκρός στον τάφο του τα πρόσφορά της, αφού τον σκότωσε άτιμα και σαν εκθρό τον έκανε κομμάτια και καθαριστοπκε σφουγγίζοντας το αίμα στα μαλλιά της; τα πρόσφορα τη λύνουν απ' το κρίμα; Δε γίνεται. Μ' άφησε αυτά και κόψε από τις άκρες των μαλλιών πλεξίδες. Δώσε από μένα πρόσφορα αυτή τη ζωντανή μου τη φτηνοδουλεμένη. Πέσε στα γόνατα και ζήτησε ο πατέρας νά 'ρθει βοηθός ενάντια στους εκθρούς.

-5-

- 98 Πιστεύω, ναι, πιστεύω πως να της στείλει
φρόντισε κι ο ίδιος τ' απαίσια σημάδια των
ονειρών. Καλόγνυμος κι ο Ορέστης, ο αδελφός,
νά 'χει ζωή με του θεού τη δύναμη να τους
ποδοπατήσει. Να με συντρέξεις, αδελφή, σ' αυτά.
100 Βόμβα και μένανε και σένα και τον αγαπημένο
σ' όλους τον πατέρα μας που κείται στον Άδη.
101 ΧΟΡΟΣ Μιλά το σέβας κι εσύ, καλή μου, αν έχεις νου
και φρόνηση, θα κάνεις ό,τι λέει.

102 ΧΡΥΣΘΕΜ.

Ναι, θα το κάνω. Το δικίο δεν είναι λογικό
να μας χωρίζει εμάς τις δυό, στην πράξη
σπράχνει. Φίλες καλές, για το θεό, κλειστό
το στόμα, ώπου το έργο να τελειώσει. Γιατί, αν
μάθει η μάνα τίποτα, θαρρώ πικρά θα λάβω
πληρωμή για τέτοια τόλημ.

ΕΚΗΝΗ 6

108 ΧΟΡΟΣ

Αν δεν είμαι μαντεύτρα τρελλή κι αν δεν
στερέψανε τα λογικά μου, έρχεται προφήτιστα
Δίκη κρατώντας στα χέρια τη δίκαια δύναμη.
Μπήκε στη σπράτα, παιδί μου, μικρός ο καιρός.

Πήρα τα θάρρη μου
ακούγοντας γλυκόηχο
νυπό τα όνειρά τους.

Δε λησμονεί των Ελλήνων ο αναΐ που σ' έσπευρε
ούτε και το παλιό το δίσημο, το χάλκινο τσεκούρι
που της ντροπής τον ξάπλωσε κατάχαμα κτυπήντος.
Πολύποδη θα 'ρθει με χέρια μύρια, χαλκόποδη,
κρυμμένα σε φρικτές παγάνες, Ερινύα.
Για ματωμένους γάμους πεθυμιά, αταίριαχτη τους
μπήκε παράνομη γι αυτό κι έχω τα θάρρη μου, πως
αλάθευτο σιμώνει το σημάδι για χάρη μας
καταπάνω στους δράστες και στους συντρόφους τους.
Των θνητών τα μαντέματα για χρησμούς και για
όνειρα φρίκης ένα τίποτα -το φανέρωμα τούτης
της νύχτας αν δεν αληθεύει.

ΕΚΗΝΗ 7

ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Αδελποτη σε πάνω πάλι να γυρνάς. Είναι ψευγάτος
ο Αίγισθος που σε κρατούσε πάντα να μην
ντροπιάζεις τους δικούς σου στο κατώφλι.
Πάντοτε ουρλιάζει πως είμαι τύραννος και κυβερνώ
παράνομα και πως περιφρονώ και σε και τα δικά σου.
Μοναδικό, παντοτινό σου πρόσχημα, πως ο πατέρας
επέβαλε από μένα. Από μένα!

124 ΗΛΕΚΤΡΑ

Το πατρών πάνω μου και δεν τ' αρνιέμαι.
Λες τον πατέρα μου πως σκότωσες, γίνεται λόγος
πίο φεδιαντροπος;

ΚΛΥΤΑΙΜΝ.
ΗΛΕΚΤΡΑ

Είχες δεν είχες δικίο, άδικα τον σκότωσες.
Το πατρών πάνω μου και δεν τ' αρνιέμαι.
Αλλά σε πλάνεψε άντρας κακός που τώρα βόνοιασες
μαζί του.

ΚΛΥΤΑΙΜΝ.

Όμως η Δίκη τον σκότωσε κι όχι μονάχα εγώ.

~~ΗΛΕΚΤΡΑ Ρῶτα τὴν Ἀρτεμὴ τὴν κυνηγῆτρα παιῶν ἔφατιγε καὶ ὅταν Ἀυλῖδα κράτῃς τὸν ταξιδιῶτῃ ἀνεμῶ. ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΚΛΕΙΣΤΟΣ ὁ δρόμος τῆς Τροίας καὶ τῆς πατρίδος, γιὰ τοῦτο με τὴ βία, με δισταγμούς πολλούς, στὸ τέλος τὴ βυσίασε. Κι ὄχι γιὰ τὸ Μεγέλαο.~~

ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Γιατί ὁ πατέρας σου που ὅλο τὸν κλαίς ἦταν ὁ μόνος Ἕλληνας που τόλμησε βυσία νὰ προσφέρει τὴν ἀδελφὴ σου μιάς κι ὅταν ἔσπερνε δὲν πόνεσε καθῶς ἐγὼ σαν τὴν γεννοῦσα. Ω! λοιπὸν κακὸς κι ἀστόχαστος ἦταν πατέρας. Ἐτσι βαρρῶ κι ἀς εἶχες ἄλλη γνῶμη. θα συμφωνοῦσε κι ἡ νεκρὴ ἀν ἔπαιρνε φωνή.

ΗΛΕΚΤΡΑ Κλειστός ὁ δρόμος τῆς Τροίας καὶ τῆς πατρίδας γιὰ τοῦτο τὴ βυσίασε. Ἀν πάλι γιὰ κείνον τόκαμε βέλοντας νὰ τὸν σώσει, χρωστούσε νὰ πεθάνει ἀπ' τὸ χέρι σου; Μὲ ποιὸ Νόμο;

Κοίτα καλά! Βάζοντας τέτοιο νόμο, βάσεις θηλιά κακὴ στο σβέρκο σου καὶ θα τὸ μετανιώσεις. Δὲν με βαραίνουν ὅσα ἐκὼ καμωμένα.

130 ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Ἀν εἶναι νὰ σκοτώνει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, πρῶτη θα πεθάνεις εὐὲ με τέτοιο νόμο. Μὰ πες μου, ἀν ἀγαπᾷς, τί σ' ἔπιασε νὰ κάνεις τοῦ κόσμου τὰ αἰσγρά τὰ πράγματα; Μὲ τὸ φονιά κοιμάσαι, ἀφοῦ ξεπάστρωσες μαζί του τὸν πατέρα μου, κάνεις παιδιὰ, ἐνῶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ βλοσυρὰ στὴν εὐφρορία κρατεῖς. θες καὶ νὰ σε παίνεψω; Ἡ μήπως πεις πῶς τὸ κορίτσι σου ἐκδικιέσαι; Κι ὁ ἄλλος μακριὰ, μόλις που ἔφυγε ἀπ' τὰ χέρια σου, ζεὶ μαῦρη ζωὴ ὁ δούστυκος Ὁρέστης, που πάντα μου χτυπᾷς πῶς τιμῶρ τὸν μεγαλώνω. Ἀν πέραγε ἀπ' τὸ χέρι μου, θα τὸ 'κανα κι αὐτό. Ἐκδίκηση, ἐκδίκηση γιὰ τὸν πατέρα!

132 ΧΟΡΟΣ Βλέπω καὶ βράζει ἀπὸ θυμὸ. ἀλλὰ δε βλέπω νὰ σκοτιζέται ἀν ἔχει ἡ Ἠλέκτρα δίκιο.

ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Ἐνα κορίτσι ἔτσι νὰ γευτελιζέει μόνα; καὶ δε βαρρεῖς ὅτι μπορεῖ ἀδιάντροπα τὸ κάβει νὰ πρᾶξει;

ΗΛΕΚΤΡΑ Τὰ ἔργα τῆς ντροπῆς ἀπὸ ντροπῆς μαθαίνουμε.

ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Πλάσμα φαδιάντροπο, ἀλήθεια, ἐγὼ τὰ λόγια μου, τὰ ἔργα μου, πάρα πολλὰ σ' ἀφήνουν νὰ λες.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ἐγὼ τὰ λέω; Σὺ τὰ λες, ἀφοῦ τὰ πράττεις.

ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Μὰ τὴ θεὰ τὴν Ἀρτεμὴ, τὸ βράσοο τοῦτο θα πληρώσεις, σα θα γυρίσει ὁ Αἰγίσθος.

134 ΗΛΕΚΤΡΑ Βλέπεις που παραφέρσαι; Μ' ἀφήνεις πρῶτα νὰ σου πῶ τί θέλω, ἐνῶ δὲν ἔμαθες ν' ἀκούς!

ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Ὅτε θ' ἀφήσεις τὴ βυσία μου νὰ κάνω δίκως μιλιὰ, που σ' ἀφῆσα νὰ πεις ὅ,τι εἶχες;

ΗΛΕΚΤΡΑ Σ' ἀφῆνα, εμπρός, βυσίαζε. καὶ μὴν τὰ βάσεις με τὸ στόμα μου. Κλειστό ἀπὸ δω καὶ πέρα.

3

- 135 ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Τώρα μπορείς ν' ακούσεις τα λόγια μου τα σκεπασμένα, προσάτη φοίβε. σε φίλους δε μιλώ μπροστά κι ούτε στο φως μπορώ όλα να ξεσκεπάζω. Αλλά τα δίστομα των ονείρων φαντάσματα που είδα τη νύχτα, αναξ Απόλλων, αν ήτανε καλό σημάδι, κάνε να βγουν αλήθεια. αν ήτανε κακό, να πέσουν πάνω στους εκθρούς. και μην αφήσεις απ' τα πλούτη μου να με πετάξουν όσοι το μηχανεύονται κρυφά με δόλο.
- ΧΟΡΟΣ Η Κλυταιμνήστρα φοβάται, το όνειρο την τρομάζει. ΚΛΥΤΑΙΜΝ. αλλά να ζω ζωή γαληνεμένη πάντα, να κυβερνώ των Ατρείδων τα σπίτια και το στέμμα κι απ' τα παιδιά μου να 'χω όσα δε με ποτίζουν λύπες και φαρμάκια.
- ΧΟΡΟΣ Η Κλυταιμνήστρα μες στ δίχτυα σε τύλιξε τώρα η αράχνη. Υπάρχει θεός τιμωρός. Παγίδα σου στήνει φοβερή.
- ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Για τ' άλλα πιά, κι αν τα σωπαίνω εγώ, είσαι θεός και καρτερώ πως θα τα καταλάβεις.

4

ΣΚΗΝΗ 8

- 137 ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Χαίρε, βασίλισσα. Καλά μαντάτα φέρνω σε σένα και τον Αιγισθο από δικό σου φίλο.
- ΚΛΥΤΑΙΜΝ. λόγος καλοδεχοούμενος, βέλω να μάθω πρώτα ποιός άνθρωπος σε στέλνει.
- ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Ο Φωκίτης ο Φανοτεύς. σπουδαίο νέο φέρνω.
- ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Ποιά, ξένη, πέσ το. φίλος σε στέλνει, δεν αμφιβάλλω, καλό θα πεις μαντάτο.
- ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Πέθανε ο Ορέστης.
- 138 ΗΛΕΚΤΡΑ Ωκου μου, σήμερα χάθηκε.
- ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Τι λες; Τι λες, ξένη; Μην την ακούς.
- ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Πως πέθανε ο Ορέστης, είπα και ξαναλέω.
- ΗΛΕΚΤΡΑ Χάθηκε η άμοιρη και τίποτα δεν είμαι.
- ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Κοίταξε τα δικά σου εσύ. Μα πέσ μου, ξένη, την αλήθεια, πως εκάθηκε;
- 140 ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Γι αυτό με στείλαν και θα τα πω με τη σειρά. Πήγε κι αυτός στους Δελφικούς αγώνες για να κερδίσει το στεφάνι. Πως να σου πω με λόγια λίγα τις νίκες τις πολλές που νίκησε τ' αγόρι σου, δεν ξέρω. Τούτο μονάχα: σ' όσους προκήρυξαν αγώνες οι αθλοθέτες πήρε μέρος και βγήκε νικητής. Όταν όμως κάποιος θεός κτυπήσει, τρανός κι αν είσαι, να τον ξεφογείς δεν μπορείς.
- 142 Την άλλη μέρα, το επήμερμα, στους γρήγορους αγώνες των αλόγων, μπήκε στο στίβο με πολλούς αρματοδρόμους. Στάθηκαν όπου τάζαν οι κριτές, μπήκαν στ' αμάξια και με σκούξιμο της σάλπιγγας ορμήσαν. Βαθιά κεντούσαν τ' άλογα, ετίναζαν τα γκέμια. Ο δρόμος όλος γέμισε κτύπους αρμάτων βροντερών. Ο κουρνιαχτός σκώθηκε ψηλά κι όλοι μαζί ανάκατα κι αλύπητα μοιράζανε κεντιές για να περάσουν τους τροχούς των άλλων αμαξιών. Ορβά κρατιόνταν στην αρχή τ' άρματα

όλα. Υστερά τ' ατίθασα πουλάρια του Αιινάνα
όταν τελειώναν την έκτη τη στροφή του στίβου,
κτυπούν κατάμουτρα στο λιβυκό τ' αμάξι.

15

Μετά το πρώτο το κακό, σφριάζονταν ένας πάνω
στον άλλο τσακισμένοι κι ο στίβος όλος της
Κρίσας γέμισεν άλογα και ναύαγια. Καλός στο
καλινάρι ο Αθηναίος, τραβάει παράμερα κι
ανοίγεται. Ο Ορέστης στερνός οδηγούσε. Βλέπει
τον Αθηναίο να 'χει μείνει μοναχός και σφυριχτή
καμουτσικιά δίνει στ' αυτιά των πουλαριών, τον
παίρνει το κατόπι και ζευγάρι τρέχανε πότε ο
ένας μπροστά και πότε ο άλλος.

Απάντεχα τ' αριστερό το γκέμι στη στροφή
λασκάροντας, κτυπά στον ακρινό το στύλο
τ' αφόνι τσάκισε στα δυό. γλιστράει, πέφτει
και μπερδεύεται στα καλινάρια. Τότε λαός πολύς
το θρήνησε το παλικάρι.

16

ΧΟΡΟΣ Τότε λαός πολύς το τίμησε το παλικάρι να
σέρνεται στη γη, στον ουρανό να δείχνει
τα ποδάρια.

152 ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Ώπου μόλις που μπόρεσαν αρματηλάτες να
σταματήσουν τ' άλογα που τρέχαν να τονε λύσουν,
ματωμένο τόσο, που φίλος δε θα γνώριζε κανείς
το θλιβερό κορμί του.

ΧΟΡΟΣ Τότε λαός πολύς το τίμησε το παλικάρι να
σέρνεται στη γη στον ουρανό να δείχνει τα
ποδάρια.

ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Τον κάμαν στη φωτιάν ευθύς και σε μικρό λαγήνι
κάλκινο, το μέγα σώμα, στάχτη φριχτή, το
κουβαλούν φωκίτες διορισμένοι, στην πατρική του
γη να βρει δυό μέτρα τάφο. Έτσι που λες μ' αυτό.
Και να τα πεις πονός. Μα κείνοι που τα ζήσαν και
τα ζήσαμε, κακό μεγάλο σαν κι αυτό δεν είδαμε
ποτέ μας.

ΧΟΡΟΣ Φως φανερό, κάθηκε, φερισώθηκε όλη η γενιά των
παιδιών μας βασιλιάδων.

17

155 ΚΑΥΤΑΙΜΝ. Θε μου, πώς να το πω; Καλοτυχία ή συμφορά με
κέρδος; Λυπάμαι που σ'όζω τη ζωή μου με τα
δικά μου βάσανα.

ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Κυρά μου, βαρύθυμη γιατί με τέτοια νέα:

ΚΑΥΤΑΙΜΝ. Τι βάνα, η μάνα! Κι αν τυρανιέται απ' τα
παιδιά, δεν τους κρατάει μίσος.

ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Χαμένος κόπος, φαίνεται, που φτάσαμε.

ΚΑΥΤΑΙΜΝ. Χαμένος κόπος; Μπορείς να λες χαμένος που
έφτασες και μου 'φερες σημάδια πιστευτά πως
πέθανεν εκείνος όπου του φύσφα ζωή, εβήκα
από του κόρφου μου, τη ζέστα και στοίχειωσε
την ξενιτιά;

Μόνο για του πατέρα του το φόνο μου έταξε
δεινά και μ' απειλούσε πάντα να τα πράξει.

Τώρα όμως, τη μέρα τούτη, γλιτώσα το πλάκωμα
του φόβου κείνου κι αυτηνής, που στάβηκε
αρρώστεια του σπιτιού μου.

Τώρα ναι, λέω, πως ξέγνοιαστες, δίχως φοβέρες
τις μέρες θα περνάμε.

- 8 157 ΗΛΕΚΤΡΑ Τώρα σπαράζω Ορέστη, για τα πάθη σου, που
 ακόμα και νεκρό σε βρίζει η μάνα σου.
 ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Όμως εκείνος καλά είναι εκεί.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Του πεθαμένου Νέμεση, άκουσε την !
 ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Τ' άκουσε τα σωστά κι έβγαλε δίκια κρίση.
 Πολλά σου αφίζουν, ξένε, που ήρθε, αν έπνιξες
 για πάντα τη φωνή της.
 ΠΑΙΔΑΓΩΓ. Αν παν καλά τα πράγματα, εγώ να φεύγω.
 ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Ποτέ. Ούτε σε μένα κι ούτε στο φίλο που σ'
 έβαλε στο δρόμο δε θα ταίριαζε. Πέρασε μέσα
 κι άσε την τούτη να βογγά τα μύρια βάσανά της
 στο κατώφλι.

 ΣΚΗΝΗ 9

- 19 159 ΗΛΕΚΤΡΑ Αλίμονο μου, η μαύρη, πέθανες και μ' αφάνισες,
 Ορέστη μου, καλέ μου. Πήρες το δρόμο σου, κι
 απ' τα σπλάχνα μου φερίζωσες όσες ελπίδες
 φύτερναν πως θα γυρίσεις ζωντανός και του
 πατέρα τιμωρός και μένα της ταλαιπωρης.
 Τώρα είμαι μόνη, δίχως πατέρα, δίχως εσένα.
 Πρέπει να σκύω κεφάλι στους πιό τρανούς
 εκθρούς μου, στου γονιού μου τους φονιάδες.
 Ασα! Στα χρόνια που θα 'ρθουν δε θα πατήσω σπίτι
 τους, θα πέσω στο κατώφλι τούτο δω, δίχως δικούς
 σιγά σιγά να λιώσω κι αν γίνω, βόρος για τους
 μέσα, να με σκοτώσουν ο θάνατος χαρά, λύπη να ζω
 δεν τη διψώ της ζωής.
- 160 ΧΟΡΟΣ Πού'ναι λοιπόν του Διός οι κεραυνοί, πού'ναι
 κι ο ήλιος ο λαμπρός, αν τούτα τα βλέπουν κι
 ατάραχοι όλα τα κρύβουν;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Αχ κι αχ!
 ΧΟΡΟΣ Μην κλαίς παιδί μου!
 ΗΛΕΚΤΡΑ Ανάθεμα...
 ΧΟΡΟΣ Μην πεις μεγάλο λόγο.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Μ' αφάνισες.
 ΧΟΡΟΣ Μα πώς;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Γι αυτούς που παν στον Άδη ελπίδες αν κρατάς
 με γκρεμίζεις βαθύτερα.
 ΧΟΡΟΣ Ξέρω τον άνακτα Αμφιάραο, που από γυναίκας κάθηκε
 δίχτυ χρυσό και τώρα μες τη γη...
 ΗΛΕΚΤΡΑ Αχ κι αχ!
 ΧΟΡΟΣ πάμυκος διαφεντεύει
 ΗΛΕΚΤΡΑ Αχ!
 ΧΟΡΟΣ Και πάλι αχ! Όμως η φόνισσα...
 ΗΛΕΚΤΡΑ Εφάχτηκε.
 ΧΟΡΟΣ Ναι.
- 10 161 ΗΛΕΚΤΡΑ Τά ξέρω. Μα τιμωρός εκείνου φάνηκε στα
 πάθη του. Για μένα πιά κανένας-δεν υπάρχει
 αυτός που ήταν, αφαντος εκάθηκε.
 ΧΟΡΟΣ Δυστυχ εσύ, τα δύστυχα κερδίζεις.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Ξέρω, ξέρω καλά, σωρός ολοχρονιά σ' άλλο
 σωρό οι φοβερές συμφορές μου στοιβάζονται.
 ΧΟΡΟΣ Νιώθω γιατί βογκάς.

- 162 ΗΛΕΚΤΡΑ Μη τότε, μη με τραβάς εκεί που...
 ΧΟΡΟΣ Τί λες;
 ΗΛΕΚΤΡΑ ..σβήκαν οι ελπίδες μου πως θ' ακουμπούσα
 σε κλαδί από την ίδια ρίζα.
 ΧΟΡΟΣ Όλοι γραμμένοι του Βανάτου.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Έτσι; Όπως αυτός ο δύστυχος με τα σημαδεμένα
 γκέμια τον αντάμωσε στο λεύτερο αγώνα των
 αρμάτων;
 ΧΟΡΟΣ Παράλογο κακό.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Και πώς δεν είναι; αφού στην ξενιτιά κι από
 τα χέρια μου μακριά...
 ΧΟΡΟΣ Χαμός!
 ΗΛΕΚΤΡΑ ...κάθκε τάφο δίχως να δεχθεί τους δικούς μου
 Βρήνους.
 ΧΟΡΟΣ Όλοι γραμμένοι του Βανάτου.
 Ω, δύστυχη Ηλέκτρα, να θρηνηίς, σου πρέπει να
 θρηνηίς.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

18

27

109

3CD

-11-

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΚΗΝΗ 10

1

- 163 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Χαρά με κυνηγάει, καλή μου
Χαρά σου φέρνω και ξανάσαμα σε συφορές αλλοτινές
που τόσο βρηνωδούσες.
- ΗΛΕΚΤΡΑ Για τα δεινά μου που γιατρεία δεν παίρνουν που
θα 'βρεις φάρμακο;
- ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Μας ήρθε ο Ορέστης-άκου με καθαρά και πίστεψε με.
ΗΛΕΚΤΡΑ Τά 'χεις χαμένα, δύστηχη και παίζεις με τις δικές
σου συφορές και τις δικές μου;
- ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Μα το σπίτι μας. Κοντά μας είναι εκείνου.
ΗΛΕΚΤΡΑ Αλλά σου, δόλια! Ποιανού τα λόγια ν' άκουσες κι
κι αφήφιστα γ' αληθινά τα πήρες;
- ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Εγώ από μόνη μου είδα σημάδια φανέρη και πίστεψα.
Όταν πήγα στον τάφο του πατέρα, πάνω στην κορφή του
βλέπω γάλα χυμένο και νεοράντιστο και γύρω γύρω
λουλούδια πλήθος νάν' στο μνήμα σα στεφάνι. Και
κει ψηλά, στου τύμβου την κορφή βλέπω ένα βόστρυχο
μαλλιών κομμένο πρόσφατα. Τον είδα, η μάσρα, κι
ευθύς σφηνώθηκε στο νου γνωστή μορφή, πως βλέπω
σημάδι αλάθευτο του-πιό αγαπημένου μέσα σ' όλους,
του Ορέστη μας. θάρρος, καλή μου, θάρρος.
- ΗΛΕΚΤΡΑ Όρα κουνάω την κεφαλή στο παραλόγιόμα σου.
ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Μα τί; Χαρά δε νιώθεις μ' όσα λέω;
ΗΛΕΚΤΡΑ Δεν ξέρεις πού πατάς και πού βαδίζει ο νους σου.
ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Πράματα καθαρά που είδα, πως δεν ξέρω;
ΗΛΕΚΤΡΑ Πέβανε, δύστηχη. Μην περιμένεις σωτηρία να φέρει,
Σκοτάδι προς τα κει.
- 166 ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Συφορά μου! Πού τ' άκουσες; Ποιός σου το 'πε;
ΗΛΕΚΤΡΑ Κάποιος που ήτανε κοντά του σα κανόταν.
ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Πού 'ναι τος; Εαστίζω που το σκέφτομαι.
ΗΛΕΚΤΡΑ Μέσα. Χαρά της μάνας κι όχι λύπη, βέβαια.
ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Συφορά μου! Ποιανού λοιπόν οι μωρίες προσφοράς
στον τάφο του πατέρα μας;
- ΗΛΕΚΤΡΑ Κάποιος, θάρρῶ, θα τά 'φερε μνημόσυνο του
πεθαμένου Ορέστη.
- ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Η δύστηχη! Τρεκάτη και χαρούμενη έφερνά τα
μαντάτα, δίκως να ξέρω τι κακό μας βρήκε.
Φτάνοντας τώρα, κοντά στην πρώτη βρισκω
καινούρια συφορά.
- ΗΛΕΚΤΡΑ Αυτά σε βρήκαν. Αλλά αν μ' ακούσεις, της
τρωϊνής σου συφοράς το βόρος θα πεταφεις.
ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Μάπως ποτέ τους πεθαμένους θ' αναστήσω;
ΗΛΕΚΤΡΑ Δε μίλησα γι αυτό, τόσο τρελλή δεν είμαι.
ΧΡΥΣΟΘΕΜ. Ξαν τί αγαπας και μου περνά απ' το χέρι;

2

168 ΗΛΕΚΤΡΑ

Ο,τι θα σ' ορμηνέω να τοιμήσεις. Ξέρεις πως παραστάτη δικό μας δεν έχουμε πιά ο Άδης μας τους πάρε κι ορφανέωμε κι έτσι μονάκες μείναμε στον κόσμο. Τώρα που ο Ορέστης δεν υπάρχει πιά, γυρνώ σε σένα που του πατέρα το φονιά, τον λιγισθο μαζί μου θα σκοτώσεις. Θα κάθεται και θα κοιτάς; ως τότε; Βλέπεις κομμιάν ελπίδα ορθή; Στέκεις και κλαις δίχως να γεύσαι τα πατρικά σου πλούτη στέκεις πικρή χρόνια και χρόνια τώρα, γερνώντας δίχως άντρα στο κρεβάτι. Αν στέρξεις τις ορμηνίες μου, πρώτα θα τιμηθείς για την ευσεβεία σου απ' τον πατέρα το νεκρό κι από τον αδερφό σου στον Κάτω κόσμο. Κατόπι, λεύτερη πως γεννήθηκες θα γίνεις πάλι και γάμο ταιριαστό θα κάνεις. Καλή μου, βόηθα τον πατέρα, σκύψε στον αδερφό, βγάλε με απ' τα βάσανα, να βγεις κι εσύ που ξέρεις ντροπή πως είναι ζωή ντροπής σ' ανθρώπους της σειράς μας.

3

171 ΧΡΥΣΘΕΜ.

Πού τάχα να στηρίχτηκες κι οπλιστηκες με θρόσος και μου ζητάς βοήθεια; Δε βλέπεις, λοιπόν; Γυναίκα είσαι, δεν είσαι άντρας. το χέρι σου μικρό κι αδύναμο μπρος στην εκθρών τα χέρια. Η τύχη τους φουρνώνει με τη μέρα, για μας κυλάει του χρεμού και πάει. Ποιός θα 'βαζε στο νου του τέτοιο άντρα να ξεκάνει και να τη γλιτώνει χωρίς πικρά να κλάει; Κοίταξε μήπως στα δεινά κι άλλα δεινά φορτώσουμε. Πέφτω στα πόδια σου, προτού μας τάξουν του καμού, πριν η γενιά μας ορφανέψει, αφού δεν έχεις δύναμη, προσκύνα.

4

173 ΗΛΕΚΤΡΑ

Αναπάντεχο τίποτα δεν είπες τό 'φερα καλά πως θ' αρνηθείς τα σχέδια μου. Μόνη μου, με τα χέρια μου, λοιπόν, πρέπει να το τελειώσω δε θα τ' αφήσω απλήρωτο. Θύγε δε βγάζω κέρδος από σένα. Θα 'βγαζες, μόνο δε βες να μάθεις. Το δικίο σου θ' ακολουθήσω με το ζόρι; Σε φρονιμέεις, πάρε εσύ τα γκέμια. Τι δα; δε βρισκείς τούτα δικία που σου λέω; Κάνει ζημιά το δικίο τότε τότε. Είναι καιρός που διάλεξα, δεν είναι τώρα. Θεύγω λοιπόν. Ούτε τα λόγια μου παίρνεεις σοβαρά ούτε κι εγώ τον τρόπο σου παίνεω. Σύρε στο σπίτι, δε θα σε πάρω το κατόπι. Είναι κουτό να κυνηγός το τίποτα.

ΧΡΥΣΘΕΜ.
ΗΛΕΚΤΡΑ
ΧΡΥΣΘΕΜ.
ΗΛΕΚΤΡΑ
ΧΡΥΣΘΕΜ.
ΗΛΕΚΤΡΑ
ΧΡΥΣΘΕΜ.

ΗΛΕΚΤΡΑ

5
ΕΚΗΝΗ 11

176 ΧΟΡΟΣ

Αφού τα φρόνιμα πετούμενα τα βλέπουμε στον ουρανό πώς κανακεύουν τους γονιούς που τα γνοιστήκαν, γιατί, γιατί καθόλου δεν τους μοιάζουμε κι εμείς; Όμως όχι, μα του Διός την αστραπή και την ουράνια τη θέμη, όπου νάναι θα το νιώσουν στο πετάι τους. Θήμη των ανθρώπων θνητή, τράβα μίλησε εκεί κάτω στους Ατρείδες θλιβερά και τις σκυθρωπές ντροπές μας μήνυσέ τους. Άρρωστα σπίτια κι αμάχη των δυο κοριτσιών δε λένε να δώσουν τα χέρια σ' αγάπες, δε λένε να αμίζουν. Μα προδομένη στο σάλαγο μέσα η Ηλέκτρα μονάχη πάντα θρηνεί η δόλια και δέρνεται και δε φοβάται θάνατο, τα μάτια να σφαλίσει και δε φοβάται αν τους διπλούς φονιάδες γονατίσει. Γενναίο τόσο φύτρωσε ποτέ άλλο βλαστάρι; Κανένας μεγαλόψυχος, παιδί μου, δε βέλει να ντροπιάσει τη γενιά του πεθαίνοντας ανώνυμος. όπως κι εσύ προτίμωσες να φορτωθείς το θρήνο και τα κουρέλια ντύθηκαν για να κερδίσεις όνομα διπλό, σσηή και φρόνιμη μεμιάς να γίνεις. Σε θυμήθηκα στη μαύρη σου τη μοίρα, της φύσης τους νόμους να κρατάς και του Διός με φρόνηση να τιμάς το σέβας.

6
ΕΚΗΝΗ 12

182 ΟΡΕΣΤΗΣ

Καλές γυναίκες, σωστά μας δασκαλέψανε, καλός; σωστός ο δρόμος που ζητάμε;

ΧΟΡΟΣ

Τι ψάχνεις κι ήρθες και τί βες;

ΠΥΛΑΔΗΣ

Με τις ώρες ρωτώ πού μένει ο Αίγισθος.

ΧΟΡΟΣ

Ηρθες καλά και δε σε πλάνεψαν.

ΟΡΕΣΤΗΣ

Και ποιά από σας θα πήγαίνε στους μέσα το καρπό μαντάτο πως ήρθαμε κι οι δυο;

ΧΟΡΟΣ

Αυτή, αν πρέπει κοντινός να πει το νέο.

ΠΥΛΑΔΗΣ

Μέσα να πας, γυναίκα, και να πεις ότι τον Αίγισθο ζητούν κάτι φωκίτες.

183 ΗΛΕΚΤΡΑ

Αλιά μου η μαύρη, δε φέρατε σημάδια φανερά για το μαντάτο που έχουμε ακουσμένο;

ΟΡΕΣΤΗΣ

Δεν φέρω το μαντάτο σου. Ο Στρόφιος ο γέρος μ' έστειλε εδώ να πω για τον Ορέστη.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Εαν τί ξένη; Φόβος μ' αδράχνει.

ΧΟΡΟΣ

Φόβος μ' αδράχνει.

ΟΡΕΣΤΗΣ

Μες στο μικρό λαγίни, αυτό που βλέπεις, απομεινάρια λιγοστά του πεθαμένου φέρνουμε.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Άχου, η άραχλη, φως φανερό, χειροπιαστά τα βάσανά μου βλέπω.

184 ΧΟΡΟΣ

Ααα, αλιά σου άραχλη.

ΠΥΛΑΔΗΣ

Αν κλαις για τα δεινά του Ορέστη, μάθε:

Ετούτο το λαγίни, το σώμα του κρατεί.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Ξένη, δώσ' το, για το θεό, στα χέρια μου
αν τούτο δω το σάβανο του εγίνη να κλάω να καθώ.
Δώστο να τ' αγκαλιάσω και να κλάω, να βογκήξω για
τη γενιά μου και για μένα πάνω σ' αυτή τη στάχτη
να πέσω να καθώ.

185 ΟΡΕΣΤΗΣ

Δώστο στα χέρια της, όποια και νά 'ναι. Εκβρα
δεν έχει που το ζητά, μα φίλος κοντινός ή
συγγενής του Βά 'ναι.

7

186 ΗΛΕΚΤΡΑ

Ω θυμητάρι του πιο αγαπημένου, απομεινάρι του
Ορέστη, με τις ελπίδες που σε προβοδούσα δε σε
δέχομαι. Ομορφο σ' έβγαλα απ' τα σπίτια μας,
παιδί μου. Τώρα μακριά μας και σ' άλλη γη φευγάτο
σε βρήκε το κακό χωρίς την αδερφή σου. Και τα
κεράκια μου, της δύστυχης εμένα, μηδέ σε λούσαν
μηδέ σε στόλισαν μηδέ κρατήσαν στη φωτιά το καπερό
κορμί σου.

Αλλίμονο, της άμοιρης δεν πούσα της μάνας σπλάχνο
παρά δικό μου πιο πολύ, εμένα, παραμόνα σου, εμένα
αδερφή σου μέρα και νύχτα μ' έκραζες.

Τώρα σε μίαν ημέρα καθήκαν τούτα και πέθαναν μαζί
σου. Τώρα σε μια μέρα καθήκαν όλα, πέθαναν κορμί
σου. Τ' όραφες όλα. Πάει κι ο πατέρας, πέθανα κι
εγώ. Πας του χαμού κι εσύ. Γελάν οι εκβροί -
χτυπιέται απ' τη χαρά της η κακομάνα η μάνα μας
που μου 'στελνες μηνύματα πολλά, πως θα φανερωθείς
εκδικητής. Τα ρημάζε όλα της δυστυχίας ο δαίμονας
εμάς τους δυό, που μου 'φερεν εδώ σκιά και στάχτη
ανάμνηση, αντίς τη λατρευτή μορφή σου.

Άχου! Άχου! Πικρό κορμί, αχ κι αχ, πάρες, αλιά
μου, το σκοτεινό το τριτόρατο και μ' έχασες,
ψυχή μου, μ' έχασες, αδερφούλη μου.

192

ΧΟΡΟΣ

Σε γέννησε θνητός, Ηλέκτρα, σέψου
θνητός ο Ορέστης. Μη στενάζεις τόσο. Όλοι
χρωσάμε τα πάθη του θανάτου.

8

193 ΟΡΕΣΤΗΣ

Αλιά μου, τί να πω; Αμάρτανά λογία; Δεν αντέχω
να κρατήσω τη γλώσσα μου πιά.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Ποιός πόνος σε κρατεί, τί σ' εμποδίζει να
μιλήσεις;

Εσύ το περιλάλητο πρόσωπο της Ηλέκτρας;

ΗΛΕΚΤΡΑ Τί με ξετάζεις και στενάζεις, ξένη;

ΟΡΕΣΤΗΣ Γιατί δεν ήφερα κανένα απ' τα δεινά μου.

194 ΗΛΕΚΤΡΑ

Και τί κατάλαβες απ' όσα λέμε τώρα;

ΟΡΕΣΤΗΣ Μεξ στα πολλά φαρμάκια σου σ' αντίκρισα.

ΗΛΕΚΤΡΑ Είδες τα λιγα απ' τα πολλά τα πάθη μου.

ΟΡΕΣΤΗΣ Και τί θα γινότανε να δω κι άλλα χειρότερα;

ΗΛΕΚΤΡΑ Άφου συντροφεύω φονιάδες,

ΟΡΕΣΤΗΣ Ποιούς και ποιανού; Τί ξεστομίζεις;

ΗΛΕΚΤΡΑ Του πατέρα, και τους δουλεύω με τη βία.

ΟΡΕΣΤΗΣ Και ποιός σε βάνει στην ανάγκη;

ΗΛΕΚΤΡΑ Μάνα τη λέω, μάνα δεν είναι όμως.

ΟΡΕΣΤΗΣ Κανείς δεν παρστέκεται; Κανείς;

ΗΛΕΚΤΡΑ Κανείς. Ήταν αυτός που μου 'φερες τη στάχτη.

-15-

- 196 ΟΡΕΣΤΗΣ Μάρνη, σε βλέπω και λυπάμαι τόσον ώρα.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Ο μόνος άνθρωπος που με λυπήθηκε ποτέ.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Γιατί είμαι ο μόνος συγγενής που ήρθα να
 πονέσω τα πάθη σου.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Δεν ήρθες βεβαία συγγενής μας από κάπου;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Θα στο λεγα, πιστές αν είναι τούτες δω.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Είναι πιστές και μίλα μπιστεμένα.
 197 ΟΡΕΣΤΗΣ Παράτα το λαγόνι, να τα μάθεις όλα.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Ξένε, μη μου το κάνεις τούτο, στο θεό σου.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Ακου που σου μιλώ και δε θα πέσεις έγω.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Μη, σε φορκίζω, μη μου στερήσεις τ' άγιο
 λειψάνο μου.
 198 ΟΡΕΣΤΗΣ Δε σου τ' αφάνω.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Δύστυχη πάλι. Ορέστη μου, για σένα, σα μου
 στερήσουνε και την ταφή σου.

[9] ΕΚΗΝΗ 13- Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

- 199 ΟΡΕΣΤΗΣ Άλλαξε λόγο. Άδικα τον κλαίς.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Άδικα κλαίω το νεκρό αδερφό μου;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Άπρεπα λόγια λες γι αυτόν.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Τόσο του πεθαμένου είμαι ανάξια;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Ανάξια κανενός εσύ. Για τούτο δω ξενοιάσου.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Αφού βαστώ του Ορέστη μου το σώμα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Δεν είν' τ' ου Ορέστη. Είναι φκιαχτό, με λόγια.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Και πού έχει τάφο εκείνος ο ταλαιπώρος;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Δεν έχει. Οι ζωντανοί δεν έχουν τάφο.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Τι θες να πεις;
 200 ΟΡΕΣΤΗΣ Ύεματα δε σου λω.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Ζεί, ζει ο άνθρωπος μου;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Αν είμαι ζωντανός εγώ.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Εσύ είσαι εκείνος;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Κοίτα το δακτυλίδι του πατέρα μου και πίστεψε
 πως καθαρά μιλώ.
 201 ΗΛΕΚΤΡΑ Ευλογημένη μέρα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Ευλογημένη.
 ΧΟΡ-ΠΥΛΑΔ Ευλογημένη μέρα!
 202 ΗΛΕΚΤΡΑ Βλαστάρι, βλαστάρι εσύ μονάκριβου πατέρα
 έφτασε πιά, μας βρήκες, μας ήρθες, μας είδες.
 Εφτασα πιά. Σώπαινε τώρα και καρτέρα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Τι τρέχει;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Κάλχιο σίωπη, μη μας ακούσουν μέσα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Ο κάθε καιρός, για να το πω το δικίο, μου
 πρέπει ο κάθε καιρός. Η γλώσσα μου λυθθηκε τώρα.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Το βλέπω, μα κοίτα καλύτερη να τη σουλάξεις.
 Και τί να γάνω;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Δεν είν' καιρός για λόγια τώρα.
 203 ΗΛΕΚΤΡΑ Τώρα που φάνηκες εσύ, ποιός θα μπορούσε ν' άλλαζε
 με τη σιγή τα λόγια, τώρα που σ' είδα απάντεχα κι
 ανέληπτα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Με είδες όταν οι θεοί μου δείφανε το δρόμο.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Ονόμασεσ χαρά κι από την πριν τρανότερη.
 Αν σ' άνοιξε θεός το δρόμο για το σπίτι, έργο
 θεού το λογαριάζω.

10 ΕΚΚΗΝΗ 14

204 ΧΟΡΟΣ
ΟΡΕΣΤΗΣ

Εργο Θεού! Εργο Θεού!
Αφ' ου τώρα τα παραπανίσια λόγια, πως είναι
η μάνα μας κακή, πως άδειασεν ο Αιγισθός το
πατρικό το βίος μας, το χύνει και το σπέρνει πέρα
δῶθε. Την ώρα τη σωστή θά' ταν φραγμός τα λόγια.
Ο,τι ταιριάζει σε τούτη τη στιγμή λογάρισε,
πού να φανερωθούμε μεις, πού να κρυφτούμε, για να
σφραγίσει ο ερχομός τα γέλια των εκθρών μας.
Κοίτα να μην διαβάσει η μάνα μας το πρόσωπό σου
που γελά, σαν μπορούμε μέσα.

Τάχα για το κακό που ψεύτικα μνήσασαμε ν'
αναστενάξεις, σα βρούμε στόχο, τότε θα 'ρθει
καιρός για λυότερες καρές και γέλια.

11 205 ΠΑΙΔΑΓΩΓ.

θεότρελοι και κτυπημένοι στο μυαλό
τί; δεν ψηφάτε τη ζωή σας;
Μεσ την καρδιά βρισκόσατε του σίφουνα και δεν
το παίρνετε είδηση! Αν δεν στεκόμουν στο κατώφλι,
να φυλάω, θα 'χανε μπει στο σπίτι πρώτα οι
πράξεις σας κι ύστερα τα κορμιά σας. Απ' ουτε τις
πολλές κουβέντες τώρα και μπειτε μέσα. Τότε
στιγμές ν' αρχίσι, κακό το τέλος φέρνει.

ΟΡΕΣΤΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓ.
ΟΡΕΣΤΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓ.
ΟΡΕΣΤΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓ.

Πως θα τα βρω σαν εμώ μέσα;
Καλά, φόβος να σε γνωρίσουν δεν υπάρχει.
θα 'φερες το μαντίο πως εθεβαγα.
Με τους νεκρούς θ' έχουν αυτό, να φέρεις.
Και χαιρονται ν' αυτά; τί λένε,
θα μάθεισι, σαν τελειώσουμε. Ολα καλά τώρα
γι' αυτούς, και κείνα που δεν είναι.

ΕΚΚΗΝΗ 15

203 ΗΛΕΚΤΡΑ
ΟΡΕΣΤΗΣ
ΗΛΕΚΤΡΑ
ΟΡΕΣΤΗΣ
ΗΛΕΚΤΡΑ
ΟΡΕΣΤΗΣ

Ποιος είναι αυτός, καλέ μου; πες μου, για το Θεό.
Δεν τον γνωρίζεις;
Ούτε το βαζει ο νους μου.
Σε τίνος χέρια με παράδωσες, δεν φέρεις, τότε;
Σε τίνος; Τι μου λες;
Εκείνος που όταν πρόλαβες και μ' έσωσες με
πήρε να με κρύψει στην Φωκίδα.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Αυτός είναι που μέσα στους πολλούς βρήκα μόνο
πιστό. Μέρα γλυκιά, μοναδική σωτήρα των σπιτιών
μας, εσύ είσαι εκείνος που γλιτώσες κι αυτόν και
μένα απ' τα δεινά;

209 12

Ήσουν εδώ και κρύφτηκες τόσον καιρό και δε μου
φανερωθήκες; με σκότννες με λόγια και σκέπαζες τα
έργα της χαράς;

210 ΧΟΡΟΣ
ΗΛΕΚΤΡΑ
ΧΟΡΟΣ
ΗΛΕΚΤΡΑ
ΧΟΡΟΣ

Χαίρε πατέρα. Πατέρα μου σε βλέπω.
Σε βλέπω βασιλιά.
Σένα να φέρεις, σένα πιότερο στον κόσμο...
Σε βλέπω βασιλιά.
..και μίσησα κι αγάπησα την ίδια μέρα.
Χαίρε πατέρα, πατέρα μου σε βλέπω, σε βλέπω βασιλιά.

-17-

ΕΚΗΝΗ 16

- 211 ΠΑΙΔΑΓΩΓΩ. Φτάνει, Βαρῶ κι ὅσα μεσολαβήσανε, νύχτες πολλές φέρνοντας μέρες ἄλλες θα σου τα φανερώσουν, Ηλέκτρα, καθαρὰ.
Σε σὰς που στέκεστε, σὰς λέω πὼς ἄρθε τῆς δράσης ἡ ὥρα. Ἡ Κλυταιμνήστρα μόνη, ἄντρας κανεῖς. Ἄν χάσετε καιρὸ, Βάχετε νὰ παλέψετε, σκεφτεῖτε, με τούτους καὶ μ' ἄλλους πιὸ πανούργους καὶ περσότερους.
212 ΟΡΕΣΤΗΣ Δουλειὰ μας δὲν εἶναι τὰ λόγια τὰ πολλὰ. Πυλάδη, μέσα γρήγορα. Μα πρῶτα νὰ προσέσουμε στ' ἀγάλματα τῶν πατρικῶν θεῶν που στὸ κατῶφλι στέκουν.

13 ΕΚΗΝΗ 17

- 213 ΗΛΕΚΤΡΑ-ΠΥΛΑΔΗΣ-ΟΡΕΣΤΗΣ-ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ-ΧΟΡΟΣ
Απόλλων, βασιλιά, σπλαχνίσου κι ἀκούσέ τους, καὶ με μαζί μ' αὐτούς, που ἀπόχερα σου πρόσφερα πολλὰ κι ἀπὸ τὰ λίγα που εἶχα. Τώρα, Λύκειε Απόλλων, με ὅσα ἐκὼ προσέφτω, σου ζητῶ καὶ σ' ἰκετεύω, βόμβα τὴν πρόθεσή μας πρόβημα καὶ δείξε στους ἀνθρώπους με τί ποινές πληρώνουν οἱ θεοὶ τοὺς παραβάτες.

ΕΚΗΝΗ 18

- 214 ΧΟΡΟΣ
Για δέστε πὼς βερίζει αἷμα ξερνώντας ἀκατάβλητον ὁ Ἀρης. Πατοῦνε πιὰ τὰ δῶματα οἱ Ερινύες καὶ πᾶσαν τὸ κατόπιν τους κακοῦργους τ' ἀλάθευτα σκυλιά, ὥστε γιὰ πολὺ δὲν καρτερεῖ κρεμασμένο στὸ κατῶφλι τ' ὄνειρό μου.
Με δόλο διαβαίνει τὴ θύρα τῶν νεκρῶν, τιμωρὸς ἴσια μέσα στα πατρικά τῆς κλῆρας τοῦ πεζούλια, τροχισμένο κρατώντας στὸ χέρι σπαθί.
Κι ὁ Ερμῆς, γιὸς τῆς Μαίας, με σκοτάδι τυλίγει τὸ δόλο, στὸ τέρμα τὸν σπρώχνει καὶ δὲν καρτερεῖ.
215 ΗΛΕΚΤΡΑ Καλές μου, ὅπου νὰ 'ναὶ τελειώνουν οἱ ἄντρες, Σῶπα καὶ περιμένε.
ΧΟΡΟΣ(ΓΥΝ) Μα πὼς; Τί κάνουν τώρα;
ΗΛΕΚΤΡΑ Εκείνη γιὰ ταφὴ στολίζει τὸ λαγῆνι κι αὐτοὶ στέκουν κοντά.
ΧΟΡΟΣ Κι εὐὸ, τί βγήκες ἐξῶ;
ΗΛΕΚΤΡΑ Φυλῶ καρτέρι, μήπως ὁ Ἀγίστιος ξεφύγει κι ἔρθει μέσα.

ΕΚΗΝΗ 19

- 216 ΟΡΧΗΣΤΡΙΚΟ
217 ΚΛΥΤΑΙΜΝ. Ἄχ, ἀχί ἔπιτι ἔρημο ἀπὸ φίλους καὶ γεμάτο φωνιάδες.
ΗΛΕΚΤΡΑ Φωνάζει κάποιος μέσα δὲν ἀκούτε, φίλες;
ΧΟΡΟΣ Ἀκουσα, νὰ μὴν ἀκούγα κι ἐφριζῶ ἡ μαύρη.

ΚΑΥΤΑΙΜΝ. Όχι, τί με βρήκε. Πού είσαι, Αίγισθε.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Άκου, πάλι φωνές.
 ΚΑΥΤΑΙΜΝ. Παιδί μου, παιδί μου, λυπήσου τη μάνα σου.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Εσύ δεν τον λυπήθηκες ούτε και τον πατέρα
 που τον γέννησε.

218 ΧΟΡΟΣ Πόλη και μαύρη γενιά. μέρα κι αυτή, μοίρα κι
 αυτή που λιώνει, που σε λιώνει.

ΚΑΥΤΑΙΜΝ. Όχι! Με χτύπησε.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Άσασ! Χτύπα, αν μπορείς, ξαναά.
 ΚΑΥΤΑΙΜΝ. Όχι, ωχ, ξανά!
 ΗΛΕΚΤΡΑ Άμποτε και στον Αίγισθο.

ΕΚΗΝΗ 20

220 ΧΟΡΟΣ Οι κατάρες πληρώνονται: οι νεκροί ζωντανεύουν
 των φονιάδων το αίμα ποτάμι οι νεκροί το
 πληρώνονται.

(Βγαίνουν ΟΡΕΣΤΗΣ-ΠΥΛΛΑΔΗΣ)

 Νά τοι που βγαίνουν κόκκινα χέρια που αίματα
 ΗΛΕΚΤΡΑ Ορέστη;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Μες το σπίτι καλά, αν κι ο Απόλλων πρόσταξε καλά.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Πέθανε η μαύρη;
 ΧΟΡΟΣ Πέθανε η μαύρη;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Μη φοβάσαι πιά το θράσος πως θα σ' ατιμάζει
 της μητέρας.

ΧΟΡΟΣ Σταμάτα βλέπον τον Αίγισθο.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Είναι κοντά;
 ΧΟΡΟΣ Κρυφτείτε στο παράπορτο και γρήγορα.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Καλὰ τα καταφέρατε και δευτερώστε.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Θάρρος. Τελειώνουμε.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Βάλε μπροστά και βιάσου.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Πηγαίνω.

ΧΟΡΟΣ Ξενοιάσου για τα εδώ. Εγώ θα τ' αναλάβω.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Λίγα λόγια να πεις, μαλάκωσέ τον
 ΗΛΕΚΤΡΑ συμφέρει, ώσπου να πέσει ανόητος στη δίκη
 ΧΟΡΟΣ κρίση.

ΕΚΗΝΗ 21

222 ΟΡΧΗΣΤΡΙΚΟ (ΕΙΣΟΔΟΣ ΑΙΓΙΣΘΟΥ. Ο ΟΡΕΣΤΗΣ ΚΙ Ο ΠΥΛΛΑΔΗΣ
 ΣΥΝΑΜΠΑΙΝΟΥΝ ΣΤΟ ΠΑΛΑΤΙ)

ΑΙΓΙΣΘΟΣ Ποιός από σας έμαθε πού 'ναι οι Φυκίτες ξένοι,
 που, καθώς άκουσα, μαντάτο φέρανε για τον Ορέστη,
 πως με τ' σμάξι του γκρεμοστασίστηκε στο σπίτι;
 Ξένα, σένα σωτώ, ναι σένα, που πως χτες είχες
 απεκοτιά. σένα σε μέλει πιά πολύ, θαρρώ,
 και πιά πολλά να πεις θα ξέρεις.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Και βέβαια ξέρω. Άλλίως έξω απ' τη μοίρα θα
 'μωνα του πιά αγαπημένου.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ Και πού 'ναι οι ξένοι; μίλησε.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Μέσα. Βρήκαν φιλόξενη κυρά.
 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Αλήθεια; λεν πως πέθανε;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Όχι με λόγια μόνο. φέραν σημάδια.

-19-

ΑΙΓΙΣΘΟΣ Τον φέρανε για να βεβαιωθούμε;
 ΗΛΕΚΤΡΑ Τον φέραν. να τον δεις και να φρίξεις.
 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Μ' έκαμες να καρώ πολύ. δε μ' είχες συνηθισει.
 ΗΛΕΚΤΡΑ Να χαίρεσαι, αν είναι να καρείς μ' αυτά.

ΕΚΗΝΗ 22

228 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Σιωπή, προσταζω, και ν' ανοίξουν οι πύλες
 στους Μυκηναίους και στους Αργίτες, όλους, να δουν
 κι αν κάποιος πριν κεράλι σήκωνε γι' αυτόν
 μ' ελπίδες κούφιεσ, βλέποντας το νεκρό, τα γκέμια
 μου να δέκεται, μη μ' έβρει τιμωρό και φρονιμέψει
 με το ζόρι.
 229 ΗΛΕΚΤΡΑ Μήπως στο νόημα κι εγώ. Φρονιμέψα με τον καιρό
 με τα νερά των δυνατών πηγαίων.
 (Βγαίνουν ο Ορέστης και ο Πυλάδης. Ο πρώτος κρατά το σώμα
 της Κλυταιμνήστρας σκεπασμένο)

16 230 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Ω, Δία! Ετούτο που θωρώ δίχως το φθόνο σου δεν
 ήρθε. Αν προκαλώ τη Νέμεση, βουβαίνομαι. Επκώστε
 από το πρόσωπο το κάλυμμα να πω κι εγώ το θρήνο
 μου στο συγγενή μου.

231 ΟΡΕΣΤΗΣ Κράτησ' το μοναχός. Οχι δικό μου, δικό σου κρέας
 να τον δεις και φιλικό να του μιλήσεις.

17 231 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Ξωστό μιλάς, θ' ακούσω.
 Οού, (προς την Ηλέκτρα) στο σπίτι, αν είναι η
 Κλυταιμνήστρα, φώναξέ την.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Εδώ 'ναι, πλάι σου κι αλλού μην ψάχνεις.

ΕΚΗΝΗ 23

233 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Άσπ! Τι βλέπω.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Τι φοβάσαι; Δεν την φέρεις;
 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Ο δύστυχος, μέσα σε ποιές παγίδες έπεσα και
 σε ποιανού;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Δεν τό 'νοιωσες λοιπόν ότι μιλάς με ζωντανούς
 που πήρες πεθαμένους;
 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Τώρα κατάλαβα τί λες. Δε γίνεται να 'ναι άλλος
 αυτός που μου μιλά απ' τον Ορέστη.
 ΠΥΛΑΔΗΣ Μάντης αθάνατος και τόσην ώρα λάθευες;
 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Ο μαύρος, κάθηκα. Μ' άσε να πω δυό λόγια μόνο.
 234 ΗΛΕΚΤΡΑ Μη, για το θεό, μην τον αφήσεις να μιλά, καλέ μου
 κρόνο κερδίζει. Εκότωσ' τον γρήγορα. το πτόμα ριχ'
 το στα όρνια, τους νεκροβάφτες που του πρέπουν,
 να μην το δούμε πιά. Μονάχα τούτο θα με λύτρωνε
 απ' τα παλιά δεινά μου.
 ΟΡΕΣΤΗΣ Προχώρα μέσα γρήγορα. Δεν είν' καιρός για λόγια
 τώρα, για την ψυχή σου πολεμάς.
 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Γιατί με πας στο σπίτι;
 ΧΟΡΟΣ Για την ψυχή σου πολεμάς.
 ΑΙΓΙΣΘΟΣ Σαν είναι η πράξη σου καλή, γιατί σκοτάδι θες,
 κι εδω δε με ξεκάνεις;
 ΟΡΕΣΤΗΣ Σταμάτα να προσταζεις. τράβα για κει...
 ΧΟΡΟΣ Με την ίδια πληρωμή.

ΟΡΕΣΤΗΣ . . . που τον πατέρα μου έσφαξες, να πεθάνεις
 στον ίδιο τον τόπο.
 ΧΟΡΟΣ Σπορά του Ατρέα, πολλά σου τα πάθη, λυτρώθηκες
 τώρα με νέαν ορμή και λεύτερη πήρες στράτα.

ΤΕΛΟΣ

40

49

NS

Κεφάλαιο 5

Η Λ Ε Κ Τ Ρ ΑΣΚΗΝΗ 1

Αρ. Σελ. Spart.

ΟΡΧΗΣΤΡΑ			
ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ	Αγόρι του Αγαμέμνωνος	1	1
ΟΡΕΣΤΗΣ	Ακριβέ ψυχοπατέρα	5	5
ΠΥΛΑΔΗΣ	Δεν θα σ'αναγνωρίσουν	8	8
ΟΡΕΣΤΗΣ	Μήνυσέ τους	9	9
ΟΡΕΣΤ.- ΠΥΛΑΔΗΣ	Εμείς τον τάφο του πατέρα	10	11
ΟΡΕΣΤΗΣ	Να φέρουμε με λόγια πλανερά	12	15
ΠΥΛ-ΟΡΕΣ-ΠΑΙΔ.	Του πατέρα μου γη και θεοί	15	17
ΗΛΕΚΤΡΑ	Αχ η άμοιρη	19	22
(interno)			
ΠΑΙΔ-ΟΡΕΣΤ-ΠΥΛ.	Σαν κάποια ψυχοκόρη	20	23

[Μισοσκόταδο πριν το ξημέρωμα.

Ο ιερατικός ρυθμός επιβάλλει ιερατικές κινήσεις και συμπεριφορά -εκτός απ'τα σημεία της αγωνίας.

Κυριαρχούν οι δύο προσευχές (10 και (15, που τονίζουν ακόμα περισσότερο τον ιερατικό χαρακτήρα.

Η φωνή interno της ΗΛΕΚΤΡΑΣ συνοδεύεται με ειδικό φωτισμό, που να ενώνει τις Μυκήνες με το ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ]

ΣΚΗΝΗ 2

Οι Ορέστης, Πυλάδης και Παιδαγωγός έχουν βγει. Η σκηνή είναι άδεια. Ίσως να παραμείνει ο συμβολικός φωτισμός, που έφερε η φωνή της ΗΛΕΚΤΡΑΣ. Πάντως το σκοτάδι γίνεται δια μιας βαθύτερο, ώστε να κλιμακωθεί περισσότερο το φως. Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ περιγράφει ηχητικά το ξημέρωμα, ώσπου να φτάσουμε στο φως της αυγής. Ο λυρικός χαρακτήρας είναι εμφανής. Υποδηλώνει, ότι η τραγωδία διαδραματίζεται στις Μυκήνες, στο Άργος, στην Πελοπόννησο, όπου η αρμονία φωτός και χρωμάτων είναι πλήρης. Πρέπει σε κάθε στιγμή να τονίζεται η αντίθεση μεταξύ τόσο της ΚΟΣΜΙΚΗΣ όσο και της ΕΓΚΟΣΜΙΑΣ (γήινης) αρμονίας και της δυσαρμονίας, μέσα στην οποία σφαδάζουν τα πάθη των ανθρώπων.

ΟΡΧΗΣΤΡΑ	(23	26
ΗΛΕΚΤΡΑ Καθάριο φως κι αγέρα της γης	(29	36

Η ΗΛΕΚΤΡΑ απ' την αρχή ως το τέλος του έργου δεν ξεχνά ούτε για μια στιγμή τη Βασιλική της ρίζα. Είναι ντυμένη απλά, με χρώματα που ταιριάζουν στο ψυχικό της δράμα, όμως μεγαλοπρεπή -αντάξια της καταγωγής της. Δεν υποκύπτει στον ρεαλισμό. Γιατί γνωρίζει, ότι είναι όργανο των θεών. Επιτελεί μια θεία αποστολή. Το μίσος για τη μητέρα της τής επιβάλλεται. Ανάλογη λοιπόν θα πρέπει να είναι η συμπεριφορά της. Οι κινήσεις της. Ο τρόπος που τραγουδά. Η έκφραση του προσώπου της.

ΣΚΗΝΗ 3

ΗΛΕΚΤΡΑ	Της Περσεφόνης και του Χάρου (Μπαίνει ο Γυναικείος Χορός)	(34	41
ΧΟΡΟΣ-ΓΥΝΑΙΚΕΣ	Κόρη κακορίζικης μάνας (Μπαίνει ο Αντρικός Χορός)	(38	45
ΗΛΕΚΤΡΑ	Γέροντες και γυναίκες	(41	47
ΧΟΡΟΣ (tutti)	Η μάνα σου παγίδεψε τον Αγαμέμνονα	(41	47

(Ο ΧΟΡΟΣ είναι ισάξιος της ΗΛΕΚΤΡΑΣ. Έχει κι αυτός θείκη καταγωγή. Όργανο της Μοίρας, με τη διαφορά ότι βλέπει το μέλλον. Εδώ, είναι καταφανώς με την πλευρά της ΗΛΕΚΤΡΑΣ. Μισεί τον ΑΙΓΙΣΘΟ και την ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ. Και για έναν ακόμα λόγο: γιατί έχουν επιβάλει στην Πόλη στυγνή τυραννία. Για όλους αυτούς τους λόγους τα κοστούμια του Χορού, τα χρώματα, οι κινήσεις του, η έκφραση των προσώπων, πρέπει να διατηρήσουν τον ιερατικό-υπερβατικό χαρακτήρα της παρουσίας του και την μεγαλοπρέπεια της αποστολής του.

Στο ΧΟΡΙΚΟ αυτό είναι κατάδηλη η επιρροή της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής και ειδικότερα το μανιάτικο μοιρολόι, που ακούγεται ακόμα και σήμερα νοτιότερα του Άργους, στη Λακωνία.

Πρόκειται για μια ιερατική επίκληση του κάτω κόσμου: στην Περσεφόνη, στο Χάρο, στον Ερμή του Κάτω Κόσμου και στις Ερινύες.

Ο ΧΟΡΟΣ βγάζει την καταδίκη του:

- "Να χαθεί όποιος τάπραξε..."

Η εκδίκηση έχει αποφασισθεί. Αν μπορεί να βγει μέσα απ' αυτό το ΧΟΡΙΚΟ μια λέξη, αυτή είναι: ΘΑΝΑΤΟΣ!

ΣΚΗΝΗ 4

ΗΛΕΚΤΡΑ	Γέροντες και γυναίκες	(44	50
ΧΟΡΟΣ	Ν' αναστήσεις απ' τον Άδη δεν μπορείς	(46	52
ΗΛΕΚΤΡΑ	Αστόχαστος όποιος....τους γονιούς λησμονεί		
ΧΟΡΟΣ	Όμως υπάρχει το ευλογημένο παλληκάρι	(47	53
ΗΛΕΚΤΡΑ	Αυτός που ακούραστα πορεύοντας	(48	55
ΧΟΡΟΣ	Βάστα γερά (ο αρχικός ιερατικός ρυθμός)	(50	56
ΗΛΕΚΤΡΑ	Χωρίς ελπίδα έζησα.... (το μουσικό μοτίβο των Μικηνών της Αργίτικης φύσης, της χαμένης ζωής).	(51	57
ΧΟΡΟΣ	Φριχτή του γυρισμού φωνή..... [Ξανά ο φόνος του Αγαμέμνονα Οι φωνές μοιρολογούν. Στην Ορχήστρα ο μπαλτάς (το τσεκούρι) του φόνου]	(52	59
ΗΛΕΚΤΡΑ	Απ' όλες τις μέρες που φύγαν..... (Και πάλι ο Φόνος και η επίκληση στο Μέγα Θεό του Ολύμπου, δηλ. στο ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ).	(54	62
ΟΡΧΗΣΤΡΑ [Ο ΧΟΡΟΣ, που πριν, στη ΣΚΗΝΗ 3 ευρισκόμενος σε έκσταση, αποφάσισε ο ίδιος: ΕΚΔΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ, τώρα, στο φως της πραγματικότητας, τρομάζει. Αυτή την ψυχική αναταραχή, το φόβο και την αγωνία, την εκφράζει η ΟΡΧΗΣΤΡΑ. Ανάλογες θα πρέπει να είναι και οι αντιδράσεις του ΧΟΡΟΥ, που θα κορυφωθούν στο (58)].	(57	65
ΧΟΡΟΣ	Στη γειτονιά των δυνατών..... (Ο ΧΟΡΟΣ κάτω από τη βαρεία σκιά της Εξουσίας. Φοβάται...).	(58	67
ΗΛΕΚΤΡΑ	Αν ο νεκρός μου..... Ντροπή κι ευσέβεια βουλιάζουν (Η ηθική επιταγή. Το Χρέος. Γίνεται φανερό, πως η ΗΛΕΚΤΡΑ είναι ολοκληρωτικά δοσμένη σ' αυτό που νομίζει πως πρέπει να πράξει με	(59	68

κάθε θυσία, για να σωθεί η ντροπή και η
ευσέβεια, που κινδυνεύουν αν δεν εκτελεσθεί
το ΧΡΕΟΣ).

ΧΟΡΟΣ Μή λες πια τίποτα.....Βλέπω τη Χρυσόθεμη (60 69

ΣΚΗΝΗ 5

Χρυσόθεμις - Ηλέκτρα - Χορός

[Ο ΧΟΡΟΣ παρακολουθεί με ενδιαφέρον τη στιχομυθία μεταξύ των
δύο αδελφών.

Η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ θα πρέπει να είναι ντυμένη στα λευκά. Λευκός
χιτώνας προς το μπες. Έχει διάδημα χρυσό, που αστράφτει. Δεν είναι η
ανέμελη βασιλοπούλα. Απλώς δεν έχει το πάθος της ΗΛΕΚΤΡΑΣ. Είναι
καθ'όλα φυσιολογική, λογική, συμπάσχουσα. Αγαπά την αδελφή της. Είναι κι
αυτή ερωτευμένη με τη ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ. Δεμένη με το αίμα του πατέρα
της. Μισεί τον Αίγισθο. Δεν αγαπά την Κλυταιμνήστρα. Μόνο που τους
φοβάται και τους δυό. Δεν βλέπει λύση στο δράμα της εξόν από την υπομονή
και την υποταγή. Πιστεύει, πως η ΗΛΕΚΤΡΑ είναι θύμα του πάθους της, που
την οδηγεί σε αδιέξοδο. Την φυλακή, την εξορία, ακόμα και τον θάνατο. Κι όλα
αυτά, γιατί;

Όμως το πιο σπουδαίο είναι, πως πιστεύει, ότι οι δύο κοπέλες μόνες
τους είναι ανήμπορες. Γι'αυτό, όταν στη ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ νομίζει πως βρήκε
σημάδια του ΟΡΕΣΤΗ, το ξέσπασμα της χαράς της είναι εκρηκτικό. Είναι
πάντως ενδεικτικό, ότι τα λόγια της ΗΛΕΚΤΡΑΣ την πειθούν, ώστε να πει
"Ναι, θα το κάνω" (102).

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Αδελφή μου, τί φωνές ήρθες πάλι
να βάλεις (61 70

["...θα σκύβω πάντα στους αφέντες"

Είναι υπερβολικό, προκλητικό. Έχει κουραστεί απ'το πείσμα της
ΗΛΕΚΤΡΑΣ και προσπαθεί να την πικάρει. Γι'αυτό απ'την αρχή της ARIAS ο
ρυθμός υποδηλώνει την ψυχική της αναστάτωση. Δεν μπορεί να βλέπει
επ'άπειρον την αδελφή της να μαραζώνει. Μ'αυτή την έμμονη ιδέα
καρφωμένη στο μυαλό της, οδηγεί και τις δυό σε αδιέξοδο κι από και στην
καταστροφή. Φαίνεται, πως αυτή η σύγκρουση γίνεται καθημερινά. Τόσο που
η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ έχει πια απαυδίσει. Μπαίνει φουριόζα. Τη μαλώνει. Γίνεται
υπερβολική. Προκλητική. Μήπως και την κάνει να λυγίσει.

Όμως η απάντηση της ΗΛΕΚΤΡΑΣ δεν δείχνει κάτι τέτοιο. Περνά
ευθύς στην αντεπίθεση.

ΗΛΕΚΤΡΑ Φοβερό, ενώ είσαι του πατέρα σου παιδί.... (64 73

[Ο ρυθμός της ορχήστρας υποδηλώνει συνεχώς το μεγάλο πάθος, που κάνει την ψυχή της ΗΛΕΚΤΡΑΣ να φαντάζει σαν βάρκα σε άγριο πέλαγος. Τρικυμία. Ορχήστρα, φωνή, κινήσεις πρέπει να εκφράζουν αυτή την τρικυμία, που δέρνει την ψυχή και το νου της ΗΛΕΚΤΡΑΣ. Ο μάστρος να έχει στη σκέψη του μια λέξη: Ένταση].

ΧΟΡΟΣ Όχι θυμούς, για το θεό! (70 79

[Πολύ έντονες οι ορχηστρικές παρεμβάσεις. Να θυμίζουν σεισμό. Είναι ο αντίλογος στην προσπάθεια που κάνει ο ΧΟΡΟΣ για συμφιλίωση. Σαν να θέλουν να πουν: Η Μοίρα έχει αποφασίσει: ΘΑΝΑΤΟΣ].

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Συνήθισα τα λόγια της, πολίτες (71 81

[Στο (71 σκληρή, απελπισμένη, αποφασισμένη να μιλήσει.

Στο (72 σοβαρή.

Στο (73 λυρική. Με αγάπη. Όσο γίνεται περισσότερο απαλά, για να τονισθούν οι βαθείς ψυχικοί δεσμοί, που τη δένουν με την αδελφή της αλλά και οι φόβοι της].

ΗΛΕΚΤΡΑ Τέτοια λοιπόν γυρνάνε στο μυαλό τους..... (75 84

[Στην ορχήστρα ξανάρχεται η τρικυμία. Όμως]

στις φωνές κυριαρχεί ο λυρισμός.

Πρέπει να προσεχθεί και να εξισορροπηθεί αυτή η αντίθεση].

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Αυτά θα πάθεις, όταν γυρίσει ο Αίγισθος

ΗΛΕΚΤΡΑ Να ρθει..... (76 85

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Σαν τί να καθαρίσαι...

ΗΛΕΚΤΡΑ Να ρθει... (77 86

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Πού τρέχει ο νους σου

ΗΛΕΚΤΡΑ Να φύγω μακριά σας....

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Και τούτη τη ζωή....

ΗΛΕΚΤΡΑ Καμάρωσε ζωή.... (78 87

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Είναι κακό... (79 88

ΗΛΕΚΤΡΑ Να σωριαστούμε

[Τρικυμία]

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Όπου με στείλαν τότε να πηγαίνω

[Σταματά το διάλογο, γιατί διαπιστώνει πως δεν οδηγεί πουθενά. Αντίθετα φουντώνει το πάθος της ΗΛΕΚΤΡΑΣ. Τη βλέπει: είναι αποφασισμένη για όλα. Έτσι η φράση αυτή λέγεται αποστασιοποιημένη, ενώ η ορχήστρα εξακολουθεί τον κυματισμό της, που ταιριάζει στην επόμενη φράση της ΗΛΕΚΤΡΑΣ, που ξαναφέρει την αγωνία.

ΗΛΕΚΤΡΑ Για πού κινάς; (80 89

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Με στέλνει η μάνα....

[Φοβάται που το λέει.

Στην Ορχήστρα πάντα η τρικυμία].

ΗΛΕΚΤΡΑ Τί λές;

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Σ' αυτόν που σκότωσε...

ΗΛΕΚΤΡΑ Φίλος τον παρεκίνησε;

[Στην ΟΡΧΗΣΤΡΑ τα πεντάχα εντείνουν τους κυματισμούς Τρικυμίας. Ας τα δούμε σαν αλληλοδιαδεχόμενα ηχητικά κύματα, που συνθλιβονται πάνω στον ιερατικό ρυθμό του μέτρου 755 (ω Πατρίδα και θεοί...)].

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Πήρε τη νύχτα μια τρομάρα....

ΗΛΕΚΤΡΑ Ω Πατρίδα και θεοί...

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Με την τρομάρα τούτη ξεθαρεύεις...

ΗΛΕΚΤΡΑ Αν μούλεγες σαν τί είδε...

[Στο μέτρο 759 ξανάρχονται τα πεντάχα. Έχει τελειώσει η επίκληση στους θεούς και η τρικυμία θα συνεχιστεί ως το τέλος, όπου θα σβήσει].

Το όνειρο της ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ...

Σκοτεινιάζει. Ίσως να φωτιστεί μόνο η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ,

που θα πρέπει να τραγουδήσει με φωνή, που μας έρχεται από κάποιον άλλο κόσμο.

ΟΡΧΗΣΤΡΑ (82 92

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Λένε πως το γονιό μας... (83 93

(Το "Αίγισθος" με συχασιά και ανατριχίλα).

[Το όνειρο διαδραματίζει ρόλο καταλυτικό.]

Τα θεϊκά σημάδια επί τέλους φανερώθηκαν.

Αυτό διαπιστώνουν όλοι: ΗΛΕΚΤΡΑ - ΧΟΡΟΣ, ακόμα και η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ. Έτσι οδηγούμεθα σ' ένα κορυφαίο σημείο της τραγωδίας στο (86... Με την ίδια μουσική θα τελειώσει η ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ. Και το κυριώτερο, θα κλείσει η ΤΡΑΓΩΔΙΑ. Σε άλλο σημειώμά μου μιλώ για το πώς βλέπω το κινησιολογικό μέρος και τη χορογραφία. Εδώ θα περιοριστώ στη φύση και στο ρόλο της μουσικής, που θα τη χαρακτηρίσω με μια λέξη: ΠΡΩΤΟΓΟΝΗ.

Η διείσδυση πρέπει να αγγίζει τις ρίζες της ζωής και του θανάτου. Ο ήχος στα χάλκινα θα θυμίζει ηχητική γκριμάτσα. (Οι συγχορδίες είναι ηθελημένα "φάλτσες", ώστε να τονίζεται αυτή η γκριμάτσα).

Οι φωνές τόσο στο (86 όσο και στο (102 είναι περισσότερο κραυγές. Βγήκαν τα TAM TAM της ιερατικής - πρωτόγονης θυσίας και καλούν το θάνατο. Η ιεροτελεστία του θανάτου ξεκινά.

ΗΛΕΚΤΡΑ Καλή μου, ό,τι κρατάς..... (86 96

["Ανόσιο πράμα κι άπρεπο από γυναίκα μιστή" τα λόγια και ειδικά τα σύμφωνα σαν σπλοπολυβόλο - Ριπές...

Το ίδιο ισχύει σε όλα τα δέκατα έκτα και πεντάηχα.

Αν μου ζητούσαν να διαλέξω ένα ΜΟΥΣΙΚΟ ΘΕΜΑ, που να χαρακτηρίζει την ουσία της ΗΛΕΚΤΡΑΣ, θα ήταν αυτή η μουσική ΣΥΝΟΛΙΚΑ (ρυθμός-μελωδία-αρμονία-ενορχήστρωση) από το (86 και μετά.

Από το (94 αρχίζει η αποκλιμάκωση, που μας οδηγεί στο ΤΡΑΓΟΥΔΙ του (96.

Έχει σημασία μετά την έκρηξη του (86 να προετοιμαστεί από κάθε άποψη η απόλυτη λυρική μετουσίωση του (96...

Από τις ρίζες της γης, τον πρωτογονισμό και το άγριο πάθος περνάμε στη θεία γαλήνη των ουρανών. Από την τρικυμία στην ηρεμία.

Το αντίθετο γίνεται από το (100 και μετά σε σχέση με την αποκλιμάκωση που είδαμε πιο πριν. Εδώ αρχίζει η φόρτιση, που θα μας οδηγήσει στην επανάληψη της ΕΚΡΗΞΗΣ στο (102.

ΗΛΕΚΤΡΑ Βόηθα και μένα και σένα 111

ΧΟΡΟΣ Μιλά το σέβας... (101 112

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Ναι! Θα το κάνω (102 113

[Στο (98 ΗΛΕΚΤΡΑ : "Πιστεύω, ναι, πιστεύω πως να της στείλει φρόντισε κι ο ίδιος τ' απαίσια σημάδια των ονείρων..." ξαναγυρίζουμε στην ατμόσφαιρα του (83.

Έτσι τονίζεται η σημασία του ονείρου της ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ, μιας και εκλαμβάνεται από όλους σαν αδιάσειστο σημάδι των θεών. Ίσως χάρη σ' αυτό να έσπασε η τελευταία αντίσταση της ΧΡΥΣΟΘΕΜΗΣ, που σε όλο το (98 θα πρέπει να παρακολουθεί προσεκτικά την ΗΛΕΚΤΡΑ, ώστε να καταγράφονται οι αντιδράσεις της, που θα την οδηγήσουν στη μεγάλη απόφαση να ταχθεί στο πλευρό της αδελφής της].

ΣΚΗΝΗ 6

ΧΟΡΟΣ Αν δεν είμαι μαντεύτρα τρελλή (107 116

[Στο ΧΟΡΙΚΟ αυτό εναλλάσσονται δύο στοιχεία: το πρωτόγονο και το λυρικό. Είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος: της ανθρώπινης φύσης Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ μας οδηγεί κάθε φορά στις εποχές των ανθρωποθυσιών Σκοτεινά δάση, που απ' τα φύλλα τους στάζει αίμα. Μηκυθμοί θηρίων και βόγγοι ανθρώπων. Μια άλλη εκδοχή του πρωτόγονου ΤΑΜ ΤΑΜ, που καλεί το θάνατο. Ολυρισμός του ΧΟΡΟΥ προβλέπει επίσης τον θάνατο. Ο άνθρωπος έχει στο μεταξύ κερδίσει την ΟΜΟΡΦΙΑ, που η ελληνική φύση εξ άλλου του την προσφέρει απλόχερα. Μήπως όμως έτσι ο θάνατος δεν γίνεται περισσότερο αποτρόπαιος, αποκρουστικός, απαράδεκτος;

Υπογραμμίζουμε την διπλή αναφορά στο ΟΝΕΙΡΟ, απ' την οποία φαίνεται η σημασία-κλειδί, που είχε στη ροή του έργου και στην πλοκή των γεγονότων.

"Τούτη τη νύχτα", προβλέπει ο ΧΟΡΟΣ, "θα αληθεύουν τα μαντέματα για χρησμούς και για όνειρα φρίκης".

Η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ μετά το τέλος του τραγουδιού της έχει φύγει. Ενώ η ΗΛΕΚΤΡΑ έχει αποσυρθεί διακριτικά στο βάθος όσο διαρκεί το ΧΟΡΙΚΟ. Λίγο πριν την ΕΙΣΟΔΟ της ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ, η ΗΛΕΚΤΡΑ φωτίζεται το ίδιο διακριτικά. Η βασίλισσα θα πρέπει να λάμψει από μεγαλοπρέπεια και δύναμη. Αγέρωχη κι όμως βαθειά πληγωμένη. Περήφανη κι όμως στα βάθη της τσακισμένη. Είναι το μέγα θύμα της Τραγωδίας. Υπάρχει άλλωστε τίποτα χειρότερο από το να σε μισούν έως θανάτου τα ίδια τα παιδιά σου;

Το ντύσιμό της μεγαλοπρεπές αλλά σοβαρό. Το ίδιο και το περπάτημά της. Οι κινήσεις της. Οι εκφράσεις του προσώπου της. Μένει ως το τέλος αλύγιστη εκτός από δυο-τρεις στιγμές, που ραγίζει και δεν μπορεί να το κρύψει. Στην αρχή της συνάντησης με την ΗΛΕΚΤΡΑ είναι επιθετική, περιφρονητική. Έχει μίσος, που της το ανταποδίδει πλουσιοπάροχα η κόρη της.

Η ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ συνοδεύεται από κυρίες της αυλής. Ίσως και μερικούς δούλους.

Μπαίνει αργά κοιτώντας επίμονα την ΗΛΕΚΤΡΑ.

Ο ΧΟΡΟΣ ακινητοποιείται τρομοκρατημένος].

ΣΚΗΝΗ 7

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Αδέσποτη σε πιάνω πάλι
να γυρνάς (120 126

Η μουσική βγαίνει μέσα από τη γη. Το ίδιο και η φωνή της. Αρχίζει σαν υποχθόνιο μουγκρητό. Με το όνομα "ΑΙΓΙΣΘΟΣ" η φωνή γίνεται απειλητική. Κλιμακούμενη συνεχώς φτάνει στην κραυγή: "τους δικούς σου στο κατώφλι".

Τραγουδάει σα να τη φτύνει. Σα να θέλει να την αλέσει με το στόμα της, που το παραμορφώνει μια συνεχής και εμφανής γκριμάτσα σιχασιάς, απελπισιάς, φόβου, απειλής και μίσους. Τόσο ώστε να μην μπορεί ο ΧΟΡΟΣ να μείνει ακίνητος και ασταθής. Γι' αυτό αντιδρά με ανεπαίσθητες, όμως χαρακτηριστικές για το δέος που νοιώθει, κινήσεις.

ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΗΛΕΚΤΡΑΣ - ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ.

Μπορεί και **ΤΑΥΡΟΜΑΧΙΑ**, αν υποθεθεί ότι η ΗΛΕΚΤΡΑ κρατάει ήδη το αόρατο μαχαίρι, που θα σφάξει την ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

Αυτός ο χαρακτήρας της σύγκρουσης μας οδηγεί στη μορφή που θα πρέπει να πάρουν οι κινήσεις: Βρισκόμαστε σε Αρένα, όπου κάποιος-κάποιοι θα σφαγούν.

Αυτή είναι η φάση της προετοιμασίας.

ΗΛΕΚΤΡΑ Λες τον πατέρα μου πως σκότωσες... (124
130

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Το παίρνω πάνω μου.... 131

ΗΛΕΚΤΡΑ Αλλά σε πλάνεψε άντρας κακός (125 131

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Όμως η Δίκη τον σκότωσε 131

ΗΛΕΚΤΡΑ Ρώτα την Άρτεμη (126 131

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Γιατί ο πατέρας σου (127 132

ΗΛΕΚΤΡΑ Κλειστός ο δρόμος 134

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Δεν με βαραίνουν... 135

ΗΛΕΚΤΡΑ Αν είναι να σκοτώνει... (130 136

έως το "θες να σε παινέσω..."

[Οι συγχωρδίες (LA m για την ΗΛΕΚΤΡΑ και FA # m για την ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ) πέφτουν ορμητικά σαν κρυστάλλινοι ηχητικοί καταρράκτες. Ανάμεσά τους τα κείμενα πρέπει να βγουν σαν ένα ιδιότυπο βυζαντινό ρεσιτατίβο. Πρέπει να τρέξουν σα να τα λένε χωρίς ιδιαίτερη

σημασία. Τα έχουν πει και ξαναπεί χίλιες φορές. Δεν τα λέει η μια στην άλλη, αλλά η κάθε μια στον εαυτό της, για να πεισθεί η ίδια.

Μήπως και η ΗΛΕΚΤΡΑ δεν ξέρει, ότι η ιστορία που λέει για τη σφαγή της αδελφής της είναι παραμύθι;

Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ παίζει με "γωνίες". Κάθετα.

Σα να τοποθετεί πυλώνες, πάνω στους οποίους στηρίζονται σα δοκάρια τα ρετσιπατίβα το ένα μετά το άλλο.

ΗΛΕΚΤΡΑ 'Η μήπως πεις, πως το κορίτσι σου
εκδικιέσαι (131 137

[Με τα 7/8 ξεκινά ένας νέος κυματισμός.

Η μελωδία θυμίζει μοιρολόι. Παράπνο. Από το ψυχρό ρετσιπατίβα, (το "αντικειμενικό") περνάμε στο καυτό τραγουδί (το "υποκειμενικό"), πάνω σ'ένα ρυθμό, που λικνίζεται σαν πανάρχαιος αλλά και σημερινός χορός (7/8).

Από το τρυφερό "κορίτσι σου" ως το σπαραχτικό "ζει μαύρη ζωή ο δύστυχος Ορέστης", η μελωδία οδηγεί στο σπαραγγμό.

Εδώ έχουμε το πρώτο "ράγισμα" της ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ. Όμως δεν προφταίνει, γιατί έρχεται η φράση: "Εκδίκηση, εκδίκηση για τον πατέρα", που την ξαναφέρει στη φυσική της κατάσταση: το θυμό, το φόβο, το μίσος...

ΧΟΡΟΣ Βλέπω, πως βράζει από θυμό.... (132 140

[Τραγουδά σχεδόν ψιθυριστά, με φόβο, μήπως
και τραβήξει επάνω του την οργή της βασίλισσας].

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Ένα κορίτσι έτσι να ξεφτιλίζει

[Πιάνεται απ'τη λέξη-κλειδί, που τη συγκίνησε: "ένα κορίτσι" γι'αυτό δεν μπορεί να αποφύγει στη φωνή της ένα λυγμό. Άλλωστε τα τριημιτόνια της μελωδίας οδηγούν στο θρήνο, στο μοιρολόι, σαν να μοιρολογάει τη μοίρα της την κακορίζικη].

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Τα έργα της ντροπής.... (133 141

[Αγέρωχη - Ασυγκίνητη μπροστά στο λύγισμα της
μάνας].

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ ... Πλάσμα ξεδιάντροπο... 142

[Μεγάλοι κυματισμοί της φωνής.
Μεγάλο κρεσέντο, που οδηγεί σχεδόν στην παρα-
μόρφωση της φωνής απ'τον θυμό που την πνίγει].

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Εγώ τα λέω; ... 142

[Συνεχίζει στο ίδιο ύφος. Ακόμα μεγαλύτερο κρεσέντο που έρχεται να στηρίξει και η θεελλώδης παρέμβαση της Ορχήστρας].

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ ... Μα τη θεά την Άρτεμη... 143

[Ένα σκαλοπάτι ακόμα πιο πάνω...].

ΗΛΕΚΤΡΑ Βλέπεις που παραφέρεσαι.... (134) 143

[Το ξέσπασμα σε FF]

Τα πρόσωπα και των δύο έχουν παραμορφωθεί απ' τα γκριμάτσες του αμοιβαίου μίσους.

Τα σώματά τους ακολουθώντας τους ρυθμούς της ορχήστρας παραδέρνουν κι αυτά από το εσωτερικό πάθος. Ο ΧΟΡΟΣ γυρίζει την πλάτη].

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ ... Ούτε θ' αφήσεις τη θυσία μου να κάνω... 144

[Θέτει τέρμα στη σύγκρουση...]

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Σ' αφήνω... 144

[Αποκλιμάκωση, που οδηγεί στο μονόλογο της ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ, καθώς προσφέρει θυσίες στον ΦΟΙΒΟ.

Η επίκληση των ουρανών, των θεών, του κόσμου αλλάζει κάθε φορά την τάξη των πραγμάτων. Η Μουσική είναι η μόνη που μπορεί να εξασφαλίσει τη σχέση ανάμεσα στον Ουρανό και τη Γη. Ο Νόμος της, που είναι η Αρμονία (που χωρίς αυτήν όλα γύρω μας θα ήσαν χάος), προβάλλει σαν ο εκπρόσωπος της κοσμικής αρμονίας και της λειτουργίας του Κόσμου - του Σύμπαντος.

Η Μουσική είναι ο μεσολαβητής της Παγκόσμιας Συμπαντικής Αρμονίας κι έτσι μας οδηγεί στην κατανόηση του ανθρώπινου μικρόκοσμου.

Ο Άνθρωπος, μεσολαβητής μεταξύ Ουρανού και Γης, οφείλει, για να ανταποκριθεί σ' αυτή την αποστολή του, να συμμετέχει σ' αυτούς τους δύο κόσμους και γι' αυτό το σκοπό μόνο η Μουσική μπορεί να τον βοηθήσει.

Ο στόχος μας είναι να ταυτισθούμε σε ταυτοφωνία με το διαπασών του Κόσμου, να επεκτείνουμε τη διάσταση του συμπαντικού ανθρώπου, του αθάνατου, που δεν υποτάσσεται στη γήινη τάξη πραγμάτων. Μόνο έτσι μπορούμε να φτάσουμε στο Μέσον, μεταξύ Ουρανού και Γης.

Με βάση αυτές τις Αρχές, θα πρέπει να δούμε το ρόλο της Μουσικής, του Μέλους, της Αρμονίας, της Ενορχήστρωσης, του Χορού, των Κινήσεων, των Σχημάτων, των Χρωμάτων, των Όγκων της Γης και του Ουρανού.

Στη συγκεκριμένη στιγμή η μελωδία (135) μας οδηγεί μέσα από τον σκοτεινό ουρανό προς το Μυστικό Κέντρο της Παγκόσμιας Αρμονίας - τον Φοίβο!

Η ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ, γονατισμένη πρέπει να φαίνεται σα να ταξιδεύει στο Σύμπαν. Όλα γύρω της έχουν εξαφανισθεί.

Το τραγούδι της έχει ντυθεί το ΔΕΟΣ.
Άλλωστε στο πρώτο πλάνο -μουσικώς- βρίσκεται πάντα η Ορχήστρα, που συνεχίζει το ταξίδι της προς τον Απόλλωνα.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ ... Τώρα μπορείς ν' ακούσεις
τα λόγια μου... 145

[Και πάλι τα ΟΝΕΙΡΑ.
Η φωνή παίρνει τη μελωδία της ορχήστρας].

ΧΟΡΟΣ ...Η Κλυταιμνήστρα φοβάται, το όνειρο
την τρομάζει... (136) 148

[Ο ΧΟΡΟΣ παραμένει, όπως και η ΗΛΕΚΤΡΑ,
αόρατος, κρυμμένος στο σκοτάδι].

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ ...Αλλά να ζουν ζωή γαληνεμένη... 148
[Η φωνή της φωτίζεται σιγά-σιγά].

ΧΟΡΟΣ ... Κλυταιμνήστρα, μες στα δίχτυα
σε τύλιξε τώρα η αράχνη... 149
[Απότομα φωτίζεται ο Χορός με μέτωπο προς
το κοινό].

Η προσευχή, η μαγεία, η επαφή με το Σύμπαν έχει τελειώσει.
Η ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ σηκώνεται. Πάντοτε προς το ΦΟΙΒΟ:

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ ... Για τ' άλλα πια... 150

Όλα ξαναμπάνουν στην προηγούμενη τάξη: Φωτισμός.
ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ, Συνοδοί της, ΧΟΡΟΣ, ΗΛΕΚΤΡΑ.
Έτοιμοι για να υποδεχτούν τον ΠΑΙΔΑΓΩΓΟ.

ΣΚΗΝΗ 8

Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ μπαίνει κουβαλώντας μαζί του το φως -τη λάμψη του Ιππόδρομου, της Αρένας. Είναι ντυμένος διαφορετικά -αρχοντικά- γιατί υποτίθεται πως είναι ξένος, βασιλικός απεσταλμένος, για να φέρει στην Κλυταιμνήστρα μαζί με τους άλλους (Ορέστη και Πυλάδη) την υδρία (το λαγήνι) με τη στάχτη του γιού της.

Επειδή όσα θα πει είναι ψέμματα (κι εμείς το γνωρίζουμε), ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ θα πρέπει να αισθάνεται, να τραγουδά και να παίζει σαν ηθοποιός του ηθοποιού.

Κάτι το ανεπαίσθητα κοροϊδευτικό, πομπώδες, υπερβολικό, πονηρό, ενώ με την άκρη του ματιού παρακολουθεί αν το παραμύθι του γίνεται πιστευτό. Έχει και γι' αυτό κάποια ανησυχία... Μήπως δηλαδή η Κλυταιμνήστρα τον καταλάβει και η συνωμοσία αποκαλυφθεί.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Χαίρε, Βασίλισσα... (137 151

Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ και η ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ σε πρώτο πλάνο. Το φως εκτυφλωτικό. Θα σκοτεινιάσει μόνο προετοιμάζοντας το:

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ... Πέθανε ο Ορέστης 153

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Ωχου... Σήμερα χάθηκα (138 154

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Τί λες; Τί λες;

Το φως ξανάρχεται, ενώ φωτίζεται τώρα και ο ΧΟΡΟΣ, που μαζί με την ΗΛΕΚΤΡΑ παρακολουθεί με προσοχή και αντιδρά διακριτικά, χωρίς μεγάλες κινήσεις, ώστε να τονίζεται το μέγεθος της ψυχικής δοκιμασίας, που τους προκαλούν τα λόγια του ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Γι' αυτό με στείλαν... (140 156

Ο Μασέτρος να επιμείνει στον χορευτικό χαρακτήρα των ρυθμών : 8/8, 7/8, 5/8, 9/8, τονίζοντας τα accenta χωρίς φόβο...

Είναι ο τρελλός χορός της κούρσας του θανάτου, σ' αυτή που υποτίθεται πως έχασε τη ζωή του ο Ορέστης. Εξ άλλου το μέρος αυτό - από μουσική άποψη- φέρνει ένα άλλο χρώμα, μιαν άλλη διάσταση, χαρακτήρα, ατμόσφαιρα και ψυχολογία μέσα στο σύνολο της δραματικής μουσικής της τραγωδίας. Θά 'λεγα "χαρούμενο", αν δεν φοβόμουν μήπως παρεξηγηθώ. Εννοώ πάντως τη χαρά από τη μέθη του ρυθμού.

Αυτό το νοιώθει και ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, που ανεξάρτητα από το τί λέει, αφού στο κάτω-κάτω γνωρίζει πως είναι ψέμματα, το πώς το λέει είναι μια άλλη υπόθεση. Δηλαδή παρασύρεται κι αυτός στη μέθη του χορευτικού ρυθμού. Κατά κάποιο τρόπο "χορεύει", καθώς αφήνει τη φαντασία του να οργιάσει. Είναι τόσο πειστικός, που "βλέπουμε" κι εμείς τους αρματοδρόμους και πρώτον και καλλίτερον τον Ορέστη.

Ρυθμός και τραγούδι συμπαράσφουρον τους πάντες. Όλοι κρέμονται απ' την άκρη των χειλιών του. Η Ορχήστρα οργιάζει. Καλπάζει.

Στο (142 ο ρυθμός αλλάζει. Γίνεται πράγματι καλπασμός αλόγων.

Στο (148 ο ΧΟΡΟΣ είναι ώριμος να παρέμβει. Αυτά τ "Ω... Ω..." πρέπει να βγουν τόσο σπαραχτικά, ώστε να επιστεγάσουν ηχητικά και συναισθηματικά ολόκληρη τη Σκηνή: είναι το μούγκρισμα-διαμαρτυρία των ανθρώπων, της Φύσης, του Σύμπαντος για το θάνατο του Ορέστη.

ΧΟΡΟΣ Τότε λαός πολύς το θρήνησε
(άντρες) το παλληκάρι... (151 173

Η Αντίθεση: Στον ξέφρενο ρυθμό και το συνεχές ανέβασμα της έντασης, έρχεται τώρα η πλήρης Ακινήσις.

Όλα μένουν ακίνητα. Ουρανός, Γη, άνθρωποι.

Ο ΧΟΡΟΣ ψέλνει (περί αυτού πρόκειται -είναι πράγματι ένα είδος θρησκευτικού ψαλμού εμπνευσμένου απ' τα ριζικά τραγουδια της Κρήτης).

Ο Χορός λοιπόν ψέλνει με μέτωπο προς το κοινό. Σα να του λέει: αυτό το τραγουδάω για σένα, για να δεις πόσο απαίσιο έγκλημα είναι ο θάνατος του παλληκαριού. Πόσο μεγάλη βλασφημία είναι για την Αρμονία του Κόσμου ένας νεκρός νέος να δείχνει στον ουρανό τα ποδάρια.

Το τραγούδι-ψαλμός δεν είναι μόνο πόνος. Είναι και οργή. Προειδοποίηση...

ΧΟΡΟΣ ... Τότε λαός πολύς το θρήνησε
(tutti) το παλληκάρι....

(151 173)

Ακόμα μεγαλύτερη ακινήσις.

Ο Μαέστρος να μην τρομάξει με τις μεγάλες αξίες. Αντίθετα ας τις πλατύνει όσο ψυχικά μπορεί περισσότερο.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ... Τον κάψαν στη φωτιά....

(154 177)

Σκοτεινιάζει... Όμως στο τρίτο μέτρο (1723) εμφανίζεται ξαφνικά το Μοτίβο των Μυκηνών : της Επιστροφής, της Ελπίδας. Ας το προσέξει ο Σκηνοθέτης. Ίσως να πρέπει να ξανάρθει ο φωτισμός της ΣΚΗΝΗΣ 2, του ξημερώματος...

Αμέσως μετά

" το κουβαλούν Φωκίτες..."

μελοδραματικός: είναι το μεγάλο ψέμμα. Η παγίδα! Άραγε η Κλυταιμνήστρα θα πείσει μέσα; Θα τον πιστέψει ως το τέλος; Η φωνή του ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ τρέμει απ' την αγωνία και γι' αυτό γίνεται περισσότερο ψεύτικη - μελοδραματική...

Σα να φοβάται, μήπως δεν έγινε πιστευτός, με πλάγιο βλέμμα προς την Κλυταιμνήστρα, θα πει:

"Έτσι που λες μ' αυτά... Και να τα πεις πονάς...".

Ο Ψεύτης! Καθώς κοιτάζει ερευνητικά την ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ, διαπιστώνει, πως έγινε πιστευτός... Ο ΧΟΡΟΣ του προκαλεί χαρούμενο ξάφιασμα, που δεν προφταίνει να το κρύψει... Τον πίστεψαν όλοι... Και ο Λαός!

ΧΟΡΟΣ Φως φανερό! Χάθηκε η γενιά των
παλιών μας βασιλιάδων...

180

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ ... Θέ μου, πώς να το πω....

(155 181)

Εδώ αποκαλύπτεται ολόκληρος ο ψυχικός κόσμος της Κλυταιμνήστρας. Απ' τη μια μεριά η Μάνα, απ' την άλλη η πληγωμένη Γυναίκα και Βασίλισσα.

Τρομερός ο στίχος του Σοφοκλή:

"Λυτάμαι, που σώζω τη ζωή μου με τα δικά μου βάσανα...".

Η μελωδία είναι μωβ σε μαύρο φόντο.
Η ερμηνεύτρια του ρόλου μπορεί άνετα να δώσει όλο το λυρισμό της,
στον οποίο παρασύρεται κι ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ Κυρά μου βαρύθυμη... 182

Κι άλλος στίχος:

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ ... Τι θάμα η μάνα... 182

Αυτό το "θάμα της μάνας" θα πρέπει να βγει ανάγλυφα μουσικώς και θεατρικώς. Σε σημείο που ακόμα κι ο ΧΟΡΟΣ, ακόμα κι η ΗΛΕΚΤΡΑ, σ' αυτή την ιερή στιγμή που μας αποκαλύπτεται αυτό το "θάμα της μάνας", δεν μπορεί να μείνουν ασυγκίνητοι...

Όμως όσο προχωρεί η ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ, ενώ ψυχικά (μελωδικά) είναι ακόμα επηρεασμένη, αντίθετα νοηματικά οδηγείται απ' τα ίδια της τα λόγια προς την ψυχολογία της αγέρωχης Βασίλισσας. Έτσι θα οδηγηθούμε προς τον κυματισμό -επερχόμενη θύελλα- στο (157).

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Τώρα σπαράζω.... (157) 187

Είναι ο τελευταίος διάλογος μάνας και κόρης. Έχουν ξαναγίνει και οι δύο λύκαινες. Έτοιμες να κατασπαράξει η μια την άλλη. Γι' αυτό ακολουθώντας τους κυκλικούς κυματισμούς της μουσικής κλωθογυρίζει απειλητικά η μια την άλλη. Προσοχή! Ο Μάεστρος θα πρέπει να βγάλει άφοβα την χρωματική κίνηση σε συνδυασμό με τον χορευτικό ρυθμό των 5/8.

Είναι κι αυτός ένας άλλος χορός θανάτου.

Ο Παιδαγωγός τα χάνει μπροστά σε τόσο πάθος και σε τόσο μίσος. Υποχωρεί, αντιδρά φοβισμένος. Στο τέλος ακολουθεί την ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ βιαστικός, ευχαριστημένος που τελείωσε αυτή η σκληρή δοκιμασία.

Μόλις φύγουν, ο ΧΟΡΟΣ πλαισιώνει την ΗΛΕΚΤΡΑ.

ΣΚΗΝΗ 9

Σ' αυτή την τελευταία Σκηνή της Α' Πράξης συνυπάρχουν τα δύο βασικά στοιχεία του έργου: Ο Λυρισμός και ο Πρωτογονισμός.

Το πρώτο είναι ένας θρήνος στον σκοτωμένο Ορέστη.

Στην αρχή η ΗΛΕΚΤΡΑ, μόνη της, πλαισιωμένη όπως είπαμε απ' το Χορό

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Αλίμονό μου η μαύρη... (159) 193

Στη συνέχεια ο ΧΟΡΟΣ

ΧΟΡΟΣ ... Πούναι λοιπόν του Διός οι κεραυνοί (160) 196

Απόλυτη γαλήνη σκεπάζει τον βαθύ εσωτερικό πόνο. Όλοι θρηνούν το τέλος ενός ονείρου. Η Ηλέκτρα ίσως να θρηνεί το τέλος της ίδιας της ζωής της. Έως τώρα έζησε μόνο με την προσμονή του Ορέστη. Χωρίς αυτόν η ζωή της έχασε τη σημασία της.

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Μ' αφάνισες....

198

Από το (161) αρχίζει η προετοιμασία της μετάβασης στην πρωτογονική ατμόσφαιρα του βασικού θέματος της ΗΛΕΚΤΡΑΣ.

Τα ταμ-ταμ του Χορού του θανάτου προετοιμάζονται με το ostinato εξάηχο LA στις βαθύτερες νότες στην αρχή του κάθε μέτρου. Εκεί πάνω θα χτίσει ο μαέστρος αυτό το μεταβατικό μέρος. Αυτή τη γέφυρα, που μας οδηγεί από την απόλυτη ψυχική γαλήνη, στην οποία έχει μετουσιωθεί ο πόνος, στον παράφρονα πρωτογονισμό, που εκφράζει την άλλη όψη της αινιγματικής ανθρώπινης ψυχής. Της απροσδιόριστης.

ΧΟΡΟΣ Νοιώθω γιατί βογγάς...

205

Η τελευταία στιγμή (2 μέτρα) πριν ξεσπάσει η θύελλα του (162). Η ένταση και η ποιότητα της φωνής του ΧΟΡΟΥ θα πρέπει να βρίσκεται ήδη στην περιοχή του πρωτογονισμού. Θα πρέπει να ξαφνιασούν.

Το ίδιο και μέσα στο (162), οι παρεμβάσεις του ΧΟΡΟΥ θα πρέπει να είναι σεισμικές. Η ποιότητα της φωνής ασάβληη. Τα σύμφωνα τα χτυπάμε σαν κρουστά. Τα φωνήεντα πολύ ανοικτά: Σαν τρομπέτες και τρομπόνα με μεταλλική σουρντίνα.

Εκτός από τις υπόλοιπες κινήσεις ο ΧΟΡΟΣ κάθε φορά που τραγουδά, στρέφει το κεφάλι με τρόπο γκροτέσκ, προκλητικό προς το κοινό, σαν να θέλει να εφορμήσει εναντίον του και σα να φτύνει τα λόγια πάνω του.

ΗΛΕΚΤΡΑ Μη τότε με τραβάς εκεί...

(162) 205

ΧΟΡΟΣ Όλοι γραμμένοι του θανάτου

207

Παράλογο κακό

208

Χαμός!

211

Όλοι γραμμένοι του θανάτου

Ω δύστυχη Ηλέκτρα, να θρηνείς

σου πρέπει, να θρηνείς.

211

Έτσι, με την Ηλέκτρα των Θρήνων τελειώνει το Α΄ Μέρος της Τραγωδίας.

Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο θα τελειώσει η Τραγωδία.

Π Ρ Α Ξ Η Β'**ΣΚΗΝΗ 10**

Σε απόλυτη αντίθεση με το κατάμαυρο (με κηλίδες αιμάτινες-κόκκινες) χρώμα της Α' Πράξης αρχίζει η Β' Πράξη.

Είναι το θέμα των Μυκητών, της Επιστροφής, της Ελπίδας. Είναι η ατμόσφαιρα για ένα νέο Ξημέρωμα: της Ελπίδας.

Ίσως η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ να φοράει ένα χιτώνα κατακόκκινο, πορφυρό και να είναι στεφανωμένη με λουλούδια. Γιατί είναι χαρούμενη. Βρήκε σίγουρα σημάδια του Ορέστη κι έρχεται να αναγγείλει το χαρούμενο νέο στην ΗΛΕΚΤΡΑ, που τη βρίσκουμε να κάθεται συλλογισμένη στα σκαλιά του παλατιού -σχεδόν όπως την αφήσαμε στην Α' Πράξη.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Χαρά! Χαρά! Με κυνηγάει καλή μου (164) 215

Η φωνή της είναι κρυστάλλινη και ανάλαφρη, όπως η γύρω ατμόσφαιρα με το φως σε τέλειες ισορροπίες.

ΗΛΕΚΤΡΑ Για τα δεινά μου 216

Μάταια η ΗΛΕΚΤΡΑ προσπαθεί να διαλύσει αυτή την κρυστάλλινη και φωτεινή ατμόσφαιρα της χαράς. Δεν θα το καταφέρει, παρά μόνο όταν θα πει:

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Πέθανε δύστυχη
Μην περιμένεις... 227

Οπότε η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ καταρρέει:

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Συφορά μου... (167) 228

ΗΛΕΚΤΡΑ .. Κάποιος που ήταν κοντά του... 229

ΧΟΡΟΣ Συφορά - Συφορά

Ομαδικός θρήνος, που ο κυματισμός του τονίζεται απ' την ΟΡΧΗΣΤΡΑ (6/8).

ΧΟΡΟΣ Αλί! Συφορά μου 232

[ΧΟΡΟΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ - ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ
στο ίδιο πλάνο. Μουσικώς έχουν την

[Ίδια σημασία σε όλο αυτό το μέρος]

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Η δύστυχη! Τρεχάτη και χαρούμενη 234

Η ορχήστρα αρχίζει να καλπάζει προετοιμάζοντας τη νέα φάση.

ΗΛΕΚΤΡΑ Αλλά αν μ'ακούσεις...

Που σημαίνει, ότι δεν το βάζει κάτω.
 Τώρα που ο ΟΡΕΣΤΗΣ είναι νεκρός, ένας λόγος περισσότερο για να τον εκδικηθεί. Το σχέδιο του ΘΑΝΑΤΟΥ ξαναβγαίνει στην επιφάνεια.

Η ορχήστρα τονίζει αυτή την ψυχική της αλλαγή, που κορυφώνεται στο:

ΗΛΕΚΤΡΑ 'Ό,τι θα σ'ορμηγέψω
 να το τολμήσεις.... (168 239)

Μετά την τρικυμία και πάλι το μοιρολόι.

ΗΛΕΚΤΡΑ "Στέκει και κλαίς"... (169 243)

"Βόηθα τον πατέρα.... Σκύψε
 στον αδελφό..."

"Ντροπή πως είναι ζωή ντροπής
σ' ανθρώπους της σειράς μας"

ΧΟΡΟΣ Α ! 247

Η μουσική που θα ακολουθήσει, θα μπορούσε να αποκληθεί "Η Άρια της Γυναίκας". Φυσικά της εύθραυστης, της αδύνατης, αυτής που δεν μπορεί να τα βάλει με τους άνδρες. Της υποταγμένης.

Υπάρχει μια νέα μετάπτωση της ΧΡΥΣΟΘΕΜΗΣ. Μετά τη χαρά και την αισιοδοξία στην αρχή της Β' Πράξης, όταν πίστεψε πως βρήκε σημάδια του ΟΡΕΣΤΗ, τώρα μετά το βέβαιο θάνατό του κάνει για άλλη μια φορά πίσω.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ "Που τάχα στηρίχτηκες..." (171 248)

"Αφού δεν έχεις δύναμη, προσκύνα"

Η Ορχήστρα όλο και πιο πυκνή, σαν να κεντάει τις ψυχικές μεταμορφώσεις και δονήσεις των δύο αδελφών.

"Ένας νέος ξέφρενος διάλογος αρχίζει. Οι δυό αδελφές κλωθογουρίζουν η μια την άλλη. Ο ΧΟΡΟΣ παγωμένος παρακολουθεί. Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ καλπάζει.

ΗΛΕΚΤΡΑ Αναπάντεχο τίποτα δεν είπες.. (173 254)

Φύγε, δεν βγάζω κέρδος από σένα-
 Μόνη μου... πρέπει να το τελειώσω...

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ Θάβαγαζες, μόνο δε θες να μάθεις.. 257

ΗΛΕΚΤΡΑ	Το δίκιο σου θ' ακολουθήσω με το ζόρι;	257
ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ	Σα φρονιμέψεις, πάρ' εσύ τα γκέμια...	257
ΗΛΕΚΤΡΑ	Δε βρίσκεις τούτα δίκια που σου λέω...	(175) 258
ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ	<u>Κάνει ζημιά το δίκιο πότε-πότε</u>	
ΗΛΕΚΤΡΑ	Είναι καιρός που διάλεξα δεν είναι τώρα....	259
ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ	Φεύγω λοιπόν	
ΗΛΕΚΤΡΑ	Σύρε στο σπίτι... <u>Είναι κουτό να κυνηγάς το τίποτα...</u>	261

Η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ βγαίνει συλλογισμένη. Η ΗΛΕΚΤΡΑ αποσύρεται σε μια γωνιά. Η ώρα του ΧΟΡΟΥ. Επάνω στον ιερατικό ρυθμό της αρχής του έργου.

ΣΚΗΝΗ 11

Η ιερατική ατμόσφαιρα της ΣΚΗΝΗΣ 1.
Η δράση διακόπεται. Ο χρόνος σταματά. Όσο προχωρούν τα λόγια, φωτίζεται σταδιακά -και διακριτικά- η ΗΛΕΚΤΡΑ. Ο ΧΟΡΟΣ αγγίζει την πεμπουσία των πραγμάτων προχωρώντας σ'έναν αληθινό ύμνο για την ΗΛΕΚΤΡΑ. Δεν πρέπει κανείς να πεθαίνει ανώμμος ντροπίζοντας έτσι τη γενιά του. Η φιλοδοξία έτσι γίνεται θεμέλιο της ανθρώπινης ζωής. Η Ηλέκτρα δεν διστάζει να φορτωθεί το θρήνο και ντυμένη κουρέλια είναι έτοιμη να κερδίσει όνομα διπλό: σοφή και φρόνιμη να γίνει.

Όμως το πιο σπουδαίο ο ΧΟΡΟΣ θα το πει στο τέλος: Η ΗΛΕΚΤΡΑ βυθίστηκε μέσα στη μαύρη της τη μοίρα, για να κρατά τους νόμους της Φύσης και να τιμά με φρόνηση του Διός το σέβας.

Η λέξη "κουρέλια" μπορεί να μας οδηγήσει σε μια μερική αναθεώρηση στο κοστούμι της δεύτερης πράξης. Η βεβαιότητα του θανάτου του Ορέστη δικαιολογεί να ντυθεί όπως όλες οι γυναίκες του Χορού. Ίσως περισσότερο προς το μαύρο. Χωρίς όμως να χάνεται η μεγαλοπρέπεια της. Ποτέ η ΗΛΕΚΤΡΑ δεν θα γίνει όπως "όλος ο κόσμος", γιατί από κάθε άποψη είναι η εκλεκτή, η σημαδεμένη, η μοναδική.

ΧΟΡΟΣ ...Αφού τα φρόνιμα πετούμενα... (176) 261

Πριν απ' το τέλος του ΧΟΡΙΚΟΥ βγαίνουν οι άντρες, έτσι που τους τελευταίους στίχους να τους πουν μόνο οι γυναίκες, ενώ η Ορχήστρα έχει αρχίσει το θέμα των ΟΡΕΣΤΗ - ΠΥΛΑΔΗ.

ΧΟΡΟΣ - ΓΥΝΑΙΚΕΣ Σε θυμήθηκα
στη μαύρη σου τη μοίρα..... 271

Ενώ μπαίνουν οι ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ και η ατμόσφαιρα γίνεται μαγική, ώστε ο ΟΡΕΣΤΗΣ να φαίνεται σαν εξωπραγματικός, σαν οπτασία που θα παίρνει σιγά-σιγά σάρκα και οστά.

ΣΚΗΝΗ 12

ΟΡΕΣΤΗΣ Καλές γυναίκες..... (182 272

ΧΟΡΟΣ Τί ψάχνεις κι ήρθες.... 272

ΠΥΛΑΔΗΣ ... Με τις ώρες μετρώ.... 273

ΧΟΡΟΣ Ήρθες καλά.... 273

ΟΡΕΣΤΗΣ Και ποιά απο σας... 273

ΧΟΡΟΣ Αυτή αν πρέπει κοντινός... 274

Ο Ορέστης για πρώτη φορά ανακαλύπτει την ΗΛΕΚΤΡΑ. Το βλέμμα του από δω και πέρα θα μείνει καρφωμένο απάνω της.

ΠΥΛΑΔΗΣ (προς την ΗΛΕΚΤΡΑ) Μέσα να πας
γυναίκα.... 274

Από δω και πέρα μπαίνουμε στη διπλή δοκιμασία, που μόνο ο ΟΡΕΣΤΗΣ την κατανοεί: Δοκιμασία της ΗΛΕΚΤΡΑΣ μπροστά στα μάτια του -Δοκιμασία του ίδιου μπροστά στον εαυτό του. Με το ερώτημα: Πώς να κρυφτεί απ' την ΗΛΕΚΤΡΑ, μιας και ανακαλύπτει το μέγεθος της αγάπης και του πάθους της γι' αυτόν;

ΗΛΕΚΤΡΑ Αλιά μου η μαύρη..... (183 275

ΟΡΕΣΤΗΣ Δεν ξέρω το μαντάτο σου... 275

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Σαν τί λένε; Φόβος μ' αδράχνει... (σαν ηχώ) 276

ΟΡΕΣΤΗΣ (1) Μεσ στο μικρό λαγήνι...
(Η φωνή του είναι ακόμα "αδιάφορη". Τουλάχιστον προσπαθεί να μη φανεί. Να φέρεται σαν ξένος). 276

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Άχου η άραχλη...
(αντίθετα η ΗΛΕΚΤΡΑ βουτά μέσα στο πάθος
ακολουθούμενη απ' το ΧΟΡΟ). 277

ΧΟΡΟΣ ... Αλιά σου η άμοιρη..... Άραχλη... (184 278

[Ξαφνικά ο ΠΥΛΑΔΗΣ πετάγεται στο μέσον της σκηνής. Μας φέρνει ένα καινούριο μουσικό ΜΟΤΙΒΟ. Μια νέα απλή μελωδία με λαϊκό χαρακτήρα, αντρίκιο, όπως θα θηρνούσαν οι άντρες σ' ένα ελληνικό χωριό τον άδικο θάνατο του παλληκαριού.

Η νέα μελωδία φέρνει μαζί της φως, λάμψη, χρώματα. Σπάει το κέλυφος του πόνου. Διαπερνά την ατμόσφαιρα, για να φτάσει στους ουρανούς με κατεύθυνση το Κέντρο της Συμπαντικής Αρμονίας. "Ο πόνος μας ενώνει με το Θεό", έλεγε ο Μπετόβεν. Είναι ακριβώς αυτή η στιγμή.

ΠΥΛΑΔΗΣ ... Αν κλαις για τα δεινά του Ορέστη... 184

Η ΗΛΕΚΤΡΑ "σκαρφαλώνει" ψηλά στη φανταστική ανεμόσκαλα της Μελωδίας. Όπως και του ΠΥΛΑΔΗ η φωνή γίνεται φωτεινή.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ξένε! δώστο για το θεό
στα χέρια μου... 278

Πρόκειται για την ειδωλολατρική εκδήλωση αγάπης για τη στόγη του νεκρού ΟΡΕΣΤΗ μπροστά στα έκπληκτα μάτια του ίδιου του ΟΡΕΣΤΗ.

Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ φωτεινή, θριαμβεύουσα.

Ο Ορέστης προστάζει τον Πυλάδη να δώσει στην ΗΛΕΚΤΡΑ το λαγίνη κι εκείνος το κάνει. Η Ηλέκτρα ευθύς το παίρνει και το σφίγγει στην αγκαλιά της, λες και σφίγγει το κορμί του αδελφού της.

ΟΡΕΣΤΗΣ Δώστο στα χέρια της... (185 280

Η Μουσική εκφράζει τις γρήγορες παλμικές δονήσεις του σφυγμού του. Ο εσωτερικός πυρετός ανεβαίνει όσο βεβαιώνεται, πως αυτή η κοπέλα με τα μαύρα που βλέπει μπροστά του είναι η ξακουστή, η μυθική ΗΛΕΚΤΡΑ, η αδελφή του. Τα μάτια του μεγαλώνουν απ' το θαυμασμό, ενώ η ψυχή του λιώνει, καθώς διαπιστώνει το απίστευτο πάθος της αγάπης της γι' αυτόν.

Η Ηλέκτρα, που έχει αγκαλιάσει το λαγίνη, κάθεται στα σκαλιά, το χαιδεύει, το φιλά... Η μουσική τώρα πετάγεται σε κύματα, σε παφλασμούς. Ο πυρετός ανεβαίνει.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ω θυμητάρι του πιο αγαπημένου... (186 282

Η Μελωδία είναι παρμένη απ' τις αναμνήσεις της. Έχει το άρωμα των παιδικών της χρόνων και της εφηβείας. Ξαναβλέπεται τη ζωή της κι αυτό την

ησυχάζει, την γεμίζει με λυρική διάθεση. Η αγάπη, η προσμονή της επιστροφής γλυκαίνουν την καρδιά, χωρίς να αποφεύγονται οι δραματικές εξάρσεις και οι κραυγές, όταν ξανάρχονται στο νου οι κακές στιγμές.

Η κορύφωση προχωρεί βήμα-βήμα. Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ εκφράζει τον πυρετό, που ανεβαίνει συνεχώς. Λούζει την ΗΛΕΚΤΡΑ με ηχητικούς καταρράκτες.

ΗΛΕΚΤΡΑ Αλίμονο της άμοιρης... 287
 Δεν ήσουνα της μάνας σπλάχνο
 παρά δικό μου πιο πολύ
 εμένα... (188) 288

Η ΟΡΧΗΣΤΡΑ σε παροξυσμό.
 Ο ρυθμός τώρα γίνεται καλπασμός.

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Τώρα σε μιαν ημέρα.... 288
 [Αρχίζει μια νέα κορύφωση] :

ΗΛΕΚΤΡΑ (κραυγή) Τ'άρπαξες όλα... 292

(Ο ΟΡΕΣΤΗΣ κεραυνοβολείται.
 Μέσα στην ηχητική τρικυμία όλοι δονούνται.
 Και ξαφνικά απότομα) :

ΗΛΕΚΤΡΑ ... Πάει κι ο πατέρας, πέθανα κι εγώ... (190) 293

Υπόκωφα σα μέσα απ' τον τάφο του πατέρα.
 Η θύελλα κόπασε, μόνο που μένει η ηλεκτρισμένη
 ατμόσφαιρα. Η ΗΛΕΚΤΡΑ κουράστηκε να θρηνηί

ΗΛΕΚΤΡΑ η κακομάνα, η μάνα μας... 293

δονείται από έναν νέο σπασμό....
 που επαναλαμβάνεται παρακάτω

ΗΛΕΚΤΡΑ Ωχου... Ωχου πικρό κορμί 296
 Αχ κι αχ

για να κατακάσει σιγά.

Η Ηλέκτρα σηκώνεται κρατώντας στην αγκαλιά της σφιχτά το λαγήνι. Το φως χαμηλώνει. Χρωματιστές πένθιμες ανταύγειες πέφτουν στο πρόσωπό της. Το τραγούδι που θα πει, είναι ένα νανούρισμα. Το νανούρισμα του ΟΡΕΣΤΗ. Το έχουμε ξανακούσει. Αυτή τη φορά σαν αντίλαλο, ψιθυριστά. Ο ΟΡΕΣΤΗΣ κοιμάται βαθειά σκεπασμένος με στάχτες. Μόνο μια τρελλή μπορεί να πιστεύει, πως έχει στην αγκαλιά της ζωντανό το νεκρό αδελφό της.

ΧΟΡΟΣ Σε γέννησε θνητός, Ηλέκτρα

Ο ΧΟΡΟΣ την βγάδι απ'τα σκοτάδια της παράκρουσης. Τους κοιτάζει έκπληκτη, καθώς ακούγεται μάλιστα το φωτεινό τραγούδι του ΘΡΗΝΟΥ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ. Ο ΧΟΡΟΣ ξεθαρρεύει. Λουσμένος στο φως την πολιορκεί.

ΧΟΡΟΣ Μη στενάζεις τόσο... 299

Τώρα έρχεται η σειρά του ΟΡΕΣΤΗ. Όσα είδε και άκουσε μέσα σε τόσο λίγη ώρα, τον έχουν μεταμορφώσει. Είναι νευρικός, αμήχανος, κατάπληκτος, κεραυνοβολημένος.

ΟΡΧΗΣΤΡΑ (193 300

Εκφράζει τις σπασμωδικές εσωτερικές κινήσεις της ψυχής του ΟΡΕΣΤΗ. Μετά την πρώτη φράση του ΟΡΕΣΤΗ, η ΗΛΕΚΤΡΑ ξυπνά απ'την τρέλλα της και πετάγεται μπροστά. Ένας δραματικός διάλογος αρχίζει....

ΟΡΕΣΤΗΣ Αλιά μου τί να πω.... 300

ΗΛΕΚΤΡΑ Ποιός πόνος σε κρατεί 301

ΟΡΕΣΤΗΣ Εσύ! Το περιλάλητο πρόσωπο της ΗΛΕΚΤΡΑΣ

[Η Ηλέκτρα κατακεραυνώνεται απ' αυτήν την ανέλπιστα φράση]

ΗΛΕΚΤΡΑ Τί με κοιτάξεις και στενάζεις ξένη; 302

ΟΡΕΣΤΗΣ Γιατί δεν ήξερα κανένα απ'τα δεινά μου 303

ΗΛΕΚΤΡΑ Και τί κατάλαβες; (194 303

Καθώς ο ΟΡΕΣΤΗΣ προσπαθεί να της αποσπάσει το λαγήνι, για πρώτη φορά την αγγίζει. Νοιώθουν κι οι δυό τους ανατριχίλα.

Ο ρυθμός απ'το (196 θυμίζει ξανά τρικυμία.

ΟΡΕΣΤΗΣ Παράτα το λαγήνι, να μάθεις... (197 312

Νέος ρυθμός με γωνίες. Η ανάσα γίνεται δύσκολη, όσο πλησιάζει η στιγμή της αλήθειας.

Ο Μαέστρος θα πρέπει να τονίσει τον ασύμμετρο χαρακτήρα των ρυθμικών παρεμβάσεων, καθώς εκφράζουν την κορύφωση της ψυχικής δοκιμασίας κυρίως του ΟΡΕΣΤΗ, γιατί αυτός γνωρίζει, αλλά και της ΗΛΕΚΤΡΑΣ, γιατί μια διάισηση που ένοιωσε ευθύς μόλις πρωτοείδε τον Ορέστη, πάει να γίνει πραγματικότητα.

- ΗΛΕΚΤΡΑ** Μη, σ'έξορκίζω, μη [καθώς κρατά σφιγμένο στην αγκαλιά της το λαγήνι] **314**
- ΟΡΕΣΤΗΣ** Δε σου τ'αφήνω [της το τραβά και της το παίρνει με βία] **314**
- ΗΛΕΚΤΡΑ** (χτυπώντας το κεφάλι με τα χέρια της) Δύστυχη - Δύστυχη **314**
 Πάλι Ορέστη μου για σένα
 Θα μου στερήσουνε την ταφή σου...
- [Όμως η ΟΡΧΗΣΤΡΑ ξεφουσκώνει γρήγορα, για να ακινητοποιηθεί προαναγγέλλοντας την ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ].

ΣΚΗΝΗ 13 Η Αναγνώριση

ΟΡΕΣΤΗΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ - ΠΥΛΑΔΗΣ - ΧΟΡΟΣ

Πρόκειται για μια από τις πιο σημαντικές και οπτισδήποτε την πιο ανθρώπινη σκηνή του έργου.

Ο Ορέστης έχει γνωρίσει την Ηλέκτρα. Εκείνη δεν έχει ακόμα ξεδιαλύνει μέσα της γιατί νοιώθει παράξενα μ'αυτόν τον ξένο. Κάποιες φράσεις του κινητοποιούν την περιέργειά της. Όμως ο βίαιος τρόπος που της αρπάζει το λαγήνι, την απομακρύνει. Την φοβίζει και την κάνει διστακτική.

Η ΣΚΗΝΗ λούζεται μ'έναν καινούριο φωτισμό, μες απ'τον οποίο προβάλλονται οι σιλουέτες των δύο αδελφών. Βρίσκονται σε απόσταση δύο περίπου μέτρων ο ένας απ'τον άλλον σε γραμμή οριζόντια προς το κοιν

Έλκονται και συγχρόνως νοιώθουν κάτι να τους συγκρατεί, να τους τραβά προς τα πίσω.

Ίσως η εικόνα να δείχνει πως βρίσκονται στην επιφάνεια κάποιου αστεροειδούς στο μέσον του Κόσμου.

Ο ουρανός νυχτερινός, φωτισμένος με την απόκοσμη λάμψη ενός Αυγούστου των Μυκηνών.

Ο συναισθηματικός φόρτος πηγάζει μέσα από τις διαδοχές των συγχορδιών. Όσο περισσότερο πιανίσιμο, τόσο το καλλίτερο. Ήρεμα. Σαν οριζόντιες πινελιές που ζωγραφίζουν ήχους από το βαθύ μπλε, σχεδόν μολυβί, έως το ανάλαφρο γαλάζιο. Οι φωνές ακουμπούν απαλά - βελούδινα - διστακτικά επάνω στις συγχορδίες.

Έτσι δευτερόλεπτο-δευτερόλεπτο αναδύεται η μορφή του Ορέστη μέσα απ'τα σκοτάδια της ανυπαρξίας, για να προβάλει ζωντανός μπροστά στην Ηλέκτρα. Που και όταν την αναγνωρίσει, δεν κάνει καμιά κίνηση. Έως το τέλος τα δύο αδέρφια δεν πρόκειται ν'αγγίξουν το ένα το άλλο.

Η χαρά, η ευδαιμονία, η ανακούφιση θα φανούν μόνο στα πρόσωπά τους, στις φωνές και στις μετρημένες κινήσεις τους.

ΟΡΕΣΤΗΣ ... Άλλαξε λόγο... (199 316)
 Άδικα τον κλαις

ΗΛΕΚΤΡΑ Άδικα κλαίω τον αδελφό μου... 317

Καθώς ο Ορέστης στο τέλος του διαλόγου της δείχνει τα σημάδια, σιγά-σιγά το φως ξανάρχεται στο φυσικό του όπως πριν, ενώ ξεχωρίζουν οι φόρμες του ΧΟΡΟΥ, στον οποίο έχουν προστεθεί διακριτικά και οι Άντρες.

Ο Φωτισμός τελικά γίνεται όπως ήταν στο τέλος του ΞΗΜΕΡΩΜΑΤΟΣ (ΣΚΗΝΗ 2) και μετά προχωρεί προς το μεσημέρι. Γλυκείες χρωματικές ανταύγειες πέφτουν σαν ακτίνες απ' τον ουρανό. Η σκηνή γίνεται Ναός, όπου απ' τα παράθυρά του εισβάλλει το φως. Η ΗΛΕΚΤΡΑ τραγουδά απ' τη θέση της. Το ίδιο κι ο Ορέστης.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ευλογημένη μέρα

ΟΡΕΣΤΗΣ Ευλογημένη

Ο ΧΟΡΟΣ και ο ΠΥΛΑΔΗΣ με μέτωπο προς το κοινό.
 Μετά την αναγνώριση αρχίζει ο πρώτος διάλογος ΗΛΕΚΤΡΑ-ΟΡΕΣΤΗ

ΗΛΕΚΤΡΑ Βλαστάρι εσύ μονάκριβου πατέρα... (202 326)

ΟΡΕΣΤΗΣ ... Έφτασα πια

έως

ΗΛΕΚΤΡΑ Έργο θεού το λογαριάζω

ΣΚΗΝΗ 14

ΧΟΡΟΣ - ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ [ΗΛΕΚΤΡΑ - ΠΥΛΑΔΗΣ]

ΧΟΡΟΣ ... Έργο θεού! Έργο θεού! (204 333)

ΟΡΕΣΤΗΣ Άφησε τώρα τα παραπάνω λόγια... 333

Μ' αυτό τον μονόλογο - ρετσιτατίβο ο ΟΡΕΣΤΗΣ δείχνει πως είναι ώριμος άντρας, ικανός για σοβαρές πράξεις. Δεν είναι πια ο μικρός χαϊδεμένος αδελφός αλλά κάποιος αποφασισμένος να δράσει και να πετύχει.

Η ρυθμική αγωγή θα πρέπει να προσαρμοστεί στην ικανότητα του κάθε ερμηνευτή να πει καθαρά και martelata όλο το κείμενο. Καθώς τραγουδά, απευθύνεται πότε στην ΗΛΕΚΤΡΑ (βασικά) και πότε στο κοινό, σα να λέει "αυτός είμαι - αυτά θα κάνω". Ο συνθέτης θα ήταν ευτυχής, αν η μουσική αγωγή = 52 μπορούσε να τηρηθεί, οπότε και η ορχήστρα θα έπαιζε σφιχτά αναδεικνύοντας ρυθμούς και χρώματα.

Ο Μονόλογος του ΟΡΕΣΤΗ προετοιμάζει μουσικώς την είσοδο του Παιδαγωγού. Οι γνωστοί μας ρυθμοί 8/8, 11/8, 9/8 κ.λ.π. τούτη τη φορά δεν έχουν τον χορευτικό χαρακτήρα που ζητήσαμε την προηγούμενη φορά. Πρέπει να είναι βαρείς, εφιαλτικοί, γιατί σημαίνουν την αρχή του τέλους.

Από δω και πέρα αρχίζει ο καλπασμός του θανάτου, που δεν θα σταματήσει παρά μόνο με το τέλος του έργου.

ΣΚΗΝΗ 15 Αναγνώριση Παιδαγωγού

ΗΛΕΚΤΡΑ - ΟΡΕΣΤΗΣ - ΧΟΡΟΣ [ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ]

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ θεότρελλοι και χτυπημένοι... (205 336)

Όλοι στοιχίζονται ανάλογα έτοιμοι να μπουν στην κούρσα του θανάτου. Η μόνη διακοπή θα είναι η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ από την ΗΛΕΚΤΡΑ του ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ.

[ΝΟΤΑ : Σε περίπτωση που είναι απολύτως απαραίτητο να μειωθεί ο χρόνος της παραστασης, μπορεί να γίνει SALTO από το 208 στο 212].

Τό μέρος αυτό (208 έως 212) αποτελεί άλλη μια λυρική ανάσα, που οφείλεται στη δεξιοτεχνία του Σοφοκλή. Είναι προφανές, ότι σταματώντας προσωρινά την κούρσα του θανάτου, που δρομολογεί η νέα είσοδος του ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ, επιζητεί να της δώσει ακόμα μεγαλύτερη ώθηση και ένταση, όταν θα ξαναρχίσει στο 212.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ποιός είν' αυτός;

ΟΡΕΣΤΗΣ Δεν τον γνωρίζεις;

Ο ρυθμός 8/8 (3+3+2) δημιουργεί έναν ανάλαφρο λυρικό κυματισμό. Πράγματι, μετά όσα τράβηξαν, την ένταση, την αγωνία, την απελπισία, τα δυο αδέρφια αξίζουν αυτή τη στιγμή της ημερίας.

Η Άρια της ΗΛΕΚΤΡΑΣ

ΗΛΕΚΤΡΑ Ήσουν εσύ... (209 348)

Ανάγεται στην προσπάθειά μου να αξιοποιήσω το συσσωρευμένο μελωδικό υλικό, που πιστεύω ότι του αξίζει μια καλλίτερη τύχη. Φιλοσοφικά είναι η επιβεβαίωση της θεωρίας που υποστηρίζω για τη σχέση ανάμεσα στην ΤΡΑΓΩΔΙΑ και στο ΤΡΑΓΟΥΔΙ. Και που πάνω της έχπιασ ένα ολόκληρο έργο (ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ, "Λαϊκή Τραγωδία").

ΗΛΕΚΤΡΑ	Χαίρε πατέρα....	(210	350
ΧΟΡΟΣ	Σε βλέπω βασιλιά....		350

Στο ίδιο ανάλαφρο λυρικό κλίμα η ΗΛΕΚΤΡΑ σε διάλογο με το ΧΟΡΟ, ξαναπαίρνει το γνωστό θέμα, που μετά την αποκάλυψη της αλήθειας, ότι δηλαδή ο ΟΡΕΣΤΗΣ ζει, παίρνει νοσταλγικό και ήρεμο χαρακτήρα.

Πόσο θα ήταν πιο ανθρώπινο, αν τελειωνε εδώ η τραγωδία... Ίσως αυτό να θέλει να πει στο βάθος ο Σοφοκλής. Τονίζοντας έτσι ακόμα περισσότερο πως για τους σημαδεμένους από τη Μοίρα δεν υπάρχει ΑΙΣΙΟΝ ΤΕΛΟΣ και ότι οφείλουν να συνεχίσουν, σπέρνοντας την καταστροφή στους άλλους και στους ίδιους.

Απ' αυτή τη νοσταλγική-λυρική στιγμή, που φαίνεται ότι όλοι την απολαμβάνουν, μας βγάζει η τελική αυτή τη φορά "αρχή του τέλους" με τους εφιαλτικούς ρυθμούς.

ΣΚΗΝΗ 16

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ	Φτάνει θαρρώ.....	(211	354
	Η Κλυταιμνήστρα μόνη....	(212	356

Το σύνθημα! Η ώρα πλησιάζει! Το θήραμα μόνο του περιμένει τους θύτες. Ορέστης, Ηλέκτρα, Πυλάδης μεταμορφώνονται σε φονιάδες.

ΟΡΕΣΤΗΣ	Δουλειά μας δεν είναι τα λόγια τα πολλά...		357
---------	--	--	-----

ΣΚΗΝΗ 17

ΟΛΟΙ και ΧΟΡΟΣ

Η προσευχή στον Απόλλωνα πριν απ' τη μεγάλη θυσία.

ΟΛΟΙ ... Απόλλων βασιλιά

[Για μια στιγμή ξανάρχεται το θέμα των Μυκηνών]

ΣΚΗΝΗ 18

Ο ΟΡΕΣΤΗΣ, ο ΠΥΛΑΔΗΣ και ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ μπαίνουν βιαστικά στο Παλάτι κρατώντας το λαγήνι και κάτω απ' τις χλαμύδες τα μαχαίρια. Η Ηλέκτρα ακολουθεί χωρίς να βιάζεται. Μπαίνει και κλείνει πίσω της την πύλη.

ΧΟΡΟΣ Για δέστε πώς θερίζει αίμα.... (214 368)

Το φως αλλάζει, για να σκεπάσει το φριχτό έγκλημα. Ο ΧΟΡΟΣ και η ΟΡΧΗΣΤΡΑ ορμητικά. Λες και θέλουν να εκφράσουν τις μαχαίριές, που πέφτουν στο κορμί της ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ..

Αιφνίδια η πύλη ανοίγει. Μέσα σκοτάδι. Βγαίνει η ΗΛΕΚΤΡΑ βαδίζοντας αργά. ΟΧΙ, δεν έχουν ακόμα σκοτώσει τη βασίλισσα. Ίσως την ψάχνουν. Ίσως της μιλούν. Εκείνη θα αναγνωρίσει το παιδί της και συγχρόνως το φονιά της.

Η Ορχήστρα, υπόκωφη, προαναγγέλλει τον επικείμενο φόνο.

ΗΛΕΚΤΡΑ Καλές μου.... όπου νάναι
τελειώνουν οι άντρες.. (215 371)

Στην ορχήστρα να προβληθούν υπερβολικά αυτά τα αιφνίδια φορτίσιμα, που προμηνύουν τις κραυγές του θύματος.

ΧΟΡΟΣ Μα πώς.. τί κάνουν τώρα;

Αυτό που θα κάνουν, μας το περιγράφει η ΟΡΧΗΣΤΡΑ.

Η Κλυταιμνήστρα φαίνεται, πως είναι ακόμα ανυποψίαστη. Ετοιμάζεται να θάψει το λαγήνι, νομίζοντας πως έχει τη στάχτη του Ορέστη. Σε λίγο θα μάθει, πως ο ξένος που της το προσέφερε, είναι ο Ορέστης. Όμως πριν το συνειδητοποιήσει, θα δει το χέρι του παιδιού της να υψώνεται κρατώντας το φονικό μαχαίρι.

Όλη αυτή τη φοβερή αναμονή την περιγράφει η ορχήστρα στην παρακάτω σκηνή με τη συμμετοχή του ΧΟΡΟΥ, που αντιδρά αναλόγως.

ΣΚΗΝΗ 19

ΟΡΧΗΣΤΡΑ περιγράφει το ΦΟΝΟ (216 373)

ΧΟΡΟΣ αντιδρά

Στην κορύφωση : ο ΦΟΝΟΣ.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Αχ Αχ... (217 377)

Η Ηλέκτρα πετάγεται απότομα. Είναι λύκαινα. Απολαμβάνει το θάνατο της μητέρας της. Γλύφει τα χείλη της, λες και έχουν το αίμα της. Τραγουδά τότε σα φίδι και τότε σαν λέαινα. Βρυχάται.

Η ορχήστρα σε σεισμικές παρεμβολές.

Να βγουν καθαρά στη σελίδα 381 οι κραυγές ΗΛΕΚΤΡΑΣ και ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Παιδί μου, παιδί μου, λυπήσου τη μάνα σου... 381

ΧΟΡΟΣ Πόλη και μαύρη γενιά... (218 382)

Έχουμε φτάσει στον ανώτατο βαθμό του πάθους, οπότε στο σημείο αυτό δεν χωρά τίποτε άλλο. Ο ΧΟΡΟΣ κόβει με το μαχαίρι την ανόσια, την ακατανόητη στιγμή. Μ'ένα φοβερό unissonο, κοιτάζοντας αμήχανα ολόγυρα, θυμάται τη μαύρη γενιά και τη "Μοίρα που σε λιώνει".

Όμως ένα νέο συγκλονιστικό Ντουέτο μας περιμένει.

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Ωχ.. με χτύπησε.. ξανά (219 385)

ΗΛΕΚΤΡΑ (Εκτός εαυτού χτυπά την πύλη)
Χτύπα αν μπορείς ξανά 385

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Ωχ Ωχ ξανά!

ΗΛΕΚΤΡΑ (προς το κοινό με άσχημο γέλιο)
'Αμποτε και στον Αίγισθο! 385

[Τελείωσε. Ο φόνος συνετελέσθη. Όμως τα ταμ-ταμ του θανάτου συνεχίζονται. Πάνω στους γνωστούς μας ρυθμούς και τετραχορδίες μελωδικές στα μπάσα ο ΧΟΡΟΣ].

ΣΚΗΝΗ 20

[ΧΟΡΟΣ ΗΛΕΚΤΡΑ
ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ]

ΧΟΡΟΣ Οι κατάρες πληρώνονται... (220 386)

Υψωνόμενος πάνω από το πάθος της στιγμής ο ΧΟΡΟΣ δικαιώνει το ΦΟΝΟ. Απίστευτο. Και γι' αυτό θα πρέπει να βγει η αποστασιοποίηση αυτή του ΧΟΡΟΥ καθαρά.

Στην ίδια μουσική ατμόσφαιρα ο Ορέστης (που βγαίνει αργά απ' το Παλάτι μαζί με τον Πυλάδη και τον Παιδαγωγό με τα χέρια βουτηγμένα στο αίμα) ανταλλάσσει βαρύθυμα και κουρασμένα σύντομες φράσεις με την

ΗΛΕΚΤΡΑ. Λες κι οι δύο να έχουν ξεφουσκώσει. Η ατμόσφαιρα κυριολεκτικά νεκρική.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ορέστη! (221 388

ΟΡΕΣΤΗΣ Μες στο στήπι, καλά

ΗΛΕΚΤΡΑ Πέθανε η μάυρη; (με τρυφερότητα)

ΧΟΡΟΣ Πέθανε η μάυρη. (το θέμα της ΗΛΕΚΤΡΑΣ)

ΟΡΕΣΤΗΣ Μη φοβάσαι πια... 390

Πάντοτε στην ίδια νεκρική ατμόσφαιρα.

Ενώ οι ήρωες κινούνται σε νυχτοβάτες-φαντάσματα...

Και ξαφνικά η ΗΛΕΚΤΡΑ που απ' το πιο ψηλό σκαλί κοιτάζει μακριά..

ΗΛΕΚΤΡΑ Σταμάτα! Βλέπω τον Αίγισθο.

Μυστήριο. Αναμονή. Ανησυχία. Προετοιμασία.

Όλοι συμμετέχουν. Ο Ορέστης και ο Πυλάδης μπαίνουν ξανά στο Παλάτι.

ΣΚΗΝΗ 21

[ΧΟΡΟΣ - ΑΙΓΙΣΘΟΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ - ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ και το πτώμα της ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ]

Η πρόθεση του συνθέτη είναι να εκφράσει με βάση την ΟΡΧΗΣΤΡΑ και τη ΧΟΡΩΔΙΑ τη συμμετοχή στοιχείων έξω απ' τον άνθρωπο, όπως λ.χ. της ΦΥΣΗΣ, του ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ, του ζωικού και φυτικού βασιλείου, σε μια ηχητική προσπάθεια διαμαρτυρίας για τις αισχρές πράξεις των ανθρώπων. Ιδιαίτερα αυτές που παραβιάζουν τους Νόμους της Συμπαντικής Αρμονίας.

Πρόκειται λοιπόν περισσότερο για μια σύνθετη ηχητική τοιχογραφία, που θα κορυφωθεί και θα ολοκληρωθεί στο 231, οπότε οι φωνές του ΧΟΡΟΥ εντάσσονται μέσα στα ορχηστρικά χρώματα.

Όλα αυτά μεταφράζονται μουσικώς με την ανάδειξη της ορχήστρας και αργότερα της χορωδίας σε ισότιμους πρωταγωνιστές.

Ενώ συνεχίζεται ο ρυθμός, ο όγκος των ήχων ελαττώνεται κατά διαστήματα, ώστε να επιτρέπει στον Αίγισθο να ακουστεί καθαρά.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ Ποιοί από σας... (233 375/376)

Στο μεταξύ η ρυθμική "μεγαλοπρέπεια" τον βοηθά, ώστε με τις κινήσεις του να υπογραμμίζει την αυταρέσκειά του, την εμπιστοσύνη στη δύναμή του και την περιφρόνησή του στους αδύνατους, δηλαδή σε όλους τους άλλους!

Για πρώτη φορά ίσως η ΗΛΕΚΤΡΑ παριστάνει με μεγάλη προθυμία τη φοβισμένη και υπάκουη.

ΗΛΕΚΤΡΑ Και βέβαια ξέρω... 402

Έως το τέλος της Σκηνής, η μουσική μας επιβάλλει τη θεατρικότητα που απορρέει απ' το γεγονός ότι ο συνθέτης την έχει φορτώσει με σύμβολα.

Είναι ο δικός του απολογισμός της τραγωδίας, καθώς η ορχήστρα κατατείνει στο να διεισδύσει στην ουσία των πραγμάτων.

Είναι μια λάβα ηχητική, που κατεβαίνει αργά απ' τον κρατηρα και πάνω της, φρόκαλα, παραδέρνουν τυλιγμένα στο ρόλο που τους εναπόθεσε η Μοίρα, τα τραγικά πρόσωπα.

Αυτή η τραγική-ηχητική ροή διακόπτεται στην αρχή της επόμενης Σκηνής.

ΣΚΗΝΗ 22

Αρχίζει με ένα παιχνίδι ανάμεσα στον Αίγισθο και στις τρεις τρομπέτες.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ ... Σιωπή! Προστάζω σιωπή! (229 407)

Ο φαναρισμός, ο "μουσολινισμός" της Εξουσίας. Είναι η τελευταία σκηνή αλαζονείας του άμοιρου Αίγισθου, που ακόμα δεν υποψιάζεται, τί τον περιμένει. Αντίθετα η αναγγελία, ότι δύο ξένοι έχουν φέρει τη στάχτη του Ορέστη, αυξάνει την έπαρσή του. Είναι γι' αυτόν μια καλή ευκαιρία, για να σφίξει ακόμα πιο πολύ τα λουριά της Εξουσίας. Και η ικανοποίησή του φτάνει στο αποκορύφωμα, όταν ακόμα κι η ατίθαση ΗΛΕΚΤΡΑ σκύβει ταπεινά το κεφάλι.

ΗΛΕΚΤΡΑ Μπήκα στο νόημα κι εγώ...
Φρονίμεψα... (230 407

Λόγια που τα εκστομίζει σα φίδι.

CORO NE - NE (231 410
υπερβολικά ένρινα
όπως στη βυζαντινή μουσική

Συνεχίζεται και κορυφώνεται η ηχητική τοιχογραφία, που άρχισε στη Σκηνή 21, με τη συμμετοχή τώρα και της Χορωδίας. Αυτές οι κραυγές των χορωδών, που απευθύνονται; Στον ουρανό; Στους ανθρώπους; Στους θύτες και στα θύματα;

Η τάξη των πραγμάτων αναποδογύρισε. Η Αρμονία του Κόσμου θρυμματίσθηκε.

Έτσι οι άνθρωποι (ΧΟΡΟΣ) έχουν μεταβληθεί σε φρόκαλα, που κλυδωνίζονται στην κορυφή της μανιασμένης θάλασσας. Γυρίζουν γύρω-γύρω σα μεθυσμένοι δερβίσηδες.

Η τάξη των πραγμάτων θελει τη μάνα να κρατά το παιδί στην αγκαλιά της. Όταν το παιδί κρατά στην αγκαλιά του τη σφαγμένη απ' το ίδιο του το χέρι μάνα, τότε αυτή την εικόνα-ΣΥΜΒΟΛΟ δεν μπορεί να τη χωρέσει ο νους του ανθρώπου.

Πράγματι με την είσοδο των SOPRANI ανοίγει η Πύλη του Παλατιού. Μέσα απ' τα σκοτάδια προβάλλει ο Ορέστης κρατώντας στην αγκαλιά του την Κλυταιμνήστρα. Ακολουθεί ο Πυλάδης.

Αυτή η εικόνα ακινητοποιείται. Φωτίζεται με τρόπο που να τραβά πάνω της σα μαγνήτης τα βλέμματα όλων:

Έχει συντελεσθεί το ΜΕΓΑ ΕΓΚΛΗΜΑ, το ΑΣΥΓΧΩΡΗΤΟ, που επιβεβαιώνει, ότι ο άνθρωπος έχει χάσει οριστικά τη μάχη, ώστε να γίνει κι αυτός ένα οργανικό κομμάτι της ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ. Για αιώνες και αιώνες ήταν και θα είναι ο καταραμένος. Ο αιχμάλωτος των παθών του και το θύμα της Μοίρας του. Καταδικασμένος να καταστρέψει ξανά και ξανά την πεμπουσία της Ζωής.

Ιδού το περισσότερο από κάθε τι άλλο θλιβερό και αποτρόπαιο Σύμβολο της θλιβερής Μοίρας των Ανθρώπων! Κοιτάξτε το καλά: Ο Ορέστης έσφαξε τη μάνα που τον γέννησε και τώρα την κρατά τρυφερά στην αγκαλιά του όπως η μάνα κρατά το νεογέννητο βρέφος!

Όλα αυτά πρέπει να μας τα δώσει ΗΧΗΤΙΚΑ η Ορχήστρα και η Χορωδία και ΟΠΤΙΚΑ η κίνηση των μαζών και οι φωτισμοί.

Ο Αίγισθος εν τούτοις νομίζει, ότι ο ξένος που βλέπει, κρατά το σώμα του ΟΡΕΣΤΗ.

Στο (232 ο Ορέστης αρχίζει να κατεβαίνει τα σκαλιά. Φτάνει μπροστά στον Αίγισθο.

ΑΙΓΙΣΘΟΣΩ Δία! ... 414

Τραγουδά με μια βαθειά ικανοποίηση και χαρά, που δεν μπορεί να την κρύψει, γιατί σε λίγο θα δει τη μορφή του πιο θανάσιμου εχθρού του.

Γ'αυτό και η Ορχήστρα μετά από κάθε τέτοια μικρή φράση του Αίγισθου επεμβαίνει ακόμα περισσότερο δραματικά και οργισμένα μπροστά στην τόσο μωρία.

Και η τρικυμία κοπτάζει προσωρινά μετά τα υποκριτικά λόγια του:

ΑΙΓΙΣΘΟΣ Να πω κι εγώ το θρήνο μου στο συγγενή μου... 417

ΟΡΕΣΤΗΣ (που του προτείνει το πτώμα)
Κράτηστο μονάχος... Δικό σου χρέος
να τον δεις... (233 417

Τέλος ξεσκεπάζει το πτώμα και βλέπει την ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ. Όλα γίνονται ανάμεσα στο (233 και στο (235 με κινήσεις υπονοβήτη, σε SLOW MOTION.

ΣΚΗΝΗ 23

Το τέλος.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ Αααχ! Αααχ.... (235 420

Αρχίζει η τελική θύελλα. Αίγισθος, Ορέστης, Πυλάδης τραγουδούν σε παροξυσμό. Ο μεν είναι ζώνον επί σφαγήν, οι δε οι χασάπηδες, που τους έχει μεθύσει το αίμα. Κινούνται ανάλογα. Σπρώχνουν και χτυπούν ανελέητα τον Αίγισθο, καθώς τον σέρνουν προς το Παλάτι, που έχει μεταβληθεί σε Σφαγείο. Η Ορχήστρα υπογραμμίζει και τονίζει όλες αυτές τις πτυχές. Τώρα και η ΗΛΕΚΤΡΑ μπαίνει με μένος στο χορό του Μίσους και της Σφαγής. Χοροπηδά, όπως οι δυο άλλοι γύρω απ' το θήραμα - βασιλιά.

ΗΛΕΚΤΡΑ Μη για το θεό! Μην τον αφήνεις (236 424

Ξανά το ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ. Βλέπε σημειώσεις για το Νο (86). Είναι ο πρωτογονισμός στην κορύφωσή του. Οι άνθρωποι κατακυλιούν προς τα πίσω και προς τα κάτω μέσα στο χρόνο, για να καταλήξουν στα προαιώνια ένστικτα, τότε που βασίλευε η ανασφάλεια και ο τρόμος. Τότε που ο άνθρωπος, γυμνός και ανήμπορος, κοιτούσε με δέος τ' άστρα προσπαθώντας να αντιλήσει δύναμη απ' τον ουρανό.

Ο ΧΟΡΟΣ γυρισμένος πια προς το κοινό κραυγάζει απεγνωσμένα.

ΧΟΡΟΣ "Σπορά του Ατρέα, πολλά σου τα πάθη
λυτρώθηκες τώρα με νέαν ορμή
και λεύτερη πήρες στράτα"

Όμως πιστεύει τάχα στα λόγια αυτά; Ιδού το ερώτημα.
Ίσως η κορώνα της ΧΟΡΩΔΙΑΣ-SOLO, που υποδηλοί, ότι όλα έμειναν
μετέωρα, να θέτει ακόμα κι αυτό το ερώτημα: Η ΗΛΕΚΤΡΑ έγινε πράγματι
ελεύθερη;

Πάνω σ' αυτή την Κορώνα-ερώτημα η ΗΛΕΚΤΡΑ μας γυρίζει την πλάτη
και βαδίζει αργά προς το βάθος της σκηνής.

Στον τελικό καταρράκτη της ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ, σκοτάδι απόλυτο.

Βραχάτι, 14 Αυγούστου 1994

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΕΚΤΙΜΗ

Το θέμα

ΑΙΤΙΩΣ... Λογική... 438

Αρχίζει η τελική εξέλιξη... Αιτιώσως... 438

ΗΛΕΚΤΡΑ... 438

Ενώ το ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ... 438

ΧΟΡΩΔΙΑΣ... 438

Η Λ Ε Κ Τ Ρ Α

Κείμενο 6

Α΄ ΠΡΑΞΗΣΚΗΝΗ 1Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Πριν από το Ξημέρωμα. Ορχήστρα = υπόκωφοι κυματισμοί σε ρυθμό λιτανείας. Η επιστροφή έχει ιερατικό χαρακτήρα. Ο Εκδικητής γυρίζει φορτωμένος με αβάσταχτο χρέος. Με τις πρώτες νότες γνωρίζουμε το δράμα που θα ξετυλιχτεί.

Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ, χαρούμενος γιατί επί τέλους το όνειρό του πραγματοποιείται. Τρυφερός μπροστά στο αγόρι που μεγάλωσε και προστάτεψε. Οι αρμονικές εναλλαγές-καθιζήσεις δείχνουν πως όλα στέκουν πάνω σε μια κινούμενη άμμο. Η γη είναι τρικυμισμένη.

Ο ΟΡΕΣΤΗΣ, τρυφερός για τον προστάτη του. Γρήγορα όμως θυμάται την αποστολή του: "Ο Φοβος μίλησε...". Από δω και στο εξής οι θεοί θα είναι παρόντες.

Ο ΠΥΛΑΔΗΣ φέρνει ένα άλλο χρώμα. Κρυστάλλινο, φωτεινό, νεανικό, ορμητικό. Μελωδικό και αρμονικοί αρμοί μας κρατούν γερά πάνω στη γη των Μυκηνών.

Αυτή η ΗΛΕΚΤΡΑ θα προσπαθήσει να μείνει ριζωμένη -κυρίως ηχητικά- στο χώρο των ελλαδικών μύθων. Ουρανός, δέντρα, σπίπα, ενδυμασίες, κινήσεις μας παραπέμπουν στην Αργολίδα του χτες και του σήμερα.

Ο ΟΡΕΣΤΗΣ ακολουθεί τον νέο ηχητικό δρόμο που ανοίξε ο ΠΥΛΑΔΗΣ. Ξαφνικά θυμάται τον πατέρα του.

Εκ βαθέων προσευχή (Duetto)
"Εμείς τον τάφο του πατέρα..." (σελ. 15)

Απότομα το Χρέος τον αποσπά απ' την κατάδυση στο παρελθόν - απ' τον κόσμο των νεκρών.

"Να φέρουμε με λόγια πλανερά..." (σελ. 22)

Και πάλι αναταραχή. Το όραμα της τελικής "νίκης": "σαν άστρο στους εχθρούς να λάμπω" (σελ. 24-25) οδηγεί σε νέα προσευχή.

(TRIO)

Επιστρέφουμε στην αρχική μουσική την ιερατική, αυτή που προηγήνυε το δράμα που θα ακολουθήσει (θα την βρούμε ξανά) με τις αρμονικές καθιζήσεις.

Ο κύκλος κλείνει με τον θρήνο της ΗΛΕΚΤΡΑΣ.

- "Αχ, Αχ, η άμοιρη..." (σελ. 37)

Βέβαιοι τώρα για το τί μέλλει να πράξουν οι τρεις φεύγουν.

ΣΚΗΝΗ 2

ΤΟ ΞΗΜΕΡΩΜΑ

Στις ηχοληψίες που διαθέτουμε δεν υπάρχει ο ενορχηστρωτικός πλούτος αυτού του μέρους. Πέραν από το μοτίβο των Μυκηνών (Flauti), που καθορίζει τον τόπο αλλά και την ατμόσφαιρα, υπάρχουν τρία ακόμα μουσικά στοιχεία:

- α) Ηχητικά τρεμουλιίσματα που θα πρέπει να προκαλούν παιχνιδίσματα φωτός.
- β) Ηχητικοί καταρράκτες που διακόπτουν ακανόνιστα τη ροή και επίσης επιζητούν την χρωματική αντιστοιχία και
- γ) ένας αρχαϊκός ύμνος προς τον Απόλλωνα με βυζαντινά χρώματα (Clarino-Solo Vcello) που οδηγεί στο φανέρωμα της πρώτης αχτίδας του ήλιου.

Όταν συνθέτα το μέρος αυτό, επεδίωκα δύο πράγματα:

- α) Ένα αυτοτελές μουσικό τμήμα που να ερμηνεύεται
 - β) από μια λεπτομερώς αντίστοιχη σύνθεση φωτιστικών ευρημάτων.
- Από το σκότος στο φως. Από τη νύχτα στην Αυγή. Και μάλιστα στη ροδσαυγή, τότε που η νύχτα ισοζυγιάζει με τη μέρα.

Και τότε, πάνω στην πρώτη αχτίδα -στο πρώτο βλέμμα του Απόλλωνα- ακούγεται η πρώτη νότα της Ηλέκτρας:

"Καθάριο φως κι αγέρα..." (σελ. 65)

Όπως κάθε πρωί, η Ηλέκτρα αρχίζει τη μέρα της με θρήνους.

ΣΚΗΝΗ 3

ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΪ

Η Ηλέκτρα τώρα ετοιμάζεται να θρηνηήσει ιερατικά επικαλούμενη την Περσεφόνη.

Μπαίνουν αργά πρώτα οι γυναίκες και μετά οι άντρες.

ΣΚΗΝΗ 4 (σελ. 97)

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ - ΧΟΡΟΥ

Η μαγεία τελείωσε. Η μέρα προχώρησε. Το φως μπορεί τώρα να γίνει σκληρό. Αρχίζει η συνήθης ανταλλαγή απόψεων. Πνύκα; Αγορά; Αμφιθέατρο;

Η Ηλέκτρα ξεδιπλώνει τα πάθη της. Θυμάται-Κατηγορεί-Θρηνηϊ-Απειλεί-Ικετεύει.

Ο Χορός συμπαρίσταται. Επικυρώνει-Παρηγορεί-Προτρέπει.

Πάνω στη σελίδα 131 και μετά τα λόγια

"... Ο Μέγας Θεός στον Όλυμπο..."

αρχίζει μια παγανιστική υπέρβαση. Όλοι μετατρέπονται σε κορυβαντιώντες πιστούς που στροβιλίζονται προκειμένου να εξευμενίσουν τους θεούς (σελ. 131-134).

Και αμέσως μετά ο Χορός εν εξάλλω καταστάσει φωνάζει:

"Στη γειτονιά των δυνατών καυγάδες μην ανάβεις..."

Είναι φοβισμένοι μπροστά στον μέγα κίνδυνο που φανερώνουν τα λόγια της.

Η Ηλέκτρα απογοητευμένη:

"Ντροπή κι ευσέβεια βουλιάζουν στα μάτια των ανθρώπων".

Ο διάλογος Ηλέκτρας - Χορού τελειώσει.

Ο Χορός βλέπει να 'ρχεται η Χρυσόθεμις και την προαναγγέλλει με

μυστηριώδη φωνή. Φοβάται αυτή τη συνάντηση. Μήπως και σπάσουν οι δύο αδερφές.

- "Μη λες τίποτα..." (σελ. 138)

ΣΚΗΝΗ 5

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ - ΧΡΥΣΟΘΕΜΗΣ

Αρχίζει ανέμελα. Η Χρυσόθεμις την μαλώνει, όπως κάνει κάθε μέρα.

Στο τέλος όμως συμφωνεί μαζί της.

- "Το δικιο όπως εσύ το κρίνεις, είναι".

Μόνο που έχει διαφορετική φύση.

- "Θα ακύβω πάντα στους αφέντες" (σελ. 146).

Σαν έλασμα πετάγεται η Ηλέκτρα ακούγοντας τη φοβερή φράση.

- "Φοβερό!" (σελ. 147).

Αρχίζει η τρικυμία. Οι σολίστ θα πρέπει να παλέψουν με τα ηχητικά κύματα της ορχήστρας για να σωθούν. Ο μάεστρος θα κάνει ό,τι δυνατόν για να πιθανοποιήσει την ηχητική θάλασσα. Όμως αν κάπου-κάπου χάνεται η φωνή, δεν πειράζει...

Η ηχητική θύελλα συνεχίζεται από SOLO σε SOLO. Η κινησιολογία -

ΣΟΛΙΣΤ-ΧΟΡΟΣ- στηρίζεται στους ρυθμούς και τα χρώματα της ορχήστρας.

Χορός (παρεμβαίνει) "Όχι θυμούς για το Θεό..." (σελ. 160)

Χρυσόθεμις: "Συνήθισα τα λόγια της, πολίτες..." (σελ. 164)

Στον διάλογο εμπλέκονται και οι πολίτες. Οι δύο αδερφές όλο και περισσότερο επιθετικές η μία προς την άλλη διασχίζουν το πλήθος,

κρύβονται, κυνηγιούνται, στέκονται απειλητικά η μία απέναντι στην άλλη. Κι όλα αυτά με γνώμονα την κίνηση της ορχήστρας.

Ηλέκτρα: "Τέτοια λοιπόν γυρνάνε στο μυαλό τους..." (σελ. 170)

Από δω ο διάλογος γίνεται σφιχτός. Φράση-φράση πλησιάζουν συναισθηματικά ξανά. Υπάρχει τρυφερότητα. Όμως πάντα πάνω στην αγριεμένη θάλασσα.

Ηλέκτρα: "Για σου κινάς;"

Και φτάνουμε στο

ΟΝΕΙΡΟ σελ. 191

Μια μαγική ανάπαυλα, όπου όλα και όλοι αλλάζουν, ενώ κυριαρχεί η μορφή της Χρυσόθεμις και δίπλα της σε ημίφωνο η Ηλέκτρα. Ίσως να γίνει ξαφνικά σκοτάδι. Ο κόσμος του ονείρου. Που θα παίξει καθοριστικό ρόλο -το όνειρο- στην εξέλιξη της δράσης. Είναι για την Ηλέκτρα το πειστήριο ότι θα πρέπει να δράσουν χωρίς αναβολή.

MOTIVO ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

MOTIVO ΤΗΣ ΕΚΔΙΚΗΣΗΣ

MOTIVO ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΦΑΓΗΣ (σελ. 197)

θα υπάρξει ξανά στο τέλος της Α' και Β' πράξης φανερώνοντας έτσι πως αποτελεί την ηχητική πεμπτούσια του ψυχισμού της Ηλέκτρας, το ηχητικό της ψυχογράφημα. Πόνος, διαμαρτυρία, αγάπη, μίσος, απελπισία, πείσμα, θέληση, όλα μαζί πάνω σ'ένα ρυθμό OSTINATO, πεισματικό, με γωνίες και σ'ένα μοτίβο κραυγών.

Η Ηλέκτρα τραγουδά με συσπάσεις στη φωνή, στο πρόσωπο και στο σώμα. Δεν κυριαρχεί αλλά κυριαρχείται από το πάθος της. Που παρασύρει σαν άνεμος τους πάντες και τα πάντα.

Και μετά ραγίζει: (σελ. 205)

- "Κόψε απ' τις άκρες των μαλλιών πλεξίδες..."

Ανατριχιάζει:

- "Ζήτησε ο πατέρας να ρθει..."

Όλα βουλιάζουν μέσα στη σολή μνήμη. Με τη βεβαιότητα πως πίσω από τα σημάδια του ονείρου βρίσκεται ο πατέρας, γαληνεύει, γλυκαίνει, ησυχάζει. Και μαζί της όλα και όλοι.

- "Πιστεύω ναι..." (σελ. 208)

Και πάλι η έξαρση.

- "Βόθηα και μένα και σένα..." (σελ. 211)

Ο Χορός συγκατανεύει. Προς την Χρυσόθεμι

- "Μιλά το σέβας, καλή μου!" (σελ. 213)

Η Χρυσόθεμις, που κερδίζεται από το ΜΟΤΙΒΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ:

- "Ναι, θα το κάνω!" (σελ. 214)

Και φεύγει τρέχοντας αποφασισμένη.

ΣΚΗΝΗ 6

ΜΟΤΙΒΟ ΠΡΟΑΝΑΓΓΕΛΤΙΚΟ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΑΣ

που πλαισιώνει το

ΧΟΡΙΚΟ

Ύμνος στη Δίκη που τη βλέπει νά 'ρχεται. Τα "γλυκόπνοα όνειρα" δείχνουν πως

- "Δε λησμονεί των Ελλήνων ο Άναξ..."

[Πώς θα ήθελα φωτεινά πάνω -μόνο στα χορικά...]

Αλλά δεν γίνεται...]

Έρχεται η φριχτή Ερινύς.

"Όνειρα φρίκης..."

Όλα θα γίνουν αυτή τη νύχτα.

Μπαίνει η ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ.

ΣΚΗΝΗ 7

Υπεροπτική. Μόνο που κάπου-κάπου ραγίζει. Πίσω απ' τη φαινομενική της αλαζονική αυτοπεποίθηση υπάρχει κρυμμένος ο φόβος. Γιατί μπροστά της πάντα η Ηλέκτρα είναι μια έχιδνα έτοιμη να την σκοτώσει με το δηλητήριο της ψυχής της.

- 5 -

Αυτά τα ψυχικά σκαμπανεβάσματα -αντιθέσεις- τα δίνει η Μελωδία και η ενορχήστρωση. Μόνο που θα πρέπει να τονίζονται όσο παίρνει...

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ - ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ

Στέκονται και κινούνται η μια απέναντι στην άλλη σαν μονομάχοι. Ο Χορός παρακολουθεί με κομμένη την ανάσα. Δεν τολμά να πάρει μέρος.

Μπορεί η Κλυταιμνήστρα να είναι μόνη. Μπορεί να έχει ακολούθους. Ακόμα και στρατιώτες για να τη φρουρούν.

Ο Διάλογος γίνεται σε στυλ RECITATIVO - σα να μιλούν. Και θα πρέπει να κυλήσει όσο γίνεται πιο γρήγορα. Η ορχήστρα υποβαστάζει με ορμητικές παρεμβάσεις.

ΘΥΣΙΑ

Προετοιμάζεται από τη σελίδα 249:
- "Ούτε θ' αφήσεις τη θυσία μου να κάνω;"
Αρχίζει στη σελίδα 251.

ΣΚΗΝΗ 8

Εδώ υπεισέρχεται ένα νέο μουσικό στοιχείο (στο μέσον της Α' και της Β' Σκηνής) που λειτουργεί σαν κεντρικό δοκάρι.

Είναι πολυρυθμικό, πολύχρωμο, δυναμικό. Ίσως να συμπίπτει με το μέσον της μέρας, τότε που ο Ήλιος βρίσκεται στην κορυφή του στερεώματος και που το φως είναι σκληρό και επιθετικό.

Στην Α' Σκηνή περιγράφεται ο φανταστικός θάνατος του Ορέστη. Στη Β' Σκηνή η αγωνία και το πάθος από τον σχεδιαζόμενο βέβαιο διπλό φόνο.

Στην Α' Σκηνή ζωντανεύουν οι σκηνές του ιπποδρόμου -Χορός και θεατές πρέπει να "βλέπουν" την περιγραφή που κάνει τοσο εύγλωττα ο Παιδαγωγός. Ο Χορός συμμετέχει με κορύφωμα τις κραυγές "Αα, Αα, Αα".

Στο τέλος δύο ΧΟΡΙΚΑ -πρώτα μόνο οι άντρες και μετά όλοι μαζί- με φανερό την επίδραση του ΡΙΖΙΤΙΚΟΥ όπως ταιριάζει σε γενναίους.

Τέλος ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ (σελ. 297). Ακολουθεί μια τελευταία "σύσπαση" που φέρνει για στερνή φορά αντιμετώπιους μανά και κόρη (σελ. 303)

Ηλέκτρα: "Τώρα σπαράζω..."

Και η Κλυταιμνήστρα φεύγει ακολουθούμενη απ' τον Παιδαγωγό.

ΘΡΗΝΟΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ - ΧΟΡΟΥ (σελ. 310)

Κορυφαία λυρική στιγμή.

Η μουσική γέφυρα (σελ. 320)

Ηλέκτρα: "Τα ξέρω..." (σελ. 321)

μας οδηγεί στο ΜΟΤΙΒΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ, με το οποίο κλείνει η πρώτη πράξη. Αυτή τη φορά συμμετέχει και ο Χορός.

Ο Ήλιος θα πρέπει να βρίσκεται προς τη δύση του.

Η Λ Ε Κ Τ Ρ Α

Β΄ ΠΡΑΞΗ

ΞΗΜΕΡΩΜΑ.

Αρχίζει μια καινούργια μέρα. Η μουσική όπως στην Α΄ Πράξη είναι διάφανη -με ιριδισμούς- θέλοντας να δώσει την ηχητική εικόνα της αυγής.

Ξημέρωμα. Η Ηλέκτρα, όπως πάντα, μόνη, συλλογισμένη, θλιμμένη, κάθεται ή περπατά στα σκαλιά του παλατιού. Μπαίνει η Χρυσόθεμις δυνατά. Είναι χαρούμενη, γιατί πιστεύει πως γύρισε ο Ορέστης... Αντίθετα η Ηλέκτρα είναι τυλιγμένη στον πόνο μετά τη βεβαιότητα πως ο Ορέστης είναι τελειωτικά νεκρός. Αυτή η αντίθεση δίνεται μουσικά: Τα μοτίβα της Χρυσόθεμις είναι φωτεινά, χαρούμενα. Τα μοτίβα της Ηλέκτρας τραγικά, σκοτεινά. Έως ότου η Ηλέκτρα πει "Πέθανε ο Ορέστης...", οπότε και η διάθεση της Χρυσόθεμις αλλάζει. Πώς το αντιμετώπισα μουσικά: Η φύση, ο ήλιος, η αυγή, τα χρώματα ξαναγεννιούνται κάθε αυγή, αδιάφορα για τις τραγωδίες των ανθρώπων. Και όχι μια οποιαδήποτε φύση. Αλλά η ελληνική. Των Μυκηνών. Πάνω σ' αυτόν τον ηχητικό καμβά στήνεται η ψυχολογική αντίθεση των δύο αδελφών, έως ότου αρχίσει ο ΘΡΗΝΟΣ (σελ. 1 - 39).

ΘΡΗΝΟΣ (σελ. 39 - 57)

Ο ΧΟΡΟΣ (Άνδρες-Γυναίκες) μπορεί α) να αρχίσει να μπαίνει πάνω στα λόγια της Ηλέκτρας "Πέθανε - πέθανε" (σελ. 37, μέτρο 2068), είτε β) να εισβάλει απότομα.

Οι δύο αδελφές μαζί με το Χορό θρηνούν τον Ορέστη. Υπάρχει μια συνεχής ένταση που κορυφώνεται στη σελίδα 48: ΗΛΕΚΤΡΑ "Κάποιος θαρρώ..."

ΔΙΑΛΟΓΟΣ Α΄ (σελ. 57)

Η Ηλέκτρα δεν εγκαταλείπει το σχέδιό της. Αλλαγή ατμόσφαιρας. Ο θρήνος τέλειωσε. Και τώρα δράση. Σελ. 57 ΗΛΕΚΤΡΑ: Αυτά σε βρήκαν. Αλλά αν μ' ακούσεις...

Η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ που δεν καταλαβαίνει:

- Μήπως ποτέ τους πεθαμένους θ' αναστήσω... (σελ. 60).

ΑΡΙΑ ΗΛΕΚΤΡΑΣ σελ. 64 (168)

Η ΗΛΕΚΤΡΑ προσπαθεί να πείσει τη Χρυσόθεμι

- Ό,τι θα σ' ορμηγέψω, να το τολμήσεις...

Αντιδράσεις της Χρυσόθεμις και του Χορού στα σχέδια της Ηλέκτρας.

- Γυρνώ σε σένα... τον Αίγισθο μαζί μου θα σκοτώσεις...

Κατάπληξη... Φόβος. Άρνηση, που κάνουν την Ηλέκτρα να πει:

- Θα κάθεται και θα κοιτάς; Ως τότε;

Θρήνος Ηλέκτρας προς την Χρυσόθεμι (σελ. 74)

- Στέκεις πικρή...

Ξέσπασμα αγάπης προς την αδελφή που αντιδρά αμήχανα, βαθεία προβληματισμένη.

Ο ΧΟΡΟΣ επίσης πρέπει να τ' έχει χαμένα.

Πάντως το πηλοσίασμα ανάμεσα στις αδελφές μας είναι απαραίτητο για να γίνει μεγαλύτερη η αντίθεση με την τρικυμία που θα ακολουθήσει. Στο τέλος και η Χρυσόθεμις ίσως να υποκύπτει στην αδελφική επίθεση αγάπης.

ΗΛΕΚΤΡΑ σελ. 79

Ατμόσφαιρα ιερατική. Ξανάρχονται τα φαντάσματα των νεκρών. Ο δολοφονημένος πατέρας. Όλοι παγώνουν.

- Βόηθα τον πατέρα... σκύψε στον αδελφό...

Η απέραντη αγάπη της Ηλέκτρας για τον Πατέρα και τον Ορέστη.

ΑΡΙΑ ΧΡΥΣΟΘΕΜΗΣ (σελ. 83)

Η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ απομακρύνεται από την αδελφή της.

- Πού τάχα να στηρίχτηκες κι οπλίστηκες με θράσος...

Συναισθηματικά και ηχητικά πρέπει να τονίζεται αυτή η βαθμιαία απομάκρυνση που θα οδηγήσει στη Σύγκρουση.

- Γυναίκα είσαι...

Αυτή η φράση πρέπει να προβληθεί.

Η Ηλέκτρα τη δέχεται σαν ένα χαστούκι. "Όχι δεν υπάρχει ελπίδα μ' αυτήν...", θα σκέπτεται...

Και φτάνουμε στη δραματική κορύφωση:

Σελ. 91 "Κοίταξε μήπως στα δεινά κι άλλα δεινά φορτώσουμε..."

Εδώ να προσεχτεί το σχόλιο της Ορχήστρας. Ίσως να εμπνεύσει αντιδράσεις στο Χορό...

Η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ επιχειρεί μια τελευταία προσπάθεια. Πησιάζει ξανά συναισθηματικά-κινησιολογικά την ΗΛΕΚΤΡΑ:

- Πέφτω - Πέφτω στα πόδια σου... (σελ. 93-94)

και τέλος το σπαρακτικό:

- Αφού δεν έχεις δύναμη, προσκύνα (σελ. 96-98)

Η ΘΥΕΛΑ σελ. 99

Βγαίνει η αληθινή φύση της Ηλέκτρας. Λέαινα σε κλουβί. Κλωθογουρίζει απειλητικά την αδελφή της. Δεν τραγουδά αλλά δαγκάνει... Αυτή η αίσθηση θα πρέπει να περάσει στο τραγούδι, στις γκριμάτσες του προσώπου της, στην κίνησή της. Ο Χορός αναδύεται όπως τα κύματα (υπάρχουν οι παρεμβάσεις των χάλκινων). Η Χρυσόθεμις προσπαθεί να προφυλαχτεί, μήπως την κατασπαράξει.

- Μόνη μου... (σελ. 102)

Καθώς τα λέει, ψηλώνει... Ναι, είναι ικανή να προχωρήσει ολομόναχη.

- Πρέπει να το τελειώσω (σελ. 103)

Ήδη σα να κρατά το αόρατο ξίφος...

- Φύγε... (σελ. 104)

Την διώχνει. Την κυνηγά άγρια. Παράλογα. Βάναυσα. Εκτός εαυτού. Η ορχήστρα υπογραμμίζει την τρικυμία.

Ξαφνικά η Χρυσόθεμις στηλώνει τα πόδια της αποφοισμένη να την ανηκρούσει. Τώρα είναι κόρες του ίδιου πατέρα.

- Θά'βγαζες, μόνο δε θες να μάθεις (σελ. 106).

Κι αρχίζει ο διάλογος μέσα στη θύελα. Στο μεταξύ λέγονται αλήθειες τρομερές:

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ: "Κάνει ζημιά το δίκιο..."

Και φεύγει. Για πάντα. Δεν θα την ξαναδούμε.

ΗΛΕΚΤΡΑ: Είναι κουτό να κυνηγάς το τίποτα... (σελ. 112-113)

ΧΟΡΙΚΟ ΣΚΗΝΗ 11 (σελ. 113)

Ίσως εδώ να βγει και η Ηλέκτρα. Για να ξεκουραστεί και για να ανανεωθεί η παρουσία της... Ίσως...

Σ'αυτά τα χορικά βλέπω ένα σταμάτημα του χρόνου. Εκτός τόπου και χρόνου θά 'λεγα.

Στο συγκεκριμένο χορικό βρίσκεται η πεμπτούσια του χρέους που βαραίνει την Ηλέκτρα, όπως την βλέπει ο Λαός-Χορός.

Επομένως τα λόγια θα πρέπει να ... "πολυβοληθούν" προς το κοινό.

- Δεν φύτρωσε ποτέ τόσο γενναίο βλαστάρι. (σελ. 124).

Τέλος.

Από τη σελ. 125 προετοιμάζεται η Είσοδος του Ορέστη.

Οι γυναίκες με Α α α (σελ. 126).

Οι άντρες απευθύνονται προς την Ηλέκτρα (που ξαναμπήκε, αν είχε βγει).

- Προτίμησες να φορτωθείς τον θρήνο...

Μεγάλη φράση. Μεγάλη στιγμή. Πώς θα τονιστεί;

- Τόσο σοφή και φρόνιμη μεμιάς να γίνεις...

Βγαίνουν οι άντρες.

Τέλος.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΟΡΕΣΤΗ (σελ. 130)

Οι γυναίκες προς την Ηλέκτρα: Νέος ύμνος "Κρατάς τους Νόμους της Φύσης και του Διός..." (σελ. 131).

Ο Νόμος της Συμπαντικής Αρμονίας; Κάποιο θείο σημάδι; Μια υπερκόσμια αχτίδα από τον Γαλαξία;

Να τονιστεί.

Μπαίνουν οι Ορέστης και Πυλάδης. Η μουσική δημιουργεί ατμόσφαιρα ονειρική. Οι δύο αντρικές φιγούρες πίσω από ένα τείχος φωτός-σαν οπτασίες. Εξωπραγματικοί.

Η προσγγείωση έρχεται σιγά-σιγά.

ΗΛΕΚΤΡΑ: "Αλιά μου, η μαύρη..." (σελ. 141)

ΟΡΕΣΤΗΣ "Μες στο μικρό λαγήνι..." (σελ. 145)

Το λαγήνι γίνεται το κέντρο του κόσμου... Όλων τα μάτια στρέφονται επάνω του.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΠΥΛΑΔΗ - ΗΛΕΚΤΡΑΣ (σελ. 148).

Ο Πυλάδης κρατά ψηλά το λαγήνι. Η Ηλέκτρα προσπαθεί να του το πάρει. Πίσω από το Λυρισμό της μουσικής, βαθύ και απελευσμένο αδελφικό-ερωτικό πάθος. Που ίσως να το μοιράζεται και ο Πυλάδης, καθώς αντιστέκεται στις εφόδους της Ηλέκτρας.

ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ ΟΡΕΣΤΗ (σελ. 154)

Αρχίζει η αναταραχή. Ο Ορέστης διαισθάνεται την παρουσία της Ηλέκτρας. Τελικά της δίνουν το λαγήνι.

ΟΡΗΝΟΣ ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΙΑ (σελ. 158)

Στην αρχή θρηνεί σα να νανουρίζει το νεκρό. Είναι κορυφαία Λυρική Σκηνή του έργου, με πρωταγωνιστή το Μέλος. Πρέπει να υπάρχει διάχυτη γαλήνη, ωσάν να βρισκόμαστε στην ειδυλλιακή εποχή ανέφελης αδελφικής-μητρικής αγάπης. Κανονικά όλοι οι άλλοι θα πρέπει να χαθούν στο σκοτάδι.

Από τη σελ. 163 αρχίζει σιγά-σιγά το πέρασμα από τη γαλήνη στη θύελα κι από την τρυφερότητα στην υστερία.

- Όμορφο σ'έβγαλα (σελ. 163)

- Σε βρήκε το κακό χωρίς την αδελφή σου (σελ. 166)

Από τη σελίδα 178 η Ηλέκτρα περνά στον παραλογισμό κι από κει στην υστερία...

Σελ. 181 "Τώρα σε μια μέρα χάθηκαν όλα..."

Η ορχήστρα μπαίνει στην τρικυμία. Όλα συγκλονίζονται. Η Ηλέκτρα φρόκαλο στην επιφάνεια των κυμάτων.

Αλλαγή φωτισμού. Η Ηλέκτρα ΖΕΙ τον θάνατο του Ορέστη και μαζί του τον θάνατο του Αγαμέμνονα. Το μίσος για την Κλυταιμνήστρα έρχεται αναπόφευκτα. Αφρίζει:

- Της κακομάνας ... (σελ. 189)

Αποκαμωμένη:

- Που μού 'στελνες μηνύματα πολλά (σελ. 190)

Από τη σελίδα 192 και πέρα είναι παράλογη, ζαλισμένη, με πινάγματα και λυγίσματα.

- Ώχου - Ώχου (σελ. 193)

Τέλος έρχεται η γαλήνη. Μακρινή. Κουρασμένη. Άψυχη.

- Να κατοικώ θέλω μαζί σου... (σελ. 197)

Ο Χορός ψιθυριστά:

- Σε γέννησε θνητός, Ηλέκτρα (σελ. 199)

ΤΡΙΟ

ΟΡΕΣΤΗΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ - ΠΥΛΑΔΗΣ (σελ. 202)

Οι Ορέστης και Πυλάδης "υποψιάζονται" την Ηλέκτρα. Την ανιχνεύουν. Την "μυρίζουν". Κι αυτό τους προβληματίζει και τους αναστατώνει.

Η Ηλέκτρα έχει το νου της στον Νεκρό -στο Λαγίμι. Ο Ορέστης είναι ακόμα γι' αυτήν ένας ξένος...

Οι ρυθμοί της ορχήστρας περιγράφουν αυτά τα νέα σύνθετα ψυχολογικά ρεύματα. Έτσι οι κινήσεις γίνονται σπασμωδικές -με γωνίες. Η αγωνία κορυφώνεται.

Στη σελίδα 212.

ΗΛΕΚΤΡΑ: "Και τί κατάλαβες απ'όσα λέμε τώρα;"

Τα δυο αδέρφια έρχονται πολύ κοντά. Σχεδόν αγκαλιάζονται. Κι αυτή η αίσθηση τους αναστατώνει.

Σελ. 214: Ο Πυλάδης φωνάζει "Η Ηλέκτρα ζει με τους φονιάδες. Ξέρω!" Ο Ορέστης τα χάνει.

Η Ηλέκτρα ξεχνεί το μίσος της για τους φονιάδες:

"... και τους δουλεύω με τη βία..." σελ. 217.

Ο Ορέστης όλο και περισσότερο πείθεται

σελ. 222

" Μαύρη σε βλέπω..." στη φωνή του υπάρχει όχι μόνο συμπόνοια αλλά και αγάπη.

Η Ηλέκτρα τα χάνει.

" Ο μόνος άνθρωπος που με λυπήθηκε ποτέ..." (σελ. 223)

Το σώμα της ταραίζεται από τη συγκίνηση καθώς επαναλαμβάνει την ίδια λέξη:

"Δεν ήρθες - Δεν ήρθες - Δεν ήρθες"

Πάλη με το Λαγνί

σελ. 226 Ορέστης: "Παράτα το Λαγνί..."

Προσπαθεί να της το πάρει, ενώ εκείνη το σφίγγει στην αγκαλιά της.

Η πάλη κορυφώνεται:

Ηλέκτρα: "Δύστυχη - Δύστυχη - Δύστυχη..." (σελ. 229).

Σπαράσσει... Θρηνεί τον Νεκρό - Λαγνί ...

και σωριάζεται ... (σελ. 222 - 223)

ΣΚΗΝΗ 13 σελ. 233

Η ΑΝΑΓΝΟΡΙΣΗ

Βλέπω όλους τους άλλους - Πυλάδη, Χορό - να κρύβονται στο σκοτάδι, που ξαναγίνεται φως -και μάλιστα δοξαστικά- απ'τη στιγμή που Πυλάδης και Χορός τραγουδούν.

"Ευλογημένη μέρα..." (σελ. 241)

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ

Σελ. 256

Ηλέκτρα: "Βλαστάρι, βλαστάρι εσύ..."

Τα δυο αδέρφια χαίρονται καθώς ο ένας ανακαλύπτει την άλλη και αντίστροφα.

Υπάρχει κάποιο "χάδι" στον αέρα. Πολύ αγάπη, τρυφερότητα, πληρότητα.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ

Σελ. 260

Ορέστης: "Σώπαινε τώρα και καρτέρα..."

Η ατμόσφαιρα βαραίνει. Η Ηλέκτρα σα να ξυπνά από ένα όνειρο...

"Τί τρέχει;..." (σελ. 261)

Όμως σιγά-σιγά το παντοτεινό της σχέδιο την κατακτά και πάλι. Μόνο που τώρα είναι πιο δυνατή.

- "Εργο Θεού!" φωνάζει (σελ. 271)

Χορός: "Εργο Θεού!" Συμφωνεί.

ΣΚΗΝΗ 14

Ο ΟΡΕΣΤΗΣ ΧΤΙΖΕΙ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ

Ο Ορέστης με κοφτές φράσεις-κινήσεις δείχνει ότι έχει γίνει πια άντρας ικανός να πάρει την υπόθεση στα χέρια του.

Η Ηλέκτρα τον κοιτά με θαυμασμό.

Η ορχήστρα "χτίζει" την ψυχική αποφασιστικότητα του Ορέστη.

Ορέστης: "Άφησε τώρα τα παραπανάσια λόγια..." (σελ. 274)

ΣΚΗΝΗ 15

ΗΧΗΤΙΚΟΣ ΚΑΛΠΑΣΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΜΗΝΥΕΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Σελ. 283. Εισβάλλει ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ πάνω στα χίλια άλογα των ήχων. Αυτή η πολυρυθμική-πολύχρωμη μουσική ισοζυγιάζει τη σύνθεση (όπως και στο πρώτο μέρος).

Φτάνει η ορχήστρα να καλπάζει και στη σκηνή να παραδέρνει η τρικυμία. Όλα και όλοι αναδεύονται γύρω από την αεικίνητη φιγούρα του Παιδαγωγού.

Ορέστης: "Πώς θα τα βρω σαν έμπω μέσα;" (σελ. 287)

Η μεγάλη φράση. Η απόφαση. Ο θαυμασμός της Ηλέκτρας. Η αγωνία και ο φόβος του Χορού.

Την Ηλέκτρα εντυπωσιάζει ο Παιδαγωγός.

- "Ποιός είναι αυτός;" (σελ. 291)

Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ

Ηλέκτρα: "Ήσουν εδώ και κρύφτηκες..." (σελ. 295)

Ξεχωριστή λυρική σκηνή.

Σκότιμο πτόγωμα της δράσης -η ύστατη ανθρώπινη στιγμή- πριν απ'τη Μεγάλη Σφαγή.

Ο Χορός υμνεί το νεκρό βασιλιά του οποίου ο Παιδαγωγός υπήρξε πιστός υπηρέτης. Το ίδιο και η Ηλέκτρα, καθώς ο νους της γυρίζει σε κείνες τις χαρούμενες στιγμές.

Στιγμή ιερρατική.

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΔΡΑΣΗ

σελ. 302. Η ορχήστρα ξαναφέρνει την τρικυμία. Ξανά ο Παιδαγωγός στην κορύφωση "Η Κλυταιμνήστρα μόνη!" (σελ. 303)

Ενεργοποιείται τώρα ο Ορέστης

- "Δουλειά μας δεν είναι τα λόγια..." (σελ. 305)

Δίνει εντολές:

- "Πυλάδη, μέσα..."

Όμως πριν, προστάζει να γίνει προσευχή στον Απόλλωνα.

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗΣΚΗΝΗ 17

- "Απόλλων βασιλιά..."

Μετά την προσευχή αρχίζει ο καλπασμός προς το τέλος. Ενώ όλοι μπαίνουν στο παλάτι, ο Χορός σχολιάζει.

Ο Άρης, οι Ερινύες καταφθάνουν.

Ο ΦΟΝΟΣ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣΣΚΗΝΗ 18

Χορός - καλπάζων σελ. 321-325

Ηλέκτρα (βγαίνει απ' το Παλάτι) Τρόμος

Την σκοτεινή ορχήστρα διασχίζουν εφαιρικές κραυγές-αστραπές. Σκοτάδι-Λάμψη-Σκοτάδι-Λάμψη-Ψίθυρος-Κραυγή-Ψίθυρος-Κραυγή.

Μέσα γίνεται Φόνος !

ΣΚΗΝΗ 19

Ο Ορέστης εφορμά. Μπορούμε να φανταστούμε τη φοβερή σκηνή. Η ορχήστρα προσπαθεί να την περιγράψει ηχητικά (σελ. 328).

Κλυταιμνήστρα: "Αχ... Αχ..." (σελ. 332)

Ηλέκτρα: Απ' έξω παρακολουθεί. Και πότε-πότε παρεμβαίνει.

- "Εσύ δεν τον λυπήθηκες..."

Χορός Παρεμβαίνει με δύναμη. Φωνή διαμαρτυρίας. Θρηνεί την Πόλη.

Καταδικάζει την κατάρρα.

- "Πόλη και μαύρη γενιά..." (σελ. 337)

Και πάλι η κραυγή της Κλυταιμνήστρας (σελ. 341)

Ηλέκτρα τον παροτρύνει:

"Χτύπα ξανά..."

Θα πρέπει να έχει τρελλαθεί εντελώς, καθώς χαίρεται με τις κραυγές της μάνας.

Μετά το τελευταίο "Ωχ..." της Κλυταιμνήστρας.

ΣΚΗΝΗ 20

Χορικό - (ψιθυριστά)

- "Οι κατάρες πληρώνονται" (σελ. 343)

Ορέστης, Πυλάδης βγαίνουν.

Ηλέκτρα για πρώτη φορά ανθρώπινη:

"Πέθανε η μαύρη..." (σελ. 346-347)

Και αργότερα ανήσυχη

"Βλέπω τον Αίγισθο..." (σελ. 349)

Χορός που τον ξανακέρδισε το πάθος

"Λίγα λόγια να πεις..." (σελ. 359)

ΣΚΗΝΗ 21

Ο ΦΟΝΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΙΣΘΟΥ

- σελ. 354 Ορχήστρα: τα μοτίβα του θανάτου
Μπαίνει ο Αίγισθος.
Τα μοτίβα πικνύνουν. Εντείνονται.
Ο Αίγισθος τραγουδά με το "τικ" της εξουσίας.
Παραμορφωτικά.
Διάλογος με την Ηλέκτρα.
- σελ. 363 Τα μοτίβα γίνονται τώρα πικνά.
Ο Αίγισθος πείθεται. Αυταρχικός.

ΣΚΗΝΗ 22

- Σιωπή προστάζω..."
Τρεις σαλπικτές κάππου ψηλά.
Τελικός διάλογος με την Ηλέκτρα.

ΤΕΛΙΚΗ ΛΙΤΑΝΕΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

- Τα τύμπανα. Τα Μοτίβα.
Και ο Χορός με εκκωφαντικά "Νε... Νε..." που θα πρέπει να μοιάζουν με πρωτόγονες κραυγές.
Μπαίνουν Ορέστης-Πυλάδης και η Νεκρή.
Πομπή-Τρικυμία-Θάνατος.
Ο Αίγισθος και όλοι οι τενόροι κραυγάζουν:
- "Ω Δία ..." (σελ. 374)
Ακινήσια θανάτου (σελ. 381)
Ορέστης "Κράτησε μοναχός..."
Αίγισθος "Σωστά μιλάς..." (σελ. 383)
Πλησιάζει. Την ξεσκεπάζει.

ΤΕΛΙΚΗ ΕΦΟΔΟΣ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΣΚΗΝΗ 23

- "Αχ... Αχ... Αχ..."
Διάταξη δυνάμεων για το τελικό χτύπημα...
Σελ. 236 Τον χτυπούν, τον σπρώχνουν.
Ξεφεύγει.
Ηλέκτρα Μή για το Θεό... Μην τον αφήνεις.
ΣΦΑΓΕΙΟ
Ο Χορός πάνω στην Κορώνα Cresceto
με ένα ζωώδες "Α" που φτάνει στην κραυγή.

ΚΑΝΟΝΟΣ

ΠΡΑΞΗ Α'

Σκηνή 1

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ - ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ

Λυκαυγές. Περισσότερο σκοτάδι από φως. Ο συνεχής ρυθμός υποδηλώνει κάποια αόρατη λιτανεία Σκιών. Ολο το δράμα των Ατρείδων ξανάρχεται στη μνήμη μας στηριζόμενο επάνω σ' αυτόν τον ιεροτελεστικό ρυθμό. Εισερχόμεθα και παίρνουμε επαφή με τον Συμπαντικό ρυθμό στην Παγκόσμια Αρμονία. Στον σκοτεινό ουρανό ορισμένα σημάδια - φωτοσκιάσεις, περάσματα κομητών- πρέπει να οδηγούν στην ανίχνευση του Κέντρου, του Νόμου-Διός, της Παγκόσμιας Αρμονίας.

"Τώρα αντικρύξεις τη Χρυσή Μυκήνη" : μπορεί να δώσει ιδέες στον σκηνογράφο και στον φωτιστή.

Ορέστης: "Ο Φοίβος μίλησε" : ανάμεσα στη φανταστική λιτανεία των Σκιών του Μύθου των Ατρείδων εμφανίζεται ο πρώτος Θεός, ο Απόλλων. Η φωσφορίζουσα παρουσία του είναι προέκταση κάποιων ουρανίων φαινομένων.

Πυλάδης: "Δεν θα σ' αναγνωρίσουν...". Από το σημείο αυτό υπάρχει προσγείωση. Ολα γίνονται περισσότερο γήινα. Ρεαλιστικά. Το σκηνικό φαίνεται τώρα πιο καθαρά. Το ίδιο και οι πρωταγωνιστές, που ως αυτό το σημείο ήσαν περισσότερο σκιές.

Και πάλι με το ΔΥΕΤΟ μεταξύ Ορέστη και Πυλάδη "Εμείς τον τάφο του πατέρα θα στολίσουμε", όπου εμφανίζεται για πρώτη φορά το "θέμα των Μυκηνών": ξαναγυρίζουμε στον κόσμο των Σκιών, του Μύθου και της φωσφορίζουσας παρουσίας της αστρικής ουσίας.

Μετά τη θεαλωδή παρέμβαση του ΟΡΕΣΤΗ "Να φέρομε με λόγια πλανερά...", ξαναρχίζει ο ρυθμός της λιτανείας των Σκιών, που πάνω της ξεδιπλώνεται με τρόπο ιεροτελεστικό το ΤΡΙΟ Πυλάδης-Ορέστης-Παιδαγωγός, που στο τέλος βγαίνουν απ' τη Σκηνή.

Στο τέλος του ΤΡΙΟ ακούγεται ο θρήνος της ΗΛΕΚΤΡΑΣ-Intermo. Ταυτόχρονα πίσω απ' τη σκιά του Παλατιού θα πρέπει να φανεί το Φως της Ηλέκτρας. Δηλαδή ο ειδικός φωτισμός, που θα τη συνοδεύσει σε κορυφαίες στιγμές.

Σκηνή 2

Ολο αυτό το μακρύ ορχηστρικό intermezzo έχει μεγάλη σημασία, γιατί δημιουργεί τον κόσμο της **Μαγείας** -της υπέρβασης- την αίσθηση της σύνδεσης του γήινου με το θεϊκό, με αποκορύφωση την παρουσία της **ΗΛΕΚΤΡΑΣ**. Στην παρτιτούρα υπάρχει η ένδειξη "ΞΗΜΕΡΩΝΕΙ". Πράγματι από το **Λυκαυγές** οδηγούμεθα προς το ξημέρωμα. Δεν θα φτάσουμε όμως στο εκτυφλωτικό φως. Ο ήλιος δεν θα ανατείλει. Το φως θα γίνει περισσότερο έντονο, όμως πάντοτε μαγικό. Φωσφορίζον. Δεν υπάρχει πραγματικότητα.

Πρόσωπα και Χορός "κολυμπούν" μέσα στην Συμπαντική Αρμονία. Μουσική και φωτισμοί ανεβαίνουν παράλληλα και βαθμιαία, έως ότου φανεί το Φως της Ηλέκτρας-προπομπής της γήινης εμφάνισής της (29).

"Καθάριο Φως..."

Αυτό το πρώτο τραγούδι της ΗΛΕΚΤΡΑΣ, που μας ξαναθυμίζει, για ποιό λόγο θα πρέπει να θρηνεί καθημερινά, μας οδηγεί στο θρήνο με την επίκληση της Περασέφνης.

Σκηνή 3

Είναι ένα τυπικό ΜΟΙΡΟΛΟΪ, σαν κι αυτά που ακούγονται ακόμα στη Μάνη της Λακωνίας. Ο ρυθμός οδηγεί σε κυκλικές κινήσεις και στροβιλισμούς

(από το 134 και μπρος). Η ίδια η ΗΛΕΚΤΡΑ, όταν δεν τραγουδά, αρχίζει να στριφογυρίζει δίνοντας την αίσθηση της "μέθης". Το βλέμμα της καρφωμένο πάνω στα τρίαβαθα της γης.

Ο Χορός (πρώτα οι γυναίκες και μετά οι άντρες) αρχίζει να βγαίνει από το 36 και μετά.

Στο θέμα του θρήνου στροβιλίζονται, στο recitativo ακινητοποιούνται σαν αγάλματα. Στα λόγια "...πατέρα το φόνο. Και στείλτε μου τον αδελφό, γιατί..." στροβιλίζονται και μετά μαρμαρώνουν έως το 38, όπου μαζί με το τραγούδι αρχίζει ο ομαδικός χορός του θρήνου.

Οι άντρες μπαίνουν ορμητικά στο 41, πάντα με την ίδια κυκλική κίνηση, που σ'αυτούς μπορεί να είναι πιο αργόστροφη. Νά 'χει μεγαλοπρέπεια. Εδώ έχουμε αντρικό θρήνο και κάθε κίνηση πρέπει να παίρνει υπόψη της τη συγκεκριμένη μορφή του κάθε "χορωδού". Δηλαδή τη χλαμύδα, το ραβδί, τα γένεια κ.λ.π.

Σκηνή 4

Μετά τους στροβιλισμούς και πάνω στο 44 ο Χορός αντιδρά με βάση τις απαντήσεις της ορχήστρας στο Μονόλογο της Ηλέκτρας, για να πάρει σιγά-σιγά τις θέσεις που θα του επιτρέψουν να γίνει ένα συμπαγές Σώμα.

Στο 46 έχουμε την πρώτη παρέμβαση του Χορού. Ο Χορός, όπως είπαμε, είναι η προσωποποίηση του Νόμου της Παγκόσμιας Αρμονίας. Αν βρίσκεται στο πλευρό της ΗΛΕΚΤΡΑΣ, το κάνει γιατί τη θεωρεί όργανο και θύμα αυτού του ίδιου Νόμου.

Με βάση αυτές τις εκτιμήσεις ο Χορός, κάθε φορά που παρεμβαίνει, θα πρέπει να έχει ιερατικό-θρησκευτικό χαρακτήρα. Απευθύνεται τότε στον Ουρανό -όταν θέλει να επικοινωνήσει άμεσα με το Νόμο-Δία-Θεό, τότε στο κοινό -όταν θέλει να περάσει κάποιο λόγο διδακτικό, τότε στους πρωταγωνιστές -όταν νομίζει ότι θα πρέπει να παρέμβει άμεσα σε μια σκέψη ή σε μian απόφαση.

Σημασία πάντως έχει η συνεκτικότητα του, που πρέπει να μας δίνει την εντύπωση, ότι πρόκειται για ένα **ΕΝΙΑΙΟ ΣΩΜΑ**, για ένα ενιαίο, πολυπρόσωπο και πολυφωνικό Σώμα.

Κάθε φορά που επανέρχονται οι γνωστοί μας ρυθμοί και μοτίβα, πρέπει φωτιστικά και σκηνοθετικά να επανερχόμεθα στις προηγούμενες καταστάσεις. Οπως λ.χ. στο 50, όπου έχουμε το ρυθμό της Λιτανείας

ή στο 51, όπου ακούγεται το Μοτίβο των Μυκηνών 9/8

Στο 52 και πάλι Χορός. Αντιδράσεις έντονες με βάση τις απαντήσεις της ορχήστρας. Σχεδόν σπαστικές.

Στο 54 Μονόλογος - Τραγουδί της Ηλέκτρας. Οι αντιδράσεις του Χορού επάνω στο κείμενο "Νύχτα και δειπνά ανείπωτα και φρίκη...", όπου επανέρχονται οι Σκίεις των Ατρείδων.

Στο 57 πάνω απ'τον Χορό φυσάνε άνεμοι, που τον αναγκάζουν να κινείται σαν φρόκαλο προς όλες τις κατευθύνσεις. □Ολη αυτή η ξέφρενη κίνηση γίνεται, για να τον οδηγήσει να πει συντεταγμένος και συνεκτικός τα λόγια "Στη γειτονιά των δυνατών καυγάδες μην ανάβεις" (58).

Η ένταση πέφτει στο 60, όταν ο Χορός τραγουδώντας περιγραφικά αναγγέλλει την εμφάνιση της Χρυσόθεμης.

Σκηνή 5

Από το 61 έως το 70 θα πρέπει να κυριαρχήσουν σκηνικά οι δύο αδελφές. Ο Χορός θα αποτραβηχτεί μπαίνοντας στη σκιά ή σε ημίφως.

Εμφανίζεται ξανά στο 70. Εδώ ο ρόλος του είναι να τις συμπληρώσει. Η Χρυσόθεμης στο 71 απευθύνεται στον Χορό που την παρακολουθεί προσεκτικά με μετρημένες αντιδράσεις.

Η Ηλέκτρα, σε μια άκρη, φωτίζεται απ□το μυστικό φως που στέλνει στη γη ο Νόμος-Δίας, για να γίνει στο 75 γήινη -αληθινή λεία.

Εδώ ο διάλογος έχει τον χαρακτήρα μιας βίαιης αναμέτρησης, λες και οι δύο τους είναι έτοιμες να πιαστούν στα χέρια. Ο Χορός παρακολουθεί απελπισμένος για την τροπή.

Απότομα και μέσα στα πέντε μουσικά μέτρα που προηγούνται του 82, δημιουργείται η ατμόσφαιρα του ονείρου. Όλα γίνονται απόκοσμα. Μέσα απ'το ημίφως θα προβάλλει αργά η Χρυσόθεμης, για να τραγουδήσει (83).

Στο 86 αρχίζει υπόγεια, υπόκωφα, απόκοσμα, ένας νέος επαναλαμβανόμενος ρυθμός, πάνω στον οποίο θα πρέπει να "χτιστεί" η κινησιολογία βασικά του ΧΟΡΟΥ και εν μέρει της Ηλέκτρας και της Χρυσόθεμης.

Τα σώματα κινούνται με βάση αυτόν τον ρυθμό. Στην αρχή ανεπαισθητός και όσο προχωρούμε όλο και πιο εμφανώς, όλο και πιο έντονα, έως ότου καταλήξουμε σε ένα ομαδικό κυματισμό, που να θυμίζει τρικυμία.

Τρία μέτρα πριν το 94, ο Χορός σωριάζεται στο πάτωμα, σαν να έχει ξεψυχήσει. Μια ελαφρή αντίδραση - σπασμός μετά τη λέξη "ζώνη μου...".

Στο 96 η ΗΛΕΚΤΡΑ μόνη, τυλιγμένη στο υπερκόσμιο φως. Από το 100 ο Χορός ξαναζωντανεύει και ανασυντάσσεται, για να είναι έτοιμος να παρέμβει στο 101.

Στο 102 η κίνηση του Χορού αρχίζει βίαια. Ο ρυθμός εδώ δεν είναι επαναλαμβανόμενος. Αυτό μας δίνει τη δυνατότητα να διευρύνουμε την ποικιλία των αντιδράσεων.

Σημειώνω τους ρυθμικούς αρμούς:

Η κινησιολογία πάνω στους ρυθμούς που προηγήθηκαν έχει δύο στοιχεία:

α) τον στροβιλισμό και β) τον σπασμό πάνω στα ισχυρά μέρη.

Σκηνή 6

Αμέσως μετά και πάνω στο 107, η κίνηση γίνεται κάθετη. Περνά από τον τεντωμένο προς τα πάνω κορμό (με τα χέρια επίσης ψηλά σαν προέκταση του κορμού) και μεταφέρεται στα επίσης τεντωμένα πόδια κι από κει στα πέλματα, που χτυπούν βίαια το πάτωμα. Σε αυτό το μέρος υπάρχουν δύο κινησιολογικά στοιχεία:

α) Επάνω στην ορχήστρα η κίνηση που περιγράψαμε πιο πριν.

β) Επάνω στα κρουστά: **ΑΚΙΝΗΣΙΑ.**

Από το 108 μαζί με το τραγούδι επανέρχουμε στους στροβιλισμούς.

Στο 111, στην Κάθετη Κίνηση - Ακινήσια.

Στο 112 η κίνηση ακολουθεί τη Μελωδία.

Στο 113 Κίνηση Κάθετη, 114 Στροβιλισμοί, 115 Κάθετη Κίνηση

116 Στροβιλισμοί, 117 Κάθετη Κίνηση, 118 Στροβιλισμοί, 119 Κάθετη Κίνηση, που "λιώνει" λίγο πριν την είσοδο της Κλυταιμνήστρας.

Σκηνή 7

Μπαίνει η Κλυταιμνήστρα (120). Βαδίζει σαν υπνοβάτης. Με βασιλική θωριά, ντυμένη κατάμαυρα. Στα μαλλιά της χρυσό περιδέραιο που πετά λάμπεις. Το κέντρο της προσοχής της είναι η κοιλιά της, απόπου βγήκαν ο Ορέστης, η Ηλέκτρα και η Ιφιγένεια. Όλα τα βάσανα ξεκίνησαν από και. Αποφεύγει να κοιτάξει προς την ΗΛΕΚΤΡΑ. Απευθύνεται στον εαυτό της. Στα φαντάσματά της. Στην ίδια τη γη.

Η μουσική είναι γραμμένη έτσι ώστε να μπορεί να ξεσπά σε σπασμό. Τις λέξεις τις χτυπά μία-μία σαν να λαξεύει μάρμαρο. Η φωνή βγαίνει χαοτική, απόκοσμη. Έχει το θάνατο μέσα της.

Σ' αυτό το διάστημα:

Η Ηλέκτρα, ακίνητη, στητή, την ερευνά κατάματα αφ'ουψηλού, με μίσος, περιφρονητικά.

Ο Χορός έχει παγώσει σε απίθανες στάσεις. □ Άλλος με τα χέρια ψηλά, άλλη με τα χέρια κρεμασμένα. Άλλος σκυμένος, άλλη σαν να θέλει να πετάξει. Ακίνητος.

Το ξεπάγωμα έρχεται στο 124, με την πρώτη παρέμβαση της ΗΛΕΚΤΡΑΣ.

Απ' το σημείο αυτό ο Χορός χάνεται, για να κυριαρχήσουν μανά και κόρη σε μια μονομαχία ζωής και θανάτου.

Ο Χορός θα αρχίσει να φαίνεται ξανά σιγά-σιγά στο 135, όταν αρχίζει την προσευχή της στον Απόλλωνα η Κλυταιμνήστρα.

Κι εδώ η σχέση Ουρανού-Γης με όλα τα φωτιστικά effects θα πρέπει να ξανακάνει την παρουσία της...

Σκηνή 8 ΕΙΣΟΔΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ

Η μοναδική φορά που έχουμε ήλιο εκτυφλωτικό, φως εκτυφλωτικό, επιθετικό, που δημιουργεί πελώριες σκιές. Σα να βρισκόμαστε στο στάδιο που έγιναν οι δελφικοί αγώνες.

Εδώ ο Χορός διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο: κινησιολογικά, χοροδραματικά. Βλέπω μια σφικτή κίνηση από ένα σύνολο που κινείται ο ένας κολλητά στον άλλο σαν ένας άνθρωπος. Δεν χρειάζονται πολλές κινήσεις. Μόνο βήματα και αντιδράσεις του κορμού και των χεριών. Όλα καλά σχεδιασμένα και στηριγμένα επάνω στο τραγούδι και τη συνοδεία της ορχήστρας. Όλη η μάζα των "χορευτών" στοχεύει σ'ένα τελικό σχήμα, που θα μεταφέρει στις πλάτες υποθετικά το νεκρό σώμα του Ορέστη. Γνωρίζουν απ' την αρχή το τέλος, που κατά κάποιο τρόπο το προμηνύουν με την άγρια διαμαρτυρία που θα πρέπει να διακρίνει την ουσία της χορογραφίας.

Προσοχή στις κορυφώσεις μετά το 148, όπου ξεσπούν σε θρήνο. □ Ως το πλατύ τραγούδι-θρήνο του 151 να πρέπει να το πουν ξαπλωμένοι με την πλάτη στο πάτωμα. □ Ίσως κάποια άλλη στατική στάση, που να δείχνει απόγνωση.

Όμως στο 153 ο Χορός θα πρέπει όρθιος να τραγουδήσει με φάτσα το κοινό, σα να το καλεί σε κοινό θρήνο.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑΣ 155.

Η μόνη στιγμή τρυφερόδας της βασίλισσας. Από το 157 ξαναρχίζει η μονομαχία μάνας-κόρης.

Η Κλυταιμνήστρα βγαίνει.

Σκηνή 9

159 Λυρική έκταση.

Από το 161 οδηγούμεθα στο κλίμα της έντασης: 162 ο Χορός ξαναμπαίνει στον κύκλο των στροβιλισμών, που φτάνουν βήμα-βήμα σε παροξυσμό. Η ένταση, σωματική και ψυχική, φωνητικά στο αποχρώρητο. Με το τελευταίο (3 μέτρα πριν το τέλος), σωριάζονται απότομα κάτω.

Η Ηλέκτρα όρθια, με την πλάτη στο κοινό.

Σκηνή 9 ΕΞΟΔΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ

Η μοναχική φωνή που έχουμε ήλιο εκτυφλωτικό φως εκτυφλωτικό, που δεικνύει πτώσεις οξείες. Σε να βρεκόμαστε στο στατό, είναι οι δεικτικοί ονόματι.

Εδώ ο Χορός διαδραματίζει πρωταρχικά βόλες κινήσεων, χοροδραματικά βάζει μια οικειότητα κίνηση από ένα σώμα που κινείται ο ένας κολιβάει στον άλλο σαν ένας χρονομετρητής πολλαπλός κινήσεων. Μόνο βήματα και απευθείας και των χρονομετρητών. Ολοκληρώνει στο τραγούδι και η συνοδεία της ορχήστρας. Ομά η μόνη χοροδραματική, στο τέλος της ορχήστρας, που μετέπειτα στις πλάτες υποδέχεται το νεκρό σώμα του Ορέστη. Έντονη η παρουσία της φωνής, αλλάζει το ποσοστό της παρουσίασης της χοροδραματικής.

Προσέχει στις κορυφώσεις με τα 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Όπως στο 153 ο Χορός θα πηγαίνει από το 153 στο 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

ΠΡΑΞΗ Β'

Σκηνή 10

Μουσικό θέμα Μυκηνών. Πράσινο φως κυριαρχεί, που τρεμοπαίζει. Η ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ τραγουδά "Χαρά - Χαρά" απευθυνόμενη προς την ΗΛΕΚΤΡΑ, που μπαίνει στη σκηνή συγχρόνως απ'την άλλη μεριά.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ

Από το 165 και μετά μπαίνει διακριτικά ο ΧΟΡΟΣ. Πάνω στο 167, θρήνος. Τα σώματα του ΧΟΡΟΥ κινούνται θρηνητικά με αργές κινήσεις.

Θρήνος:

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ - ΧΟΡΟΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ

Στο 168 ΗΛΕΚΤΡΑ

"ό, τι θα σ'ορμηγνέσω, θα το τολμήσεις...". Όλος αυτός ο αυταρχικός, ο απόλυτος, ο δεσποτικός, ο σμιλεμένος από τον πόνο και το πείσμα χαρακτήρας της ΗΛΕΚΤΡΑΣ.

Η Χρυσόθεμις και ο Χορός αντιδρούν μπροστά στην αποφασιστικότητα της, που μυρίζει θάνατο.

Στο 171 ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ, η αντίθεση.

"Γυναίκα είσαι...". Θηλυκότητα, τρυφερότητα, φόβος, υποταγή.

Στο 173 η ΗΛΕΚΤΡΑ αντιδρά με σφοδρότητα. Γυρίζει γύρω-γύρω απ'τη Χρυσόθεμη κοιτάζοντάς την περιφρονητικά. Με κάθε της φράση δείχνει σα να τη φτύνει κατα πρόσωπο.

"Τό 'ξερα καλά πως θ'αρνηθείς"

"Φύγε! Δεν βγάζω κέρδος από σένα!".

Μετά το 174 ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ. Θεελλώδης διάλογος.

Ηλέκτρα: "Σύρε στο σπίτι. Δε θα σε πάρω στο κατόπι. Είναι κουτό να κυνηγάς το τίποτα...".

Οι δύο αδελφές βγαίνουν από αντίθετες κατευθύνσεις.

Σκηνή 11

Στο 176 ΧΟΡΟΣ

Ξανά η Λιτανεία των Σκιών. Ίδιοι φωτισμοί. Ίδια ατμόσφαιρα. Ο Χορός γίνεται ιερατικός. Ο Νόμος της Παγκόσμιας Αρμονίας στο κέντρο του ουράνιου θόλου φωσφορίζει. Μέσα στο έναστρο φως οι θεοί είναι παρόντες. Κάτω στη γη, σκιές.

- Ο άνθρωπος δεν μοιάζει στα πετούμενα, δηλαδή στα υπόλοιπα πλάσματα της Φύσης, που ζουν σύμφωνα με τους φυσικούς και θείους νόμους.

- Όμως αυτή την παραφωνία, την περιφρόνηση της θείας Αρμονίας, "θα τη νοιώσουν στο πετοί τους".

- Φήμη μήνυσε τις "σκυθρωπές ντροπές" των Ατρείδων κάτω στον Αδη.
- Προδομένη, μονάχη η Ηλέκτρα, δε φοβάται το θάνατο. Φορτώθηκε το θρήνο.

Σκηνή 12

Βγαίνουν οι άντρες του Χορού.

Μπαίνουν ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ - ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Ατμόσφαιρα μαγική, ώστε να φανεί ο Ορέστης εξωπραγματικός. Σαν οπτασία, που θα πάρει σιγά-σιγά σάρκα και οστά.

(Η ΗΛΕΚΤΡΑ έχει ήδη μπει μέσα στο Χορό, χωρίς να γίνει αντιληπτή. Γι'αυτό πάνω απ'το φουστάνι της θα πρέπει να έχει ρίξει τη χλαμύδα των γυναικών).

183 ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ - ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΧΟΡΟΣ

184 4ο μέτρο ΠΥΛΑΔΗΣ για πρώτη φορά τραγουδά το βασικό θέμα ενός γλυκύτατου θρήνου, που θα το πάρει η Ηλέκτρα, ο Ορέστης και ο Χορός.

185 ΟΡΕΣΤΗΣ "Δώστο στα χέρια της..."

186 ΗΛΕΚΤΡΑ "Ω θυμητάρι του πιο αγαπημένου..."

- θρήνος-
που οδηγεί σε έκσταση:

192 "Να κατοικώ..."

ΗΛΕΚΤΡΑ - ΧΟΡΟΣ

Οι Αντρες έχουν μπει διακριτικά κατά τη διάρκεια του θρήνου

193 Θύελλα. Σφιχτός διάλογος.

ΟΡΕΣΤΗΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ

Η τρικυμία συνεπαίρνει τα σώματα του Χορού και τα τυλίγει σε δίνη, καθώς παρακολουθούν με αγωνία πότε τον ένα και πότε τον άλλο.

196 Κορύφωση που οδηγεί στο 199, δηλ. στην Αναγνώριση - Κορυφαία σκηνή του έργου.

Σκηνή 13**199 Αναγνώριση**

Όλα ακίνητα. Όμως πρέπει να περάσει η **μεγαλή ένταση** της κορυφαίας στιγμής. Η **Ηλέκτρα** σαν ένα "ζώο", που μυρίζεται ανήσυχος: Θάνατος; Τέλος;

ή
Ζωή; Αρχή;

Ο Ορέστης γαλήνιος. Αυτός ξέρει. Το μοναδικό αγαπημένο του πρόσωπο το βλέπει μπροστά του. Η μόνη του έγνοια, μήπως βιαστεί και της ραγίσει την καρδιά.

"Άλλαξε λίγο..".

Με τα λόγια αυτά αρχίζει η σκηνική αλλαγή: φωτισμοί - κίνηση.

199 ΟΡΕΣΤΗΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ

Στο 201, πάνω στα αρπίσματα του πρώτου μέτρου συντελείται ραγδαία η αλλαγή. Υπερκόσμιο φως με πράσινες δεσποζουσες ανταύγειες πλημμυρίζει τη σκηνή.

ΥΜΝΟΣ ΔΟΞΑΣΤΙΚΟΣ ΙΕΡΑΤΙΚΟΣ με αποδέκτη την

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΡΜΟΝΙΑ

ΗΛΕΚΤΡΑ - ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ - ΧΟΡΟΣ

Στο 202 η μονη στιγμή τρυφερότητας της **ΗΛΕΚΤΡΑΣ**. Πιο πολύ σα μάνα παρά σαν αδελφή, τον χαϊδεύει. Προσπαθεί να τον πάρει στα χέρια της.

Ο Ορέστης δοσμένος κι αυτός στην τρυφεράδα, που την αναζητά σε όλη του τη ζωή και ξαφνικά την βρίσκει.

Ο Χορός παρακολουθεί με ανάλογα αισθήματα και αντιδράσεις.

ΗΛΕΚΤΡΑ - ΟΡΕΣΤΗΣ

Σκηνή 14

Στο 204 **παρεμβαίνει και ο ΧΟΡΟΣ**

Σκηνή 15

Στο 205 ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ εισβάλλει θρυμματίζοντας την ατμόσφαιρα. Ξαναμπαίνει η πραγματικότητα, η ζωή, δηλαδή ο ΘΑΝΑΤΟΣ.

"Θεότρελλοι.... Αφήστε τις πολλές κουβέντες και μπειτε μέσα...".

Βρισκόμαστε στην Αρχή του Τέλους.

207 ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

- "Θά 'φερεις το μαντάτο ότι πέθανα;"
- "Με τους νεκρούς σ' έχουν αυτοί...".

208 Η ΗΛΕΚΤΡΑ παρεμβαίνει:

"Ποιός είν' αυτός;...".

και μας οδηγεί στην αναγνώριση του Παιδαγωγού.

ΗΛΕΚΤΡΑ - ΟΡΕΣΤΗΣ

209 Εκσταση. Η Ηλέκτρα γυρνά στα παιδικά της χρόνια κι από κει προχωρεί και ξαναθυμάται τη μαύρη ζωή της. Ο Χορός, που ανακεφαλαιώνει τη μελωδική της παρέμβαση, καταλήγει στον ΓΛΥΚΥΤΑΤΟ ΘΡΗΝΟ.

"Χαίρε πατέρα".

ΗΛΕΚΤΡΑ - ΧΟΡΟΣ

Λυρισμός

Σκηνή 16

Στο 211 ξανά η ατμόσφαιρα της Εισόδου του Παιδαγωγού.

Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

δίνει οδηγίες. Φαίνεται πως είναι ο νους του σχεδίου.

"Η Κλυταιμνήστρα μόνη....".

Η Εκδίκηση θ' αρχίσει με τον φόνο της Βασίλισσας. Στο τέλος ο Ορέστης καλεί τον Πυλάδη να μπουν στο παλάτι, για να σφάξουν την Κλυταιμνήστρα.

ΟΡΕΣΤΗΣ: "Δουλειά μας δεν είναι τα λόγια τα πολλά...".

Όμως πριν στρίψουν την πλάτη, για να προχωρήσουν προς την πύλη, παίρνουν μέρος στην Προσευχή προς τον Απόλλωνα.

Σκηνή 17

213 ΗΛΕΚΤΡΑ - ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ - ΧΟΡΟΣ

Ιερατικός

Με το τέλος του ύμνου μπαίνουν αργά στο Παλάτι. Πρώτα οι Ορέστης, Πυλάδης, Παιδαγωγός. Ακολουθεί αργά η Ηλέκτρα.

Σκηνή 18

214 Θυελλώδες Χορικό με μεγάλες κυματιστές κινήσεις, που να υπογραμμίζουν το φοβερό κείμενο.

"Γιά δέστε πώς θερίζει αίμα...".

ΧΟΡΟΣ
Θάνατος

ΗΛΕΚΤΡΑ Βγαίνει απ'το Παλάτι. Απόκοσμη. Αφηρημένη. Τραγουδά σα να είναι κάποια άλλη.

ΗΛΕΚΤΡΑ - ΧΟΡΟΣ (γυναίκες)

Σκηνή 19

Στο 216 ΟΡΧΗΣΤΡΙΚΟ.

Η Μουσική περιγράφει αυτό που γίνεται μέσα στο Παλάτι, καθώς η Κλυταιμνήστρα που αναγνωρίζει τον Ορέστη τρέχει αλαφιασμένη να σωθεί απ'το μαχαίρι του παιδιού της.

Γίνονται πράγματα αφύσικα: ΜΗΤΡΟΚΤΟΝΙΑ. Ολα αυτά θα πρέπει να περιγραφούν στη σκηνή με τις αντιδράσεις του ΧΟΡΟΥ και της Ηλέκτρας.

Έχουμε κι εδώ διάλογο Κρουστών - Ορχήστρας, όπως στην περίπτωση της "Κάθετης Κίνησης" σε συνδυασμό με την "Ακινήσιá". Φυσικά ο χαρακτήρας που ταιριάζει περισσότερο είναι οι κλυδωνισμοί μπροστά στην αποκρουστική πράξη που συντελείται. Ο Χορός, αν και σύμφωνος, δεν μπορεί παρά να αποδοκιμάζει την πράξη της ΜΗΤΡΟΚΤΟΝΙΑΣ. Φόβος λοιπόν και αηδία.

217 ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ (interno)

Μέσα στην απότομη σιωπή. Η ορχήστρα ακούγεται ανεπαίσθητα. Τη στιγμή σκίζει η κραυγή:

"Αχ... Αχ..."

Φοβερά ξεσπάσματα ορχήστρας - χορού διακόπτουν το θρήνο της.

Η Ηλέκτρα ξαναγίνεται λείαινα. Ανελέητη ως το τέλος.

218 ΧΟΡΟΣ

Ρητορικός - Επίσημος - Αναστατωμένος

"Πόλη και μαύρη γενιά..."

219 ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ - ΗΛΕΚΤΡΑ

Διάλογος απελπισίας, μίσους, φόβου και θανάτου.

Σκηνή 20

220 ΧΟΡΟΣ

Κάθετη κίνηση. Ακίνητος.

Τώρα φορτισμένη από την ένταση της σφαγής

"οι κατάρες πληρώνονται..."

Αποστασιοποιείται από το δράμα. Ξαναγίνεται η φωνή της Μοίρας.

ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ

βγαίνουν με τα χέρια βαμμένα στο αίμα

221 ΗΛΕΚΤΡΑ - ΟΡΕΣΤΗΣ - ΧΟΡΟΣ

ΗΛΕΚΤΡΑ: "Ορέστη!"

ΟΡΕΣΤΗΣ: "Μες στο σπίτι καλά..."

ΗΛΕΚΤΡΑ: "Πέθανε η μαύρη;"

ΧΟΡΟΣ: "Πέθανε η μαύρη".

ΟΡΕΣΤΗΣ: "Μη φοβάσαι πια..."

ΗΛΕΚΤΡΑ: "Βλέπω τον Αίγισθο..."

Σκηνή 22

Στο 222 μπαίνει ο **ΑΙΓΙΣΘΟΣ**.

Η ορχήστρα εκφράζει μια θύελλα συμπαντική. Ηδη η Μητροκτίνα κατέστρεψε την Τάξη των Πραγμάτων. Ράγισε την Αρμονία του Κόσμου.

Ο Αίγισθος, το επόμενο θύμα, μπαίνει στο χώρο της σφαγής, στην περιοχή του θανάτου, χωρίς να το γνωρίζει. Γι' αυτό μοιάζει σαν ένα άχυρο, που το δέρνουν οι άνεμοι. Ομως δεν το καταλαβαίνει ακόμα. Εμείς ξέρουμε -κι αυτό εκφράζει η ορχήστρα. Αυτός όχι. Γι' αυτό ρωτά αρπαγμένος πάνω σε μια ουσιαστική νότα (Do), που θα γίνει Mi b.

Μόνο όταν βλέπει την Ηλέκτρα, φουντώνει:

"Σένα ρωτώ..."

Τώρα γίνεται επιθετικός, αυταρχικός, τύραννος. Συγχρονίζεται με την ορχήστρα. Προκαλεί την θανάτωσή του. Γίνεται όλο και περισσότερο αντιπαθής, ώστε να διευκολύνεται ψυχικά ο θεατής και να δεχτεί με ανακούφιση το τέλος του. Η Ηλέκτρα κερδίζει.

ΗΛΕΚΤΡΑ - ΑΙΓΙΣΘΟΣ

Μέσα απ' τη μαύρη θάλασσα των ήχων, την τρικυμία με την οσμή του θανάτου, η Ηλέκτρα, αν και τραγουδά σα φίδι, μας δίνει χαρά, γιατί για πρώτη φορά εμείς ξέρουμε, ότι έχει υπεροχή μπροστά σε κείνον που την τυραννούςε σε όλη τη ζωή της.

"Και βέβαια ξέρω..."

ΑΙΓΙΣΘΟΣ: "Σιωπή..."

Οι τρεις τρομπέτες με τα σαλπίσματά τους ηχούν ειρωνικά. Όλοι γνωρίζουν, ότι το βασιλικό μεγαλείο, που στηρίζεται στη στρατιωτική δύναμη, περνά τις τελευταίες του στιγμές.

Ο Βασιλιάς κομπάζει. Δεν ξέρει ακόμα, ότι είναι παγιδευμένος.

Τα λόγια της **ΗΛΕΚΤΡΑΣ** τον ευφραίνουν:

ΗΛΕΚΤΡΑ: "... με τα νερά των δυνατών πηγαίνω..."

229 ΟΡΧΗΣΤΡΑ - ΧΟΡΟΣ

Εφιαλτικά

Ανοίγει η Πύλη. Βγαίνουν αργά σα σκιές ο **ΟΡΕΣΤΗΣ** και ο **ΠΥΛΑΔΗΣ**. Κρατούν το πτώμα της Κλυταιμνήστρας σκεπασμένο.

ΑΙΓΙΣΘΟΣ: "Ω Δία..."

Με ανατριχίλα και με ανακούφιση περιμένει τη στιγμή που θα δει το πρόσωπο του ΟΡΕΣΤΗ στο σφαγμένο πτώμα που είναι μπροστά του.

Γύρω του η Ορχήστρα και ο ΧΟΡΟΣ εκφράζουν την τρικυμία, τη θύελλα, τη διαμαρτυρία όλων των στοιχείων της Φύσης.

Ο Νόμος της Παγκόσμιας Αρμονίας προσβάλλεται από τα έργα των Ανθρώπων.

Σε λίγο γι αυτό θα πληρώσει ο ΑΙΓΙΣΘΟΣ. Αύριο θα πληρώσει η ΗΛΕΚΤΡΑ και ο ΟΡΕΣΤΗΣ. Και μαζί τους όλοι οι θνητοί...

Νά τί πρέπει να εκφράσουν σ' αυτή τη σκηνή ορχήστρα και χορός σε πρώτο πλάνο.

231 ΟΡΕΣΤΗΣ: "Κρατήσου μόνος..."

ΑΙΓΙΣΘΟΣ: "Σωστά μιλάς..."

Από το 231 έχει κοπιάσει η θύελλα. Αποκαμωμένος ο Χορός περιμένει την τελική λύση της τραγωδίας. Παρακολουθεί, λες αδιαφορα, την αφελή ελπίδα του Αίγισθου.

Ο Ορέστης παίζει μαζί του όπως η γάτα με το ποντίκι. Μόνο που εκείνος δεν το ξέρει. Θα το μάθει όμως μόλις ξεσκεπάσει το πτώμα και αναγνωρίσει την Κλυταιμνήστρα.

Σκηνή 23

233 ΑΙΓΙΣΘΟΣ: "Αααα τί βλέπω!"

Το παγιδευμένο θηρίο κατάλαβε επί τέλους. Γύρω του θύελλα.

234 ΑΙΓΙΣΘΟΣ - ΗΛΕΚΤΡΑ - ΟΡΕΣΤΗΣ - ΠΥΛΑΔΗΣ - ΧΟΡΟΣ

Ο Στροβιλισμός που οδηγεί στη νέα θανάτωση.
Στο τέλος οι τρεις άντρες βγαίνουν γρήγορα. Η Ηλέκτρα γυρίζει την πλάτη.

Ο Χορός μετά την κορώνα σωριάζεται ορμητικά στα τρία τελευταία μέτρα. Φως πάνω στην ΗΛΕΚΤΡΑ. Σκοτάδι.

ΤΕΛΟΣ

Κορινθία, 25.6.94

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Η ΠΟΜΠΗ
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΔΙΚΗ

Η Απολογία του Διόνυσου

Γεια και χαρά σας άσπιλοι μου δικαστές / είμαι
μπροστά σας / βγάλτε νύχια και φωπές / Η τιμωρία
τρομερή / πρέπει να βγει / από τη συνάθροιση αυτή /
Κάμτε τους στήχους / κάθε μελωδία μαγική / που μας
πηγαίνει / σ' άγνωστη μεριά / χλωμική. / Γεια και χαρά
του κόσμου αυτού οι δυνατοί / είμαι μπροστά σας /
βγάλτε νύχια και χολή / σαν τα βουνά / που κλείνουν
μέταλλα σκληρά / και τα τρυπούν / και την καρδιά τους
την πονούν / μα η καρδιά / μέσ' απ' τα νύχια τους
γλιστρά / και τραγουδά.

Αντιστροφή Α

Παγόνα πάνε / οι στρατές / στου Διονύσου / τις
κορφές / για ν' ανάψουμε φωπές. / Να κάμουν
βέλουν / το Θεό / με τις νεκρούλες / στο πλευρό / και
τ' αγόρια / στο χορό.

Αντιστροφή Β

Διόνυσέ μου με τ' ασίκακα φτερά / παλικάρι μου / με
του τράγου το κορμί / παλικάρι μου / σέρνεις πρώτος
την πομπή / Διόνυσέ μου / κοίτα ποιος σ' ακολουθεί /
Έλληνες κι-αλλοδαποί.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Ο ΛΑΟΣ (ακούγεται από μακριά)

Μια φυλακή

(πώς μας φτάσαν ως εκεί)

Μια φυλακή ^{στη γαστρίδα ψιμίσι / Μία φυλακή}
στη ζωή μου φυλακή / Χωρίς ποιητή και
δικαστή / η ζωή μου φυλακή

(απευθυνόμενος προς τον Διόνυσου)

Στου Μακρυγιάνη / πριν προλάβεις να μιλήσεις /
Εγγλέζου βόλι / σε γονάτισε / Μας κοιτάζεις / με
βλέμμα μελαγχολικό / να σκεφτόσουνα θαρρείς / πόσο
λίγο η μέρα κράτησε.

(σκεπτόμενος το σήμερα)

Μες στις πλατείες / ένας ένας καθισμένοι / τη μοναξιά
μας τη γραμμένη / τη σφράγισης / με βλέμμα
μελαγχολικό / ποιος θα πει το μυστικό / στη ζωή μας /
τη χωμένη.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: Ο ΔΙΟΝΥΣΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

Α. Στροφή. Το ψυγείο

(με τη σέκιμη - προφανώς - προς
τον περήφανο καλήγο)

Μη ρωτάς καρδιά μου / μην καρδιοχτυπάς / πίκρες
παράμυθια / τέλειωσαν για μας / Στο τηλέφωνό σου /
όλοι οι αριθμοί / έχουν παραλήπτη / μια ζωή νεκρή

ΑΝ ΕΧΕΙΣ ΜΑΤΙΑ ΠΟΥ ΚΟΙΤΟΥΝ / ΚΙ ΑΝ ΕΧΕΙΣ ΣΙΤΗΘΙΑ
ΠΟΥ ΠΟΝΟΥΝ / ΠΩΣ ΤΗΝ ΑΝΤΕΧΕΙΣ ΔΕ ΜΟΥ ΛΕΣ /
ΤΕΤΟΙΑ ΣΩΗ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΚΛΑΙΣ

Όσοι αγαπήσαν / κόντονται νεκροί / όσοι προσκυνή-
σαν / είναι οδηγοί / Μέσα στο ψυγείο / άνοιξε να
μπει / να μείνεις φρέσκος / να διατηρηθείς.

**Η Αρκούδα
Β. Στροφή**

Μιαν αλυσίδα ~~μ~~ μου δένουν γύρω στο λαιμό / είμαι
Αρκούδα ~~μ~~ χορεύω γύφτικο χορό / Μέσα στα γήπεδα /
με γυμνάζουνε / τ' άγρια πλήθη ~~μ~~ να χαιρετώ / Με
μαϊμούδες / μαζί με βάζουνε / τ' άγρια πλήθη ~~μ~~ να
προσκυνώ / Μες στο καλί μου / άγγελαι μπαίνουν
οιμητοί / ήρθε το τέλος / δεν ήρθε ακόμα η αρχή.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ: ΧΟΡΙΚΟ
(Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΗ - Ο ΠΡΩΤΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΜΠΗΣ)

10 του Δεκέμβρη

Ξεπροβοδίζουν το παιδί στην παγωνιά / Έχει τα χέρια
του στο στήθος σταυρωμένα / δεν έχει όνομα δεν
έχει φαμελιά / κι είχε τα νιάτα του στην Άνοιξη
ταμένα

ΣΤΙΣ 10 ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΗ / ΠΟΜΠΗ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ /
ΑΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ~~μ~~ ΣΚΟΤΟΜΕΝΑ / ΣΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ
ΠΕΡΝΟΥΝ ~~μ~~ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΑ / ΚΙ Η ΑΝΟΙΞΗ ΣΚΕΓΙΑΖΕΙ /
ΜΕ ΑΝΘΟΥΣ / ΙΔΑΝΙΚΑ / ΚΟΡΜΙΑ ΑΔΕΡΦΟΜΕΝΑ
Καθώς κοιτάζω / το αγόρι το χλωμό / αρχίζει,
σκέφτομαι / ένα αλλιώτικο ταξίδι / για όσους ζήσαμε ~~μ~~

εκείνον τον καιρό / κι ό,τι πιστέψαμε / θαμμένο έχει
μείνει.

**ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ: Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥ-
ΣΟΥ**

Σε τρεις «θέσεις»

Άλφα: Ο προδότης

Κυνηγούσα μέσα στην Αθήνα / ήμουν τότε αμούστακο
παιδί / είχα ένα πιστόλι και μια φίνα / αισιοδοξία
τραμερή / Η καθοδήγηση με στέλνει για να βρω / έναν
προδότη που στη Γούβα τριγυρίζει / βρίσκω το σπίτι
και την πόρτα του χτυπώ / κι η μάνα του με γέλιο με
καλωσορίζει / Κάτσε γιόκα μου να ξεποστάσεις / όπου
νόναι ο γιόκακ μου θαρβεί / για τη φτώχεια μας μη μας
~~μ~~καδικάσεις / η καρδιά μας μόνο είναι καλή. / Τήνε
κοιτάζω / σκέφτομαι πώς να της πω / πως ήρθα τον
προδότη για της να σκοτώσω / πάνω στο αίμα του
παιδιού της τ' αχναστό / μια Ελλάδα Νέα πάω τώρα να
στερλώσω!

Βήτα: Ο Κολίγος

Στρατιώτες ορκισμένοι μίηκαν στα Καλάβρυτα. /
Ξέρεις τι σε περιμένει / όλα μαύρα και άδικα. / Του
καιρού μας οι στρατιώτες / δεν ορκίζονται ποτέ / είναι
όλοι ιδιώτες / με προσωπικό σφέερ. / Στρατηγού και
Φαρισαίου / μίηκαν στο κονάκι μου / ξέρω τι με
περιμένει / γράφω το χαρτάκι μου. / Το εισοδήμά μου
γράφω / κι αφαιρώ το νοίκι μου / και στο τέλος
υπογράφω / και την καταδίκη μου.

Γάμο: Τη Ρωμηοσύνη να την κλαις

-Θα σας μιλήσω μ' ένα αλλιώτικο σκοπό / μη μου θυμώσετε πολύ παρακαλώ / ψόχων να βρω τη Ρωμηοσύνη / κι αυτό το πάθος μου τη δίνει.

(φωνή που βγαίνει ξαφνικά από τις γύρω συνοικίες)

«ΤΗ ΡΩΜΗΟΣΥΝΗ ΝΑ ΤΗΝ ΚΛΑΙΣ / ΝΑ ΤΟ ΣΥΝΗΘΙΣΕΙΣ
ΝΑ ΤΟ ΛΕΣ»

-Στην απορία μου απάντηση ζητώ / με αποφεύγουν / με παίρνουν για τρελό / η Ρωμηοσύνη παντρεμένη / είναι ευτυχής και γκαστρωμένη.

(δύσχος να δίνει σημασία στην ευτυχή διαπίστωση η φωνή εξακολουθεί)

«ΤΗ ΡΩΜΗΟΣΥΝΗ ΝΑ ΤΗΝ ΚΛΑΙΣ / ΝΑ ΤΟ ΣΥΝΗΘΙΣΕΙΣ
ΝΑ ΤΟ ΛΕΣ»

(ο Διόνυσος που πρώτη φορά συνειδητοποιεί την επωδό:)

-Αυτά τα λόγια είναι παρανοϊκά / αφού γκαστρώθηκε σημαίνει είναι καλά / με κοιμάρω τον Καρούδα / «έξω οι Βάσεις απ' τη Σούδα».

(φαίνεται ότι αυτό το επαναστατικό σύνθημα ερέθισε ακόμα περισσότερο τα πλήθη που διπλασιάζουν την ένταση της φωνής)

«ΤΗ ΡΩΜΗΟΣΥΝΗ ΝΑ ΤΗΝ ΚΛΑΙΣ / ΝΑ ΤΟ ΣΥΝΗΘΙΣΕΙΣ
ΝΑ ΤΟ ΛΕΣ»

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ: Ο ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΣ

(Ο Λάκος έχει πια ανοίξει μπροστά του, ενώ οι «έγκυροι κύκλοι» αποτελειώνουν το χαρμάνι. Οι μάνες του κόσμου χαιρετούν τον Διόνυσο από το λόφο του Φιλοπάππου)

ΨΗΛΑ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΚΡΑΤΟΥΝ / ΜΑΥΡΑ ΠΑΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΝΟΥΝ / του κόσμου οι μαύρες μάνες / ΑΝΑΒΟΥΝ ΛΑΜΠΑΔΕΣ /

Μέσα στα τάρταρα να φωτίσουν / Ξανθόν αρχάγγελο να ξυπνήσουν /

ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΦΩΣ ΓΑΛΛΑΝΟ / ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΥΜΠΑΝΤΙΚΟ / ΤΗ ΓΗ ΝΑ ΚΑΤΑΚΛΥΣΕΙ / ΚΑΙ ΝΑ ΜΑΣ ΟΔΗΓΗΣΕΙ /

Μέσα στα κρύσταλλα της αβύσσου / μπροστά στις πύλες της Παράδεισου.

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΩΟ: Ο ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

(Ο Διόνυσος δε βλέπει πια τους δικαστές του. Το βλέμμα του αγκαλιάζει τα αγαπημένα βουνά. Τέλος κλείνει τα μάτια, όρθιος, και αφήνει τη σκέψη του να αποχαιρετήσει τους φίλους:)

Α. Καλά βουνά

Καλά βουνά μου μενεξιά / στα σύννεφα γυμμένα / τι με κοπάτε σοβαρά / βαριά και πανεμένα / Το μονοπάτι της ζωής / τώρα το παίρνω μόνος / όσο κι αν ψάξεις δε θα βρεις / πόσο πονάει ο πόνος / Κε σεις παιδιά ερημικά / τον κόσμο δεν κοπάτε / μες στην κρυφή σας τη στοά / μονάχοι περπατάτε.

Β. Το ταξίδι

Μια δρασκελιά Πετράλωνα-Θησείο / δυο δρασκελιές
Συγγρού-Καισαριανή / Βαθιά μες στου μωλαού μου το
αρχείο / συννεφιασμένη είναι πάντα η Κυριακή / Μη με
κοιτάς με μάτια βουρκωμένα / μες στην καρδιά μου
τάχω σφραγισμένα / τα όνειρά μας τα χαμένα.
Πρώι-πρώι θα σεργιανίσω / Θα πάρω δρόμο μακρινό /
τους φίλους θ' αποχαιρετήσω / να ξεποστάσω πριν
ναρθεί το δειλινό / Στο μακρινό ταξίδι μου θα πάρω /
όταν θα μείνω μόνος με το Χάρο / το τελευταίο μου
ταξίδρο...

ΜΕΡΟΣ ΕΝΑΤΟ: Η ΠΟΜΠΗ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ...

ΣΧΟΛΙΟ

Τι είναι, τι θέλει και τι εκφράζει ο «ΔΙΟΝΥΣΟΣ»;

Ο Διόνυσος έλαβε μέρος στη μάχη του Μακρυγιάννη, το Δεκέμβρη του 1944. Στις 10 του Δεκέμβρη, ο αγγλικός στρατός κατέλαβε (παρά τις συμφωνίες που είχαν γίνει) την Ακρόπολη. Από κει ήρθε το θανάσιμο πλήγμα. Ο Διόνυσος κηδεύτηκε στις 10 του Δεκέμβρη μαζί με δεκάδες άλλα αγόρια και κορίτσια που, όπως είναι γνωστό, είχαν προσφέρει τα νιάτα τους στην Άνοιξη.

Η φανταστική πομπή, ξεκίνησε απ' την οδό Τζι-ραίων και σε συνέχεια ακολούθησε προς τα αριστερά, την ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ~~«ΑΕΡΟΠΛΑΓΙΟΥ»~~ ΑΕΡΟΠΛΑΓΙΟΥ. Ήταν φυσικό, η ζωή της Ελλάδας να κινηθεί από τότε με άξονα την πομπή του Διονύσου. Οι Έλληνες φώναζαν ο Διόνυσος ζει —ο Λαμπράκης ζει— ο Πέτρουλας ζει —ο Παναγιώλης ζει και ούτω καθ' εξής. Και φυσικά ο Διόνυσος ως ημίθεος διατηρούσε, παρ' ότι νεκρός, ολοζώντανη την παρουσία του. Περιστασιοποιημένος πάντοτε, από εφήβους και νέμφες, διέτρεχε τη χώρα, που θεϊκή μοίρα την είχε καταδικάσει σε χίλιες δυο δοκιμασίες.

Φυσικά, χάρη στο πνεύμα του Διονύσου, η ψυχή των Ελλήνων, στρέφεται από φως, έτσι ώστε πάντοτε να είναι τελικός νικητής ο Λαός. Να όμως, η πορεία, ύστερα από 40 χρόνια, έφτασε στο τέρμα της: στην ΠΝΥΚΑ. Εκεί περιμένουν τον «ΔΙΟΝΥΣΟ» αυτοί που θα τον καταδικάσουν.

Ο δημιουργός του «ΔΙΟΝΥΣΟΥ» περιγράφει στο έργο του, τα συγκεκριμένα συμβάντα, ενώ από την

άλλη πλευρά, προσπαθεί να καταγράψει τα σχόλια, που περνούν από τη σκέψη του Διόνυσου, κατά τη στιγμή της ΔΙΚΗΣ, δηλαδή λίγες στιγμές πριν από το τέλος.

Η ιστορία των κατατρεγμών του Διόνυσου είναι παλαιότερη: Από τη στιγμή της γέννησής του. Ή μάλλον, της διπλογέννησής του, γιατί, σαν έμβρυο έμεινε τρεις μήνες στην κνήμη του Δία. Η μητέρα του Διόνυσου, η Σεμέλη-Σελήνη κόρη του βασιλιά Κάουμου ζούσε στη Θήβα. Μεταμφιεσμένος σε κοινό θνητό, ο Ζεύς, την έκανε δική του.

Πληροφορημένη πάντα καλά η Ήρα, μεταμφιέζεται κι αυτή σε γριά, και καταφέρνει να πείσει τη Σεμέλη, ότι ο εραστής της είναι ένα μεταμφιεσμένο τέρας. «Πες του να παρουσιάσει με την πραγματική του μορφή». Όταν η Σεμέλη το είπε στον Δία, αυτός θύμωσε, έγινε κεραυνός και την έκαψε.

Όμως ο Ερμής κατάφερε να γλιτώσει το έμβρυο, που το έραψε μέσα στην κνήμη του Δία. Τρεις μήνες αργότερα, γεννήθηκε ο Διόνυσος. Το κεφάλι του, που είχε κέρατα, το στεφάνωναν φίδια. Γιατί, όπως μεταμορφωνόταν συνεχώς, για να γλιτώσει από την οργή της Ήρας, δεν το πέτυχε.

Οι Τίτάνες, με εντολή της, τον βρήκαν νεογέννητο κι άρχισαν να τον κόβουν κομματάκια, που σε συνέχεια τα έβραζαν σε καζάνι. Όπου έσταζε αίμα στο χώμα, έβγαινε και μια ροδιά. Τότε επεμβαίνει η γαγά του η Ρέα, μαζεύει τα κομματάκια και τον ξαναφτιάχνει. Σε συνέχεια, ο Δίας τον εμπιστεύεται στην Περσεφόνη, κι αυτή τον οδηγεί στον βασιλιά του Ορχομενού, Αθάμα, και τη γυναίκα του, την Ινώ, που τον αναβρέφει μέσα στο γυναικίνητο, μεταμφιεσμένο σε κορίτσι. Η Ήρα, για να εκδικηθεί, τρελαίνει το βασιλικό ζευγάρι, και ο δυστυχής Αθάμα σκοτώνει το

γιο του, τον Λέαρχο, γιατί νόμιζε πως είναι κατόικι.

Όμως και πάλι παρεμβαίνει ο Δίας: μεταμφιέζει τον Διόνυσο σε ελάφι και ο Ερμής τον μεταφέρει στον Ελακώνα. Τον παραδίδει στις Νύμφες, Βάκχη, Ερατώ, Νύσα και άλλες. Αυτές τον κρύβουν σε σπηλιά, τον γεμίζουν γάδια και τον τρέφουν με μέλι, κι ο Δίας για να τις ανταμείψει, τις κάνει άστρα του αστερισμού των Ουδών.

Αργότερα στο όρος Νύσα, ο Διόνυσος ανακάλυψε τον οίνο, που τον διέδωσε σε όλο τον κόσμο, που περιηγήθηκε με συντροφιά τον Σευληνό, ένα στρατό από Σάτυρους και τις έξαλλες Μαινάδες, που κρατούσαν ραβδιά δοφνοστεφανωμένα, γεμάτα φίδια, για να τρομοκρατούν τον κόσμο.

Έτσι ο Διόνυσος και η συνοδεία του, πέρασε από την Αίγυπτο, τη Λιβύη και έφτασε ως τις Ινδίες. Μετά από καιρό, γύρισε στην Ευρώπη, περνώντας από τη Φρυγία. Πήγε στη Θράκη, κι από κει, γύρισε πια στην αγαπημένη του Βοιωτία, στη Θήβα. Αργότερα, στη Νάξο συνάντησε την Αριάδνη, εγκαταλελειμμένη από τον Θησέα, και αμέσως την παντρεύτηκε.

Η λατρεία του Διόνυσου, διαδόθηκε σε όλο τον κόσμο, κι αυτός ανέβηκε στον ουρανό και κάθισε δεξιά του Διός, ισότιμος με τους δώδεκα θεούς, παίρνοντας τη θέση της διακριτικής Εστίας.

Περικτώ να θυμηθούμε εδώ, ότι η Αριάδνη ήταν αδερφή της Φαίδρας. Ο Θησέας -σύζυγος της Φαίδρας- ερωτεύτηκε και στη συνέχεια εγκατέλειψε την Αριάδνη, ενώ η Φαίdra μίλησε στο μάτι της Αρτέμιδος, κι αυτή για να την εκδικηθεί, της εμφύσησε έρωτα ομοδόρο για τον Ιππόλυτο, το γιο του Θησέα.

•Εμείς οι Κρητικές βασιλοπούλες, γράφει στον Ιππόλυτο κρυφά, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, πως έχουμε καταδικαστεί να είμαστε δυστυχοισμένες στην

αγάπη. Βλέπε την τύχη της γιαγιάς μου, της Ευρώ-
πης, της μάνας μου της Πασκράης και της αδερφής
μου της Αριάδνης...»

Πέρασαν αιώνες πολλοί, ώπου μια μέρα ο 'Αγγε-
λος Σικελιανός, έκανε έκκληση στον Όλυμπο να
κατέβει στη γη ο Διόνυσος, να πατήσει ξανά τα
αγαπημένα του χώματα:

ΑΠΟΛΛΩΝ ΔΙΟΝΥΣΟΔΟΤΟΣ

Ω Λόγε-Διόνυσε! Ω παλίοραια μυστική στις φλέ-
βες μου (...)

Ω Λόγε-Πάθος (...) Ω Λόγε Μέθη Αηδονοκάλε-
σμα απ' τα θάβη των αιώνων, αγανό νανούραμα
όλων των λαών, στέλειωτε ύμνε όλων των ανθρωπι-
νων αγώνων. Λόγε-Ρίζα. Κύμα μουσικό ακέδνιο
μες στα φρένα μου (...)

Τεράσιπε-Βάκχε - Βάκχε-Ινδέ. Ω τεράσιπο πά-
γκόσμιό μου πάθος (...) Συμφωνία συμπιαντική /
Ιερό εκστατικό μου μένος / Θεία ενότητα βαθιά
μου / μες στην άσπιτη αρμονία ή μες στη μάχη / των
λαών μαζί και των ουράνιων από πάνω μου σφαιρών
/ Σημαία ενότητας θεϊκή / κυριευμένη στις
καρυφές του αγώνα / Ω Λόγε-Μυστική κι ω Λόγε
Απόλλωνα. Ω ξάστερο αντροκάλεσμα. Στο Χρέος!
Στο Χρέος! Στο τσσιπ! Στο πόσημα! Στ' αλέτρι! Στο
δρεπάνι! Στο δερμάσημα! Στο λήχημα! Στο αιμη-
λό ξεδιάλεγμα για το σταρένιο, ολοκάθαρο
πνευματικό παιδί.

Ω Λόγε-Ελλάδα. Ω Ρυθμιστή μαζί και Αριθμητή!
«Ακίνητον κινούν». Χαμόγελο των Κούρων. Δηλια-
κή Θεωρία! Γιγάντιο σύμφωνο των Θεών! Γέμισα
τους αμφορείς μου -ως επάνω ξέχειλους απ' την

ιερή Σου Θεοκρασία.

Για να πίνω ο ίδιος από την αιώνια περίσσεια / για να
μεταλαβαίνω ελεύθερος / ελεύθερος τους άλ-
λους / με το μέτρο / πέρα από το μέτρο / την ιδέα,
το Πνεύμα, τη Ζωή.

Για να χορεύω ρυθμικά / μες στην
καρδιά του περιλαμπρου υλγίου /
Να μπαίνω και να θγαίνω /
απ' τον ίδιο εμέ μέσα στους άλλους /
κι απ' τους άλλους πάλι μες στον ίδιο τον εαυτό
μου (...)

Για να μπορώ μια μέρα /
να πετώ σα φτερωμένος Τρίποδας /
για τον εαυτό μου και τους άλλους /
πάνω απ' τα γιγάντια κύματα του Χρόνου /
πάνω από τον τρικυμισμένο /
απέραντο της Ζωής ωκεανό... /
('Αγγελος Σικελιανός
ΛΥΡΙΚΟΣ ΒΙΟΣ, Τόμος Γ)

Ο ΔΙΩΝΥΣΟΣ ΓΥΡΙΖΕΙ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Έτσι μια μέρα, πάτησε το πόδι του στους Δελφούς, ο Διώνυσος, αμούστακο παλικάρι. Χιλιάδες μάτια έχει η Ήρα-Ολυγορχία, και στέλνει τη Χωροφυλακή να τον δέσουν και να τον παραδώσουν στους Τιτάνες, τους κατοπινοούς μανιαδάκιους βασιανιστές, για να τον τυραννήσουν και να τον εξορίσουν στον Αμβρακικό. Θύμωσε ο Δίας και, όλα τα μεταξικά βόδια, τα καταδικασε για πάρουν τη μορφή των χουντικών ξάναων, με τα οποία στόλιζε τη σπηλιά του Κορυδαλλού.

Ο Ερμής, μεταμφιεσμένος σε ψαρά, πείθει τον Διώνυσο, να ρηχεί στα νερά του Αμβρακικού για να τον απαγάγει. Αυτός, όμως, προσπαθεί και δεν τα καταφέρνει, γιατί ξέρει κολύμπι. Έτσι αποφασίζει να αυτοκτονήσει με μια σφαίρα στην καρδιά.

Φτάνει η Ρέα-Μνήμη, που με διατάσσει να προχωρήσει μετά το «ΔΙΩΝΥΣΟ» και τη «ΦΑΙΔΡΑ», στον «ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ», που είναι η Άμπελος μεταμφιεσμένη σε ποιητή, για να κοιμηθεί τις υποψίες της Ήρας και των Τιτάνων.

Όταν ξαφνικά έγινε η Ελλάδα, Αιθιοπία, δηλαδή, έσκασε το χόμα, ξεράθηκε το πράσινο, στράγγιζαν τα νερά και οι άνθρωποι είδαν τις κοιλίες τους να φουσκώνουν, τότε η ΕΡΤ έκανε έκκληση για «εγκράτεια». Η κυβέρνηση, διέταξε εθνική διαπαι, οπότε

ξεσηκώθηκαν τα φραγδάκια και τα σκυλάδικα, που φανάτισαν το λαό και τον έβγαλαν στους δρόμους για να διεκδικήσει τα κατακτημένα, με θυσίες, δικαιώματα.

Όμως, στο μεταξύ, ο Διώνυσος, είχε σκοτωθεί στις 10 του Δεκεμβρίου του '44, οπότε και άρχισε η πομπή του Διονύσου. Η εντολή που έλαβα, περιεχτε, εκτός από τα στοιχεία της αφήγησης, που έπρεπε να κάνω για τα γεγονότα, και ορισμένους γενικούς χαρακτηρισμούς. Όπως π.χ. ότι ο Διώνυσος ήταν βασικά ανατολίτης, ήταν ασίχης, δεινός τραγουδιστής και χορευτής.

Ανάλογα, λοιπόν, θα έπρεπε κι εγώ να φροντίσω, ώστε η μουσική συνοδεία της ΠΟΜΠΗΣ να είναι σε αρμονία μαζί του. Η πομπή βάσταξε 40 χρόνια εθνικού βίου, για να φτάσει στην Πνύκα. Τα τελευταία τσαμπιά από την ιερή Άμπελο, κρέμονται από το κεφάλι του. Σε λίγο, αυτοί που τον δικάζουν, θα τον ρίξουν στο λάκα, που έχουν ήδη ανοίξει, μαζί και την Άμπελο, κι από πάνω έχουν αποφασίσει να τον σκεπάσουν με τοιμέντο, για να στεριώσει το γιοφύρι της Άρτας, που θα περάσει ο Πρωτομάστορας, μαζί με τον απαραίτητο συνοδό του, κύριο Καρούδα, από τις Βερμούδες.

Αυτή είναι η ιστορία του «ΔΙΩΝΥΣΟΥ» και τη συνέχεια ή μάλλον, τις λεπτομέρειές της, μπορείτε να τις μάθετε από το δισκο.

Στα ίδια πλαίσια κινείται και η κουνιάδα του «ΔΙΩΝΥΣΟΥ», η «ΦΑΙΔΡΑ».

Να μιλάς για αγάπη σε μια Ελλάδα-Αιθιοπία, μιλάς για σαν Όσαση. Λέγεται, ότι, αυτοί που δισκούν, στο μέσον της ερήμου βλέπουν καθαρά στον ορίζοντα τα φοινικόδεντρα και τις πηγές της Όσασης, που όμως φευ, είναι φανταστική. Φανταστικά, λοιπόν, και τα τραγούδια της Κρητικής βασιλοπούλας, της «ΦΑΙΔΡΑΣ», μιας

Ελληνίδας γυναίκας που είχε την ατυχία, να αγαπήσει μέσα σε μια εποχή γενικής ξηρασίας. Κι αν ο «ΔΙΟΝΥΣΟΣ» είναι ανατολίτης Θηβαίος-Αρβανίτης μη ξεχνάμε ότι η «ΦΑΙΔΡΑ» ήταν εγγονή της Ευράτης! Εξ ου και η ιδιαίτερη μουσική γλώσσα της Φαίδρας.

Σε όλα αυτά που ανέφερα ως τώρα, δεν υπάρχει ίχνος συμβολισμού. Δηηγούμαι τα γεγονότα όπως είναι, όπως γίνονται, όπως θα γίνουν. Αυτή είναι η πραγματική πραγματικότητα και ευτυχώς, που μας απομένει η δύναμη του Ρυθμού και του Μέλους, για να την αναπαραστήσουμε όπως ακριβώς είναι. Φανταστικά και ανύπαρκα, γεγονότα και πρόσωπα, υπάρχουν και κινούνται, μόνο και μόνο, για να διανθίζουν το Μύθο. Αυτών που διαφεντεύει τη Μοίρα μας. Και καθορίζει την τάξη των πραγμάτων.

Ξαναδιαβάστε προσεκτικά το κείμενο του Σικελιανού. Γιατί, Θεέ μου, δεν του δώσαμε, όταν ήταν καιρός, τη σημασία που του έπρεπε; Πόσες όδους, σφάλματα και περιπέτες θυσιές θα είχαν αποφευχθεί!

Χίλιες δυο μεταμορφώσεις έλαβε στην εποχή μας ο Διόνυσος για να μας προειδοποιήσει. Πότε Σαλβάρος - Κάλβος - Παλαμάς και πότε Βάρναλης - Καρυωτάκης - Σικελιανός. Γιατί άραγε; Γιατί αγαπά την πατρική γη. Τη Βοιωτία, τη Θήβα, την Ελλάδα. Γιατί εδώ ανακάλυψε την Άμπελο και μέθυσε έκτοτε τους ανθρώπους στα πέρατα της γης. Κι αυτή η Μέθη δημιούργησε τη Χαρά. Είπε στο Νου: σου παραχωρώ τη δύναμη της Γης. Εγώ προχωρώ μian ανάσα μετά από σένα, και φτάνω στον Ουρανό. Γίνομαι Θεός, ισότιμος με τους δώδεκα Θεούς του Ολύμπου. Και δημιουργώ το Ρυθμό, το Λόγο, το Χορό, το Μέλος, την Αρμονία.

Ευτυχώς που υπάρχουν ακόμα μερικοί, που πιστεύουν ότι ο Μύθος, είναι η πραγματική πραγματικότητα, και ότι πέρα απ' αυτόν οι άνθρωποι τυλιγμένοι μέσα σε χίλιες σχέσεις που τους απορροφούν, τους υποτάσσουν, τους συντονίζουν, τους αποδιοργανώνουν, τους ποδηγετούν, τους ΟΔΗΓΟΥΝ.

Φυσικά, όλα αυτά, η καθημερινή δηλαδή ζωή μας, είναι, αλλήμονο, σοβαρά και σημαντικά πράγματα. Έτσι κι αλλιώς, η ζωή συνεχίζεται. Όμως, θα δούμε ότι χοντρικά έχουμε να κάνουμε με κοινωνικές καταστάσεις, με Μύθο και με χωρίς Μύθο. Γιατί, λοιπόν, να μπορούμε σε λεπτομέρειες, που άλλωστε, τις έχουμε αναλύσει ως τώρα κατά κόρον.

Σας είπα πιο πριν, ότι κανείς δε θα με ρωτούσε ΣΗΜΕΡΑ, για να σας πω τα πιστεύω μου για τα πολιτικά πράγματα. Και ξέρετε γιατί; Γιατί οι ειδήμονες θέλουν να σκοτώσουν το Μύθο, που ΣΗΜΕΡΑ, αγκομαχεί. Και ξέρουν ακόμα, ότι αυτός που ζει μέσα στο Μύθο, από το Μύθο, για το Μύθο, είναι επικίνδυνος!

Μη με ρωτήσετε, σας παρακαλώ, αν είμαι εγώ ο ΔΙΟΝΥΣΟΣ... Ο Διόνυσος είχε περάσει -όπως λέει ο Μακρυγιάννης- στο ΕΜΕΙΣ. Από όλες τις μεταμορφώσεις του, αυτή που έκανε στον καιρό μας, υπήρξε η πλέον πετυχημένη. Χιλιάδες πρόσωπα, σκέψεις, καρδιές, ανάσες. Ο Διόνυσος κατάφερε τελικά, να γίνει Εποχή. Ήταν ένα περίεργο μίγμα προσώπων και γεγονότων, που τελικά πήρε μορφή θεϊκή. Μπορούσε, δηλαδή, να τον δεις αν είχες ιστορική άραση.

Δεν είμαι, λοιπόν, ο Διόνυσος. Είμαι, όμως, ένα κομμάτι αυτού του Μύθου, που εξακολουθεί να μένει ζωντανό. Πόσοι και πόσοι είναι σαν και μένα! Κανείς, όμως, δεν τους ρωτά, όπως και μένα, ποια είναι η γνώμη τους για τα σημερινά πολιτικά πράγματα. Γι' αυτό, ας ακουστεί τουλάχιστον η ΑΠΟΛΟΓΙΑ του

ΔΙΟΝΥΣΟΥ, που κάνει αυτή τη στιγμή στην Γνώκα, μπροστά στους αρχληστές-αρχδικαστές του και τα ταφάρκα τους.

Η ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

«Απ' όλα τα Θηρία που γνώρισα στον πλανήτη μας, το πιο άγριο, το πιο αιμοβόρο είναι ο άνθρωπος. Μονάχα αυτός υποδουλώνει, βασανίζει, σκοτώνει από ευχαρίστηση! Έτσι γεννιέται ή έτσι γίνεται; Δεν είναι αυτό το πρόβλημά μου. Προς το παρόν, γνωρίζουμε ότι «έτσι είναι». Εδώ και πολλούς αιώνες: Και, προπαντός, σήμερα.

Ο άνθρωπος-εγκληματίας κατατάσσεται γενικά σε δυο κατηγορίες. Στην πρώτη, έχουμε το μοναχικό-αντικοινωνικό εγκληματία. Στη δεύτερη, έχουμε αυτούς που μεταχειρίζονται την ίδια την κοινωνία για να εγκληματίσουν. Για τον πρώτο: η φυλακή, η νόμιμη εξόντωση. Για το δεύτερο: η εξουσία, η δύναμη, η δόξα, και συχνά, η ευγνωμοσύνη της κοινωνίας!

Πώς όμως να ξεγελάσεις και να οδηγήσεις την κοινωνία; Από παλιά, έως σήμερα, οι δυνατοί εκμεταλλεύτηκαν και στηρίχτηκαν πάνω στις δύο βασικές ιδιότητες-τάσεις του ανθρώπου. Στη μεταφυσική και στη λογική. Ο θρησκευτικός ηγέτης, ο βασιλιάς, αντλούσε τη δύναμή του από το Θεό. Μπορούσε, έτσι, άνετα να κυριαρχεί, να υποδουλώνει και να δολοφονεί, στηρημένος στο δέος που καλλιεργούσαν μέσα στους ανθρώπους, για δήθεν μυστηριακές, άγνωστες δυνάμεις, συνήθως κακές και εκδικητικές. Βλέπε λόγου χάρη, τη χριστιανική κόλαση, που περιμένει τους αμαρτωλούς, δηλαδή όσους δεν υποτάσσονται στον εκπρόσωπο του Θεού!

Από αυτά τα σκοτάδια και τα δεσμά, θέλησαν να βγάλουν τον άνθρωπο και την κοινωνία, οι φιλόσοφοι και οι κάθε λογής «ανθρωπιστές», από τον 18ο αιώνα έως σήμερα. Ο ορθολογισμός, ο θετικισμός, η επιστήμη, γκρέμισαν σιγά σιγά το μεταφυσικό οικοδόμημα, εγκαίνιαζοντας μια νέου τύπου κοινωνία, όπου ο δυνατός δε θα αντλούσε πια τη δύναμή του από το Θεό, αλλά από τον πολίτη.

Τι έγινε, τελικά, στην πράξη; Όλοι αυτοί, που όπως είδαμε, εκμεταλλεύονται την κοινωνία για να κυριαρχήσουν, να υποτάξουν, να βασανίσουν και να σκοτώσουν, προσαρμόστηκαν τέλεια, στη νέα δομή της εξουσίας. Δε θα εγκληματίουν πια στο όνομα του Θεού, αλλά στο όνομα του ανθρώπου! Για να τον σώσουν, φυσικά, όπως πάντα.

Έτσι, τελικά, η Πυραμίδα της Εξουσίας ξαναβρήκε την παντοτινή της δύναμη, με τη διαφορά, ότι τα μέλη της σύγχρονης κοινωνίας δέχονται εθελοντικά, και ορισμένα ενθουσιαστικά, το ρόλο που τους επιφυλάσσει η ίδια πάντα Εξουσία.

Έτσι, εγώ, ο Διόνυσος, είμαι η άρνηση της ψυχικής ξηρασίας, μέσα στην οποία σας καταδικάζει το ΣΥΣΤΗΜΑ. Είμαι η νέα θρησκεία. Δηλαδή η επανάσταση, ενάντια στον εξουσιαστικό ορθολογισμό και τον υποδουλωτικό θετικισμό, όπως κατάντησαν, όπλα τρομακτικά στη διάθεση της αδιάτακτης εξουσίας.

Σε τι διαφέρει ο σημερινός κολίγος, από τον προχρυσό; Μονάχα στο ότι πληρώνει «εθελοντικά» και με υπογραφή τα δωσίματα. Και στο τέλος υπογράφει και την καταδίκη του.

Σε σχέση με τον πλούτο που έχει συσσωρευτεί σήμερα, ο σημερινός κολίγος παίρνει περισσότερα ή λιγότερα από τον προπροπάππο του; Ο άρχοντας, τότε, ζούσε περίπου όπως και ο κολίγος. Θέλω να πω,

ότι έτρωγε περίπου τα ίδια, φατιζόταν κι αυτός με σπαρματσέτο, κυκλοφορούσε με άλογα, πλενόταν στη σκάφη και ούτω καθ' εξής.

Σήμερα ο κολίγος προσφέρει πολύ πιο πολλά και παίρνει πολύ πιο λίγα. Κι ο σημερινός άρχοντας, έχει πλούτη, μέσα και δυνατότητες, δεκάδες φορές ανώτερες από τον κοινό πολίτη-κολίγο.

Έτσι, ενώ τίποτα δεν άλλαξε, ως προς τη μορφή και τη λειτουργία της Εξουσίας, άλλαξε προς το χειρότερο για τους υποταχτικούς της, που επιπλέον η Εξουσία, τους έχει πολύ περισσότερο στο χέρι, από κάθε άλλη φορά. Ο σημερινός κολίγος, έχει ταυτότητα, διαβατήριο, φακέλους σε όλες τις κρατικές υπηρεσίες. Και δεν μπορεί να κάνει βήμα. Από πάνω το θεόρατο χταπόδι, η Εξουσία, τον παρατηρεί μέρα-νύχτα, με το μάτι της, κι όπου κι αν πάει, θα είναι πάντα κοντά του ένα πλακάκι, έτοιμο να τον αρπάξει.

«Ήρθε το τέλος δεν ήρθε ακόμα η αρχή». Ναι, αυτό είναι το ΤΕΛΟΣ. Η ίδια η Εξουσία, έχει πμει σε κρίση... Όμως, κάθε μορφή αντεξουσίας, έως σήμερα, παιγδεύτηκε από την πονηρία των κάθε λογής ομάδων που μεταχειρίστηκαν την αντεξουσία, για να γίνουν τελικά εξουσία, δηλαδή να εκφράσουν τη δίψα τους για δύναμη, κυριαρχία, που μοιραία οδηγούν στη βία.

Εξουσία και Αντεξουσία, στηρίζονται στην ίδια ορθολογιστική, θετικιστική και ευδοκίμοκρατική ανάλυση της κοινωνίας. Προσφέρουν μοντέλα εξουσιών που από διαφορετικές θέσεις, καταλήγουν στο ίδιο αποτέλεσμα: ο άνθρωπος, λένε, είναι εργαλείο εργασίας. Η εξουσία, ορίζει τις σχέσεις εργασίας, σύμφωνα με τη δική της αντίληψη για κοινωνική δικαιοσύνη, ελευθερία, ισότητα, δημοκρατία και τα λοιπά.

Η εργασία για την εργασία -εκεί μέσα το άτομο

πλάθει όλες τις ανθρώπινες και κοινωνικές αξίες-αξίες που υπάρχουν για να τον βοηθούν να εργάζεται καλύτερα, να παράγει καλύτερα! Αυτές οι «παραγωγικές σχέσεις» πρέπει να ανεβάζουν την παραγωγή. Η παραγωγή, προάγει τις άλλες ανάγκες και αξίες (π.χ. στην Τέχνη) στο βαθμό που οι τελευταίες, προάγουν την παραγωγή, και ούτω καθ' εξής.

Φτάσαμε, έτσι, στην ποθητή ουσωάρωση των αγαθών, στο σημείο να μην πεθαίνουν πάνω από ένα εκατομμύριο συνάνθρωποι μας το μήνα, από την πείνα, πάνω στον όμορφο πλανήτη μας.

Η Εργασία για την Εργασία, η Παραγωγή για την Παραγωγή και η Εξουσία για την Εξουσία! Μπορούμε να πούμε ότι αυτή η γενική τάση της εποχής μας αποτελεί έναν κοινωνικό καρκίνο που καταστρέφει τα ζωντανά κύτταρα της σύγχρονης κοινωνίας;

Στη χώρα μας ο αποξηραμένος ορθολογισμός και ο καταθλιπτικός θετικισμός, μετομφισομένω σ' αυτή τη θλιβερή τεχνοκρατική ταχυδακτυλουργία, εισέβαλαν και κατέλαβαν μέγα τμήμα της χώρας που με γέννησε, επάνω στο όρμα -τι τραγική ειρωνεία- των οραμάτων της ελληνικής φυλής. Η Ρωμηοσύνη που «να' τη πεπέται, να' τη πεπέται», επήδηξε! Όμως, επρόκειτο περί απάτης. Ήταν έστω ο φλοιός της. Αποξηραμένος και αυτός. Όμως η ίδια έλειπε. Και αυτό που ήθεε, είναι όπως είπαμε η ταχυδακτυλουργική τεχνοκρατία.

Όσο αφορά την Εξουσία, διηρέθη εις την «πραγματικήν» και εις την «επιδεικτικήν». Το δόγμα η Εξουσία για την Εξουσία εξελίσσεται σε υπερθέαμα ικανό να μας κάνει όλους να τη χαζεύουμε. Δεν είναι όμως μόνο υπερθέαμα. Είναι και aids που προσβάλλει καιρία τμήματα του κοινωνικού οργανισμού, όπως το όνειρο, η οπτασία, ο οραματισμός, η φαντασία, η

ψυχική ευφορία, η ψυχική ανάταση, η αισθητική τελείωση, το ιδανικό. Η κοινωνία ολόκληρη και καθ' ακολουθία τα άτομα που την αποτελούν, συρρικνώνονται σύμφωνα με τα μεγέθη που απαιτεί η αδηφάγος Εξουσία, για να επιβάλλεται ως ανάστημα επάνω στη Μετριότητα.

Ποιος αναγνωρίζει, άλλωστε, πια αυτή την πανέμορφη κόρη-παρθένο, τη Ρωμηοσύνη, που όπως φημιολογείται είναι πλέον παντρεμένη, ευτυχής και γκαστρωμένη; Πλην, όμως, εγώ, παρ' ότι μισός άνθρωπος, μισός τράγος, το εγνώριζα και είχα το θάρρος να το φωνάξω, ότι εκείνο το «έξω οι βάσεις από τη Σούδα» (κόσμημα στο διάδημα των ιδανικών) ήταν απλώς τέχνασμα για να γκαστρωθεί, τελικά, αυτή η δυστυχής Ρωμηοσύνη και μάλιστα με κουμπάρο, τον εξοχότατο κύριο Καρούδα, από τις Βερμούδες... Αυτά είχα να σας πω. Τώρα, μπορείτε να κόψετε και το δίσκο αυτό, κόψτε τα δόση, κόψτε τους στίχους, κόψτε τις μελωδίες, κόψτε τα όνειρα, και μένα ρίχτε με στο λάκο με το ταιμέντο, για να στεριώσει το γιοφύρι της Άρτας, να περάσει ο Πρωτομίστορας κι από πάνω τα πλήθη «να ραίνουν με άνθη το νικητή που θα ζει την οσμή των πτωμάτων».

ΣΧΟΛΙΟ

Είπαμε. Ο Διόνυσος είναι αθάνατος. Η Φαίδρα, μέσα στην όπερα, αναγγέλλει: «Ο Διόνυσος πηγαίνει τώρα στον Αμβρακικό να συναντήσει τον ποιητή. Το νερό θα αιωπήσει. Οι Ατρείδες δεν ακοτώνουν πια. Προπαγανδίζουν. Η φάρα θα γίνει τραγωδία. Και η τραγωδία φάρα».

Έτσι μπήκαμε στην ουσία της όπερας. Φάρα-Τραγωδία. Τραγωδία-Φάρα. Και ούτω καθ' εξής. Με άλλα λόγια, ο Διόνυσος γυρίζει πίσω στο χρόνο. Στα 1928. Στην ακτή του Αμβρακικού. Εκεί ήδη, με επίκεντρο τον ποιητή, έχει δημιουργηθεί η διαχρονική σύζευξη. Ο Δημοσιογράφος και ο Υφυπουργός Πουνέντες, έρχονται από τη σύγχρονη Ελλάδα του 1980-85.

Η Ρωμηοσύνη, δηλαδή η προσωποποίηση της Ελλάδας, δεν έχει φυσικά ηλικία. Η Φαίδρα, αυτή, σύμβολο της αρχαίας Ελλάδας, είναι ερωτευμένη με τον ποιητή, που συνεχίζει την ελλαδική πνευματική παράδοση. Επειδή είχα περάσει την παιδική μου ηλικία κάτω από τα φτερά του Αρχάγγελου Μιχαήλ, μου επροξένησε μεγάλη εντύπωση το γεγονός, ότι, την προηγούμενη ημέρα, απ' αυτήν που περιγράψω στην όπερα, ο Καρυωτάκης, περιουσιολήγης από ένα ψαρό, ονόματι Ταξιάρχης. Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ, αποκαλείται επίσης και Ταξιάρχης Μιχαήλ. Με συγκλόνησε ακόμα η αποκάλυψη του ονόματος του καφετζή:

Διονύσιος. Ίσως κάποια προετοιμαστική μεταμπίεση του Διόνυσου, που ήθελε να εποπτεύει, χωρίς να φαίνεται, τον ποιητή. Όσο για το όνομα του καφετιού «Ο ουράνιος κήπος», σας αφήνω να βγάλετε τα συμπεράσματά σας. Αυτό έχει, ίσως, ιδιαίτερη σημασία για τον σκηνογράφο της όπερας, που νομίζω ότι έχει πια κάθε δικαίωμα να μας μεταφέρει μαζί με τον ποιητή, στους ουρανούς!...

Γιατί όμως ο Διόνυσος, ευθύς μετά τη μάχη του Δεκεμβρη (1944), πηγαίνει στον Αμβρακικό (1928); Τόση σημασία έχει ο θάνατος του ποιητή; Για μένα ναι. Άλλωστε η τελευταία φράση του έργου που λέγεται από τον ποιητή, καθώς σηματοεύει, όχι πια την καρδιά του, αλλά το καινό, λέει πολλά: «Αλτ. Πυροβολώ το μέλλον!».

Και διερωτώμαι: Μήπως αυτοί οι πυροβολισμοί (σκέπτομαι και το Μαγιακόφσκι και μερικούς άλλους) τελικά τραυμάτισαν ανεπανόρθωτα το μέλλον; Δηλαδή την εποχή μας; Εσείς, ξέρετε.

Γνωρίζω ότι, η ολική σύλληψη της όπερας, έχει ένα στοιχείο, θάλεγα καταθλιπτικό. Αυτό όμως, μόνο αν μείνει κανείς στην επιφάνεια των πραγμάτων. Πιστεύω, ότι η λύτρωση υπάρχει από τη στιγμή που οι ήρωες μπορούν να τραγουδούν. Η δυνατότητα του λυρισμού, είναι δυνατότητα ζωής.

Το δικό μου λυρισμό, τον οικοδόμησα εξ ολοκλήρου επάνω στο λυρισμό του Καρυωτάκη. Μελοποίησα τα ποιήματά του, με το συνήθη σ' εμέ τρόπο. Δηλαδή προσπαθώντας να «ακούσω» τη μουσική που ενυπάρχει ούτως ή άλλως, μέσα στην ποίηση. Γι' αυτό σε πολλά, υπήρξα ρομαντικός. Κι αυτό με κάνει υπερήφανο γιατί με εκθέτει σε μολυσμένους ανέμους που φυσούν κακήν-κακώς στην εποχή μας.

Τι μπορεί να μου κάνουν; Ο ποιητής πλήρωσε με το

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ακριβότερο τίμημα το δικαίωμα να τραγουδά όπως θέλει αυτός. Ελεύθερα. Δεν υπάρχει αντίρρηση. Έτσι, νομίζω, και πιστεύω, ότι, ο «ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ» όπως και ο «ΔΙΟΝΥΣΟΣ», που προηγήθηκε χρονικά, είναι έργα αισιόδοξα.

Άλλωστε ο ίδιος ο ποιητής, θα πει: «Τη μοναξιά μου τώρα τη σφραγίζουν / όλα τα τραγούδια που θα ξαναγίνουν» ΔΙΟΝΥΣΟΣ: «Για ποια τραγούδια μιλάς / αφού μαζί σου θα πάρεις τη φωνή των πουλιών, / τη φωνή των νερών;» ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ: «Γάντα το τραγούδι θα ξαναγεννιέται».

Τ/

Δ/

Γ/

Φ/

Λ/

Β/

ΣΤ

-

2 ἀρδρα
ἀνδ το Βιβλιου

" Γιδ τῆ εἰσαγγουῆ Μουσιου "

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

(ΟΠΕΡΑ)

ΛΙΜΠΡΕΤΟ

Με Ο Πρόλογο
από Σπυριδίου Αποστόλ
15 Χύσιον
Νοί Τ.Σ. Αποστολή
έως Εξω

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΙΚΑΡΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΟΝ "ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ"

Η όπερα "Καρυωτάκης", όπως και το θρησκευτικό δράμα "Διόνυσος" που γράφτηκαν και παρουσιάστηκαν στα μέσα της δεκαετίας του '80 είναι δύο έργα φορτωμένα με κοινωνικά-πολιτικά-εθνικά "καθήκοντα", προορισμένα να επιτελέσουν μια συγκεκριμένη "αποστολή".

Εδώ πράγματι χρησιμοποίησα τον ποιητικό λόγο, τη μυθοπλασία και τη μουσική, για να υπερασπίσω τις "πολιτικές" μου ιδέες.

Ποιές ήταν αυτές; Ήταν βασικά η καταγγελία του νέου πλέγματος εξουσίας, που έχοντας ως βάση το δόγμα η Εξουσία για την Εξουσία άρχισε να υφαίνεται σα δίχτυ αράχνης και να τυλίγει το σύνολο της εθνικής μας ζωής απ' τα πρώτα χρόνια της διακυβερνήσεως του ΠΑΣΟΚ (1981 και μετά).

Η παραίτησή μου από τη θέση του Βουλευτή Επικρατείας του ΚΚΕ στα 1986 είχε ως βασική αιτία το γεγονός ότι η ηγεσία του και γενικώτερα η Αριστερά δεν έβλεπε την εποχή εκείνη τον κίνδυνο. Είχε αυταπάτες. Και γ' αυτό το λόγο σ' ένα μεγάλο βαθμό συνεργούσε σ' αυτή την καταστροφική για τον λαό μας πολιτική.

Μια πολιτική, που για να ολοκληρωθεί θα έπρεπε να διαβρώσει και στη συνέχεια να διαλύσει το Μαζικό Κίνημα της χώρας μας, δηλαδή να διαλύσει την ιστορική Αριστερά, που εντούτοις τόσα δείγματα αντοχής έδειξε στα σκληρά μετωπικά χτυπήματα της Δεξιάς και των ξένων.

Εκτός απ' την Αριστερά, που ήταν η πολιτική του έκφραση, το Μαζικό μας κίνημα είχε ψυχή του τον νεοελληνικό πολιτισμό και ήθος. Επομένως η Νέα Εξουσία θα έπρεπε, για να στερευθεί, να περάσει και πάνω απ' το πτώμα του.

Είχα λοιπόν τρεις σπουδαίους λόγους να επιστρατεύσω όλες τις δυνάμεις μου, προκειμένου να εμποδίσω την ολοκλήρωση ενός σχεδίου άλωσης του ελληνικού λαού, που τον οδηγούσε προς τον εκμηδενισμό του σαν ιδιαίτερη εθνική παρουσία, δύναμη και ακτινοβολία μέσα στον σύγχρονο κόσμο : Ήμουν Έλληνας, Αριστερός και Καλλιτέχνης.

Το πόσο δίκιο δυστυχώς είχα, δεν άργησε να φανεί... Πριν κλείσει η δεκαετία του '80, η χώρα μας συγκλονίζεται απ' την υπόθεση Κοσκωτά. Η Νέα Εξουσία, στην προσπάθειά της να επιβάλει τον έλεγχο της σε όλο τον εθνικό χώρο, σχεδιάζει την άλωση της Πληροφόρησης στον χώρο του Τύπου. Είναι το κομμάτι που της λείπει, ώστε να μονοπωλήσει τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, γιατί τότε δεν υπήρχε η ελεύθερη ραδιοφωνία-τηλεόραση, που ήταν κρατική και επομένως όργανο στα χέρια της Νέας Εξουσίας.

Όμως η υπόθεση Κοσκωτά είχε πολλές παραμέτρους. Η κυριώτερη υπήρξε αυτή που αποκάλυψε τη σήψη και τη διαφθορά που συνοδεύουν άλλωστε κάθε μορφή ανεξέλεγκτης εξουσίας με την παράλληλη εξουδετέρωση του ζωντανού Μαζικού Κινήματος και της Αριστεράς.

Μπροστά στα εθνικά αδιέξοδα, στα οποία οδήγησε τη χώρα το δόγμα "η Εξουσία για την Εξουσία" αφυπνίστηκαν επιτέλους οι διασπαρμένες ηγεσίες της Αριστεράς, που για πρώτη φορά ενώθηκαν δημιουργώντας τον ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ. Το ίδιο σοκ, ως φαίνεται, έπαθαν και οι Κεντροδεξιοί, με αποτέλεσμα σαράντα περίπου χρόνια μετά το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου (1949-50), να συναντηθούν επισήμως οι εκπρόσωποι των δύο αντιμαχόμενων παρατάξεων, προκειμένου να αντιμετωπίσουν από κοινού τη νέα εθνική καταστροφή. Έτσι σχηματίζεται η Κυβέρνηση Συνεργασίας Αριστεράς-Δεξιάς (Συνασπισμός-Νέα Δημοκρατία) και για πρώτη φορά στη νεοελληνική ιστορία εκπρόσωποι της Αριστεράς επωμίζονται Κυβερνητικές Ευθύνες.

Μέσα απ' το μεγάλο κακό -την εθνική κρίση- είχε βγει τουλάχιστον ένα μεγάλο καλό -η εθνική συμφιλίωση.

Αυτή η νέα διάταξη δυνάμεων είχε πιάσει και είχε κλείσει σα σιδερένια τανάλια τη Νέα Εξουσία, που όπως ήταν φυσικό, αντέδρασε λυσσαλέα επιστρατεύοντας όλες της τις δυνάμεις.

Η Αριστερά, αφού έκανε το πρώτο σημαντικό και ιστορικό της βήμα, έχασε αμέσως μετά τον προσανατολισμό της. Δεν μπόρεσε να αντέξει και να αντιμετωπίσει τον ολοκληρωτικό πόλεμο παραπληροφόρησης και λάσπης, που εξέπεμπαν εναντίον της κυρίως τα λαϊκίστικα φρούρια της Νέας Εξουσίας, που είχαν καταφέρει να παγιώσουν ένα μεγάλο ποσοστό απληροφόρητων αριστερών.

Έτσι η Ηγεσία του Συνασπισμού πρώτα έσπασε την Κυβερνητική συνεργασία της με την Κεντροδεξιά αφήνοντας ανολοκλήρωτο το έργο της ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ και στη συνέχεια διασπάστηκε και πάλι, με αποτέλεσμα το Μαζικό Κίνημα και ο Πολιτισμός να δεχτούν καινούρια βαρεία πλήγματα ανοίγοντας το δρόμο για την επάνοδο της Νέας Εξουσίας, που είχε καταφέρει στο διάστημα αυτό να διατηρήσει ενωμένο τον βασικό όγκο των δυνάμεών της.

Όμως αυτή η επάνοδος της στην Κυβερνητική εξουσία (1993, Οκτώβριος) γίνεται κάτω από όρους δυσμενείς γι' αυτήν και για το Έθνος. Σε βαθμό που δίκαια μπορεί να σκεφθεί κανείς, ότι η ιστορία γράφεται από κάποιον μεγάλο τραγικό ποιητή, που θέλει τους υπεύθυνους του δράματος να είναι παρόντες στον επίλογο της τραγωδίας, ώστε να υποστούν τελικά οι ίδιοι τις συνέπειες των δικών τους πράξεων, να βιώσουν οδυνηρά το δράμα που οι ίδιοι εξύφαναν εισπράττοντας και πληρώνοντας με ακριβό προσωπικό, ηθικό και ιστορικό τίμημα τις θύελλες που θα ξεσηκώσουν οι άνεμοι που έσπειραν.

Είδαμε πιο πριν, ότι η υπόθεση Κοσκωτά οδήγησε στη συνάντηση Αριστεράς και Κεντροδεξιάς και στη σύναψη Κυβερνητικής συνεργασίας ανάμεσα στις δύο παρατάξεις που πρωταγωνίστησαν στον Εμφύλιο Πόλεμο.

Δεν ήταν όμως η μόνη συνέπεια. Το κύριο Μέτωπο -μπορούμε να πούμε- ενάντια στη Νέα Εξουσία το άνοιξε και εν συνεχεία το συντήρησε έως το τέλος η συνασπισμένη δύναμη των Μεγαλοεκδοτών

των Αθηναϊκών Εφημερίδων, που κατενόησαν, ότι τυχόν επιτυχία του πειράματος Κοσκωτά θα σήμαινε τον οικονομικό και επομένως το δημόσιο θάνατό της.

Στο μεταξύ η καθιέρωση και εξάπλωση της ελεύθερης ραδιοφωνίας-τηλεόρασης, που γρήγορα έθεσαν υπό τον έλεγχό τους, τους επιτρέπει να αντιστρέψουν το νόμισμα στην τακτική της Νέας Εξουσίας για τον Απόλυτο Έλεγχο της Πληροφόρησης. Εμπνευσμένοι από το δόγμα της, επιβάλλουν το ουσιαστικό Μονοπώλιο στην Πληροφόρηση και επομένως και στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

Επιλέγοντας, επηρεάζοντας και θέτοντας υπό τον έλεγχό της πολιτικά στελέχη από όλους τους χώρους με το δέλεαρ της προβολής και το φόβο της λάσπης, επεκτείνουν τον έλεγχό τους σε όλο τον εθνικό πολιτιστικό χώρο. Αναδεικνύονται σε κυρίαρχους του πολιτικού παιχνιδιού.

Πανικόβλητες οι πολιτικές ηγεσίες τους ανοίγουν διάπλτες τις πόρτες των κρατικών προμηθειών. Μια νέα, καθαρά νεοελληνική πρακτική καθιερώνεται: Η ιδιωτικοποίηση με κρατικά κεφάλαια! Και ο Κρατικός Έλεγχος; Είναι ανύπαρκτος, γιατί οι αρμόδιοι υπουργοί είναι όργανα των "Υπερ ιδιωτών".

Έτσι η Νέα Εξουσία πιάνεται μέσα στο δίχτυ που η ίδια ύφανε. Μαζί της όμως έχει πιαστεί και η εθνική μας ζωή. Ο ρόλος των κομμάτων υποβαθμίζεται. Το Μαζικό Κίνημα είναι ανύπαρκτο. Η Ελευθερία της Σκέψης είναι λέξη κενή, μιας και στην πράξη ιδέες, πρόσωπα και ενέργειες ελέγχονται ασφυκτικά. Η Αριστερά έχει περάσει στην επιθανάτιά της αγωνία με εξαίρεση το ΚΚΕ, που έμεινε έξω απ'τα δίχτυα αυτής της Νέας Μορφής Ολοκληρωτικής Εξουσίας. Ο νεοελληνικός πολιτισμός στο στόχαστρο της Αράχνης δέχεται τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές το τελικό πλήγμα, με τη μορφή Νομοσχεδίων, που ψηφίζονται στη Βουλή.

Αυτή η εκτενής έκθεση των ιστορικών γεγονότων και των πολιτικών εξελίξεων της τελευταίας δεκαετίας υπήρξε απαραίτητη, προκειμένου να κατανοηθεί το κείμενο που έχετε στα χέρια σας. Εάν πίσω από το κάθε νόημα, την κάθε λέξη που θα διαβάζετε, έχετε υπ'όψιν σας την ανάλυσή μου αυτή, είμαι βέβαιος, ότι όχι μόνο θα κατανοήσετε καλλίτερα το έργο, αλλά κι ακόμα ότι θα με δικαιώσετε.

Δυστυχώς στη χώρα μου δεν ευτύχησα να έχω άξιους, υπεύθυνους και προ παντός ικανούς αντιπάλους. Παρ'ό,τι συνθέτης με όγκο έργου και καλλιτεχνικής δραστηριότητας, μπορώ να πω άφοβα, ότι υπήρξα ο πολυγραφότερος συγγραφέας θεωρητικών και πολιτικών άρθρων, αναλύσεων και μελετών. Η πολιτική μου σκέψη υπήρξε πάντοτε πεντακάθαρη. Το ίδιο και οι πολιτικές μου επιστημάνσεις, επιλογές και κινήσεις μου.

Και όμως (είναι εκπληκτικό!) ποτέ έως σήμερα δεν είχα την τιμή ενός διαλόγου επιπέδου, μιας αντιπαράθεσης επιχειρημάτων, ενός εποικοδομητικού διαφισμού ιδεών.

Γενικεύσεις, αφορισμοί, λασπολογία, με αποδέκτη το θυμικό και τα πιο χαμηλά ένστικτα των ανθρώπων και του λαού.

Ίσως όμως όλη αυτή η στάση να υπαγορεύτηκε από τα διάφορα Κέντρα Εξουσίας, που παρά τις διαφορές τους είναι εξ ίσου ανήσυχα, όταν υπάρχει κάποια ελεύθερη σκέψη και φωνή. Ιδιαίτερα στην περίπτωση μου τρέμουν μπροστά στο γεγονός ότι ως πνευματικός δημιουργός έχω ρίξει ρίζες βαθειές μέσα στον ελληνικό λαό, ενώ ως αγωνιστής και πολιτικός ηγέτης σε δύο περιόδους (Αρχηγός των Λαμπράκηδων 1963-67 και Πρόεδρος του Πατριωτικού Αντιχουντικού Μετώπου 1967-74) απέδειξα τις ικανότητές μου ως ηγέτης μαζών, καθώς και τη θέλησή μου να συγκρουστώ και να γκρεμίσω όλα τα Φρούρια Εξουσίας, ανεξάρτητα με το καμουφλάζ που χρησιμοποιούν, για να ξεγελάσουν τον απληροφόρητο και ανύποπτο Λαό.

Αυτή η θέλησή μου δεν έσβησε με τον καιρό. Γι' αυτό δεν έπαψα - όταν το έκρινα σκόπιμο- να επιχειρώ εξόδους και εφόδους σε όλα τα Μέτωπα και στη συνέχεια να υποχωρώ και να κλείνομαι μέσα σ' αυτό το απόρρητο φρούριο της πίστης μου, περιμένοντας "καλλίτερες μέρες". Δηλαδή την αφύπνιση του Μαζικού Κινήματος με την επαναδραστηριοποίηση της Αριστεράς και του Πολιτισμού.

Απογυμνωμένος από κάθε σχέση με κάθε είδους και μορφής αντιλαϊκή εξουσία, ριζωμένος πάνω στο βράχο του τόπου που γεννήθηκα και έζησα, δεν έπαψα ούτε για μια στιγμή να εκπέμπω σήματα, να γεννώ και να σπέρνω σπόρους, να συντελώ στο μέτρο των δυνατοτήτων μου, για να μη σβήσει η ελπίδα, να μην εκμηδενιστεί η προαιώνια σχέση του Έλληνα με την Ελευθερία, να μην περάσει, τέλος, καμιά μορφή ανθελληνικής και αντιλαϊκής Εξουσίας.

Αν το θελήσουν οι Θεοί του Ολύμπου και πρώτος ο Διόνυσος και μετά ο Καρυωτάκης -σύμβολο όλων των ελλήνων ποιητών- μπορεί πριν σταματήσει να με λούζει το εκτυφλωτικό φως του Αττικού Ουρανού και της Ακρόπολης, που έχω μόνιμα απέναντί μου, να ευτυχίσω να ξαναδώ τις πολύχρωμες στρατιές των ελεύθερων Ελλήνων να προχωρούν τραγουδώντας στο δρόμο που χάραξαν με το αίμα τους οι καλλίτεροι των Ελλήνων, σύντροφοί μου των μεγάλων εθνικών και δημοκρατικών αγώνων, στο δρόμο της Εθνικής μας Αναγέννησης στα τελευταία πενήντα χρόνια.

Αν το ξαναζήσω, θα το θεωρήσω ευλογία των Θεών.

Αν όχι και πάλι θα φύγω ήσυχος και ευτυχής, γιατί έμεινα ως το τέλος πιστός στις Μεγάλες Σκιές με την εκτυφλωτική λάμψη και ανάμεσά τους στον Καρυωτάκη και στον Διόνυσο...

Αθήνα, 11.12.94
ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Αυτός οι Μπρεζινεφ δώ
 αραβίζων της φωνής
 Δώ ενταρ ποποι' αρα
 ος φατωσικας
 και βίσην ποποποι και
 Στοι εμπνευστης ομοιομο
 Κωμο ευμορις και βί
 και και βί φωνας
 και βί φωνας

Αθήνα, 11.12.84
 ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

αυτό... Το ότι ανέβηκε επί ΠΑΣΟΚ, το θεωρώ άθλο, όπως θεωρώ φυσικό τόσο το γεγονός ότι κατέβηκε και θάφτηκε εσπευσμένα -ενώ σημείωσε τόσο μεγάλη επιτυχία από πλευράς προσέλευσης ακροατών- παρ'ότι ούτε η κριτική γενικά ο τύπος αντελήφθησαν (ή έκαναν πως δεν αντελήφθησαν) την εκρηκτική φύση του έργου αλλά ούτε και το κοινό μπόρεσε -όπως αντίθετα συμβαίνει με τις Επιθεωρήσεις- να μπει στο χορό της παράστασης, μιας και από τις δέκα λέξεις είναι ζήτημα αν φτάνανε σ'αυτιά του οι μισές... Διαφορετικά θα έπρεπε σε πολλά σημεία να πνάνει την κοιλιά του απ'τα γέλια... Και αμέσως μετά να του έρχονται δάκρυα στα μάτια, κυρίως για τη δική του κατάντια...

Ο Όθων και η Αμαλία -η πρώτη ξενόφερτη Δυναστεία- που εμπέδωσε τη Βαυαροκρατία.

Ο Παύλος και η Φρειδερίκη, απόγονοι των Γλύξμπουργκ και πρωτεργάτες στον Εμφύλιο Πόλεμο, που οδήγησε στην Αμερικανοκρατία.

Αναφορές στη Μάχη του Δεκέμβρη και στον Τσώρτσιλ.

Για να φτάσουμε στη Δικτατορία των Συνταγματάρχων.

Κι από κει στον Πουνέντε και στον Σιρόκο, στον Άνεμο, που δεν είναι παρά ο ίδιος ο Άνδρέας, ο τελευταίος επιβήτορας της Ρωμηοσύνης, η οποία παρ'όλα αυτά εξακολουθεί να παραμένει παρθένος, λόγω στείροτητας προφανώς των επιβητόρων.

Αυτή είναι η πικρή μας ιστορία. Τίποτα δεν λέγεται με εμπάθεια. Ίσα-ίσα που τα πάντα δίνονται με χιούμορ.

Ας σκεφτούμε μόνο, τί έσουρε ο Αριστοφάνης στον Κλέωνα στους Ιππίεις παρουσία του στο θέατρο του Διονύσου...

Ο Διόνυσος, ένας ταλαίπωρος Θεός που ψάχνει τη Θήβα και τότε πέφτει πάνω στους Βαυαρούς και τότε πάνω στους ΕΣΑτζήδες, για να περάσει απ'τη Ρωμηοσύνη (Κατίνα) που του διηγείται τα τελευταία πάθη του Έθνους, τη Δικτατορία και τα μεγάλα λόγια του Ανδρέα, που οδήγησαν όλα μαζί στη χαβούζα που είναι σήμερα η Ελλάδα, πορευόμενη με πατερίτσες, για να συναντήσει το 2.000.

Κι όλα αυτά ο Διόνυσος τα διηγείται στον Ποιητή -στα 1928- κι αυτός μπροστά σ'αυτό το τραγικό μέλλον που απειλεί την πατρίδα μας, αποφασίζει να αυτοκτονήσει...

Νά μια ετεροχρονισμένη διαμαρτυρία, που από μόνη της αποτελεί πικρή σάτιρα. Και στην ύστατη στιγμή ο Ποιητής μας ξεγελά: Μας στοχεύει όλους ανεξαιρέτως με πρόθεση να μας εξοντώσει, μιας κι όλοι μας έχουμε το μερίδιο ευθύνης, που "το Αιγαίο έγινε Σαχάρα".
- "Αλτ, πυροβολώ το μέλλον!".

Πιστεύω, πως μόνο έτσι, αν δηλαδή όλα ειπωθούν με το όνομά τους και αν όλα τα νοήματα, κάθε λέξη γίνει κτήμά του ακροατή, μόνο τότε θα μπορέσει ο ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ να κατανοηθεί, να συγκινήσει, να προβληματίσει. Με μια λέξη, να λειτουργήσει.

Ένα πρόσθετο μέτρο που βλέπω γι'αυτό, είναι να υπάρχει πάνω απ'τη σκηνή φωτεινός πίνακας, πάνω στον οποίο να περνούν τα λόγια. Αυτό γίνεται στο εξωτερικό με μεταφράσεις. Εδώ θα πρέπει με

Πρόκληση?
Ηγέτες?
Ερωτήσεις?

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ 1

Γιουσουρούμ. Μοναστηράκι

Μια μικρή πλατεία γεμάτη μικροπωλητές, όπως γίνεται σήμερα με τους πόντιους. Κάπου-κάπου περνάει κανένα λεωφορείο και αναστατώνει τον κόσμο. Στο κέντρο της σκηνής το ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Ο ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ.

Όταν ανοίξει η Αυλαία υπάρχει άπλετο φως. Οι άνθρωποι μιλούν μεταξύ τους ζωηρά, διαλαλούν τηνπραμάτεια τους, παζαρεύουν, τσακώνονται. Άλλοι χαζεύουν. Ένας αστυφύλακας κυνηγά μια γυναίκα, που κρατά ένα καλάθι.

Αυτή η φασαρία και η κίνηση κρατά 20'' περίπου. Οπότε μπαίνει μια ΛΑΤΕΡΝΑ με ζωγραφισμένη τη "ΜΑΜΑ-ΕΛΛΑΣ" του Μπουστ. Η επιγραφή, ευανάνγνωστη, γράφει "Η Κυρία Κατίνα ως Ρωμηοσύνη".

Η Λατέρνα υποτίθεται ότι είναι ο ΟΡΧΗΣΤΡΑ. Ένας προβολέας εντοπίζειτα επάνω της, ενώ τα φώτα χαμηλώνουν. Η κίνηση σιγά-σιγά σταματά.

Ο Λατερνατζής γυρίζει τη μανιβέλα -η ορχήστρα ξεκινά.

Μέσα απ'το Καφενείο βγαίνει ο Αίουυσος με φουσανέλα. Μερικοί τον χειροκροτούν περιπαιχτικά. Χωρίς όμως να ενοχλήσουν τη μουσική.

Η Κατίνα-Ρωμηοσύνη -πιθανώς ποντία- βρίσκεται πίσω από έναν πάγκο. Ο κόσμος την προτρέπει ν' ανεβεί πάνω στο καροτσάκι, ώστε να την βλέπουν.

Υποτίθεται, ότι η παράσταση γίνεται για όσους βρίσκονται εκείνη την ώρα στη Σκηνή. Με τη σειρά τους κι αυτοί θα μπουν στο παιχνίδι αλλάζοντας επί τόπου κοστούμια, που τα παίρνουν απ'τα καροτσάκια και τα μαγαζιά. Η Ρωμηοσύνη δεν είναι ακόμα έγκυος. Με δυό λόγια οι Έλληνες σατυρίζουν τον εαυτό τους.

ΣΚΗΝΗ 2 (κείμενο)

Ο Ποιητής-ψώνιο- μπαίνει καθισμένος στους ώμους των πιο θερμών από κείνους που του κάνουν καζούρα.

Ο Δημοσιογράφος ακολουθείται από ολόκληρο τηλεοπτικό συνεργείο.

Ποιητής: "Μόνο η ψυχή μου αυτοκτονεί..." Πρέπει να το πει υπερβολικά-θεατρικά, με ψεύτικο λυγμό. Εντούτοις οι κομπάρσοι αλλάζουν αιφνίδια ψυχολογία, στρέφονται προς τον Ποιητή και τον ακούν ακινητοποιημένοι σοβαρά. Δηλαδή σα να λέμε, αυτά τα "παλαβά" λόγια μας εισάγουν στην ουσία του έργου. Την ώρα που έχει το μικρόφωνο ο Δημοσιογράφος, μερικοί από πίσω του χαιρετούν χαζά στην κάμερα.

Ποιητής: "Η ζωή μου κρέμεται από μια κλωστή..." Ο Χορός, που παρακολουθεί με συμπάθεια και ενδιαφέρον τον Ποιητή, φαίνεται σα να αιφνιδιάζεται. Τον πιστεύει... Και γι' αυτό καθένας αντιδρά ανάλογα

Παρακάτω, στο Duetto, η Μελωδία του Δημοσιογράφου περνάει άνετα και γι' αυτό φυσιολογικά δεσπάζει. Ο Λυρισμός της πρέπει να κατακλύσει τη Σκηνή. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο θα πρέπει να τονισθεί σκηνοθετικά ο Λόγος-κλειδί του Ποιητή:

"Τώρα πεθαίνουν οι Θεοί..."

Αν υπάρχει ταμπλώ με τα λόγια, τότε θα μπουν μόνο τα λόγια του Ποιητή.

Μπορεί μια-δυό μικρές παρέες να συμμετέχουν λικνιζόμενοι στον λυρισμό του Δημοσιογράφου, όμως η πλειοψηφία φαίνεται πως κρέμεται απ' τα χείλη του Ποιητή.

Οι προφητείες του φαίνεται πως τους αφορούν και τους φοβίζουν.

Αν ήμουν σκηνοθέτης, θα προσπαθούσα στο σημείο αυτό να κάνω μια πρώτη μεγάλη υπέρβαση. Η σκηνή να γίνει ξαφνικά εκτός τόπου και χρόνου. Δυο μορφές:

Ο Δημοσιογράφος -η μελωδία που ερμηνεύει- είναι η ψυχή του Ποιητή. Φωτίζεται λοιπόν ανάλογα.

Ο Ποιητής δεσπάζει. Σαν το Μωϋσή την ώρα που αποκαλύπτει τις Άγιες Γραφές στο πλήθος.

Η Σελήνη, το ψυχρό βλέμμα της Ιστορίας πάνω απ' τις ανθρώπινες τρικυμίες.

"Τώρα πεθαίνουν οι Θεοί..." . Κι ακόμα "Σ' αυτή τη χώρα του Διόνυσου, Τιτάνες και Πόρνες, Λερναίες Ύδρες και Εφιάλτες θα κυβερνούν..."

Ίσως για μια στιγμή στο βάθος φανεί ο Διόνυσος με αρχαία χλαμύδα στεφανωμένος, σοβαρός και μελαγχολικός.

Το πλήθος σφαδάζει. Τείνει τα χέρια προς τον Ποιητή, όπως οι ναυαγοί που προσπαθούν να πιαστούν από κάπου. Όμως:

"Ο Ποιητής καταραμένος, εξόριστος θά 'ναι για πάντα..."

Στο τέλος του Διαλόγου (Duetto) ΔΗΜΟΥ-ΠΟΙΗΤΗ η ατμόσφαιρα εξακολουθεί να είναι υπερβατική. Κάπως θα πρέπει να ενώνεται ο ουρανός και η Σελήνη. Να "μπαιίνουν" μέσα στη νέα ατμόσφαιρα με τους ανθρώπους σκιάς, με το Διόνυσο Θεό με αρχαία χλαμύδα.

Η ΦΑΙΔΡΑ φωτίζεται στο βάθος της περιτοχιτισμένη από αγάλματα. Κατεβαίνει αργά και πλησιάζει τον Ποιητή. Το πλήθος έχει -φωτιστικά- εκμηδενισθεί. Εδώ θέλω να δείξω την ενότιητα -τη διαχρονικότητα- της ελλαδικότητας. Η Φαίδρα, σύμβολο μιας σημερινής απ' τον Έρωτα, έχει επιλεγεί, για να υπογραμμίσει, ότι οι σημερινοί Έλληνες δημιουργοί είναι άξιοι του Έρωτα των αρχαίων Θεών, ημιθέων και διακεκριμένων μορφών.

Οι προφητείες του Ποιητή για ένα ενδεχόμενο τέλος της ιστορικής συνέχειας, τέλος της ελλαδικής ουσίας, αναστατώνουν και επιστρατεύουν τους προγόνους, που σπεύδουν να βοηθήσουν τον Ποιητή, για να σωθεί η Ελλάδα. Όμως τί είναι αυτό που την απειλεί; Είναι ένα νέο ήθος, μια καινούρια ΑΝΤΙΑΛΗΨΗ, που έρχεται σε αντίθεση

με τα παραδοσιακά ελληνικά συναισθήματα και συμπεριφορές. Η ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ -όπως θα τη δούμε παρακάτω- δεν έχει σχέση ακόμα και με τις χειρότερες μορφές εξουσίας, που πέρασαν απ'την Ελλάδα εδώ και 3.000 χρόνια. Κι αυτό γιατί είναι ξενόφερτη. Το έργο γράφτηκε στα 1984 μαζί με τον κύκλο τραγουδιών ΔΙΟΝΥΣΟΣ. Τώρα, ύστερα από δέκα χρόνια, προβάλλει ανάγλυφα η πεμπτουσία της κάθε καταγγελίας-προφητείας. Το βάρος της κάθε λέξης. Επαφίμαι στο δαιμόνιο του Σκηνοθέτη όσο και του Σκηνογράφου-Ενδυματολόγου και Φωτιστή, ώστε να συνταιριάσουν αρμονικά όλα αυτά τα ετερόκλητα στοιχεία, προβάλλοντας την ΠΡΟΦΗΤΙΚΗ αλλά και ΤΡΑΓΙΚΗ φύση του έργου με τη βοήθεια των δύο βασικών μουσικών και ποιητικών στοιχείων: της ΣΑΤΥΡΑΣ και του ΛΥΡΙΣΜΟΥ.

ΣΚΗΝΗ 4 (κείμενο)

ΦΑΙΔΡΑ - Πρώτο Μέρος Φως γαλάζιο, διαφανές, υπερκόσμιο. Η Φαίδρα παρασύρει τον Ποιητή σ'ένα ταξίδι μέσα στο Χρόνο. Ανάμεσα στους Γαλαξίες πετούν προς το Κέντρο της Συμπαντικής Αρμονίας. Σύμβολό της στη Γη η Δωρική Κολώνα.

Δεύτερο Μέρος (Μέτρο 49). Αιφνίδια προσγείωση. Το πλήθος ανασύρεται απ'το σκότος. Ξαναφαίνεται η επιγραφή ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Ο ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ. Ο Δημοσιογράφος, όπως στην πρώτη του εμφάνιση, μαζί με το τηλεοπτικό συνεργείο. Ένα Γιουσουρούμι με χρώματα σκοτεινά. Υπάρχει κάποιος φωτισμός, που κάνει τα πρόσωπα και τα χέρια να φωσφορίζουν.

Η ΦΑΙΔΡΑ εγκαταλείπει την αιθέρια ύπαρξή της, ενώ ο ΠΟΙΗΤΗΣ χάνει το ονειροπόλο ύφος του και επανέρχεται στην πραγματικότητα:

Η ΦΑΙΔΡΑ γίνεται πρόσωπο ελληνικής επιθεώρησης, γι'αυτό τα λόγια της είναι υπερμεγεθυμένα, με δόση κοροΐδας-σαρκασμού.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ μορφάζει κωμικά, καθώς παριστάνει το σύμβολο του αιώνιου Έρωτα. Το κοινό γελά, κάνει καζούρα. Μόνο η ΟΡΧΗΣΤΡΑ με τις ηχητικές γκριμάτσες μας θυμίζει πως κάτω απ'το κωμικό παραμονεύει το τραγικό, που σκηνοθετικά το δίνουμε με τον μυστηριακό -φωσφορίζοντα- φωτισμό.

ΦΑΙΔΡΑ: "Τον Ποιητή η Φαίδρα καλεί..."

Για να πει αυτό, σημαίνει ότι ο Ποιητής είτε αποκοιμήθηκε είτε είναι χαμένος-αφηρημένος. Ίσως να χασκογελά κι αυτός μ'αυτούς που τον κοροϊδεύουν...

Γι'αυτό, καθώς η Φαίδρα λέει τα λόγια αυτά, του δίνει και μια γερή σκουντιά, γεγονός που γεμίζει με ιλαρότητα το πλήθος.

Τα αρτίσματα και γενικά η ορχήστρα βοηθούν, ώστε τόσο η ΦΑΙΔΡΑ όσο και ο ΔΗΜΟΣ -ακόμα και ο ΠΟΙΗΤΗΣ- να κάνουν μικρές κωμικές σπασμωδικές κινήσεις, καθώς σατυρίζουν τους εαυτούς τους.

ΠΟΙΗΤΗΣ: Ω γλυκειά Φαίδρα, πού είσαι;

ΣΚΗΝΗ 5

Το παιχνίδι της τυφλόμυγας. Λες κι έχει στα μάτια του δεμένο μαντήλι, με τα χέρια μπροστά του ψάχνει, ενώ εκείνη κρύβεται παιχνιδιάρικα μέσα στο πλήθος.

ΠΟΙΗΤΗΣ: "Βλέπω το χορό του Ζαλόγγου να τον χορεύω με τα ψάρια..."

Από δω αρχίζει η αλλαγή του φωτισμού:

1. Το πλήθος γίνεται θάλασσα τρικυμισμένη.
2. Ποιητής-Φαίδρα-Δημοσιογράφος, ανεβασμένοι σε τραπέζια ή καρέκλες θα φαίνονται σα να βρίσκονται πάνω σε τρεις απομονωμένους μαύρους βράχους στο μέσον των κυμάτων, ενώ ο ουρανός έχει γίνει μολυβένιος με σύννεφα που τρέχουν και πότε κρύβουν, πότε ξεσκεπάζουν τη Σελήνη, ούτως ώστε να υπάρξει αζομείωση του φωτισμού.

Πάνω στην κορώνα (Μέτρο 19) για μια στιγμή φωτίζεται η Λατέρνα (που υποτίθεται ότι είναι η ορχήστρα. Ο Λατερνατζής δίνει την πρώτη στροφή και αμέσως η εικόνα σβήνει).

ΕΙΣΟΔΟΣ ΡΩΜΗΟΣΥΝΗΣ - ΚΑΤΙΝΑΣ

Καρνάβαλος. Στη στιγμή η Σκηνή πλημμυρίζει με δυνατά φώτα, άσπρο, κόκκινο, πράσινο, γαλάζιο. Ένα γαϊτανάκι αναδύεται απ' το σκοτάδι. Το πλήθος ντύεται με πολύχρωμα κοστούμια-φορέματα-Μάσκες. Κινείται χορευτικά πάνω στο ρυθμό. Η Λατέρνα δεσπόζει. Η κυρία Κατίνα (ΡΩΜΗΟΣΥΝΗ) εισβάλλει περιστοιχισμένη από 5-6 παιδίακα ντυμένα μασκαράδες, που κάνουν καζούρα μαζί της. Είναι ντυμένη Μαμά Ελλάς (Μπόστ) και έχει μια τεράστια κοιλιά-μπαλόνη. Την κυνηγά -ερωτικά- ντυμένος Κατζηβατής ο κύριος υφυπουργός - Πουνέντες (όπου πάει ο άνεμος...).

ΡΩΜ. : "Ο κύριος υφυπουργός!". Όλοι στρέφονται και τον κοιτάζουν. Για μια στιγμή άφωνοι. Μετά κάνουν καζούρα.

ΠΟΥΝΕΝΤΕΣ : "Ονομάζομαι Κύριος Πουνέντες". 2-3 γορίλες με το χέρι στην τσέπη με το πιστόλι σπεύδουν να τον καλύψουν επιδεικτικά.

ΠΟΙΗΤΗΣ: "Τί ξηρασία, Θεέ μου, προβλέπεται για το μέλλον..."

Σε όλη την προηγούμενη σκηνή πρέπει να βγουν ανάγλυφα και κατανοητά τα νοήματα:

Νέα λογοκρισία του δίσκου "ΔΙΟΝΥΣΟΣ"

Η "Αλλαγή..."

Οι λεξιφάγοι-αεροφάγοι νεοέλληνες...

Και τέλος η στεριρότητα: Η Ρωμηοσύνη (όπως θα φανεί) έχει ανεμογκάστρι, γιατί δεν υπήρξαν ιδέες ζωντανές, αληθινές, για να την γονιμοποιήσουν. Της φούσκωσαν την κοιλιά με λέξεις και καθαρόν αέρα.

Γι' αυτό οι παρεμβάσεις του ΠΛΗΘΟΥΣ πρέπει να είναι καθαρές και κατανοητές.

Στο τέλος της σκηνής αυτής, όταν η Ρωμηοσύνη δείχνοντας την κοιλιά της υποδηλώνει ότι ο δήθεν επιβήτορας ήταν στείρος, πράγμα

που προκαλεί γέλια στο πλήθος, τα γέλια αυτά πρέπει να πνιγούν απότομα.

Ο φωτισμός αλλάζει. Σκοτάδι απόλυτο. Μόνο ο Ποιητής, φωτισμένος υπέρβολικά και δραματικά θά 'λεγα. Έχει γίνει ανθρώπινος. Δεν είναι ο Σιορ Διονύσης. Είναι ο Καρυωτάκης. Μόνος μέσα στη Μεγάλη Νύχτα.

Απότομα γυρνάμε στην προηγούμενη κατάσταση, όταν απευθυνόμενος στη ΡΩΜΗΟΣΥΝΗ της λέει με στεντόρεια φωνή -μιλητά: "Πώς φούσκωσες έτσι;".

ΣΚΗΝΗ 6 (κείμενο)

Να όμως που ο Πουνέντες με την οίηση της Εξουσίας των Μικρών, δείχνοντας τον Ποιητή θα αποφανθεί:

"Ένας Ποιητής δεν θα μπορέσει να συλλάβει ποτέ τη δύναμη των οραμάτων!".

Το άκρον άωτον της αναίδειας αλλά και της ρηχότητας των νέων αρχόντων. Αυτή η φράση-κλειδί του υφυπουργού θα πρέπει να τονισθεί, για να βγει ανάγλυφα η απάντηση του ποιητή.

Ίσως στο τέλος της φράσης του Πουνέντε το Πλήθος να γελάσει κοροϊδευτικά, για να στραφεί αμέσως με θαυμασμό στον Ποιητή, που και πάλι θα πρέπει να απομονωθεί φωτιστικά, να βγει ανάγλυφος και μάλιστα μέσα απ' το σκοτάδι μπορεί να αναβλύσουν μερικοί φωτισμοί μαγικοί, που να υπογραμμίζουν "το αύριο του κόσμου".

ΜΕΤΑΒΑΣΗ

ΧΟΡΟΣ - ΛΑΟΣ - ΠΛΗΘΟΣ θα πρέπει να αποσυρθούν διακριτικά, για να ξαναμπούν σαν εβραίοι κρατούμενοι.

Επομένως η Σκηνή θα πρέπει να σκοτεινιάσει, ενώ το φως θα εστιάζεται στα πρόσωπα: ΠΟΙΗΤΗΣ, ΡΩΜΗΟΣΥΝΗ, ΦΑΙΔΡΑ, ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ, ΠΟΥΝΕΝΤΕΣ.

Πρόκειται για τη Δοκιμασία, στην οποία θα υποβληθεί ο Ποιητής και η οποία θα τον οδηγήσει στην ομολογία, πως μόνος του είναι αδύνατον ν' αλλάξει τον κόσμο. Γεμάτος ντροπή θα αυτοχαρακτηριστεί : Ψεύτης...

Είμαστε στην δεκαετία του '20 και ο Ποιητής τους προκαλεί λέγοντας ότι μέσα από τους στίχους του ανασταίνει το Μέλλον.

"Το Χτες του Ποιητή είναι το Αύριο του κόσμου".

Ο ρεαλιστής - γραφειοκράτης που μισεί και φοβάται τον Ποιητή όπως ο διάβολος το λιβάνι, πιάνεται απ' τα λόγια αυτά. Ο ίδιος ζει στο σήμερα. Στα 1985. Επομένως γνωρίζει καλά τα γεγονότα που μεσολάβησαν απ' το 1928 (έτος αυτοκτονίας του Καρυωτάκη) έως τώρα. Με αποκορύφωμα τη γενοκτονία των εβραίων από τους ναζί. Τί έκαναν οι

πνευματικοί άνθρωποι για να την σταματήσουν; Τί έκαναν οι ίδιοι οι λαοί; Τίποτα. Οι λαϊκιστές ηγέτες, καθισμένοι πάνω στις πυραμίδες της Εξουσίας εξουσιάζουν τους ανθρώπους. Μπορούν να καταστρέψουν φτάνοντας πέρα από τα όρια της ανθρώπινης φαντασίας. Έτσι ο σημερινός εκπρόσωπος του πολιτικού κόσμου, προκειμένου να μειώσει, να εξευτελίσει και τελικά να οδηγήσει στην απόγνωση και στην αυτοκτονία τον Ποιητή, τον προκαλεί να "καλέσει το Μέλλον".

Η μαμά - Ελλάς, η Ρωμηοσύνη, που γνώρισε πολύ καλά τα γεγονότα, φοβισμένη του λέει:

- "Μην το κάνεις, θα σε πληγώσει...".

Η Φαίδρα, εκπρόσωπος της αρχαίας Ελλάδας, για να τον αποτρέψει, του θυμίζει πως ταξίδεψε για να τον συναντήσει μέσα απ'τους αιώνες κι ήρθε κοντά του σαν "Αύριο" -όχι το συγκεκριμένο χρονικό-ιστορικό αλλά με την διαχρονική-υπερβατική έννοια, που θέλει τους ποιητές να ενώνονται με το διαρκές, με το αιώνιο, με το εκτός τόπου και χρόνου.

Όμως ο υφυπουργός τον προκαλεί.

- Τόλμησε! του φωνάζει.

Κατέβα απ'το βάθρο σου, για να δεις το πρόσωπό σου μέσα στους ανθρώπους. Δηλαδή μέσα στα συγκεκριμένα σχήματα: πολέμους, σφαγές, ολοκαυτώματα.

Ο Δημοσιογράφος υπενθυμίζει μια φράση του Καρυωτάκη:

- "Όταν βλέπω ανθρώπους, πέφτω πρηνής...".

Όμως ο Ποιητής είναι αμετάπειστος. Σαν ένας Αρχιερέας, αποφασίζει να αντιμετωπίσει την πρόκληση του μέλλοντος και να ζυμωθεί στα πάθη των ανθρώπων. Εδώ ίσως τα παιδάκια που συνόδευσαν τη Ρωμηοσύνη, να μπουν κρατώντας πραγματικά εξαπτέρυγα με ζωγραφιές φανταστικές, που να παραπέμπουν όμως στα λόγια του Ποιητή:

1. Τα Λάβαρα της Ποίησης
2. Τις Σημαίες του Λυρισμού
3. Τα εξαπτέρυγα της θείας Μέθης

Η Σκηνή τείνει να γίνει Ναός της Ποίησης.

Ρωμηοσύνη: Τα αγία των αγίων καλείς

Τις πληγές του κόσμου

Τον τόνο του ανθρώπου

Σα να θέλει να πει: Αυτά που θα δεις, αυτά που συνέβησαν μετά το θάνατό σου, είναι τόσο πικρά κι έχουν οδηγήσει τους ανθρώπους τόσο χαμηλά, ώστε ακόμα και η απλή υπενθύμισή τους μπορεί να υπάρξει Ποίηση, Λυρισμός και θεία Μέθη, τους πληγώνουν ακόμα πιο πολύ, γιατί τους δείχνουν αυτό που έχουν χάσει και που δεν γνωρίζουν πώς και αν θα το ξανααποκτήσουν.

Όλα τα ωραία και τα αληθινά κατάντησαν ΣΗΜΕΡΑ "σκιές σκιών".

Όμως αυτό το Σήμερα, που είναι το Αύριο του Ποιητή, δεν θα πρέπει να το μάθει, γιατί το τίμημα θα είναι γι'αυτόν ακριβό: θάνατος!

Αν όμως με το θάνατό μου, σκέφτεται ο Ποιητής, θα σώσω την Αγάπη;

- Και η αγάπη;

- Και την Αγάπη, φυσικά. Είναι το μονο που τους έχει απομείνει.

Επομένως ο Ποιητής είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει το Μέλλον μόνο και μόνο για να κρατήσει ζωντανή την Αγάπη στην καρδιά του Ανθρώπου.

- Είμαι έτοιμος! θα πει.

Στο σημείο αυτό τελειώνει η "Μετάβαση". Πρόκειται με δυό λόγια για μια ιεροτελεστή, όπου ο Ποιητής αποφασίζει να οδηγηθεί με τη θέλησή του σαν Αμνός στο θυσιαστήριο.

Είπαμε, ότι η Σκηνή αδειάζει από το πλήθος. Ότι τα παιδάκια - παπαδάκια μιας άγνωστης θρησκείας- προβάλλουν στο κοινό τα εξαπτέρυγα και τις σημαίες. Ότι η Σκηνή θυμίζει Ναό μιας άγνωστης επίσης θρησκείας, εκτός τόπου και χρόνου.

Μετά την τελευταία φράση του Ποιητή:

- Είμαι έτοιμος...

Τότε: Τα υπόλοιπα πρόσωπα φεύγουν ακολουθούμενα απ'τα λάβαρα, ενώ η Σκηνή αλλάζει σιγά-σιγά... Ο ουρανός γίνεται μολυβένιος με μαύρα σύννεφα. Συρματοπλέγματα - γερμανοί στρατιώτες και τέλος οι εβραίοι: Γυναϊκόπαιδα και άντρες ντυμένοι κανονικά κρατώντας μπτόγους και άλλα μικρά αντικείμενα... Η πασίγνωστη ιστορία. Πιστεύουν πως τους πηγαίνουν προς την Πολωνία, για να εγκατασταθούν σε νέα εδάφη, να χτίσουν μια νέα ζωή. Στο μεταξύ τους είπαν, πως πριν ξαναμπουν στο τραίνο, είναι καλό να κάνουν ένα ζεστό ντους και να φορέσουν ρούχα καθαρά. Το ΝΤΟΥΣ-ΝΤΟΥΣ-ΝΤΟΥΣ γίνεται έτσι η πιο σπαρακτική κραυγή που ακούστηκε στον αιώνα μας, γιατί θυμίζει εκατομμύρια εκατομμυρίων νεκρούς άνδρες-γυναίκες και παιδιά. Μας θυμίζει την πιο αποτρόπαια πράξη απ'όσες συνέβησαν στον πλανήτη μας έως τότε, με εξαίρεση ίσως τη γενοκτονία των αρμενίων απ'τους τούρκους εθνικιστές, που μέσα σε λίγες μέρες σφάχτηκαν 1,5 εκατομμύριο άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Όμως με το "Ντους" υπεισέρχεται ένα στοιχείο περισσότερο αποκρουστικό: Η Τεχνολογία του θανάτου.

Μετά απ'αυτό, ένα είναι βέβαιο: Ότι ο άνθρωπος δεν θα μπορέσει να ξαναγίνει ποτέ όπως ήταν πριν. Μια βαρειά-ασήκωτη κατάρα θα συνοδεύει τα βήματά του στο διηνεκές.

ΣΚΗΝΗ 7 (κείμενο)

Πριν αδειάσει η Σκηνή, κάποιος βάζει στις πλάτες του Ποιητή μιά μακρὰ μαύρη κάπα, σαν χλαμύδα. Μεταμφιέζεται έτσι σε πραγματικό Ποιητή - Μυθικό πρόσωπο. Ο φωτισμός βοηθά σ' αυτό. [Στην τελευταία Σκηνή της Α' Πράξης -όπου θα έχουν φύγει οι Εβραίοι με τους Γερμανούς φρουρούς- και τα υπόλοιπα πρόσωπα που παίρνουν μέρος (Διόνυσος-Φαίδρα-Ρωμηοσύνη) παρουσιάζονται με τη μυθική τους μορφή. Η Ρωμηοσύνη και πάλι φυσιολογική, χωρίς φουσκωμένη κοιλιά. Έχει πάρει κι αυτή τη μορφή της μυθικής Ελλάδας με ανάλογη ενδυμασία...].

Οι εβραίοι απευθύνονται στο κοινό... Σα να απολογούνται... Σα να θέλουν να κρύψουν τους ενδόμυχους φόβους τους.

"Να... Αφού μας είπαν πως θα πάμε εκεί που πάμε και θα τα βρούμε όλα: εργασία, τροφή, καθαριότητα, τότε γιατί να μην τους πιστέψουμε; Δεν ήσαν βίαιοι... Κάθε άλλο μάλιστα... Μπήκαμε στο τραίνο και μάλιστα στην Α' θέση. Εδώ που σταματήσαμε, στην Τρεμπλινκα, ο σταθμός φαίνεται καθαρός, το ρολόι στην ώρα του... Είναι φυσικό να ξεκουραστούμε λίγο... Όσο για το Ντους; Γερμανική υπερβολή... Όμως γιατί όχι; Το έχουμε ανάγκη. Θα χαλαρώσουμε και θα φάμε με περισσότερη όρεξη... Εξ άλλου, όπως φαίνεται, το ταξίδι είναι πολύ μακρινό..."

Ο Ποιητής φωτίζεται ξαφνικά. Ίσως να είναι ανεβασμένος σε βάθρο (δωρική κολώνα;). Μόλις αρχίζει να τραγουδά, όλοι γυρίζουν κοκαλωμένοι και έκπληκτοι. Μόνο οι φρουροί φαίνεται πως δεν τον βλέπουν. Είναι φανερό, πως για τους εβραίους και τον Ποιητή ο Χρόνος έχει σταματήσει.

ΣΚΗΝΗ 8

Ξαφνικά σπάει η μαγεία -η ιεροτελεστική ατμόσφαιρα και γίνεται μια πραγματική "χάβρα εβραίων". Είναι γνωστές οι ιστορίες που δίχαζαν τους εβραίους: Άλλοι πίστευαν πως οι ναζί τους λένε αλήθεια και άλλοι είχαν τον φόβο πως τους πηγαίνουν για εξόντωση. Ένας τέτοιος καυγάς ξεσπά μεταξύ τους. Γίνονται με μιας νευρικοί, φιλέριδες. Για μια στιγμή φαίνονται σα να θέλουν να ρθουν στα χέρια. Υπάρχει μεγάλη κινητικότητα ατομικά και κατά ομάδες.

(Κείμενο Σκηνης 8)

Όλα σταματούν απότομα και ο ΧΟΡΟΣ γίνεται όπως πριν, ενώ ο Ποιητής ξαναπαίρνει τη μαγική του όψη, όταν αιφνιδίως στρέφονται - όπως πριν- όλοι προς αυτόν και τον ρωτούν:

- Εσύ τί λες; Τί ξέρεις;

Από κει και πέρα όλοι κρέμονται απ'τα χείλη του. Πιστεύουν στα οράματα που τους αραδιάζει και προσπαθούν να τα δουν με τη φαντασία τους. Το βλέμμα τους στρέφεται μακριά προς το μέλλον.

Στο 45 φωτίζεται απότομα ο Δημοσιογράφος, με κόκκινο φως, σαν διάβολος, γεγονός που κάνει το ΧΟΡΟ να τρομάξει και να παγώσει.

- Τους λες την αλήθεια, Ποιητή;

Όμως γρήγορα γυρνούν με ευγνωμοσύνη και εμπιστοσύνη προς τον Ποιητή:

- Ευλογημένος νά 'σαι...

Και πάλι ο ΧΟΡΟΣ κοιτά, τώρα με την άκρη του ματιού του τον Δημοσιογράφο, όταν λέει:

- Πες τους για το ντους, αν τολμάς.

Όμως γρήγορα τους συνεπαίρνει ξανά ο Ποιητής:

- Ακούω τρεχούμενα νερά...

Το νόημα αυτής της Σκηνης είναι η καταγγελία για το ρόλο που έπαιξαν και παίζουν οι λεγόμενοι πνευματικοί άνθρωποι.

Τί έκαναν για να προλάβουν και για να εμποδίσουν το Ναζισμό; Τίποτα. Δηλαδή δεν το επεδίωξαν κι όσοι το έκαναν, ελάχιστοι, δεν μπόρεσαν να εμπνεύσουν τις μάζες, τους Λαούς, τη μόνη δύναμη που θα μπορούσε να γίνει φραγμός στην επερχόμενη λαίλαπα.

Το ίδιο έγινε και γίνεται και στη χώρα μας, όπου η πιο συνηθισμένη στάση είναι η αποχή απ'τα κοινά. Η αφ'υψηλού στάση. Η απόσταση. Η τήρηση των αποστάσεων ασφαλείας. Στο μεταξύ άλλοι πολίτες πιο επιτήδαιοι -πολιτικοί, στρατιωτικοί, οικονομικοί παράγοντες- οδηγούν το λαό όπου τους συμφέρει. Κι ενώ ξέρουν, ότι οι επιτήδαιοι οδηγούν το λαό τους σε κάθε λογίων "Ντους", αυτοί (οι λεγόμενοι πνευματικοί άνθρωποι) κλεισμένοι στους ελεφάντινους πύργους τους, κλείνουν μάτια και αυτιά στην πραγματικότητα. Εξακολουθούν να κοιμίζουν το λαό με ψεύτικες οπτασίες, με "τρεχούμενα νερά" που δροσίζουν και με "κήπους της Εδέμ". Κολακεύουν τα πλήθη "είστε το μέλλον του κόσμου..." και τα οδηγούν ευσυνειδήτητα προς την ΟΥΤΟΠΙΑ. Τη χώρα των ποιητών. Μιας και την άλλη χώρα, τη δική τους και του λαού τους, την έχουν δωρίσει -οι πιο πολλοί με ανταλλάγματα- στις κάθε είδους Εξουσίες...

Είδαμε άλλωστε στην τελευταία εθνική μας δοκιμασία -τη Χούντα- πόσοι απ'αυτούς μοιράστηκαν με τους απλούς πολίτες τις φυλακές και τις εξορίες.

Πάλι καλά που ο Ποιητής μας ομολογεί, ότι σαν Βασιλιάς της Ουτοπίας είναι σκιά σκιάς...

Τέλος αποκαλύπτει -από μέρους της συντριπτικής πλειοψηφίας των συναδέλφων του- πως είναι:
- Ψεύτης.

Κι ο λαός -ο πάντα ευκολόπιστος και πάντα προδομένος- καθώς πηγαίνει προς την καταστροφή του, χαστουκίζει τον εκπρόσωπο της τάξης των λεγόμενων πνευματικών ανθρώπων, που δεν θέλησε και δεν μπόρεσε να σταθεί στο ύψος των απαιτήσεων της ιστορίας - τουλάχιστον τον τελευταίο μισό αιώνα- τραγουδώντας:

- Σ'ευχαριστούμε κύριε ψεύτη. Μας τα είπες καλά. Σε λίγο θα θυμόμαστε στο ντους τα λόγια σου τα σοφά...

Όπως τα θυμόμασαν κι εμείς στα Μακρονήσια και στις Ασφάλειες τον καιρό του Εμφύλιου και πάλι στις Ασφάλειες και στις φυλακές στην εποχή της Χούντας μετρώντας τους "πνευματικούς ταγούς" που βρίσκονταν ανάμεσά μας στα δάχτυλα του ενός χεριού...

ΣΚΗΝΗ 9 (κείμενο)

Ο Μυθικός τόπος του Ποιητή. Ο Κρυστάλλινος. Ο Διάφανος... Κρυστάλλινοι πυραμιδωτοί πύργοι. Πολύχρωμοι. Αχτίνες φωτός διασταυρούμενες. Καθώς φεύγουν οι εβραίοι, σβήνει σιγά-σιγά η εικόνα του ποιητή. Όταν έχουν βγει όλοι έξω, για 3 δευτερόλεπτα απόλυτο σκοτάδι και μετά η εικόνα που περιγράψαμε, ενώ πατώντας σε

σύννεφα, δαφνοστεφανωμένοι και σε απόσταση ο ένας απ' τον άλλον - μυθικές μορφές- η Ρωμηοσύνη, ο Ποιητής, ο Διόνυσος και η Φαίδρα και ο Πουνέντες-Δημοσιογράφος- φωτισμένες με υπερκόσμιες αχτίδες, προβάλλουν ξαφνικά.

Λίγα δευτερόλεπτα πριν κλείσει η Αυλαία, απόλυτο σκοτάδι.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ 1 (κείμενο)

ΣΚΗΝΗ 2 (κείμενο)

(Για τη Σκηνή 1)

Σ' αυτές τις 2 Σκηνές έχουμε τη συνάντηση του Διόνυσου

A' με τον Όθωνα και

B' με τον Ποιητή.

Γυρίζουμε στο πρώτο ντεκόρ με τη διαφορά πως αντί για το ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Ο ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ στο βάθος και σε όλο το πλάτος έχουμε τη φωτογραφία (ή ζωγραφιά) των παλαιών Ανακτόρων. Ίσως να υπάρχουν και οι δύο εύζωνοι μπροστά στον ΑΓΝΩΣΤΟ κάνοντας τους γνωστούς θεαματικούς βηματισμούς.

Η Σκηνή είναι κατά τα άλλα έρημη και μισοφωτισμένη. Ας πούμε, απόγιομα.

Ο Διόνυσος μπαίνει όπως στην αρχή ντυμένος, φουσανέλα κάτω, επάνω, στο στήθος μπορεί και να 'χει κάτι αρχαίο, λ.χ. υπόλοιπο χλαμύδας. Επίσης τον βλέπω στεφανωμένο με αμπελόφυλλα. Μια άλλη ιδέα που μου ήρθε ξαφνικά, είναι μήπως οι δύο τσολιάδες αφού κάνουν τους βηματισμούς και πάρουν θέση ακίνητοι δεξιά κι αριστερά, ακολουθώντας το ρυθμό της ορχήστρας, επιχειρήσουν σε ακανόνιστα διαστήματα σπαστικές χορευτικές κινήσεις για 2-3 δευτερόλεπτα ξαναγυρνώντας κάθε φορά στη γνωστή τους ακινησία.

Ο Διόνυσος απευθύνεται στο κοινό. Μετά τα τελευταία λόγια "Ήρθα εδώ να κρυφτώ και να σκεφτώ", ξαπλώνει φαρδειά-πλατειά μπροστά στο Μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη, έτσι που να φαίνεται πως αυτός είναι ο Άγνωστος...

Οι στρατιώτες είναι ντυμένοι όπως οι τσολιάδες της Κατοχής, δηλαδή τα Τάγματα Ασφαλείας. Ο Αξιωματικός σαν τον Κολοκοτρώνη.

Ο Όθων και η Αμαλία μπαίνουν στην τρίτη στροφή του Εμβατήριου -όρθιοι πάνω απ' τον Άγνωστο, χαιρετούν το Λαό που εισβάλλει στη Σκηνή και τους δοξάζει. Σιγά-σιγά τους περιστοιχίζουν οι Αυλικόι κ.λ.π.

Ο Λαός είναι μισόγυμνος, σκεπασμένος με χρωματιστά κουρέλια, εξαθλιωμένος. Άλλωστε και το ποίημα του Καρυωτάκη αναφέρεται σε

γύφτους. Καλό θα ήταν να υπήρχε και μια αρκούδα δεμένη με αλυσίδα, που να χορεύει με το νταούλι του αφεντικού της. Δυό-τρειςμπορεί να κάνουν σαν να παίζουν πίττιζα κι άλλα λαϊκά όργανα.

(Για τη Σκηνή 2)

Οι στρατιώτες στρέφονται προς το κοινό. Η έκφρασή τους είναι άγρια. Δείχνουν τα δόντια τους σα σκυλιά. Είναι ντυμένοι σαν τους τσολιάδες της Κατοχής.

"Μαρξιστές Λενινιστές στη Σιβηρία"

και με τις ξιφολόγχες λογχίζουν τον αέρα με άγρια χαρά, σα να ξεκοιλιάζουν τους εχθρούς τους.

*

Για όσους τυχαίνει να μη γνωρίζουν τη νεοελληνική ιστορία, θα πρέπει να ειπωθούν δυό λόγια:

Στα 1821 ξεκίνησε η Επανάσταση των Ελλήνων κατά των Τούρκων, που τελείωσε στα 1830, αφού πέρασε από πολλές δυσκολίες, εμφύλιες συρράξεις και κυρίως τις ίντριγκες των τριών μεγάλων δυνάμεων της Εποχής: των Άγγλων, Γάλλων και Ρώσων.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι μετά την απελευθέρωση σχηματίστηκαν τρία πολιτικά κόμματα με τους εξής τίτλους: Αγγλικόν, Γαλλικόν και Ρωσικόν!

Την Ελλάδα την κυβέρνησε ο Ιωάννης Καποδίστριας (πρώην υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας) για ένα περίπου χρόνο. Όμως οι ξένες δυνάμεις δεν ήθελαν οι έλληνες να κυβερνώνται από έλληνες. Έτσι μετά τη δολοφονία του φρόντισαν ώστε να εγκατασταθεί μοναρχία και επέβαλαν ως πρώτο βασιλιά τον Όθωνα, γιό του βασιλιά της Βαυαρίας.

Έτσι η ουσιαστική διακυβέρνηση πέρασε στα χέρια των Βαυαρών συμβούλων, ενώ οι επαναστάτες στην μεγάλη πλειοψηφία τους είχαν καταντήσει ζητιάνοι.

Στα 1940-44, στην περίοδο της Κατοχής, δημιουργήθηκε το Κίνημα της Εθνικής Αντίστασης, που ουσιαστικά λειτούργησε σα μια επανάσταση όχι μόνο ενάντια στους ναζί αλλά και κατά της επιρροής των μεγάλων δυνάμεων, βασικά της Αγγλίας.

Στην περίοδο της Κατοχής οι γερμανοί είχαν επιστρατεύσει μερικές χιλιάδες εθελοντές έλληνες δοσίλογους-συνεργάτες. Για να ξεγελάσουν τον ελληνικό λαό, τους έντυσαν τσολιάδες. Δηλαδή με την παραδοσιακή στολή των ελλήνων επαναστατών του 1821.

Έτσι από την άποψη της στολής υπάρχει ενότητα ανάμεσα στις δύο εποχές. Με τη διαφορά ότι στην πρώτη εποχή τη στολή φορούσαν οι ήρωες και στη δεύτερη οι προδότες.

Όμως οι "ομοιότητες" δεν σταματούν εδώ. Μετά την απελευθέρωση του 1944 η Ελλάδα μπήκε στη ζώνη επιρροής της Αγγλίας (βλ. συμφωνίες Τσώρτσιλ-Στάλιν). Με αποτέλεσμα να

ξαναφέρουν οι άγγλοι τη Μοναρχία των Γλύξμπουργκ (Δανοί) και να εγκαταστήσουν μια δοτή πολιτική ηγεσία, που στην ουσία έπαιζε το ρόλο του υπηρέτη. Στην αρχή των αγγλικών και μετά των αμερικανικών συμφερόντων. Ενώ οι αντιστασιακοί μπήκαν στις φυλακές και γενικά καταδιώχτηκαν και εξοντώθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τους νέους υπηρέτες των ξένων, που δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν ακόμα και τους συνεργάτες των γερμανών.

Έτσι βλέπουμε, ότι και στις δύο μεγάλες επαναστάσεις (1821-30 και 1940-44) η ιστορία επαναλαμβάνεται:

- α) ο Λαός παίρνει τα όπλα υπέρ της ελευθερίας
- β) οι ξένοι επεμβαίνουν
- γ) επιβάλλουν Μοναρχίες και δοτούς ηγέτες
- δ) οι αγωνιστές μένουν στο περιθώριο. Γίνονται ζητιάνοι ή καταλήγουν στις φυλακές. Εξοντώνονται.

Σύμβολα της πρώτης Μοναρχίας ο Όθων και η Αμαλία, περιστοιχισμένοι από τους Βαυαρούς και άλλους αυλικούς. Όργανα καταπίεσης, "τσολιάδες" και στις δύο περιπτώσεις. Δηλαδή πειθήνια όργανα καταστολής στα χέρια της εξουσίας. Στο έργο, για να τονιστεί αυτή η πρωτοφανής ομοιότητα, οι "τσολιάδες" του 1840 δανείζονται φράσεις απ' το λεξιλόγιο των "τσολιάδων" του 1940-50 ("Μαρξιστές Λενινιστές...).

Ιδιαίτερα την εποχή που ξέσπασε ο Εμφύλιος πόλεμος, '46-'49, (ήταν σχέδιο του Τσώρτσιλ, για να χτυπηθεί οριστικά η Αντίσταση), της οποίας σύμβολα υπήρξαν ο Παύλος και η Φρειδερίκη, επικεφαλής των ίδιων απaráλλακτων δυνάμεων καταστολής, αυλικών, υπουργών κ.λ.π. της νέας εξουσίας.

Στόχος και των δύο ξενόφερτων θρόνων-Εξουσιών: ο Διόνυσος. Το σύμβολο της πεμπτουσίας του ελληνισμού. Η ιδανικότερη έκφραση του ελληνικού λαού. Οι έλληνες, υπερασπιστές της Ελευθερίας. Οι Επαναστάτες των δύο ιστορικών περιόδων.

*

Ο Διόνυσος διηγείται στο κοινό την ιστορία του. Παιδί του Έρωτα μεταξύ του Δία και της Σεμέλης, προκαλεί την οργή της Ήρας. Για να τον σώσει ο Δίας, τον παίρνει απ' την Περσεφόνη και τον φιλοξενεί στην κνήμη του, που παίζει το ρόλο της μήτρας. Μόλις γεννηθεί, η Περσεφόνη τον οδηγεί, για να τον κρύψει, στον Βασιλιά των Ορχομενών κι αυτός με τη σειρά του, μικρό παιδί πια, τον εμπιστεύεται στις Νύμφες που ζουν στον Ελικώνα. Εκεί ξεφυτρώνει για πρώτη φορά στην ιστορία η Άμπελος κι έτσι ο Διόνυσος είναι ο πρώτος που γεύεται τον Οίνον!

Όμως τα βάσανά του δεν τελειώνουν εδώ. Η Ήρα τελικά θα τον ανακαλύψει και θα τον παραδώσει στους Τιτάνες, που τον κομματιάζουν και σκορπούν στο άπειρο τις σάρκες του, που όμως ο Δίας βρίσκει τον τρόπο να τις συναρμολογήσει.

Ύστερα από τόσες περιπέτειες είναι φυσικό ο Διόνυσος που γυρίζει -ύστερα από ένα μακρινό ταξίδι που κράτησε αιώνες- για να προσκυνήσει στη Θήβα τον τάφο της Σεμέλης, να απορεί για το χάλι που συναντά.

Δεν αναγνωρίζει πια τη Χώρα του. Κουβαλώντας μέσα του τα αρχαία ελληνικά όνειρα, που έχουν σκουριάσει απ' τον καιρο, συναντά όπου πάει, "γη καμένη". Αναφέρεται προφανώς στην ψυχή των νεοελλήνων, όπως την καταντήσανε οι δοτοί-εξουσιαστές. Και αναρωτιέται: "Πού πήγαν οι Έλληνες;". Ο μόνος που βρίσκει στην Ελλάδα, είναι ένας Βαυαρός, ο Όθωνας, που του λέει: "Την Ελλάδα τώρα την κατοικούν Βαυαροί...".

Περιπεπλεγμένος και απογοητευμένος ο Διόνυσος πηγαίνει και ξαπλώνει συμβολικά στη θέση του Άγνωστου Έλληνα Στρατιώτη. Τότε μπαίνουν οι "τσολιάδες", όργανα των βαυαρών στον περασμένο αιώνα και των γερμανών ναζί και μετά των άγγλων και των αμερικάνων στην εποχή μας. Αυτοί είναι οι πρώτοι έλληνες που βλέπει.

ΣΚΗΝΗ 2

Οι "τσολιάδες" μπαίνουν κι απ' τις δυο μεριές της Σκηνής. Αριστερά οι Τενόροι. Δεξιά οι Μπάσοι. Ανάμεσά τους ο Λοχαγός (Αξιωματικός), που τους κατευθύνει. Μπαίνουν τραγουδώντας χαρούμενα -ή μάλλον χαζοχαρούμενα- ανέμελα, με αυστηρό στρατιωτικό βηματισμό. Παρατάσσονται οι δυο ομάδες με μέτωπο προς το Κοινό. Απότομα ο βηματισμός τους μεταβάλλεται σε χορευτικό. Φιγούρες από μιούζικ-χάλ, με όσο γίνεται μεγαλύτερη ελαφρότητα -καμιά φορά πρέπει να θυμίζουν και γυναικείο μπαλλέτο- στροφές επί τόπου, κλακέτες, πηδήματα κ.λ.π. Όταν στρέφονται προς τον Όθωνα, τον χαιρετούν κάπου-κάπου Ναζιστικά "ΧΑΪΛ ΧΙΤΛΕΡ"!

Με όσο περισσότερο ελαφρό -επιθεωρησιακό- τρόπο βγουν τα τραγικά λόγια του Καρυωτάκη, τόσο το καλλίτερο. Πρέπει να φανεί, ότι διασκεδάζουν με την τύχη του κακόμοιρου του Μιχαλιού, δηλαδή με την τύχη όλων των φουκαράδων ελλήνων, που αυτοί έχουν αναλάβει να τους φρουρούν, να τους καταπιέζουν και να τους εξοντώνουν.

Φυσικά οι πιο πολλές φιγούρες γίνονται για τον Όθωνα, που τους καμαρώνει. Φιγούρες που να δείχνουν δουλοπρέπεια και τυφλή υπακοή στον εκπρόσωπο της Εξουσίας.

Σ' όλη αυτή τη διάρκεια -και στη συνέχεια- ο Διόνυσος είναι ξαπλωμένος-παγωμένος τόσο που να μην υποψιάζονται την παρουσία του. Τον εκλαμβάνουν, όπως είπα, σαν τον Άγνωστο Στρατιώτη.

ΣΚΗΝΗ 3

Με το τέλος του Εμβατήριου οι τσολιάδες μεταβάλλονται σε πρωτόγονη ορδή. Είναι έτοιμοι να σφάζουν και να γδάρουν... Γι' αυτό,

όπως είπα, τραγουδούν στραμμένοι προς το κοινό δείχνοντας τα δόντια τους. Τα λόγια πρέπει να βγουν καθαρά:

"Μαρξιστές Λενινιστές στη Σιβηρία!"

Ο Διόνυσος, όπως είπαμε, είναι το σύμβολο του νεοέλληνα επαναστάτη. Εκείνου, που δεν δέχεται στον τράχηλο ούτε ξένους ούτε ντόπιους εξουσιαστές. Είναι ακόμα η Τέχνη, ο Πολιτισμός, ο Ανθρωπισμός, η Ευγένεια του Νου, της Ψυχής και των Τρόπων. Σύγχρονα σύμβολα υπήρξαν ο Λαμπράκης, ο Πέτρουλας κι ο Παναγούλης.

Με το άκουσμα του κάθε ονόματος απ'τον Αξιωματικό, οι τσολιάδες γρυλλίζουν:

Ααα! Ααα! Ααα!

ενώ ο Λοχαγός πλασάρει με έμφαση ιδιαίτερη τα ονόματα προς το κοινό.

Όπως είπαμε, προς το βάθος της Σκηνής έχει μπει η ζωγραφιά των Παλαιών Ανακτόρων. Μπροστά της και πάνω σε ψηλά τραπέζια (πατάρια) ανεβαίνουν ο Όθων, η Αμαλία και οι Αυλικοί (γυναίκες). Μπροστά στα πόδια τους είναι το Μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη (όπου είναι ξαπλωμένος ο Διόνυσος) και απο δω κι από κει οι δύο τσολιάδες που τον φρουρούν.

Ο Όθων και η Αμαλία τραγουδούν σπαστικά. Με τικ. Γι'αυτό και το μουσικό κείμενο είναι ηβλημένα "άσχημο", με σκοπό να τονιστεί αυτή ακριβώς η ασχήμια του -οι περίεργες, αφύσικες πτώσεις- τα εγκεφαλικά διαστήματα. Πώς; Με πορταμέντι, γκλισάντι, περίεργους τονισμούς... Δεν πρόκειται για κανονικούς ανθρώπους αλλά για καρικατούρες ανθρώπων, που όμως η εξουσία τους έχει γεμίσει με οίηση, αυτοπεποίθηση, περιφρόνηση προς τους άλλους. Έτσι οι αυλικοί γύρω τους κάνουν συνεχώς μετάνοιες -συμφωνούν απολύτως σε κάθε τους λέξη και το δείχνουν με κάθε τρόπο. Το ίδιο κι ο Αξιωματικός και οι Τσολιάδες. Κανείς απ'αυτούς δεν βλέπει πως οι βασιλιάδες είναι νευρόσπαστα. Μόνο το κοινό πρέπει να τους καταλαβαίνει και να γελά μαζί τους, καθώς και με την κατάντια των άλλων. Γι'αυτό όλη αυτή η σκηνή θα πρέπει να παιχτεί με υπερβολή. Υπερβολή στη φωνητική και τη μιμική των βασιλιάδων. Υπερβολή στις αντιδράσεις των άλλων.

Ο Λαός, όπως είπαμε, είναι ντυμένος με κουρέλια όλων των εποχών. Απ'το 1840 έως το 1950. Υπολείμματα κουστουμιών. Φουστανέλες, χλαμύδες, παντελόνια, γιλέκα, πουκάμισα, τσεμπέρια, μπικουτί, καπέλα, ρόμπες μακριές, μίνι, μαγιώ, μουστάκια, γένια, ξυρισμένοι. Ένα πολύχρωμο -στην ασχήμια του- συνουθλεύμα. Οι φουκαράδες έλληνες των νεωτέρων χρόνων. Χωρικοί, εργάτες, δημοσίοι υπάλληλοι, κορίτσια, νοικοκυρές, πόρνες, μαθητές, άνεργοι...

Ο Λαός αρχίζει να μπαίνει δειλά-δειλά μετά την πρώτη ατάκα του Όθωνα. Βλέπουν γύρω τους φοβισμένοι. Οι τσολιάδες, μόλις τους αντιληφθούν, στην αρχή κινούνται απειλητικά εναντίον τους. Ο Αξιωματικός τους κάνει νόημα να τους αφήσουν να πλησιάσουν το βασιλιά, όμως με τον απαιτούμενο σεβασμό και δέος. Έτσι όσοι

μπάινουν δειά στη σκηνή, κοιτούν πρώτα -σα χαμένοι- δεξιά κι αριστερά, μετά τους τσολιάδες, ύστερα τον Αξωματικό και τέλος όταν βλέπουν τους βασιλιάδες, προσπαθούν να τους παρακολουθήσουν συγκατανεύοντας κι αυτοί με έμφαση στα λόγια τους. Δηλαδή γενική δουλοπρέπεια γύρω από τα δύο νευρόσπαστα.

Μετά τις Αυλικές Κυρίες, που λένε "Σωστά... ", ίσως να μπει ένας αρκουδιάρης κρατώντας με αλυσίδα την Αρκούδα, που χορεύει κι έτσι δίνει αφορμή για την αλλαγή της ατμόσφαιρας. Δηλαδή ο Λαός μιμουμενος την Αρκούδα, γίνεται Λαός-Αρκούδα (Βλ. και κύκλο τραγουδιών ΔΙΟΝΥΣΟΣ), χορεύει μπροστά στην Εξουσία σαν Αρκούδα δεμένη με την αλυσίδα. "Μπρούτζινος γύφτος τρα λα λα". Λαός-Γύφτος, λοιπόν. Θα τον δούμε και παρακάτω, όπως τον περιγράφει με τη σκληρή του πένα ο Κώστας Βάρναλης.

Η Εξουσία καμαρώνει μπροστά στο θέαμα του γονατισμένου Λαού. Σα φουσκωμένος διάνος ο Όθων, κοιτάζοντας με ικανοποίηση γύρω του τους αυλικούς κ.λ.π. αναγγέλλει:

- "Έρχεται ο Λαός μου".

Ξεκαρδισμένη στα γέλια η Αμαλία:

- "Ευκαιρία να διαφωτιστεί και να ξεψυριστεί!",

ενώ οι Αυλικές επαναλαμβάνουν δουλικά τα λόγια της κρατώντας την κοιλιά τους απ'τα γέλια. Ίσως μερικές να πίνουν και τη μύτη τους μπροστά στη βρώμα του Λαού που πηδά σαν Αρκούδα.

Βλέποντας αυτές τις κινήσεις, ο Αξωματικός ρωτά ευσεβάστως τον Όθωνα:

- "Μεγαλειότητα, να τους δώξω τους γύφτους".

Εκείνος κορδωμένος σαν τον Ντούτσε:

- "Αγαπώ το γύφτο Λαό μου!

Αγαπώ την κοπριά

που βοηθά

τον θρόνο να ανθοφορεί!".

Αφού ακούσουν χαζά τα λόγια του βασιλιά και πάλι οι υπήκοοι, με πρώτη την Αρκούδα πηδούν, κάνοντας πως χορεύουν.

Και πάλι ο Αξωματικός φοβούμενος μήπως δυσαρεστηθεί η Αυλή, τους κάνει νόημα να σταματήσουν. Σιγή. Ο Όθων, σε πολύ καλή διάθεση, απορεί. Επιπλήττει αυστηρά τον Αξωματικό με κάποια χαρακτηριστική χειρονομία και στρεφόμενος προς τα πλήθη, τους λέει:

- "Λαέ μου! Γιατί σταμάτησες το τραγούδι και το χορό;"

Ο ηλίθιος από την υπερβολική υποταγή αξωματικός επιμένει, φοβούμενος συνάμα το ξέσπασμα του Όθωνα:

- "Μα είναι σωστό;"

Ο Όθων, για να του αποδείξει πως κάνει λάθος, πως δηλαδή δεν πρόκειται για ελεύθερα όντα κι επομένως επικίνδυνα, αλλά ότι αυτοί που πηδούν σαν αρκούδες, έχουν γίνει δούλοι 100%, τους ρωτά κι αυτοί με το στόμα διάπλατο και τα μάτια ορθάνοιχτα, του απαντούν ενθουσιασμένοι.

- "Σ'αρέσει να χορεύεις;"

- "ΝΑΙ !"

- "Σ'αρέσει να σκέφτεσαι;"

- "ΟΧΙ!"

Δείχνοντας την πλήρη ικανοποίησή του, συμπεραίνει:

- "Λαός ιδανικός!"

Θέλοντας όμως να βεβαιωθεί τελείως, ότι δεν τον εξαπατούν, ρωτά πονηρά τον Αξιωματικό:

- "Γνωρίζουν το Διόνυσο;"

- "Βρε ζαγάρια! Γνωρίζετε το Διόνυσο;"

Και τότε σαν κεραυνός ακούγεται η φωνή:

- "Είναι Θεός!"

Πανικός πέφτει στην Εξουσία. Ο Όθων και η Αμαλία αγκαλιάζονται φοβισμένοι. Οι αυλικές τρέχουν εδώ κι εκεί. Οι τσολιάδες προτείνουν τις ξιφολόγχες στους ανθρώπους, που γονατίζουν φοβισμένοι. Έξαλλος ο Αξιωματικός τρέχει εδώ κι εκεί: Πιάνει κάποιον, τον σηκώνει και του λέει κατάμουτρα:

- "Είσαι βαλτός!"

Προς τους τσολιάδες:

- "Ευθύς να συλληφθεί (τον πιάνουν και τον σέρνουν έξω). Υπάρχει απειλή!

Ο Όθων παρακολουθεί με αγωνία.

Ο Αξιωματικός προς τα πλήθη που σηκώνουν δειλά το κεφάλι:

- "Διόνυσος σημαίνει ληστής! Θέλεις κι εσύ να συλληφθείς;"

Τότε όλοι πετιούνται πάνω φωνάζοντας:

- "ΟΧΙ!"

Ο Όθωνας, που συνέρχεται απ'το σοκ μετά απ'αυτό το στεντόρειο "ΟΧΙ", απευθύνεται για τελευταία φορά πριν βγει, προς το Λαό του. Η φωνή του έχει γλυκάνει. Η μελωδία θυμίζει επιθεώρηση.

- "Γύφτε Λαέ μου, με την άδεια κοιλιά,
χορεύεις ακόμα πιο καλά..."

Είναι όντως Λαός-Γύφτος, Λαός-Αρκούδα. Αλλοτριωμένος, υποταγμένος. Τα λόγια που θα τραγουδήσει, πρέπει απαραίτητα, αν δεν υπάρχει φωτεινό ταμπλώ, να φαίνονται γραμμένα σε τεράστια πανώ, που μπαίνουν και φεύγουν, ακολουθώντας τη ροή του τραγουδιού.

Οι τσολιάδες τραγουδούν ενθουσιασμένοι μαζί τους.

[Σχέδιο για τα πανώ]

[Εδώ βγαίνει ο Λαός]

Στην αρχή αυτού του ΧΟΡΙΚΟΥ ο Λαός μοιράζεται στους τραγουδιστές και στους χορευτές. Οι πρώτοι κάνουν λίγες κινήσεις, για να μπορούν να τραγουδούν άνετα. Όπως είπαμε, λόγω του περιεχομένου των στίχων, ο Χορός των τσολιάδων συμμετέχει ενθουσιαστικά. Η Αρκούδα, που δίνει το σύνθημα στο τραγούδι, αφού χορέψει μπροστά-μπροστά για λίγο, αποκαλύπτει τον Χορευτή, ο

οποίος μπορεί να είναι ντυμένος λ.χ. με μια μαύρη φόρμα σολισμένη με μεγάλα χρυσά στέματα. Δεν έχω συγκεκριμένη άποψη για τη χορογραφία. Ίσως οι χορευτές να είναι αυτοί που με χορευτικά πηδήματα να περνούν μπροστά στο κοινό με τα πανώ. Ίσως κάθε πανώ να είναι διαφορετικό, ούτως ώστε να βοηθά στην ποικιλία των κινήσεων.

Με το τέλος του ΧΟΡΩΔΙΑΚΟΥ, βγαίνει όπως είπαμε ο Λαός και μένουν οι τσολιάδες, ο Αξιωματικός και φυσικά ο Όθων και η Αμαλία με τους αυλικούς. Εμείς βλέπουμε καλά το Διόνυσο. Εκείνοι όμως, όχι.

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ: Ω Βασιλεύ! Δια τον Διόνυσον, τί να πράξω;

ΟΘΩΝΑΣ: Ψάξτε να τον βρείτε και να του πείτε ότι η Βαυαρία, της Ελλάδος η καρδιά, του συγχωρεί τη βρωμερή του καταγωγή!

ΣΚΗΝΗ 4

Ευθύς μόλις φύγουν οι Βασιλείς και η Ακολουθία τους, οι τσολιάδες αρχίζουν να ψάχνουν για το Διόνυσο.

Στην πραγματικότητα αναζητούν και διώκουν κάθε έλληνα πατριώτη -κάθε ελεύθερο έλληνα- από το 1821 έως σήμερα. Καθώς τρέχουν εδώ κι εκεί λογχίζοντας τον αέρα, το μεγάλο ταμπλώ με τα ΠΑΛΑΙΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ αντικαθίσταται -πιθανόν με τη βοήθεια των χορευτών- με πίνακες που να αναφέρονται σε ιστορικά συμβάντα χαρακτηριστικών διώξεων. Όπως λ.χ. η θανατική καταδίκη και ο εγκλεισμός στη φυλακή του Κολοκοτρώνη, η δολοφονία του Καποδίστρια, η απόπειρα δολοφονίας και η εξορία του Βενιζέλου, έως ότου φτάσουμε στην Κατοχή με χαρακτηριστικές σκηνές όπως τα μπλόκα, οι διωγμοί, οι κρεμάλες με πρωταγωνιστές γερμανούς και τσολιάδες κι από κει στον αποκεφαλισμό του Άρη ("Στη Λαμία-στη Λαμία", όπου μεταφέρθηκε τελικά η κομμένη κεφαλή του για να εκτεθεί στην κεντρική πλατεία). Τη στιγμή που μπαίνουν οι Ελασίτες, που προσφωνούν το Διόνυσο "Σύντροφε", το ταμπλώ δείχνει την Αθήνα στις φλόγες και από πάνω σαν κοράκια τα αεροπλάνα της RAF. Μια επιγραφή σημειώνει: "1944. Μάχη του Δεκέμβρη. Η Αθήνα βομβαρδίζεται από τουςΣυμμάχους...".

Σε όλην αυτή τη Σκηνή υπάρχει συνεχής δράση-κίνηση-ένταση, που υπογραμμίζει άλλωστε η μουσική. Όταν ανακαλύπτουν το Διόνυσο, εκείνος ανακάθεται απορημένος... Ποιοί είναι αυτοί οι μαϊμούδες, διερωτάται, αντικρύζοντας τους έξαλλους τσολιάδες. Φοβερά θυμωμένος τους φωνάζει καθώς στέκεται περήφανα στα πόδια του:

- "Της μνάας σας ο πάτος".

Ο φίλος μου ο Ευαγγελάτος το έκανε "της Άρτεμης ο πάτος", όμως τί φταίει η κακομοίρα η Θεά για το κατάντημα αυτών των δήθεν ελλήνων; Άλλωστε γιατί να κρυβόμαστε; Δεν πρόκειται για λαϊκισμό

αλλά για μια καθημερινότητα, που μας χαρακτηρίζει και το να την κρύβουμε, νομίζω, ότι αποτελεί υποκρισία.

Η είσοδος των Ελασιτών πρέπει να γίνει κατανοητή από το κοινό Α) με το ταμπλώ και Β) με μια κόκκινη σημαία με τη λέξη ΕΛΑΣ. Οι αντάρτες της Αθήνας (ο εφεδρικός ΕΛΑΣ) ήταν όχι μόνο χωρίς γένεα αλλά και αμούστακοι. Σχεδόν παιδιά. Δεν φορούν στολή. Είναι με τα πολιτικά. Όμως κρατούν αραβίδες και αυτόματα. Είναι ξεσκούφωτοι, με τα μαλλιά τους να ανεμίζουν στον πυρετό της μάχης. Πράγματι εκείνη τη στιγμή που μπαίνουν, ακούγονται κρότοι μάχης - βομβαρδισμών κ.λ.π., ενώ στο πανώ που δείχνει την Αθήνα του Δεκέμβρη αναβοσβήνουν οι χαρακτηριστικοί φωτισμοί μάχης και βομβαρδισμών. Ακόμα λες και οι αντάρτες κουβαλούν μαζί τους τη φωτιά, τον καπνό και τη σκόνη της μάχης, που απλώνεται στη Σκηνή, έτσι που μέσα της διαλύονται οι τσολιάδες.

Όταν φύγουν κι αυτοί, ο καπνός γενικεύεται, για να βγει από μέσα του ο Διόνυσος με χλαμύδα και στεφάνι -ίδιος Θεός. Η στιγμή είναι ιερατική. Η σκηνή με κολώνες φωτός που διασταυρώνονται, μετατρέπεται σε Ναό του Ελληνικού Μύθου με μέγα αρχιερέα το Διόνυσο, στον οποίο θα προστεθεί η Ρωμηοσύνη -αθάνατη μορφή της Ελλάδας- στην τελευταία φράση των ανταρτών:

- Η μάχη προβλέπεται σημαντική!

Ο Διόνυσος θα προφητέψει το μέλλον της χώρας απ'τα Δεκεμβριανά έως σήμερα.

Το ποίημα του Καρυωτάκη, που τραγουδά η Ρωμηοσύνη, ταιριάζει με την εποχή. Η Ελλάδα είναι απαισιόδοξη. Δυστοχισμένη. Η κάμαρά της είναι μαύρη. Στον κήπο της "αρρώστηση τον Μάρτη - κι αρρώστησε τον Μάρτη στην καρδιά μου...". Καλεί τον Διόνυσο - τον έλληνα να πάρει του πόνου του τη σμύρνα και να τη συναντήσει...

Όμως ο Διόνυσος, αυστηρός αρχιερέας, προειδοποιεί τους έλληνες, πως η Μάχη που άρχισε το 1821, συνεχίστηκε στους Βαλκανικούς, για να καταλήξει στην Εθνική Αντίσταση (1940-49), δεν θα τελειώσει ποτέ... Η Ελευθερία που ακολούθησε, είναι ανάπηρη. Γιατί οι αγωνιστές διώχτηκαν απ'τους ξένους, που τοποθέτησαν όργανά τους τοποτηρητές στην Εξουσία. Η οποία θ'αλλάξει συνεχώς μορφές, για να τον ξεγελά. Θα πάρει ακόμα και τα πιο προοδευτικά προσώπια -όπως αυτά που συμβολίζει ο Πουνέντες- προκειμένου να τον εξουδετερώσει με τη θέλησή του. Γι'αυτό η ουσιαστική Μάχη για την Ελευθερία δεν πρόκειται να κερδηθεί στα 50 τουλάχιστον χρόνια που θα ακολουθήσουν. Η χώρα δεν πρόκειται να ορθοποδήσει. Θα πηγαίνει απ'το κακό στο χειρότερο. Απ'την Δικτατορία στην προδοσία των ονειρών -το τέλμα- τον αφελληνισμό των ελλήνων - την εγκαθίδρυση των ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ της Εξουσίας, που μεταβάλλουν την Ελλάδα σε πνευματική και ψυχική Σαχάρα. Στην ουσία "θα κυβερνούν πάντα οι Βαυαροί...".

Έτσι λοιπόν μαθαίνουμε απ' το Διόνυσο, ότι γύρισε στην χώρα του, για να φιλήσει το χώμα της Θήβας και για να πολεμήσει με το Λαό στη Μάχη του Μακρυγιάννη (Βλέπε "ΔΙΟΝΥΣΟΣ" κύκλος τραγουδιών).

Προβλέπει, πως δεν μπορεί να σκοτωθεί από σφαίρα, καθότι ημίθεος. Όμως αυτό που δεν μπορεί να το πετύχει μια σφαίρα -το θάνατο του ελληνικού πνεύματος- μπορεί κάλλιστα να το κάνει η διάβρωση, η πλύση εγκεφάλου, οι ψεύτικες αλήθειες, η απογοήτευση του λαού από τις συνεχείς προδοσίες... Αυτό συμβολίζει το "τσιμέντωμα" του Διονύσου, που η νέα Εξουσία, η αυτοαποκαλούμενη προοδευτική, η Πυραμιδική, που συντελείται τελικά όταν γράφεται ή Όπερα αυτή.....

Από και και πέρα ακολούθησε η γενική πνευματική, ψυχική, ηθική και εν τέλει εθνική κρίση, που χαρακτηρίζει σήμερα (1994) τη σύγχρονη Ελλάδα.

Σε διάλογο με τη Ρωμηοσύνη προφητεύει, πως ο θάνατός του δεν πρόκειται να πάει χαμένος.

Αναφερόμενος στο μύθο του γιοφυριού της Άρτας, που στεριώθηκε μόνο όταν ο Αρχιμάστορας θυσιάσε την κόρη του στα θεμέλιά του, προφητεύει, πως το αίμα του στα θεμέλια της Ελλάδας θα στεριώσει το Ελληνικό Έθνος.

Είναι ουσιαστικά μια προειδοποίηση και μια απειλή προς τους σύγχρονους εξουσιαστές -τους λαϊκιστές με την προοδευτική μάσκα- ότι ο κόπος τους είναι μάταιος. Ότι δεν πρόκειται να αποκτήσουν ρίζες σ' αυτόν τον τόπο. Γιατί ο Διόνυσος κι αν ακόμα "τσιμεντωθεί", θα ξαναγεννηθεί. Αυτό άλλωστε επαναλαμβάνεται μέσα στους αιώνες. Είναι ακόμα μια φωνή ελπίδας προς όλους τους αγνούς πατριώτες: Ναι, το γιοφύρι της Άρτας θα στηθεί κι από πάνω του θα περάσουν μια μέρα οι "Βαυαροί" ξένοι-ντόπιοι, για να εγκαταλείψουν οριστικά τη χώρα και τότε "κλεφτόπουλά μου εσείς τραγούδια και βιολιά".

Οι Βαυαροί αποκτούν έτσι την έννοια του συμβόλου. Είναι ο ξένος προς την ουσία της ελλαδικότητας. Είναι όσοι μισούν τον Διόνυσο, ανεξάρτητα αν είναι έλληνες ή ξένοι.

ΣΚΗΝΗ 6 (κείμενο)

Μέσα στο υπερκόσμιο φως, που όπως είπαμε σχηματίζει τον ιδεατό Ναό της διαχρονικής Ελλάδας, χάνονται οι φιγούρες της Ρωμηοσύνης και του Διόνυσου, για να ξεχωρίσει σιγά-σιγά η μορφή της ΦΑΙΔΡΑΣ. Είναι κι αυτή ντυμένη με χλαμύδα -σύμβολο της ωραιότητας και του ελλαδικού έρωτα.

Αρχίζει να τραγουδά πάνω σε ποίηση του Καρυωτάκη και συνεχίζει δίνοντάς μας πληροφορίες για τις δραστηριότητες του Διόνυσου:

"Ο Διόνυσος πηγαίνει τώρα στον Αμβρακικό..."

Επομένως σε λίγο θά έχουμε την πρώτη συνάντησή του με τον Ποιητή, που είναι και ο κύριος σκοπός του ερχομού του στη σύγχρονη Ελλάδα.

Από και και πέρα η Φαίδρα περιγράφει τη μεταχουντική Ελλάδα... 'Όταν οι λαϊκιστές ηγέτες των σοσιαλιστών και κομμουνιστών νάρκωσαν κι έτσι αιχμαλώτισαν τις καλλίτερες δυνάμεις του ελληνικού λαού με "ψεύτικες αλήθειες". Έτσι όταν πέρασε η επίδραση των ιδεολογικών παραισθησιογόνων, όλος αυτός ο κόσμος κατέρρευσε, για να οδηγηθούμε μέσα απ'τη δεκαετία του '80 σήμερα σ'αυτή τη φοβερή κρίση αξιών.

- Το νερό θα σωπήσει, θα πει η Φαίδρα.

(Το "λάλον ύδωρ", που συμβολίζει τη ζωντανή γνώση και το δημιουργικό πνεύμα).

- Οι Ατρείδες, (δηλαδή οι σύγχρονοι Εξουσιαστές), δεν σκοτώνουν πια, (όπως οι φασίστες και οι δικτάτορες). Προπαγανδίζουν (προφητεία για τη σημερινή παγκυριαρχία των ΜΜΕ, που ουσιαστικά κυβερνούν. Ο ανομολόγητος ελληνικός μπερλουσκονισμός). Η Φάρσα (το κατόντημα της άλλοτε ένδοξης ελληνικής Αριστεράς) θα γίνει τραγωδία (αυτό που συμβαίνει σήμερα). Και η Τραγωδία Φάρσα. Αυτό ακριβώς είναι το περίεργο. 'Ότι δηλαδή οι σημερινοί Εξουσιαστές τόσο απ'τον πολιτικό χώρο όσο κι απ'τον χώρο των ΜΜΕ, που διαχειρίζονται τις υποθέσεις του κράτους, είναι ως άτομα και ως ομάδες οππρετικοί. Πρόσωπα Μουσικής Επιθεώρησης... Με κοινό γνώρισμα τη δίψα για Εξουσία και Χρήμα και τη δύναμη και το μίσος για την ιστορία και την πεμπουσία της ελλαδικότητας.

ΣΚΗΝΗ 7 (κείμενο έως "Ο Ποιητής είναι νεκρός")

Και πάλι το Μοναστηράκι, όπου δεσποζει το ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Ο ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ... Η συνηθισμένη κίνηση, που είχαμε με την έναρξη του έργου. Το λεγόμενο Γιουσουρούμ. Μικροπωλητές, περιέργοι, πελάτες... Στο καφενείο κάθονται ο Ποιητής με κοστούμι του 1928, η Φαίδρα, σταν του Χόλυγουντ της ίδιας εποχής, η Ρωμηοσύνη έγκυος με μπικουτί (και πάλι κυρά Κατίνα)... Σ'ένα διπλανό τραπέζι παίζουν χαρτιά ο Δημοσιογράφος και ο Πουνέντες, ντυμένοι με κοστούμια σύγχρονα.

Ο Διόνυσος εμφανίζεται όπως στην αρχή, δηλαδή φουστανελάς είτε με ρούχα ενός λαϊκού τύπου της δεκαετίας του '20. Είναι δηλαδή ένας συνηθισμένος Έλληνας, που μέσα του κατοικεί το πνεύμα του Διόνυσου.

Εισβάλλει -μαζί με τη μουσική, που και πάλι υποτίθεται ότι βγαίνει μέσα απ'την ΛΑΤΕΡΝΑ, που επανεμφανίζεται- στρώχνοντας το πλήθος, που συνωστίζεται μπροστά στα καροτσάκια με τα εμπορεύματα...

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει ακόμα μια αναφορά στο ΔΙΟΝΥΣΟ (κύκλο τραγουδιών), που τον χαρακτήρισα "θρησκευτικό δράμα". 'Όπου μετά το θάνατο του Διόνυσου στη Μάχη του

Μακρυγιάννη (1944), αρχίζει η Μεγάλη Ιστορική Πομπή -μπροστά το σώμα του Διονύσου και πίσω όλοι οι ζωντανοί - ελεύθεροι - επαναστάτες Έλληνες, που καθώς βαδίζουν σταθερά προς το Μέλλον, συγκρούονται αδιάκοπα με τις Αντιδραστικές δυνάμεις (Στρατεύματα Κατοχής (1944-47), Αμερικανοκρατία, Θρόνο, Αστυνομία, Στρατό, Κράτος, Δικτατορία (1967-74), θρίαμβο της ιδεολογικο-πολιτικο-καλλιτεχνικής φρανκοκρατίας στην ιντελιγκέντσια και την άρχουσα τάξη με παράλληλη παράδοση του απλού λαού στη λαϊκίστικη χυδαιότητα και την ανατολίτικη πολιτιστική ραθυμία και ευτέλεια (1974-1994)... Απ' τις συγκρούσεις αυτές ο Διόνυσος αλλάζει συνεχώς μορφές: γίνεται ανάρτητος, εξόριστος, φιλειρηνιστής (Λαμπράκης), υπερασπιστής της Δημοκρατίας (Πέτρουλας), τυραννοκτόνος (Παναγούλης). Έτσι ο Διόνυσος ΖΕΙ. Γι' αυτό και οι σύγχρονοι εξουσιαστές -οι σοσιαλιστές και οι σύμμαχοί τους- τον οδηγούν στην Πνύκα, όπου θ' ανοίξουν ένα τεράστιο λάκκο να τον πετάξουν μέσα κι από πάνω θα ρίξουν τσιμέντο. Πιστεύουν, πως αυτός είναι ο μόνος τρόπος για ν' απαλλαγούν απ' αυτόν που συμβολίζει την άρνηση και την αποκάλυψη της δικής τους κενότητας...

Μόνο με την παραπάνω διευκρίνιση μπορεί να γίνουν κατανοητά τα λόγια του Διονύσου:

- Ποτέ, Ποιητή, δεν βρέθηκα σε τέτοιο χάλι (...) όσο τη μέρα που με δίκαιζαν στην Πνύκα αυτοί που η ιστορία θα ονομάσει "οι Εραστές της Εξουσίας".

Πρόκειται για το παπανδρεϊκό δόγμα και πράξη "Η Εξουσία για την Εξουσία", όπως λέμε "η Τέχνη για την Τέχνη". Η Εξουσία αυτοσκοπός. Μόνο για την προσωπική τους ικανοποίηση. Μιας και από την άποψη της ιδεολογίας, της αγάπης στον τόπο και τους κατοίκους του, του οράματος για το Μέλλον και για το περιεχόμενο της ζωής -πέραν των υλικών επιτευγμάτων- για τη Φιλοσοφία, τη Σκέψη, την Επιστήμη, την Τέχνη, την Πνευματική Δημιουργία, υπάρχει απόλυτο κενό.

Πράγματι, ποτέ στην ιστορία της Ελλάδας δεν πέρασε ηγέτης τόσο άσχετος με την ιστορία, με τα πάθη, τις θυσίες και τα μύχια οράματα του λαού, όσο ο Ανδρέας Παπανδρέου, που αφυδάτωσε την εθνική ζωή από όλους τους χυμούς της, μεταβάλλοντας ψυχικά τη χώρα σε μια έρημο Σαχάρα, όπου δεσποζέει η Πυραμίδα της Εξουσίας, που στην κορυφή της κάθησε ο ίδιος, για να αντικατασταθεί στην τελευταία περίοδο από τη "συμμορία των τεσσάρων", Λαμπράκη, Βαρδινογιάννη, Κόκκαλη και Αλαφούζο, που ουσιαστικά κυβερνούν το Κράτος, ενώ παράλληλα μέσω της ιδιωτικής τηλεόρασης διαμορφώνουν και ελέγχουν την πολιτική, πολιτιστική, ακόμα και την ηθική συμπεριφορά των μαζών.

Γι' αυτό, επειδή τότε που έγραψα την όπερα (1984-85) δεν μπορούσα να τα δω όλα καθαρά, στο ερώτημα του Ποιητή

- Τί μορφή έχουν; (οι Εραστές της Εξουσίας) ,

βάζω στα χείλη του Διονύσου

- Συνκεχυμένη (ήταν το προσές απ'την μονοκρατορία του Ανδρέα στον παραμερισμό του απ'την "συμμορία των τεσσάρων").

- Και ποία η σχέση των με την 'Αμπελον;

(Με μια λέξη, την ελλαδικότητα).

- 'Αμπελος στην χώρα των Φαραώ;

- Η Ελλάς, χώρα των Φαραώ;

- Χώρα Ερήμου.

- Με πυραμίδας;

- Πυραμίδας της Εξουσίας!

Στο σημείο αυτό ο Ποιητής συνειδητοποιεί, ότι δεν αξίζει ούτε να δημιουργεί αλλά ούτε και να ζει κανείς σε μια χώρα που η επερχόμενη "πυραμιδική Εξουσία" πρόκειται να την μεταβάλλει σε πνευματική και ψυχική έρημο...

Ανήσυχος ρωτά:

- Και ποία η θέση του Ποιητή;

Ακολουθεί η βαρύτατη καταδίκη της μεταχουντικής λαϊκίζουσας Ελλάδας:

- Ο Ποιητής είναι νεκρός.

Στη συνέχεια θα τραγουδήσει επάνω σ'ένα από τα απαισιόδοξα ποιήματα του Καρυωτάκη. Στο σημείο αυτό φωτίζονται στην αρχή μόνο ο Ποιητής και ο Διόνυσος, που προχωρούν στο προσκήνιο και απευθύνονται προς το κοινό, ενώ η κίνηση του πλήθους σταματά και όλα έχουν μπει στο σκοτάδι. Καθώς τραγουδούν, η Ρωμηοσύνη-Κατίνα, ο Δημοσιογράφος και ο Πουνέντες (Κείμενο σελ. 76 από "Μαυροεντυμένοι..." έως "Υπουργείο των Αέρηδων για να ανανεωθείτε... στη σελ. 78).

Μετά τη φράση του Διόνυσου "Νυχτώνει...", οι ηθοποιοί περιγράφουν την Ελλάδα της δεκαετίας του '80 και τα αδιέξοδα που ακολουθούν, γεγονότα που ωθούν τελικά τον Ποιητή στην αυτοκτονία.

Πρέπει να καταστεί σαφές, γιατί επάνω σ'αυτό το στοιχείο στηρίζεται ο πικρός σαρκασμός και το δηλητηριώδες χιούμορ αυτού του έργου. Ότι δηλαδή ο Καρυωτάκης αυτοκτονεί, ευθύς μόλις πληροφορείται απ'τον ΔΙΟΝΥΣΟ, ότι οι Έλληνες τελικά, αφού αντιστάθηκαν στην ξένη κατοχή και στις ντόπιες ξενοκίνητες εξουσίες με αποκορύφωμα την χουντική δικτατορία (1967-74), υποτάχτηκαν τυλιγμένοι μέσα στις πλαστικές σημαίες ανύπαρκτων υποσχέσεων και οραμάτων πουλώντας συνάμα την ψυχή τους -και την ψυχή της Ελλάδας- έναντι "τριάκοντα αργυρίων". Μή έχοντας τη δύναμη να αντισταθούν σ'αυτή την πράγματι γιγαντιαία και πρωτοφανή επιχείρηση εξαγοράς που επιχειρήθηκε ποτέ στην ιστορία της χώρας.

Σύμβολο της στεύρας εξουσίας η φουσκωμένη κοιλιά της Ρωμηοσύνης, όχι από κάποιο δημιουργικό σπέρμα, που δεν υπάρχει, αλλά από τον καθαρό αέρα των κούφιων συνθημάτων και υποσχέσεων και οραμάτων...

Άλλο Σύμβολο, το Υπουργείο των Αέρηδων. Η Εξουσία, που πίσω απ'τη βαρύγδουπη βιτρίνα της, υπάρχει το απόλυτο κενό...

Αλήθεια, τί θα συμβεί στο μέλλον με όλους αυτούς που ειλικρινώς πίστεψαν; Κανονικά θα έπρεπε να κάνουν χαράκιρι, γιατί έστω και σε σύγχυση ευρισκόμενοι, συντέιναν, ώστε να οδηγηθεί η Ελλάδα στο σημερινό ΑΠΟΛΥΤΟ ΜΗΔΕΝ.

Μετά την κωμικοτραγική παρέμβαση του υφυπουργού κ. Πουνέντε (Αέρα), ένα χλωμό -ρόδινο- φως αποκαλύπτει σιγά-σιγά τα πρόσωπα του πλήθους, καθώς άντρες και γυναίκες καθισμένοι κυκλικά είναι έτοιμοι να μοιρολογήσουν τη Ρωμηοσύνη, δηλαδή τον εαυτό τους και τη χώρα τους.

ΣΚΗΝΗ 8 (κείμενο σελ. 78 από το ΔΙΟΝΥΣΟΣ "Ήσυχία" έως το "Φεύγει η Ρωμηοσύνη και ο Λαός" σελ. 79).

ΣΚΗΝΗ 9 (κείμενο από σελ. 80 "Μαρξιστές-Λενινιστές..." έως σελ. 82 "Μελίσι ο Λαός και θα χυμά σ'όποιον τον ερεθίζει...").

Και πάλι τα Παλαιά Ανάκτορα, όπου τη θέση του Όθωνα και της Αμαλίας παίρνουν ο Παύλος και η Φρειδερίκη. Ίδια αυλική συνοδεία. Από κάτω ο Διόνυσος ξαπλωμένος - Άγνωστος Στρατιώτης. Μπροστά του οι δύο Εύζωνοι. Εισβάλλουν οι ίδιοι σολιάδες, με τον ίδιο Αξιωματικό. Πρέπει πάντως να υπάρξει κάποια διαφορά, που να δείχνει ότι τώρα (περίοδος του Εμφυλίου πολέμου 1944-50) τη θέση των Βαυαρών έχουν πάρει οι Αμερικανοί. Έτσι λ.χ. πλάϊ στους βασιλείς μπορεί να ποζάρει ένας Αμερικανός Στρατηγός. Ας θυμηθούμε τα λόγια ενός έλληνα υπουργού προς τον Βαν Φλητ :

- Στρατηγέ μου, ιδού ο στρατός σας!

τη στιγμή που παρουσίαζε τον ελληνικό στρατό...

Επίσης οι σολιάδες μπορεί να φορούν πάνω απ'τις φουστάνελες αμερικάνικα κράνη. Εν πάση περιπτώσει πρέπει να προκύψει ενδυματολογικά ένα κολάζ τριών εποχών: βαυαροκρατίας, ναζιστικής κατοχής, εμφυλιοπολεμικής αμερικανοκρατίας.

Και πάλι η νέα ξενόφερτη εξουσία και τα ιθαγενή όργανά της καταδιώκουν τον Διόνυσο. Εισβάλλουν με τον ίδιο τρόπο. Άγριοι. Έτοιμοι να κατασπαράξουν τον "εχθρό λαό". Οι ξιφολόγες τους τρυπούν με βία τον αέρα. Τα δόντια έξω. Τα μάτια γουρλωμένα κοιτούν το κοινό σα να του λένε "προσέξτε κακομοίρηδες. Κανείς σας δεν πρόκειται να γλιτώσει".

Βρίσκουν γρήγορα το Διόνυσο, που σαν γνήσιος νεοέλληνας επαναλαμβάνει τη χυδαιολογία:

- Της μνάς σας ο πάτος!

Εδώ έχουμε μια διαφορά στη συμπεριφορά των βασιλισσών: Η Αμαλία, πιο διπλωμάτης. Η Φρειδερίκη, που υπήρξε ο ουσιαστικός αρχιστράτηγος των εθνικών δυνάμεων στην περίοδο του Εμφυλίου και ο πραγματικός πρωθυπουργός της χώρας, είναι περισσότερο κυνική.

- Δέστε τον καλά... Δίκη Μπελογιάννη.

Θυμίζουν τις αστυνομικές μεθόδους εκείνης της περιόδου, που ήσαν δεμένοι, πόσοι; Τριάντα-σαράντα χιλιάδες στις φυλακές. Είκοσι-τριάντα χιλιάδες εξόριστοι στα νησιά του Αιγαίου. Εκατό χιλιάδες πέρασαν μόνο απ' το Μακρονήσι. Δίκες; Χιλιάδες! Εκτελέσεις; Χιλιάδες! Με προτελευταία αυτή του Μπελογιάννη. Εξ ου και η υπενθύμιση. Η τελευταία υπήρξε του Πλουμπίδη. Και πάνω απ' όλα αυτά, άγριος Αρχιερέας, η πανέμορφη Φρειδερίκη, εγγονή του Κάιζερ...

ΠΑΥΛΟΣ: - Ο Στρατός άλλα ζητεί...

Υπονοεί ότι οι τσολιάδες επιθυμούν να σκοτώσουν τον Διόνυσο επί τόπου και να του κόψουν το κεφάλι, όπως γίνονταν με τα κεφάλια των ανταρτών, που σε καθημερινή βάση γέμιζαν τις πλατείες, στημένα σε πασσάλους ή κρεμασμένα στα μπαλκόνια.

Η Λαμία, πατριδα του αρχικαπετάνιου του ΕΛΑΣ, του Άρη Βελουχιώτη, που στην πλατεία της κατέληξε το κομμένο του κεφάλι, αφού περιόδεψε από πολλές πόλεις, γίνεται το σύμβολο των καννιβαλικών αποκεφαλισμών.

- Στη Λαμία δοξάζεται η Γλυξμπουργκία

(Για όσους δεν το ξέρουν, υπενθυμίζουμε, ότι η Δυναστεία που επεβλήθη από τους ξένους στα τέλη του περασμένου αιώνα, έφερε το όνομα Γλύξμπουργκ).

Όμως η Φρειδερίκη επιμένει.

Μια νέα δολοφονία, όπως εκείνη του Γρηγόρη Λαμπράκη, θα έχει δυσμενείς επιπτώσεις για το θρόνο.

Εξ άλλου η Πυθία (έτσι ισχυρίζεται) προέβλεψε, ότι την τελική λύση για την πλήρη εξόντωση του Διόνυσου - Ελληνικού Πνεύματος (και μάλιστα με τη συναίνεση του 50% των ελλήνων, θα την πετύχει στο μέλλον η Πυραμιδική Εξουσία των Λαίκιστών... Και συνιστά υπομονή... Και φυλακή...

Οπότε ανεβασμένος σ' ένα τραπέζι (καρέκλα, βάθρο) παρεμβαίνει ο Ποιητής...

Η Φρειδερίκη, με το δίκιο της, απορεί. Πώς έπειτα από την τόση γενοκτονία, που εξαφάνισε τον ανθό του ελληνικού Έθνους, με πρώτους τους πνευματικούς ανθρώπους, πώς είναι δυνατόν να υπάρχουν ακόμα Ποιητές; Δηλαδή μικροί Διόνυσοι;

- Υπάρχουν ακόμα Ποιητές; Προς τί οι φυλακές;

Ο ΠΑΥΛΟΣ διατάζει να "προσαχθεί ο Λαός". Είναι βέβαιος, πως η τρομοκρατία, οι φυλακές, τα στρατοδικεία και οι εκτελέσεις θα τον έχουν πια "συνετίσει", ώστε να δει ο αναιδής Ποιητής με τα ίδια του τα μάτια, πως είναι ξένος στη χώρα του. Πως ο Λαός είναι προσκυνημένος στον ξένο Βασιλιά.

Πράγματι ξαναμπαίνει ο Λαός απαράλλακτα όπως και στην πρώτη πράξη. Φωνάζει το παλιό φιλοβασιλικό σύνθημα από την εποχή της σύγκρουσης του Βασιλιά Κωνσταντίνου με τον Ελευθέριο Βενιζέλο, την εποχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τότε που οι πεινασμένοι και οι ξεβράκωτοι τραγουδούσαν:

- Ελιά - Ελιά και Κώτσο Βασιλιά.

Που θα πει, προτιμάμε να τρώμε μόνο ελιές, να 'μαστε φτωχοί, καταδικασμένοι στην πείνα και να 'χουμε βασιλιά, παρά να 'χουμε δημοκρατία με πρόοδο και γεμάτη κοιλιά.

Μετά αρχίζει το ΧΟΡΙΚΟ-ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ. Εδώ βασίστηκα στην ποίηση του Κώστα Βάρναλη, που πιστεύω, πως δίνει μιαν ανελέητη, όμως πιστή εικόνα του προσκυνημένου από άγνοια ή από φόβο Λαού.

(κείμενο απο σελ. 82 ΠΟΙΗΤΗΣ: "Όραμα σου δίνω..."

έως τη σελ. 84 που φεύγουν οι βασιλιάδες κ.λ.π.)

Αφού τραγουδήσει προς τιμήν της Εξουσίας το τραγούδι της ντροπής του, χωρίς να το καταλαβαίνει -τόσο πολύ ηλίθιες φάτσες θα πρέπει να έχουν- σταματά απότομα φοβισμένος και αμήχανος μπροστά στον Ποιητή, που θα πρέπει με τρόπο φωτιστικό ή άλλα μέσα να έχει μεταβληθεί σε φοβερό σκιάχτρο. Λέει λοιπόν ο Ποιητής στο Λαό όλα τα γνωστά:

- Σου δίνω όραμα, ότι το φως βρίσκεται εντός σου...

κι αυτοί σταυροκοπιούνται και κοιτάζει ο ένας τον άλλον ερωτηματικά, σα να λέει: "τί είναι πάλι κι αυτός; Από που ξεφύτρωσε; Μάλλον θα πρόκειται για κάποιον δραπέτη τρελλοκομείου...".

Κι εδώ πραγματοποιείται η δεύτερη απομυθοποίηση του Ποιητή. Η πρώτη μας έδειξε πως ξεπεράστηκε από τη σύγχρονη Ιστορία. Η δεύτερη θα μας δείξει, πως και ο Λαός του γυρίζει την πλάτη.

ΠΑΥΛΟΣ Λαέ μου, αποφάσισε εσύ!

ΛΑΟΣ Στη Λαμία ...

Δηλαδή, κόψ'του το κεφάλι να πάψει να ζει και να μας ζαλίζει με ακατανόητες φράσεις, που αμφισβητούν την Εξουσία.

Με την αναγγελία, ότι έρχεται η ΡΩΜΗΟΣΥΝΗ, δημιουργείται πανικός.

Ο Ποιητής εξαφανίζεται ντροπιασμένος σε μια γωνιά της Σκηνής. Οι Αυλικόι στριφογυρίζουν ανήσυχτοι... Το φάντασμα της προδομένης Ελλάδας τους καταδιώκει.

- Εφτάψυχη είναι ; θα ρωτήσει η ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ.

Εμείς κάναμε ό,τι είναι δυνατόν για να την αντικαταστήσουμε πότε με τη Βαυαρία και πότε, πότε με τη Γερμανία και πότε με την Αμερική, δηλαδή να την εκπολιτίσουμε, να την φραγκέψουμε ψυχικά και σωματικά. Να την εξαφανίσουμε σαν ιστορική, πνευματική και ηθική ποιότητα. Κι αυτή εξακολουθεί να ζει;

- Εμπιστευόμαστε την ιστορία, θα πει...

Γνωρίζει, ως φαίνεται, χάρη στον συγγραφέα, πως το έργο της θα το ολοκληρώσουν 30 χρόνια αργότερα άλλοι πιο έξυπνοι απ' αυτήν. Αυτοί που κατάφεραν να βαφτίσουν:

- την Απολυταρχία Δημοκρατία
 - την Αυταρχικότητα Φωτισμένη ηγεσία
 - την Αλλοτρίωση του Λαού Λαϊκή πρωτοβουλία
 - τον Σκοταδισμό Ελεύθερη Ραδιοφωνία-Τηλεόραση
- κ.λ.π. κ.λ.π.

Δηλαδή, όπως τονίζει η Φρειδερίκη: "Οι μελλοντικές εξουσίες θα ολοκληρώσουν τα δικά μας ημίμετρα δίνοντας 'λύση τελειωτική'...". Γι' αυτό και δεν καταδέχεται καν να τιμωρήσει τον Ποιητή. Γιατί μια τέτοια τιμωρία πιθανόν να τον δοξάσει. Ο Παύλος άλλωστε γνωρίζει, ότι ο Ποιητής θα αυτοτιμωρηθεί -θα αυτοκτονήσει.

- Αφού πρώτα σε φτύσει ο Λαός, προφητεύει.
Και ο Αξιωματικός προτρέπει το Λαό:

- Γλύψε (τους άρχοντες)
(και) φτύνε (τους ποιητές).

'Ασπρος καπνός γεμίζει τη σκηνή.

ΣΚΗΝΗ 10 (κείμενο έως τη σελ. 87 "και ποιός φούσκωνε;")

Ξαναγυρίζουμε στο Σκηνικό της αρχής (Μοναστηράκι, Γιουσουρούμι). Μόνο που δεν υπάρχει κόσμος... Χαρτιά σκισμένα, καροτσάκια αναποδογυρισμένα, ρούχα απλωμένα... Κάποιοι πέρασαν, έκαναν φασαρία κι άφησαν πίσω τους χαλάσματα... Πιο πολύ χαλάσματα ύστερα από μια διασκέδαση παρά από μάχη.

Πρέπει να δεσπόσει ένα κλίμα ερημιάς... Καθισμένοι σε διαφορετικά τραπέζια, σε πάγκους, άλλοι όρθιοι, σκορπισμένοι, θα φανούν (καθώς διαλύεται σιγά-σιγά ο καπνός) ο Διόνυσος, η Φαίδρα, ο Ποιητής, ο Δημοσιογράφος, ο Πουέντες.

Τα τρία μυθικά πρόσωπα -Ρωμηοσύνη, Διόνυσος και Φαίδρα- είναι κουρασμένα, τσαλακωμένα, καπνισμένα, καθώς πέρασαν μέσα απ' τους αιώνες και κυρίως ύστερα απ' τις απροσδόκητες συναντήσεις τους με τους Δυνάστες της σύγχρονης Ελλάδας. Φορούν τις αρχαίες χλαμύδες, που έχουν καταντήσει κουρέλια, ενώ στο κεφάλι τα φύλλα στα στεφάνια μαράθηκαν. Είναι απογοητευμένοι και σκεπτικοί.

Το ίδιο και ο Ποιητής, που καθισμένος μπροστά στο "ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Ο ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ", παίζει μ' ένα πελώριο ρεβόλβερ, που κάπου-κάπου το στρέφει μια στον κρόταφο, μια στην καρδιά του και μια προς το κοινό.

Καθώς η Ρωμηοσύνη διηγείται την ιστορία της, αλλάζουν τα μεγάλα κινητά ταμπλώ του βάθους με απλοϊκές συμβολικές ζωγραφίες:

- * Αρχαία Ελλάς - Όλυμπος - 12 Θεοί
- * Μάχη του Δεκέμβρη (το ταμπλώ που ήδη χρησιμοποιήσαμε)
- * Δικτατορία 21 Απριλίου
- * Η Αλλαγή! Ο Σοσιαλισμός! Και κάτι συμβολικό, που να υπονοεί το Σιρόκο, δηλαδή τον Ανδρέα Παπανδρέου.

Η πρώτη παρέμβαση του Διόνυσου -Βουκολική.

Η δεύτερη -κωμική. Γι' αυτό θα πρέπει να σηκωθεί και να κινηθεί ανάλογα. Ίσως να είναι υπερβολική η χρήση ήχων. Όπως λ.χ. πουλάκια στην πρώτη και μια κανονιά στη δεύτερη...

"Στις 10 του Δεκέμβρη...."

Μπορεί να μπει η γνωστή φωτογραφία με τον κόσμο γονατισμένο στην πλατεία του Συντάγματος.

ΦΑΙΔΡΑ-ΠΟΙΗΤΗΣ-ΔΙΟΝΥΣΟΣ: Και μετά; Και μετά;

- Έως ότου;
- Ο Σιρόκος.

Πρέπει να τα πουν περισσότερο επιθεωρησιακά, παρά δραματικά. Βρισκόμαστε στο κλίμα της "όπερας-μπούφα".

- Το σπίτι έχει πένθος... Οι κολονέλοι μας
- Στο ταμπλώ το πουλί της 21ης Απριλίου.

Το ΠΑΣΟΚ θα εμφανισθεί πάνω στην θριαμβευτική φωνή του Δημοσιογράφου:

- Η Αλλαγή!

Για να μην υπάρξουν παρεξηγήσεις και αντιδράσεις, στη θέση του ταμπλώ μπορεί να βγει ένα τεράστιο μαύρο σεντόνι...

Η Ρωμηοσύνη, που τρομάζει απ' την κραυγή του Δημοσιογράφου, πιάνει την κοιλιά της, που έχει γίνει διπλάσια.

- Πώς το μαντέψατε;
- Λοιπόν; Λοιπόν; Η αγωνία κορυφώνεται!

Ξαφνικά μετά την ατάκα του Διόνυσου "και ποιός φύσκωνε;" ο φωτισμός αλλάζει, για να οδηγηθούμε κλιμακωτά στη μαγεία της τελευταίας Σκηνης (10).

Τα ταμπλώ εξαφανίζονται. Άσπρος καπνός βγαίνει απ' το πάτωμα, οι φωτισμοί γίνονται στην αρχή μυστηριακοί, για να καταλήξουν μαγικοί.

Τα λόγια που θα ακουστούν, αποτελούν την πεμπτουσία του έργου.

Ίσως μέσα σε γενικευμένο πια σκοτάδι να φαίνονται μόνο τα πρόσωπα των τραγουδιστών, που έχουν περάσει στο προσκήνιο και τραγουδούν προς το κοινό σα να του λένε "Αυτά τα λόγια σε αφορούν...".

ΣΚΗΝΗ 11 (κείμενο σελ. 87 έως 89 "όνειρο ονείρου"

ΣΚΗΝΗ 12

Οι Χορευτές τραβούν στη σκηνή τη βάρκα του Αχέροντα. Μαύρη, απόκοσμη, τρομακτική, με ένα μαύρο πανί. Στην πρύμνη του όρθιος κρατώντας ρομφαία, ο ΑΓΓΕΛΟΣ. Με κατάμαυρο ποδήρη χιτώνα, χρυσά περιδέραια, κάτασπρο στόμα, μαύρα χείλια. Στο πάτωμα καπνός. Στο Βάθος, στον ουρανό, κολώνες φωτεινές, χρωματιστές, δημιουργούν ένα φανταστικό ουράνιο ναό.

Ο Λαός είναι κι αυτός ντυμένος όπως ο ΑΓΓΕΛΟΣ. Με μαύρους ποδήρεις χιτώνες. Είναι οι έλληνες, που φτάνουν κι αυτοί όπως ο Διόνυσος, η Φαίδρα και ο Άγγελος, μέσα απ' τους αιώνες, για να αποτρέψουν το θάνατο του Ποιητή. Για να μη μαραθεί η Άμπελος και να μη σιωπήσει το "λάλον ύδωρ".

Ο χαρακτήρας αυτής της τελευταίας σκηνής είναι ιερατικός, μαγικός.

Στο βάθος της σκηνής πετιούνται σαν πίδακες ψηλά καπνού χρωματιστοί κάθε φορά που ο Λαός διεκτραγωδεί το αναποδογύρισμα των φυσικών φαινομένων. Τη διαμαρτυρία της Φύσης μπροστά στον αφύσικο θάνατο του πνεύματος, που πρόκειται να συμβεί.

- Σηκώνονται οι ποταμοί...

- Τα δέντρα περπατούν...

Αστραπές λοιπόν και πίδακες καπνού και λάβας...

- Σημάδια θεϊκά! Δαιμονικά!

ΑΓΓΕΛΟΣ Η σιδερένια αράχνη ξεκινά...

Το ιδανικό θα ήταν να υπάρχει κινηματογραφική προβολή στο βάθος και πάνω στο ταμπλώ με ντοκουμαντέρ. Λ.χ. παρέλαση γερμανικού στρατού μπροστά στον Χίτλερ.

Το φιλμ σταματά μόλις πει ο ΠΟΙΗΤΗΣ:

- Η Λιτανεία των λυγμών αρχίζει.

(κείμενο από σελ. 92 "Και μετά; Και μετά;" έως το τέλος)

Σκοτάδι απόλυτο, για να υπάρξει μια εκτυφλωτική έκρηξη σαν από χιλιάδες βεγγαλικά επάνω στο

"- Δόξα! Δόξα! Μεγάλη στιγμή",

που σβήνει απότομα.

Ακολουθεί η ιερατική, μαγική ατμόσφαιρα της αρχής.

Ο Λαός έχει γίνει Αρχαίος Χορός.

Ο Ποιητής δεσπόζει στο κέντρο της Σκηνής. Γύρω του πρωταγωνιστές και Λαός στρέφονται προς αυτόν. Του απλώνουν τα χέρια, σα να θέλουν να τον συγκρατήσουν. Το κεφάλι του τώρα το φωτίζει μια ακτίνα φωτός, σημάδι πως είναι ο εκλεκτός των Θεών.

- Είσαι η ψυχή της γης! του λένε.

Ο Ποιητής βλέπει πιο μακριά απ'όλους.

- Τη Μοναξιά μου τώρα τη σφραγίζουν όλα τα τραγούδια που θα ξανανθίσουν.

Όμως ο Άγγελος τον προσγειώνει.

- Βλέπω τη Μεγάλη Σιωπή!

- Και η καρδιά του ανθρώπου; Τί θα γίνει κι αυτή;

- Καμένη γη.

- Και οι Θεοί;

- Θα πεθάνουν κι αυτοί.

Η Μεγάλη Σιωπή, η Καμένη Γη (της ανθρώπινης καρδιάς) και ο θάνατος των θεών ήταν η προφητεία μου στα 1985 για ό,τι επρόκειτο να ρθει στην Ελλάδα.

Όμως φωνή βωώντος εν τη ερήμω. Όπως τόσες και τόσες άλλες. Χωρίς Πνεύμα, χωρίς Τέχνη, χωρίς Πολιτισμό, χωρίς Θεούς, τί μπορεί να είναι η Ελλάδα; Ένα φρόκαλο στους ανέμους της ιστορίας.

Και νά που ήρθε η διεθνής απομόνωση μέσα στην ασφυκτική περικύκλωση από ορκισμένους εχθρούς. Η περιφρόνηση της

Ευρώπης. Η κοροϊδία των ΗΠΑ. Η ανυποληψία και οι σαρκασμοί από παντού. Όμως το χειρότερο, νά που ήρθε η εσωτερική διάλυση, οι εκπτώσεις των αξιών με τον αντίστοιχο θρίαμβο των μικρών, των αγράμματων και των αδίστακτων. Η δημοκρατία εκφυλίζεται στον απόλυτο έλεγχο της εθνικής ζωής από τους ξένους και τη συμμορία των τεσσάρων.

Η άλλοτε ένδοξη Αριστερά των Μαζών, αυτή που φορτώθηκε τα εθνικά Έπη των Αντιστάσεων στην κάθε λογής βία, εξωτερική και εσωτερική, στο περιθώριο της Εθνικής ζωής.

Η ελληνική νεολαία απληροφόρητη και αθωράκιστη, παραδομένη στη λαγνεία της TV και των ξένων προτύπων ζωής.

Η ελληνική σκέψη και τέχνη στο στόχαστρο της πολιτιστικής φραγκοκρατίας, που παίρνει την εκδίκησή της επάνω στην άνθιση της νεοελληνικής τέχνης στη δεκαετία του '60.

Άρα σωστά είδε ο Διόνυσος και ο Άγγελος το μέλλον της Ελλάδας, όταν στα 1985 προσπαθούσαν να πείσουν τον Ποιητή (τουλάχιστον αυτόν) να μην εγκαταλείψει τον αγώνα.

Τελικά ο Ποιητής τους ακούει. Όπως ακούει τη φωνή του Λαού, που του κράζει:

- Μη! Στάσου Ποιητή!

Το τέλος του έργου είναι αισιόδοξο!

Ο Ποιητής όχι μόνο δεν αυτοκτονεί αλλά απειλεί με το όπλο του τους σφετεριστές. Όλα τα ξένα σώματα, που εκμεταλλευόμενα την αποσύνθεση του ιδεολογικού και κατ'επέκταση του πολιτικού ιστού έπεσαν σαν τις ακρίδες επάνω στο κορμί και στην ψυχή του ελληνικού λαού.

Ο Ποιητής σημαδεύει με το πιστόλι του το κοινό και λέει:

- Άλτ! Πυροβολώ το μέλλον...

Που σημαίνει, ότι δεν εγκαταλείπει τη δημιουργική του προσπάθεια. Δεν αυτοκτονεί. Κάθε άλλο. Υπόσχεται να αναδυθεί μέσα απ'την αποσύνθεση και τον μηδενισμό σαν ένας νέος Ήλιος, που θα διώξει τα σκοτάδια απ'το νου και θα λιώσει τα χιόνια απ'τις ψυχές επιβεβαιώνοντας τη δική του προφητεία:

"Όλα τα τραγούδια θα ξανανθίσουν".

Αθήνα - Βραχάτι

20.ΧΙ.94

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

